

Дніпропетровська область

ПАМ'ЯТКИ ІСТОРІЇ ТА КУЛЬТУРИ ТОМАКІВСЬКОГО РАЙОНУ

(за матеріалами «Зводу пам'яток історії та культури України»)

ДНІПРОПЕТРОВСЬКА ОБЛАСНА ДЕРЖАВНА АДМІНІСТРАЦІЯ
УПРАВЛІННЯ КУЛЬТУРИ, НАЦІОНАЛЬНОСТЕЙ І РЕЛІГІЙ
ДНІПРОПЕТРОВСЬКИЙ ОБЛАСНИЙ ЦЕНТР
З ОХОРОНИ ІСТОРИКО-КУЛЬТУРНИХ ЦІННОСТЕЙ

Дніпропетровська область

ПАМ'ЯТКИ ІСТОРІЇ ТА КУЛЬТУРИ ТОМАКІВСЬКОГО РАЙОНУ

*(за матеріалами
«Зводу пам'яток історії
та культури України»)*

Дніпропетровськ
Журфонд
2015

УДК 904 (457. 53)
ББК 63. 3(4УКР-4ДН)-7
П 15

Рекомендовано до друку науково-методичною радою з питань охорони культурної спадщини Дніпропетровського обласного центру з охорони історико-культурних цінностей.

Протокол засідання від 8 вересня 2015 р. №16/15-НМР

Редакційна колегія випуску:

Першина Н. Г., начальник управління культури, національностей і релігій Дніпропетровської обласної державної адміністрації, заслужений працівник культури України;

Кот С. І., кандидат історичних наук, заступник Голови Головної редакційної колегії «Зводу пам'яток історії та культури України», керівник Центру досліджень історико-культурної спадщини України;

Голубчик А. М., директор Дніпропетровського обласного центру з охорони історико-культурних цінностей, дійсний член УНК ICOMOS, заслужений працівник культури України;

Колесник О.С., завідувач відділу «Робоча група по підготовці тому «Звід пам'яток історії та культури Дніпропетровської області» Дніпропетровського обласного центру з охорони історико-культурних цінностей;

Кочергін І. О., кандидат історичних наук, доцент кафедри історії та політичної теорії Національного гірничого університету, голова правління Дніпропетровської обласної організації Національної спілки краєзнавців України;

Маріна З. П., кандидат історичних наук, доцент кафедри історіографії, джерелознавства та архівознавства Дніпропетровського національного університету ім. Олеся Гончара;

Ревський С. Б., професор Придніпровської державної академії будівництва і архітектури, член Національної спілки архітекторів України, дійсний член УНК ICOMOS;

Світленко С. І., доктор історичних наук, декан історичного факультету Дніпропетровського національного університету ім. Олеся Гончара, заслужений працівник освіти України;

Титова О. М., кандидат історичних наук, директор Центру пам'яткознавства НАН України та Українського товариства охорони пам'яток історії та культури, заслужений працівник культури України;

Швидько Г. К., доктор історичних наук, професор кафедри історії та політичної теорії Національного гірничого університету, директор Дніпропетровського регіонального відділення науково-дослідного інституту козацтва Інституту історії України НАН України, заслужений діяч науки і техніки України.

Упорядкування: Голубчик А. М., Колесник О. С., Нікітіна І. В., Царенко Т. А.

П 15 Автори статей: Голубчик А. М., Жарінова Н. М., Колесник О. С., Кот С. І., Кулічичін В. В., Лиштва Н. Ю., Ніколаєв С. М., Свистунов В. В., Філімонов Д. Г., Швидько Г. К., Шейміна Н. М.

ISBN 978-617-7146-92-5

Пропоноване увазі читача видання розпочинає серію публікацій про пам'ятки Дніпропетровської області за матеріалами «Зводу пам'яток історії та культури України». Випуск присвячений пам'яткам археології, архітектури, історії та монументального мистецтва, що розташовані на території Томаківського району.

© Дніпропетровський обласний центр з охорони історико-культурних цінностей.
Голубчик А. М., Жарінова Н. М., Колесник О. С.,
Кот С. І., Кулічичін В. В., Лиштва Н. Ю.,
Ніколаєв С. М., Свистунов В. В., Філімонов Д. Г.,
Швидько Г. К., Шейміна Н. М.

ISBN 978-617-7146-92-5

Передмова

«Звід пам'яток історії та культури України» (далі – «Звід») – фундаментальне енциклопедичне науково-довідкове видання про всі відомі на її території нерухомі пам'ятки археології, історії, архітектури і містобудування, монументального мистецтва, що мають історичну, наукову або художню цінність. Заплановано підготувати 28 томів «Зводу» – по одному тому про кожну область, Автономну Республіку Крим, міста Київ і Севастополь та українські пам'ятки зарубіжжя.

У світі немає аналогів програми підготовки такого багатотомного енциклопедичного видання як «Звід», що здійснюється в Україні вже впродовж останніх сорока років. Це один із наймасштабніших проектів з комплексного вивчення й дослідження нерухомих пам'яток історії та культури України, в якому об'єдналися зусилля державних установ, громадських організацій, великого загалу пам'яткоохоронців.

Підготовку даного видання свого часу ініціювала АН СРСР – «Звід пам'яток історії та культури народів СРСР», що мав видаватися по окремих республіках СРСР. Запланований у рамках СРСР «Звід» за радянських часів у повному обсязі вийшов лише в Республіці Білорусь (у 1984 – 1988 рр. видані 7 томів у 8 книгах). Робота виконувалася під егідою Інституту мистецтвознавства, етнографії і фольклористики ім. К. Крапиви НАН БРСР. Оскільки все здійснювалось на старих методологічних та наукових засадах, без залучення чималої кількості історичних джерел, значна частина пам'яток історії та культури, які не вписувались в ідеологічні схеми радянських часів, не були включені до видання.

В Україні працювати над «Зводом» почали на початку 80-х років ХХ ст. за рішенням Ради Міністрів УРСР від 3 вересня 1982 р. № 453 «О мерах по обеспечению издания томов Свода памятников истории и культуры народов ССР по Украинской ССР». Робота велася в усіх регіонах України, де почали діяти редакційні колегії та авторські колективи. Проявом уваги щодо даного видання з боку уряду стало доручення Ради Міністрів УРСР від 11 липня 1989 р. «Про хід виконання Постанови Ради Міністрів Української РСР від 3 вересня 1982 р., № 453».

У 1986 р. з'явилися документи, що стали науково-організаційними заса-

Томаківський район Дніпропетровська область

дами з підготовки «Зводу», зокрема, «Положення про обов'язки і відповідальність виконавців, які беруть участь у підготовці роботи», де докладно висвітлені завдання й функції основних організацій та установ, задіяних у підготовці видання. До «Положення» додавався «Порядок підготовки і проходження матеріалів Зводу пам'яток», яким визначалися методичні й організаційні принципи підготовки Словників, текстів статей, ілюстративного матеріалу, рецензування і редагування рукописів томів. У рамках всесоюзного «Зводу», з урахуванням вимог до прийнятої на той час класифікації і систематизації, у 1989 р. вийшли «Методические материалы к Своду памятников истории и культуры народов СССР по Украинской ССР (образцы статей)», куди увійшли зразки статей про пам'ятки історії (К., 1989р.).

У незалежній Україні питанням підготовки «Зводу» надається важливе значення. Кабінет Міністрів України ухвалив Постанову від 14 березня 1992 р. № 131 «Про додаткові заходи щодо забезпечення видання томів «Зводу пам'яток історії та культури України», яка зобов'язала місцеві органи влади і відповідні наукові установи активізувати роботу над виданням і випуском томів Зводу. Важливим кроком стало створення у 1993 р. Головної редакційної колегії, згодом республіканської (АР Крим), обласних та міських (міста Київ та Севастополь) редколегій, а також спеціалізованої наукової Головної редакції Зводу при видавництві «Українська енциклопедія» ім. М. Бажана.

Позитивну роль у роботі над «Зводом» відіграли Укази Президентів України «Про забезпечення підготовки і випуску багатотомного енциклопедичного видання «Звід пам'яток історії та культури України» від 11 грудня 2000 р. № 1328 та «Про додаткові заходи з підготовки і випуску багатотомного енциклопедичного видання «Звід пам'яток історії та культури України» від 28 листопада 2007 р. № 1156/2007. Зокрема, згідно з Указом Президента України від 11 грудня 2000 р. на Кабінет Міністрів України було покладено забезпечення виходу «Зводу» у світ до 2010 р. Фінансування підготовки рукописів томів «Зводу» покладалося на обласні (міські) адміністрації з відповідним виділенням коштів із місцевих бюджетів, виготовлення тиражу мало здійснюватись коштом державного бюджету. Державному комітету інформаційної політики, телебачення і радіомовлення України було доручено забезпечити поліграфічне виготовлення праці, а Міністерству закордонних справ України – сприяти Головній редакційній колегії в отриманні необхідної інформації про культурну спадщину українців за кордоном. Останнім Указом передбачено включення до Державного бюджету України видатків на підготовку і випуск томів «Зводу», в тому числі виділення відповідних коштів Раді Міністрів АР Крим, обласним і міським (Київській і Севастопольській) державним адміністраціям, а також Інституту історії

України НАН України для підготовки рукописів томів. В Указі йшлося про необхідність створення належних умов для роботи регіональних редакційних колегій, авторських колективів і робочих груп, фінансування з місцевих бюджетів виявлення та дослідження історико-культурних об'єктів. Кабінету Міністрів доручено забезпечити випуск 28-томної енциклопедичної праці до 2018 р.

На сьогодні роботу з підготовки томів «Зводу» очолює Головна редакційна колегія на чолі з академіком В. Смолієм. Редколегії та авторські колективи, які працюють над відповідними томами «Зводу» створені і діють у 24 областях України і м. Києві, до 2014 р. також активно працювали редколегії та робочі групи в Автономній Республіці Крим і м. Севастополі. Науково-методичну допомогу місцевим редколегіям надають Інститути історії України, археології, мистецтвознавства, фольклористики та етнографії НАН України, відповідні архітектурні установи. Координує зусилля авторських колективів «Зводу» Центр досліджень історико-культурної спадщини України (до червня 2012 р. – Центр «Зводу пам'яток історії та культури України») Інституту історії України НАН України, на базі якого діє Робоча група Головної редакційної колегії «Зводу».

Після здобуття Україною незалежності значна робота була проведена для розробки нових концептуальних основ «Зводу», що ґрунтуються на відході від ідеологічних кліше, суб'єктивних уподобань та односторонніх оцінок, залученні до наукового обігу нових документів і матеріалів, критичному їх переосмисленні. Здобутки української історичної науки та пам'яткознавства порушили питання розробки сучасної наукової концепції «Зводу», повнішого обстеження й інвентаризації історико-культурної спадщини, пошуку нових науково-організаційних форм роботи над «Зводом». Основним критерієм відбору пам'яток до цього унікального видання має бути їх значення для розкриття вирішальних етапів історичного, соціально-економічного та культурного розвитку України, процесу її становлення як незалежної держави. Під час підготовки «Зводу» приділяється увага всім історичним періодам, значущим явищам і персоналіям крізь призму пам'яток історії та культури. Це стосується також і тих сторінок української історії, котрі з ідеологічних міркувань не знайшли докладного й об'єктивного висвітлення за радянської доби.

Кожен том «Зводу» складатиметься із ґрунтового вступу про історико-культурну спадщину області (міста), статей про окремі пам'ятки; міститиме чимало ілюстрацій, численні картографічні матеріали, плани, схеми. Обсяг тому в середньому становитиме від 100 і більше авторських аркушів. Деякі складатимуться з кількох книг.

Томаківський район Дніпропетровська область

Завдяки наполегливій та цілеспрямованій праці редакційної колегії й авторського колективу тому міста Києва спільно з Головною редакцією «Зводу» вже вийшли у світ 1-а і 2-га частини (1999, 2004) першої книги. Наразі підготовлено та рекомендовано до друку 3-ю частину першої книги тому про Київ.

За підтримки Головної редакційної колегії «Зводу» та дирекції Інституту історії України НАН України на офіційному сайті інституту в спеціальному розділі «Звід пам'яток історії та культури України» опубліковано значну кількість матеріалів до «Зводу», підготовлених місцевими редакційними колегіями, що сприяє їх уведенню в науковий і культурний обіг та експертній апробації, а також відображає ту велику роботу авторських колективів за підтримки органів влади в різних регіонах України. Позитивним також є досвід видання матеріалів до томів «Зводу» в ряді областей України.

Водночас, слід особливо відзначити плідну роботу Дніпропетровської обласної редакційної колегії та діючої на базі Дніпропетровського обласного центру з охорони історико-культурних цінностей обласної робочої групи тому «Зводу», які за підтримки Дніпропетровської обласної державної адміністрації та Дніпропетровської обласної ради змогли організувати ефективну роботу по виконанню завдань із підготовки матеріалів про пам'ятки Дніпропетровщини та згуртували навколо себе потужний авторський колектив. Вихід у світ матеріалів до Дніпропетровського тому пам'яток історії та культури України – це не лише підсумок їхньої багаторічної кропіткої праці з дослідження пам'яток рідного краю, але і визначний внесок у розвиток української культури загалом і стане помітним явищем наукового та культурного життя України.

*Сергій Кот,
кандидат історичних наук
заступник Голови Головної редакційної колегії
«Зводу пам'яток історії та культури України»*

Томаківський район

Як адміністративно-територіальна одиниця Томаківський район був утворений у 1923 р. унаслідок реформи, здійсненої згідно з Постановою сесії ВУЦВК Української Соціалістичної Радянської Республіки від 12 квітня 1923 р. «Про новий адміністративно-територіальний поділ України». Тоді замість 102 повітів і 1989 волостей було утворено 53 округи (з них 7 у Катеринославській губернії) і 706 районів, одним із яких і був Томаківський, що входив до Запорізької округи, оскільки історично був пов'язаний із Хортицею. На той час його населення складало 34 993 особи¹. У 1925 р. відбулася чергова реформа, внаслідок якої були ліквідовані губернії, а замість них утворено 41 округ (з них 5 у колишній Катеринославській губернії) і 680 районів. У 1932 р., коли були утворені області, Томаківський район став одним із 50 районів Дніпропетровської області. Адміністративно-територіальні зміни відбувалися до кінця 1930-х років. Так, змінилися назви багатьох населених пунктів (Томаківський район

¹ Маркова А. *Історія географії: Адміністративно-територіальний устрій Дніпропетровщини на початку ХХ століття*. Бібліографічне видання. – Д.: ДОУНБ, 2011. – С. 13.

Томаківський район Дніпропетровська область

деякий час у 1938 р. називався Калінінським), повністю за рахунок Дніпропетровської області утворилися Донецька (на той час – Сталінська) і Запорізька області. Томаківський район залишився у складі Дніпропетровської області. У 1963 – 1965 рр. Томаківський район зник з адміністративно-територіальної карти області (під час реформ М. С. Хрущова), але був відновлений через два роки.

Сьогодні цей сільський за типом поселень район площею близько 1,2 тис. кв. км видовженої з півночі на південь конфігурації, затиснутий на півночі Солонянським, на заході – Нікопольським районами Дніпропетровської області, на півдні – водами Каховського водосховища, а на сході – правобережними землями Запорізької області. Район перетинає залізнична гілка Дніпропетровськ – Херсон та автомагістраль Дніпропетровськ – Нікополь.

За офіційними даними 2001 р. у районі проживала понад 31 тис. мешканців. Особливістю району є відсутність міст, а його центром є селище міського типу (з 1956 р.) Томаківка. Томаківській селищній та 12 сільським радам підпорядковані 55 населених пунктів, більшість з яких виникла у ХХ ст., що є одним із пояснень обмеженої кількості пам'яток історії та культури.

З точки зору тектонічної, геологічної і геоморфологічної структури територія Томаківського району розташована на південному заході Східноєвропейської платформи, має хвилясту рівнину і висоту 100 – 200 м над рівнем моря. Водночас район займає північну околицю Причорноморської западини, яка з півдня сягає правобережної частини області. Рельєф характеризується певною одноманітністю просторих плоских межиріч, неглибокими і пологими долинами степових річок, нерозвиненістю ярів і балок².

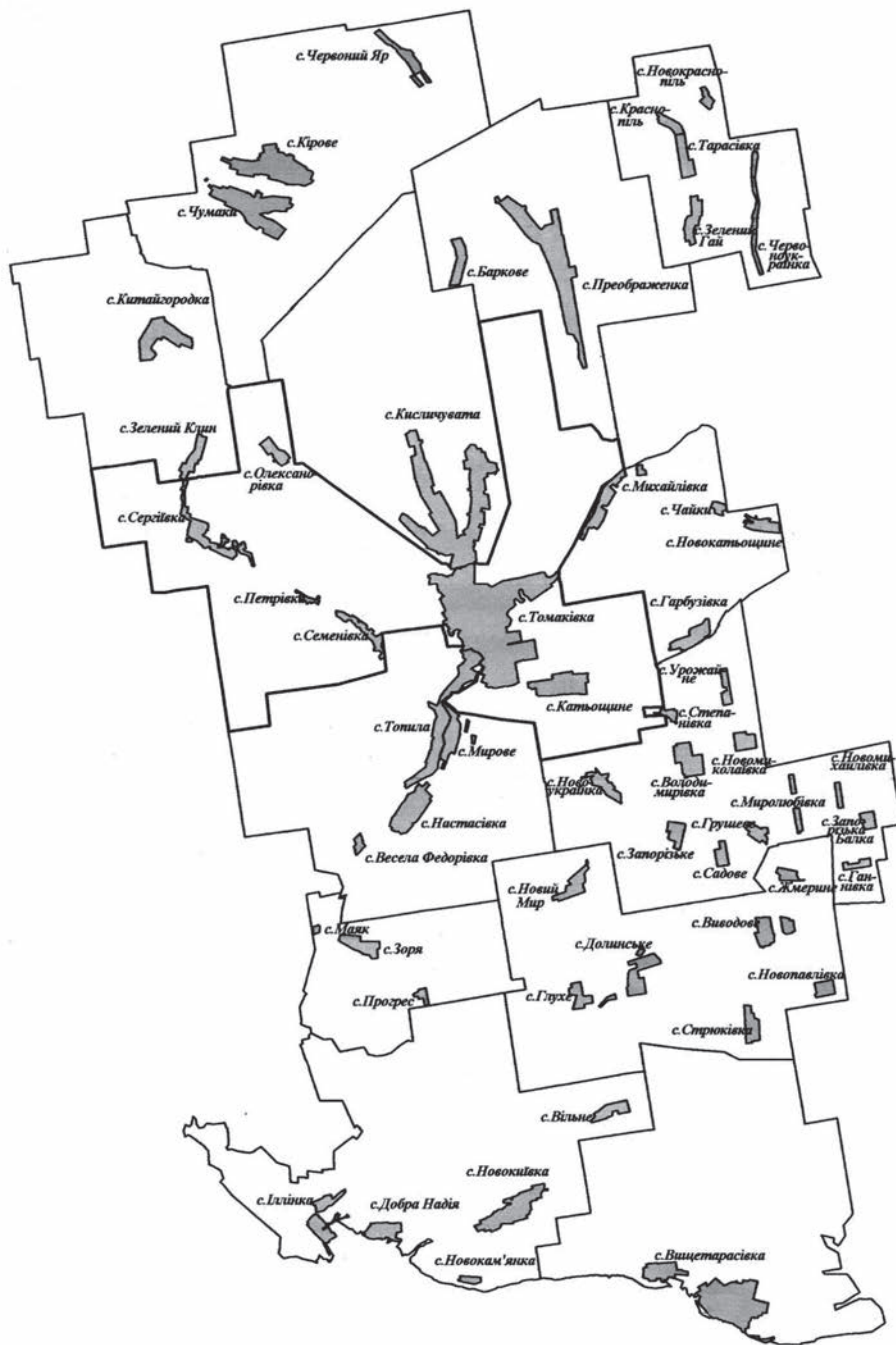
Зайнята районом територія Причорноморської низовини має ледь помітне зниження із заходу на схід та з півночі на південь у вигляді степових блюдців, так званих подів, діаметр – 300 – 500 м і глибина – 2 – 5 м.

Сучасний ландшафт території Томаківського району в основному сформувався в четвертинному геологічному періоді, приблизно 1,8 – 2 млн. років тому. З півночі на південь район навпіл перетинає звивиста річка Томаківка, завдовжки 53 км, ширина річища – до 3 м у верхньому її відтинку та до 15 м у нижній течії. Ця річка впадає у Каховське водосховище поблизу м. Марганця. Площа річкового басейну р. Томаківки з її притоками складає 1010 кв. км і завширшки досягає 10 км. З інших, більших приток – р. Топила, а також обводнені балки Грушівка, Камішувата, Кам'янка, Кисличувата, Кочалчина, Єремчина, Оленева (Морозова), Усенкова. Поблизу с. Китайгородка, що в

² Українська Радянська Соціалістична Республіка. Енциклопедичний довідник. – К.: Головна редакція Української радянської енциклопедії. – 1986. – С. 26 – 27, 32 – 35.

ТОМАКІВСЬКИЙ РАЙОН

Томаківський район Дніпропетровська область

північній частині району, бере початок р. Камишувата Сура, яка впадає в притоку Дніпра – р. Мокра Сура. Однак загалом річкова мережа на території району нерозгалужена. В районі багато великих і малих ставків.

У долинах річок та по схилах балок зустрічаються виходи гранітів (переважно рожевих), оскільки територія району знаходиться в межах Середньопридніпровського мегаблоку Українського кристалічного щита. Кристалічний фундамент тут укритий потужними товщами морських відкладень.

Район (особливо його південна частина) багатий на корисні копалини, що добуваються переважно відкритим способом. Граніт у відкритому вигляді знаходиться по річці Томаківці та в балці Топила. З промислових підприємств найпотужнішим є Марганецький гірничо-збагачувальний комбінат.

Є тут також буре вугілля, гіпсові глини, вапняки, в незначних обсягах коалін (неподалік сіл Петрівка та Кисличувата), великі площі займають піски. Проте переважають степи з чорноземами та темно-каштановими ґрунтами.

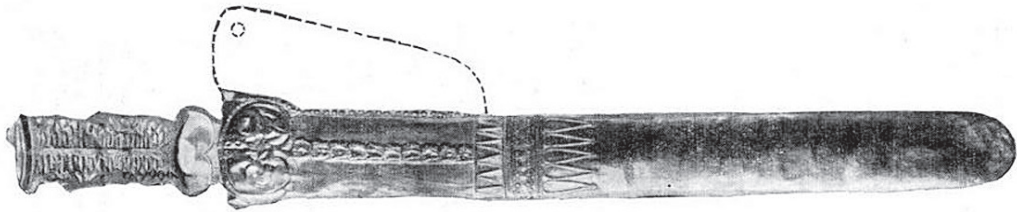
Рослинний і тваринний світ району загалом ідентичні південноукраїнським степам.

Сьогодні на території Томаківського району на обліку знаходяться 628 об'єктів культурної спадщини, в тому числі 592 пам'ятки археології, 30 – історії, 6 – архітектури. Якщо врахувати, що перші ознаки проживання тут людей, у сприятливих географічних, кліматичних і ресурсних умовах, датуються періодом 150 – 100 тис. років тому (а це підтверджують знахідки під час археологічних досліджень), то вказана кількість пам'яток дуже мала. Одна з причин – недостатня дослідженість пам'яток археології, котрі не потрапили до «гарячої зони» обстеження території перед масштабним будівництвом каналів, шахт тощо. Під час спорудження Каховського водосховища смуга на правому березі Дніпра, по-перше, не досліджувалася так, як за часів будівництва Дніпрогесу, по-друге, була затоплена разом із культовими спорудами, принаймні, XIX ст., бо саме тоді тривав активний процес заселення краю.

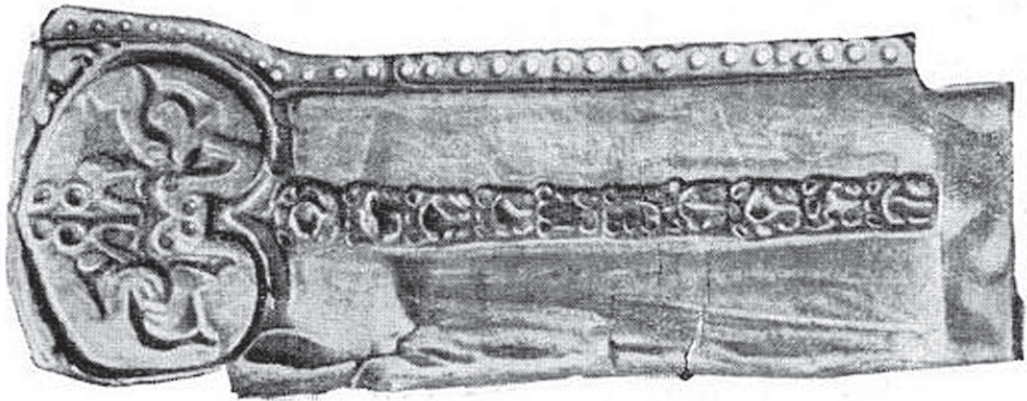
Перші археологічні дослідження на території сучасного Томаківського району (у XIX – на початку XX ст. вона входила до Катеринославського повіту) були здійснені на початку 60-х рр. XIX ст. видатним російським істориком і археологом, почесним членом Російської Академії Наук Іваном Єгоровичем Забеліним. Об'єктами його розкопок стали скіфські пам'ятки. У 1862 р. неподалік Томаківки, на лівому березі р. Томаківка, ним була досліджена «Гостра Могила» (діаметр якої у підосві 60 м) і виявлені цінні артефакти, серед яких був нашийний обруч, золота чаша, різноманітні прикраси. В цих же краях він розкопував Чортотмицький курган, Близницю Томаківську, Кам'яну Могила. Результати своїх розкопок він опублікував у двох томах під назвою

«Чертомлицкая могила. Древности Геродотовой Скифии», які побачили світ у 1865 – 1871 рр. Ці пам'ятки датуються часом розквіту скіфської культури, тобто IV – III ст. до н. е. Знахідки І. Є. Забеліна зі скіфських курганів осіли в зібраннях Ермітажу в Санкт-Петербурзі³.

Меч в піхвах, оздоблених золотою обкладкою з кургану Гострої Томаківської Могили (за Н. А. Онайко).

Верхня частина золотої обкладки піхов меча з кургану Гострої Томаківської Могили (за Н. А. Онайко).

Деякі відомості про культові споруди XVIII ст. маємо в об'ємній праці Катеринославського єпископа і краєзнавця Феодосія (О. Г. Макаревського) «Матеріали для історико-статистичного опису Катеринославської єпархії»⁴. Ця книга, два випуски якої вийшли у 1880 р., а перевидані у 2000 р., була одним із основних джерел інформації для пізніших дослідників історії нашого краю щодо XVIII ст. Крім документів місцевої духовної консисторії, архієпископського дому та Самарського Пустельно-Миколаївського монастиря, він використав також перекази старожилів окремих населених пунктів та усні

³ Комаренко Т. О. Забелін Іван Єгорович // Енциклопедія історії України. – К.: Наукова думка, 2005. – Т. 3. – С. 181.

⁴ Феодосий (Макаревский А.). Материалы для историко-статистического описания Екатеринославской епархии. Церкви и приходы прошедшего XVIII ст. – Дніпропетровськ: Дніпрокнига, 2000.

Томаківський район Дніпропетровська область

історії, які йому переповідали священники церков про їхніх фундаторів, час заснування, освячення, добудови та інші відомості з історії церкви й її прихожан даного населеного пункту і сусідніх поселень, мешканці яких належали до церковної округи. В праці за одним формуляром описано 336 населених пунктів, указані їхні географічні координати, висловлюється версія походження назви, говориться про заселення місцевості та спорудження храмів.

Із населених пунктів сучасного Томаківського району до опису Феодосія Макаревського потрапили лише три поселення: Томаківка, Вицетарасівка та Гологрушівка (Лалінка), бо тільки в них у XVIII ст. були церкви.

Наступний етап у дослідженні прадавніх та козацьких часів історії Катеринославської губернії й однойменного повіту, до якого входила сучасна Томаківщина, пов'язаний з ім'ям Дмитра Івановича Яворницького. Хронологічно він охоплює кінець XIX – 30-ті рр. XX ст. У рамках цього періоду спостерігаються два чинники, що вплинули на активізацію археологічних досліджень – XIII Археологічний з'їзд в Катеринославі у серпні 1905 р., а також робота Дніпрогесівської археологічної експедиції Наркомосу УСРР 1927 – 1932 рр., матеріали якої надходили до Дніпропетровського історичного музею, директором якого був керівник експедиції Д. І. Яворницький.

У той же час Д. І. Яворницький, починаючи з 80-х рр. XIX ст., вивчає історію запорозького козацтва, ареал існування якого «накривав» територію сучасного Томаківського району. Матеріали його досліджень стали з'являтися у різних збірниках, часописах, газетах, а також у вигляді брошур виходять окремими відтисками з видань. У 1884 р. у часописі «Киевская старина» були опубліковані дві праці Д. І. Яворницького – «Топографічний нарис Запорозжя» та «Кількість і порядок Запорозьких Січей з топографічним нарисом Запорозжя» (друга праця видана також окремою книжкою на 96 сторінках). Пізніше з'явилася об'ємна праця подібного характеру «Вільності запорізьких козаків: історико-топографічний нарис» (1890 р.). Названі та інші праці дослідника стали основою до його головного історичного доробку з козацької тематики – «Історія запорозьких козаків» у 3 томах, що вперше була видана в Санкт-Петербурзі у 1892 – 1897 рр., а перевидана в серії «Пам'ятки історичної думки України» на зорі проголошення незалежності України⁵. Матеріали щодо Томаківського району містяться у перших чотирьох розділах першого тому вказаної праці. Зокрема, історик говорить про те, що «сліди перебування запорозьких козаків на острові Томаківка збереглися... у вигляді невеликого укріплення, розташованого на його південній окраїні, форми правильного

⁵ Яворницький Д. І. *Історія запорозьких козаків: У 3 т.* / Редкол.: П. С. Сохань (відп. ред.) та ін. – К.: Наукова думка, 1990 – 1991.

редуту». Він з'ясовує час виникнення та існування Томаківської Січі, а також місце острова в подальших воєнно-політичних подіях другої половини XVII ст. Безумовно, що прилегли до столиці Запорозької Січі території знаходилися під її захистом і це створювало сприятливі умови для заселення їх козаками.

Звичайно, археологічне минуле Томаківщини досліджував не тільки Д. І. Яворницький. Так, до XIII Археологічного з'їзду археолог А. А. Скриленко, учениця професора В. Б. Антоновича, яка за його дорученням брала активну участь у підготовці з'їзду, а в 1905 – 1906 рр. була хранителем Катеринославського музею, опублікувала працю «Материалы для археологической карты Екатеринославской губернии» (1905). Фактично, в ній підбиті підсумки археологічних досліджень на території губернії в XIX – на початку XX ст. У цьому виданні знаходимо й описи артефактів із досліджених курганів нинішнього Томаківського району, зокрема, це бронзові наконечники стріл, скляні та залізні вироби з розкопок у с. Добра Надія; різні речі з курганів, досліджених ще І. Є. Забеліним; рештки з розкопаних Д. І. Яворницьким кургану та городища з похованням тюркських кочовиків з урочища Томаківка (на нині затопленому острові), що навпроти сучасного м. Марганець, а також курган з неолітичним похованням біля колишнього села Грушівка – між с. Іллінка та с. Добра Надія; чотири бронзові топирці та чаша, знайдені випадково під час копання колодязя в с. Михайлівці, що на р. Томаківці, вище райцентру.

Революції, громадянська війна, розруха і зміна суспільного устрою не припинили дослідження історії краю, виявлення і збереження пам'яток історії та культури, але призвели до руйнації багатьох пам'яток архітектури, як-от: панських маєтків і садіб, культових споруд, будинків офіційних установ. У 20 – 30-ті роки XX ст. на долю, зокрема Томаківського району, а водночас і збереженість/знищення його пам'яток вплинула соціалістична індустріалізація і спорудження Дніпрогесу, що супроводжувалося, з одного боку, активізацією досліджень у зоні затоплення, з іншого – затопленням водами Дніпра давніх козацьких поселень і переселенням звідти мешканців.

Саме на цей період припадає аматорська краєзнавча діяльність багатьох кореспондентів Д. І. Яворницького. Один із них заслуговує на більшу увагу. Так, у Томаківці народився, жив і працював один із найактивніших кореспондентів академіка Д. І. Яворницького Микола Костянтинович Сергієв (1904 – 1945), учитель семирічної школи. Він листувався з відомими письменниками В. Сосюрою та П. Панчем. У 1934 р., на запит Д. І. Яворницького, він повідомив свою коротку автобіографію, з якої його життя виглядає так. Народився у 1904 р. у с. Томаківці в сім'ї вчителя 2-ї земської школи, котрий помер у 1920 р. Мати, родом із селян Полтавщини, в Томаківці живе 30

Томаківський район Дніпропетровська область

років. Микола Костянтинівич після закінчення початкової школи навчався в Олександрівській (нині – м. Запоріжжя) гімназії. Коли ж у 1917 р. у Томаківці з'явилася українська гімназія ім. Т. Г. Шевченка, батько перевів його до неї. Після закінчення гімназії в 1921 р. разом з іншими випускниками був мобілізований на педагогічну роботу, закінчив кілька короткотермінових курсів, був комсомольським активістом, керував хором, був режисером драмгуртка тощо⁶. Все це на тлі бідності призвело до серйозного нервового захворювання М. К. Сергієва, що змусило його у 1932 р. звільнитися з роботи. Однак він продовжував займатися громадськими справами та, що найцінніше, збирав лексичний і фольклорний матеріал для Д. І. Яворницького, тобто, був одним із тих, хто вносив свою лепту у збереження духовної спадщини українського народу.

Микола Сергієв також недовго працював копачем у Дніпрогесівській археологічній експедиції під керівництвом Д. І. Яворницького. 55 його листів до Дмитра Івановича, 6 – до Серафими Дмитрівни, а також 9 листів-відповідей опубліковані у 3 та 4 випусках безцінного видання «Епістолярна спадщина академіка Д. І. Яворницького». Вони охоплюють період із 1927 до 1941 року.

В контексті вивчення пам'яток історії та культури Томаківського району зміст листів М. К. Сергієва досить інформативний. Зокрема, він повідомляє про археологічні знахідки (амфора, кераміка, кістяк людини) в балці Кисличуватій, висловлює стурбованість тим, що під час будівництва шосе розрили могилу (курган) з похованням запорозького козака, а знахідки розікрали. У 20 – 30-х роках минулого століття в країні тривав посилений наступ на віру і церкву. Але ж у церквах зберігалися часто надзвичайно цінні документи і матеріали з історії краю. Кореспондент Д. І. Яворницького у 1928 р. пише, що знайдена метрична книга за 1794 р. та інші давні матеріали («старі речі») в Благовіщенській та Іллінській церквах у Томаківці. Деякі матеріали забрав окружний (Запорізький) архів, але метрична книга 1794 р., прибутково-видаткова книга Благовіщенської церкви за 1793 р., Євангеліє XVIII ст. та інші «стародавні книги» залишилися нікому не потрібними. Їхній список М. К. Сергієв передав співробітнику Дніпропетровського історичного музею П. А. Козару. Проте той чомусь не виконав своєї обіцянки забрати цей спадок минулого до музею, бо влітку 1929 р. М. К. Сергієв пише, що при церквах і в сільських радах є цінні документи і книги, що гинуть без догляду: «церковні літописи, котрі іноді подають історію заселення приходу»⁷. Тому він просить надати йому

⁶ *Епістолярна спадщина академіка Д. І. Яворницького. Вип. 3. Листи музейних діячів до Д. І. Яворницького / Укладачі С. В. Абросимова, Н. Є. Василенко, А. І. Перкова та ін. За заг. ред. Н. І. Капустіної. – Д.: Арт-Прес, 2005. – С. 287.*

⁷ *Епістолярна спадщина академіка Д. І. Яворницького. Вип. 3. Листи музейних діячів до Д. І. Яворницького / Укладачі С. В. Абросимова, Н. Є. Василенко, А. І. Перкова та ін. За заг. ред. Н. І. Капустіної. – Д.: Арт-Прес, 2005. – С. 272.*

хоч якийсь офіційний документ від музею, що дало б право вилучати цінні книги і папери історичного значення для передачі їх до музею. Він пише Д. І. Яворницькому, що старовинні книги «можуть загинути, бо лежать з іншими паперами у відкритих шафах»⁸.

Восени наступного року М. К. Сергієв пише в листі, що в крамниці по прийому утильсировини, він натрапив «серед паперового мотлоху на дві потрібні церковні книги»⁹. В томаківській же церкві (не зазначено в якій) зберігався архів (підшивки) газет за багато років ХІХ ст. Він запитував: «Може, вони потрібні музею?». Але його питання залишилося без відповіді. Як відомо, в цей час у розпалі був гучний політичний процес над членами СБУ, надуманий у надрах НКВС, до якого намагалися «прив'язати» і Д. І. Яворницького.

Сьогодні можна було б мати важливий історичний матеріал про функціонування у Вищетарасівці суконної фабрики Струкова, що зібрав М. К. Сергієв для передачі в музей, але яка його доля – невідомо.

М. К. Сергієв робив у Томаківці і «на Дніпрельстані» фольклорні записи, які дають змогу з'ясувати походження мешканців низки населених пунктів. Так, на основі лексичного матеріалу і розповідей мешканців він говорить про «осілих у Томаківці полтавців», із Полтавщини ж у Вищетарасівку перевів частину своїх кріпаків поміщик Струков (Стрюков)¹⁰. Селами з переважно російськими переселенцями він називає власницькі володіння Струкова Михайлівку (деякий час називалася Маврогенівкою, оскільки належала дружині Ананія Струкова Ользі Костянтинівні Маврогені) та близьку до неї Гарбузівку.

М. К. Сергієв помер у 1945 р., переживши свого «батька», як він називав Д. І. Яворницького, на п'ять років¹¹.

Відновилися археологічні дослідження Томаківського району на початку 50-х років минулого століття у зв'язку з наступним спорудженням Каховського водосховища і ГЕС, оскільки це передбачало затоплення значної території вздовж Дніпра, на якій раніше, ніж в інших місцях, виникали поселення. Дослідження проводили київські вчені; організаційно це були Нікопольський і Дніпровський загони Дніпрогесівської експедиції Інституту археології Академії наук УРСР під керівництвом О. Г. Шапошнікової.

Під час розкопок на околицях с. Іллінка виявлено поселення доби бронзи (ХІІ – ІХ ст. до н. е.), а на мисі Грушівський було знайдено залишки скіфських поселення та поховання. В урочищі Джуган, в обриві берегу, виявлено

⁸ Там само. – С. 273.

⁹ Там само. – С. 270.

¹⁰ Там само. – С. 270, 284.

¹¹ Кондратьєва І. Ю. Етнограф М. К. Сергієв // Скарбниця рідного краю. – Дніпропетровськ, 1993. – С. 39 – 44.

контури житла у вигляді землянки та господарської ями для зберігання продуктів; там же зібрані фрагменти керамічного посуду доби пізньої бронзи та скіфської держави, фрагменти кераміки черняхівської культури. Залишки поселення цього ж періоду виявлені за 370 м на схід від мису Грушівський, а за 200 м від церкви – поселення доби пізньої бронзи. Виявлено також два напівземлянкові житла з глинобитними печами та зерносховищами періоду Київської держави. Названі знахідки свідчать про безперервність проживання населення у цій місцевості.

В околицях села Добра Надія виявлено два поселення доби пізньої бронзи (XII – XI ст. до н. е.) з фрагментами кераміки та кам'яних знарядь праці.

У заснованому запорозькими козаками селі Вицетарасівці, що після утворення Каховського водосховища опинилося на самому його березі, точніше, на його околицях та неподалік, експедиція виявила і дослідила поселення зрубної культури епохи бронзи (середина II – початок I тис. до н. е.). Тут знайдені ливарні форми та вироби, які свідчать про місцевий характер бронзолivarного виробництва. За 1 км на захід від пристані вчені розкопали могильник, виявивши два поховання кочовиків другої половини I тис. до н. е. А за 5 – 6 км від пристані, на території колгоспного саду, вони відрили два житла того ж періоду, знайшли бронзові шильця, уламки ножа, тригранні вістря, молоток, уламки циліндричних прясел.

У 1957 р. в урочищі Розкопа біля с. Вицетарасівка археолог О. В. Бодяньський виявив поселення черняхівської культури, рештки наземного житла та глинобитної печі, уламки гончарного посуду з орнаментацією, пірамідальне грузило, два жорна, а також уламки імпортного посуду й амфор. Цей вчений проводив археологічні дослідження на території Томаківського району досить тривалий час (50 – 70-ті рр. XX ст.). За ці роки, як свідчать звіти та публікації результатів досліджень, у районі руйнації пам'яток водами Каховського водосховища він вивчив поселення скіфського періоду на околиці Вицетарасівки; поселення часу пізньої бронзи за 1,5 км на північний захід від пристані, побіля балки Бобкова; поселення середньої та пізньої бронзи, а також черняхівської культури в урочищі Калита біля с. Іллінка; могильник черняхівської культури і невеликі могильники катакомбної та ямної культур на околиці с. Іллінка; ямно-катакомбний могильник між селами Вицетарасівка та Новокиївка; мезолітичне поселення на південно-східній околиці с. Новокиївки, на мисі Грушівський. Ці численні знахідки слідів мешканців правобережжя Дніпра на невеликому його відтинку свідчать, яка тривала і різноманітна історія знаходиться нині під водами одного з водосховищ основної водної артерії України.

Каховське водосховище і сьогодні загрожує крутому правому берегу. Су-

часний мандрівник, краєзнавець і письменник із Запоріжжя В. П. Супруненко пише: «...глинисті обриви бурого, червонуватого, брудно-жовтого кольорів, обрамлених зверху чорною (траурною) чорноземною стрічкою. Місцеві жителі називають їх «кручами», «ярами», «скельками» (Скельки), «заломами» (Вищетарасівка), «осовинами» (Капулівка). В багатьох місцях із круч стирчать корені дерев, готових обрушитися в каламутну воду. Хвилі Каховки продовжують відщипувати від супі її «найкращі родючі шматки»¹².

Хронологічно кроком уперед у вивченні історії Томаківського району стало видання тому «Дніпропетровська область» із багатотомника «Історія міст і сіл Української РСР»¹³ під загальним керівництвом академіка Петра Тимофійовича Тронька, який відіграв велику роль у відродженні краєзнавчого руху в Україні, охороні і вивченні пам'яток історії та культури, багато років очолював Всеукраїнську (нині – Національну) спілку краєзнавців України. Це унікальне на теренах всього Радянського Союзу видання об'єднало навколо себе широкий загал активістів-фахівців і аматорів для збору фактичного матеріалу та створення історії областей, районів і окремих населених пунктів. Тогочасні ідеологічні сили, тематичні акценти і неповнота розкриття історії окремих періодів та окремих аспектів історичного розвитку не можуть закреслити значення цього видання для отримання пересічним читачем первісних відомостей з історії краю.

У томі «Дніпропетровська область» (загальним обсягом 958 сторінок) Томаківському району відведено 13 сторінок, найменше серед всіх районів області¹⁴. Історія райцентру Томаківка викладена на 9 сторінках, району – на 1 сторінці та вміщені довідкові відомості про всі інші населені пункти району – на 3 сторінках. До того ж, тут названі досліджені археологічні пам'ятки біля сіл Виводове (скіфське поселення IV – III ст. до н. е.), Вищетарасівка, Новокиївка, Іллінка, Добра Надія, Тарасівка (Преображенської сільської ради), в якій було знайдено скарб бронзових сокир доби пізньої бронзи (II тис. до н. е.). Цікаво, що з інших пам'яток історії названо лише братську могилу 126 вихованців дитячого будинку, розстріляних гітлерівськими окупантами в с. Михайлівці у березні 1942 р. Хоча переважна більшість братських могил була впорядкована і відома громадськості з 50-х рр. минулого століття.

Принагідно зауважимо, що на другу половину 60-х – першу половину 70-х років припадає активізація охоронної роботи щодо існуючих пам'яток істо-

¹² Супруненко В. 100 чудес Запорозького края. – Запорозьє, 2009. – С. 78.

¹³ Історія міст і сіл Української РСР. Дніпропетровська область. – К.: Головна редакція УРЕ, АН УРСР, 1969.

¹⁴ Там само. – С. 837 – 849.

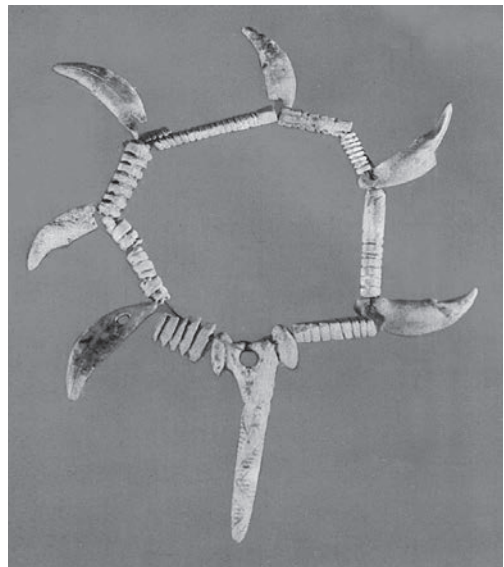
рії (переважно часу Другої світової війни) і спорудження пам'ятних знаків на братських та індивідуальних могилах воїнів, які загинули на війні з німецько-нацистськими окупантами. Це пояснюється двома обставинами: створенням у 1965 р. Українського товариства охорони пам'яток історії та культури (голова – академік П. Т. Тронько), а також підготовкою до ювілейних дат (25-річчя та 30-річчя з Дня Перемоги). Посилення уваги до впорядкування братських могил простежується за рішеннями облвиконкому, в тому числі й по Томаківському району¹⁵.

На початку 70-х років на території Дніпропетровської області розгортаються меліоративні роботи, що спричинило цілеспрямовані на комплексну роботу польові дослідження і науковий аналіз виявлених артефактів. На території Томаківського району були зосереджені сили археологів Інституту археології АН УРСР, Новобудівної експедиції, Дніпропетровського державного (нині – національного) університету, а на початку 80-х рр. – археологів Дніпропетровського історичного музею ім. Д. І. Яворницького.

Так, під будівництво Вищитарасівської зрошувальної системи експедиція столичних археологів здійснила такі основні роботи. У 1973 р. загін під керівництвом О. В. Черненка розкопав 4 кургани епохи бронзи на північно-східній околиці с. Вищитарасівка та 17 курганів (з них 4 – скіфські) північніше села. За 3 км на північний схід від с. Стрюківка досліджено 7 курганів (з них 6 – скіфські).

У 1975 р. археологи на чолі з М. М. Чередниченком дослідили 15 курганів, розташованих на відстані 3 км північніше Вищитарасівки (з них 10 – скіфські); а на відстані 10 км у тому ж напрямку розкопали західну і східну групи курганів великого курганного поля (70 курганів), до того ж 7 із досліджених – скіфські.

Цей же загін археологів розкопав 15 курганів (з них 12 – скіфські), розташованих на відстані 1 км північно-західніше с. Володимирів-

Кістяна молотчоподібна булавка, пронізі та підвіски з кликів хижака з кургану біля с. Вищитарасівка (розкопки М. М. Чередниченка)

¹⁵ Державний архів Дніпропетровської області. Ф. 3383, оп 2, спр. 3159, 3225, 3236; ф. 5648, оп. 1, спр. 21, 89.

ка. На південно-західній околиці с. Виводове було розкопано 5 курганів (з них 2 – скіфські) і ще 5 (з них 1 – скіфський) археологи дослідили на схід від с. Долинське.

У 1981 р. Чкалівський загін Орджонікідзевської експедиції на чолі із на той час уже всесвітньо відомим археологом (завдяки знайденій ним у Товстій Могилі золотій пекторалі) і поетом Б. М. Мозолевським дослідив 2 поховання з групи Томаківських Близниць, розташованої на відстані 2 км західніше смт Томаківка. Головний курган, як уже зазначено, розкопав ще на початку 60-х рр. ХІХ ст. І. Є. Забелін. Цей загін також завершив вивчення кургану Гостра Могила, оскільки методика розкопок курганів у середині ХІХ ст. не дала змоги І. Є. Забеліну повністю це здійснити. На цій пам'ятці Б. М. Мозолевський знайшов впускне архаїчне скіфське поховання. Південно-східніше с. Чумаки, на відстані 4 км, у курганній групі Кам'янувата Могила археологи виявили гробницю ІV – ІІІ ст. до н. е.

Новобудівна археологічна експедиція ДДУ під керівництвом І. Ф. Ковалєвої у другій половині 70-х – на початку 90-х рр. зосередила свою роботу з вивчення пам'яток глибокої давнини по трасі Солоняно-Томаківської зрошувальної системи. Переважно об'єктами дослідження були пам'ятки бронзової доби. Завдяки розкопкам до наукового обігу було введено багато артефактів, що стосуються племен, які проживали у цій місцевості у ІІІ – І тис. до н. е.¹⁶

Археологи Дніпропетровського історичного музею ім. Д. І. Яворницького А. П. Єлінова, А. М. Голубчик та А. М. Чурилова у 1981 – 1982 рр. здійснили масштабні археологічні розвідки території Томаківського району, описали та нанесли на мапи кургани і курганні могильники. Це стало основою для складання Державного реєстру пам'яток археології, історії та культури Дніпропетровської області.

Наступне десятиріччя археологічна експедиція ДІМ ім. Д. І. Яворницького під керівництвом А. П. Єлінової та А. М. Голубчик проводила рятувальні пам'яткоохоронні роботи. Підсумком цієї роботи були розкопки 84 курганів (з них 1 – з кромлехом групи Смоляна Могила), в яких виявлено і вивчено більше 300 поховань, що хронологічно охоплюють період від неоліту до середньовіччя.

Незважаючи на значну кількість виявлених і досліджених пам'яток архе-

¹⁶ Ковалєва І. Ф., Андрюсов А. В., Мартюченко Д. В. Исследование курганов бронзового века по трассе Солоняно-Томаковской оросительной системы // Проблемы археологии Поднепровья. – Днепропетровск: ДГУ, 1989. – С. 3 – 24.; Ковалєва І. Ф., Мухомад С. Е., Шалобудов В. Н. Раскопки курганов по трассе Солоняно-Томаковской оросительной системы // Проблемы археологии Поднепровья. – Днепропетровск: ДГУ, 1993. – С. 9 – 45.; Ковалєва І. Ф., Шалобудов В. М., Тесленко А. А. Дослідження курганів доби бронзи поблизу с. Кисличувата // Проблемы археологии Поднепровья. – Днепропетровск: ДДУ, 1999. – С. 4 – 35.

ології на території Томаківського району, до каталогу-довідника «Пам'ятки історії та культури Української РСР», який був опублікований у 1987 р., потрапили лише 5 курганів IV – III ст. до н. е. неподалік с. Володимирівка, три поселення поблизу с. Вищитарасівка, кромлех біля с. Мирове епохи бронзи та поселення біля с. Іллінка того ж періоду. Всі інші пам'ятки – це братські могили воїнів громадянської та Другої світової воєн і пам'ятні знаки землякам, які загинули у 1941 – 1945 рр., а також 7 пам'ятників В. І. Леніну, 1 – К. Марксу та 1 – С. М. Кірову¹⁷. Ця ідеологічна заангажованість як процесу фіксації подій у пам'ятках історії та культури, так і взяття їх під державну охорону, звичайно, стосується не тільки Томаківського району.

Ідеологічний чинник був визначальним і в програмі підготовки «Зводу пам'яток історії та культури Української РСР», робота над реалізацією якої почалася ще в рамках УРСР.

Утворення сучасної Української держави не припинило програму реалізації важливого і потрібного видання «Зводу», але принципово змінило його концепцію. Цей процес через різні причини (в тому числі й фінансові) розтягнувся на тривалий період. Проте весь цей час продовжувалася робота з виявлення нових пам'яток, вивчення подій і діяльності окремих постатей та увічнення пам'яті про них, перегляду існуючого раніше реєстру пам'яток історії та культури на предмет їх відповідності визначенню цього поняття – «пам'ятка».

З метою встановлення стану вже відомих, виявлення нових і визначення меж пам'яток археології у 2005 – 2006 рр. співробітники Дніпропетровського обласного центру з охорони історико-культурних цінностей Н. М. Жарінова, С. М. Ніколаєв, Д. Г. Філімонов провели повторне обстеження території Томаківського району, залучивши до цієї справи також геодезистів та використавши сучасні методи встановлення місцезнаходження пам'яток на земній поверхні.

У 2008 р. археологи ДІМ ім. Д. І. Яворницького провели розвідку поселень біля сіл Вищитарасівка та Іллінка, знайдених згаданою вище експедицією Інституту археології АН УРСР у 1957 р., з метою визначення нинішніх їхніх меж та встановлення наявності і потужності культурного шару.

Для жителів Томаківського району має бути цікавою книга дніпропетровських краєзнавців М. С. Богомаза і В. С. Мороза, в якій розглядається топонімія географічних об'єктів усіх районів Дніпропетровської області, наводяться історичні дані щодо різних населених пунктів¹⁸.

¹⁷ *Памятники истории и культуры Украинской ССР: Каталог-справочник.* – К.: Наукова думка, 1987. – С. 129 – 130.

¹⁸ *Богомаз М. С., Мороз В. С. Топонімія Дніпропетровщини.* – Д.: ВАТ «Дніпрокнига», 2006. – С. 258 – 271.

На території Томаківського району є також пам'ятки історії та культури, проте всі вони належать до трагічного ХХ століття. На сьогодні до взятих під охорону об'єктів включено 24 братських могили радянських воїнів, які загинули в боях із гітлерівцями, а також кілька поховань часів громадянської війни.

І зовсім мало архітектурних пам'яток, а ті, що є, належать до пам'яток місцевого значення: забудова провулку Лікарняного (смт Томаківка), садибний будинок пана Шпоньки (с. Іллінка), будинок земської управи (с. Чумаки), будинок волосної управи (с. Чумаки), 3 будинки земських шкіл (с. Китайгородка, с. Настасівка, с. Топила).

Незважаючи на брак пам'яток історії, жителі району не були байдужими до свого минулого. До початку 1990-х рр. у районній газеті «Радянське життя» опубліковані замітки чи більші нариси, присвячені подіям або життю і діяльності партійних діячів та загиблим учасникам революції й громадянської війни, борцям з німецько-нацистськими окупантами у 1941 – 1945 рр., живим ветеранам війни, удостоєним тодішньої найвищої відзнаки – звання Героя Радянського Союзу. Але з початку 90-х рр. у тій же газеті (з 2000 р. вона отримала назву «Наш край») частіше стали з'являтися і статті з історії населених пунктів району, а також матеріали до ювілеїв відкриття шкіл у селах району. Така популяризація знань з історії рідного краю, звичайно, має свій позитивний ефект. У цьому аспекті особливо цікавими і наповненими фактичним матеріалом є публікації краєзнавців Д. Д. Байраченка та Г. І. Зімненка. Якщо перший свої історико-краєзнавчі нариси присвячує поступальному розвитку району загалом і окремих сіл («Від сивої давнини до сьогодення»), то Г. І. Зімненка більше цікавлять народні перекази («Бувальщини з Томаківки»), життя і діяльність земляка, митця-скульптора Д. Н. Красняка (документальна повість «Маків цвіт»).

Як свідчать знахідки археологічних досліджень на території Томаківського району та прилеглих до нього місцевостей, заселення цього краю вимірюється не століттями, а тисячоліттями. Вони ж дають можливість отримати уявлення про матеріальну і духовну культуру степових мешканців періоду палеоліту, мезоліту, неоліту (IV – III тис. до н. е., коли люди поступово перейшли до відтворюючих форм господарювання), енеоліту (доби міді – бронзи). Степові кургани розкрили свої таємниці і віддали свої скарби людям, вражаючи їх довершеністю ремісничих і мистецьких витворів золотих, срібних і бронзових чаш, прикрас, зброї, кінської зброї тощо. Скіфія майже тисячу років (з VII ст. до н. е.) була далекою країною античної цивілізації Середземномор'я.

Через цей край пройшли численні племена, які на певний час підкоряли населення місцевого походження. Перші слов'янські пам'ятки археології да-

Томаківський район Дніпропетровська область

туються II – V століттями. Від цього часу відомості про слов'ян нашого краю знаходимо вже й у писемних пам'ятках – творах римських і візантійських авторів. Ще впродовж тисячі років (IV – XIII ст.) вся територія нинішньої Дніпропетровської області була заселена різними племенами – слов'янськими і тюркськими, – що перетворювало її на арену боротьби за володіння степом.

Від середини XIII – до середини XVI ст. майже немає свідчень щодо ситуації в нашому краї, тим більш – на території нинішнього Томаківського району. Монголо-татарське нашествя призвело до спустошення краю, хоча обезлюдіти повністю він не міг, адже численні плавні при річках і річечках, лісові хащі, балки з їх чагарниками давали місцевому населенню можливість порятунку від ворожої кінноти. Та й багата природними ресурсами земля не могла довго залишатися без господарів. Тим не менше, західноєвропейські географи на своїх картах показують наш край складовою частиною так званого «Дикого Поля». На початку XV ст. ця територія стала південно-східною окраїною Великого князівства Литовського.

Наступні три століття (XVI – XVIII) пов'язані з формуванням, розвитком, воєнними звитягами, господарством і культурою запорозького козацтва. З різних українських місцевостей на степове Подніпров'я навесні йшли відважні промисловики-уходники, поодинокі і ватагами, поступово осідаючи тут і колонізуючи територію «Дикого Поля», куди не сягала влада Литовської держави. Пограничні старости, на яких урядом було покладено обов'язок захищати вже заселену територію від нападів турок і татар, не заперечували проти уходництва, бо ватаги промисловиків перешкождали нападаючим просуватися вглиб українських земель, відбирали у них полонених людей (ясир) і награване майно.

З таких уходників (з міщан, селян та потомствених воїнів-бояр) формувалися постійні жителі Нижнього і Середнього Подніпров'я, на яких поширилася назва «козак», яка в мовах тюркських народів означає озброєну і вільну людину, яка виконує прикордонну сторожову службу. З цим процесом заселення краю промисловиками-уходниками, які займалися здебільшого рибальством та переробкою риби (сушіння, соління, копчення, добування чорної ікри), мисливством і бортництвом, і зв'язане виникнення Томаківки.

В офіційному документі, державному описі Черкаського замку 1552 р., міститься перелік «уходів» (станів), тобто місць значних промислів, розкиданих по Дніпру та його притоках. Серед них названо й «уход Томаківку»¹⁹.

Згадка про Томаківський уход як постійне поселення промисловиків по-

¹⁹ Архив Юго-Западной России, издаваемый Киевской комиссией для разбора древних актов. – К., 1886. – Ч. VII. – Т. 1. – С. 84.

вністю узгоджується з даними інших історичних джерел, котрі стосуються заселення місцевості в межах козацького Великого Лугу. Відомо ж, що запорозьке козацтво активно діє з кінця XVI ст. і що неподалік від сучасної Томаківки знаходилася Запорозька Січ (укріплена столиця запорозьких володінь) періоду її розквіту у XVI – XVII ст. – Томаківська, Базавлуцька, Чортомлицька, а не так далеко й Хортицька.

Щодо заснування Томаківської Січі, розташованої нижче за течією р. Томаківки у її гирлі, то в історичній науці існують деякі розбіжності тверджень. Один із найвідоміших українських козакознавців радянських часів В. О. Голобуцький вважав, що вона існувала у 40-х рр. XVI ст.²⁰ Польський дослідник історії України даного періоду Владислав Серчик стверджував, що вона виникла одночасно з Хортицькою у 50-х рр. XVI ст. Однак усі дослідники сходяться на тому, що Томаківська Січ існувала в другій половині XVI ст. і лише після поразки повстання під проводом Кристофа Косинського (1591 – 1593) вона була перенесена далі від Томаківки – на р. Базавлук (де вже також існували уходи й укріплення).

Відомо, що основна маса козаків жила не на Січі, а за її межами – на уходах, хуторах, у селах, зимівниках, на близьких до неї і віддалених річках і озерах. Жили з сім'ями, господарювали. Так заселялися й освоювалися величезні простори козацьких володінь по обидва боки Дніпра.

Наприкінці 1647 р. саме на острів Томаківку втік із в'язниці Б. Хмельницький²¹. З цього краю починалася Національно-визвольна війна українського народу середини XVII ст.

У наступний період історія Томаківщини повністю поділила долю запорозького козацтва після зруйнування Січі навесні 1709 р., вигнання, а потім повернення запорожців на попереднє своє мешкання у 1734 р., остаточну ліквідацію Запорозької Січі за наказом цариці Катерини II у 1775 р. Тоді вже на землях Запорозьких Вольностей проживали не тільки козаки, а й селяни та міщани, швидко розвивалося хутірське господарство капіталістичного типу, бо воно ґрунтувалося на вільнонайманій праці і було зв'язане з ринком, у тому числі зовнішнім. У період Нової Січі (1734 – 1775) великий зимівник у Вищетаரசівці мав абшитований запорозький старшина Тарас. У 1736 – 1739 рр. на Хортиці російські солдати спорудили систему укріплень для захисту стоянок суден Дніпровської флотилії та Запорозької верфі на о. Мала Хортиця²². У

²⁰ Голобуцький В. А. *Запорозьке казачество*. – К.: Госполитиздат УССР, 1957. – С. 68.

²¹ Яворницький Д. І. *Історія запорозьких козаків: У 3 т.* / Переклад з рос. Івана Сварника. – Львів: Світ, 1990. – Т. 1. – С. 71.

²² Шаповалов Г. І. *Хортиця* // *Українське козацтво: Мала енциклопедія* / Вид. 2-е, доп. і переробл. – К.: Генеза; Запоріжжя: Прем'єр, 2006. – С. 611.

Томаківський район Дніпропетровська область

зв'язку з цим до Томаківки були переселені з острова родини тих, хто працював на верфі і митниці.

За урядовими розпорядженнями військовим командам козацькі хутори переважно були ліквідовані, землі роздані російським, українським та іноземним власникам. Уряд став організовувати заселення краю у відповідності до своїх планів виходу до Чорноморсько-азовського узбережжя. Нові власники земель або отримували вже існуючі села, або ж «осаджували» поселення, переводячи частину кріпаків із своїх володінь, які вони вже мали в інших місцевостях. Так, урочище Грушівка у 1776 р. отримав на ранг генерал-майор Ф. М. Толстой, який став осадчим слободи Гологрушівки (нині – с. Іллінка). Рангова дача колишнього запорозького старшини, а потім капітана російської армії О. Білецького дала початок слободі Семенівка. Власницею Вищетарасівки у 1783 р. стала графиня О. В. Браницька, яка продала село у 1795 р. генерал-майору Д. Є. Леслі, а той у 1802 р. продав села Вищетарасівку та Довге колезькій радниці О. К. Струковій (за другим шлюбом – Брискорн). Подібні дачі отримали у власність і багато інших сановників і військових, за умови заселення ними цих дач (надань)²³.

Томаківка у 1777 р. згідно з розпорядженням Новоросійської губернської канцелярії потрапила в розряд державної військової слободи. За переписом 1787 р. у Томаківці церкви ще немає, поселенських дворів – 16, душ чоловічої статі – 55²⁴.

Взагалі, якщо подивитися на мапу Томаківського району з точки зору історії виникнення сьогодні існуючих більших і менших сіл, то можна виявити цікаву статистику: тільки 7 населених пунктів мають історичне коріння у XVIII ст. (Томаківка, Вищетарасівка, Іллінка, Мирове, Настасівка, Чумаки, Семенівка), 12 – засновані протягом XIX ст., всі інші – в першій половині XX ст. З одного боку, це свідчить про малу кількість пам'яток історії та культури, з іншого – про вплив на заселення краю не тільки політичних подій, а й спорудження Каховського водосховища, що призвело до затоплення заселених раніше територій і відселення людей на нові для них місцевості.

Внаслідок адміністративно-територіальних змін останньої чверті XVIII – початку XIX ст. Томаківщина потрапила до Катеринославського повіту Катеринославської губернії.

З точки зору промислового розвитку на території нинішнього Томаківського району особливе місце займає с. Вищетарасівка, де на початку XIX ст.

²³ Козирев В. К. *Матеріали до історії адміністративного устрою Південної України (друга половина XVIII – перша половина XIX століття)*. – Запоріжжя, 1999. – С. 250.

²⁴ Полонська-Василенко Н. *Запоріжжя XVIII ст. та його спадщина*. – Мюнхен: Видання «Дніпрові хвилі», 1965. – Т. 1. – С. 186 – 190.

виникла (1809) суконна фабрика поміщиці, таємної радниці Ольги Костянтинівни Брискорн. На той час у всій Катеринославській губернії існувало всього 3 суконних фабрики: Катеринославська казенна, приватна княгині Г. М. Прозоровської в с. Чаплі Новомосковського повіту і приватна О. К. Брискорн, на якій виготовлялося грубе солдатське сукно. За відомістю про фабрику і заводи 1823 р. на фабриці Брискорн працював 201 її кріпак, а продукції було виготовлено 24 530 аршин²⁵.

Навесні 1824 р. син поміщиці та повірений у її справах камер-юнкер Емануїл Ананійович Струков звернувся до Санкт-Петербурзької казенної палати з вимогою виплати недодааних грошей за поставку власницею мануфактури у 1820 р. у Кременчуцьку комісію Департаменту мануфактур і внутрішньої торгівлі товару: темно-зеленого сукна 369 аршин і 8 вершків, чорного 82 аршини, білого шинельного 16 аршин, сірого 12 аршин, білого панталонного 9 аршин – на суму 1 876 крб. 10 коп.²⁶ Із листування між різними відомствами у зв'язку з даною справою з'ясується, що недоплачена поставка сукна в 1820 р. була «зверх контракту», а також, що О. К. Брискорн мала ще одну мануфактуру в Курській губернії.

В повідомленні Мануфактурній раді мануфактур-кореспондента А. М. Фадєєва 15 липня 1829 р., опублікованому в «Журналі мануфактур і торгівлі», про суконну фабрику у Вищетарасівці сказано: «Фабрика ця належить таємній радниці Ользі Костянтинівни Брискорн. Вона влаштована Катеринославської губернії і того ж повіту у власному її маєтку, в поселенні Вищетарасівка. Фабричне приміщення білокам'яне, двоповерхове, площею 28 квадратних сажнів. Сукна виробляються прості і невелика кількість покращених: темно-зелене, чорне, біле і сіре.

У 1828 р. виготовлено 532 куски, мірою 15 538 аршин. Продано Комісії Кременчуцького і Ставропольського депо 1 043 куски або 30 900 аршин.

Шерсть для сукон використовується з вітчизняних овечих заводів, а частково від власних овець. Фарби купуються в Санкт-Петербурзі, а інші матеріали – частина в Катеринославі, а частина в Курській губернії. Майстрів і працівників різного звання налічується 220 чоловік, всі із числа власних селян пані Брискорн.²⁷

У 1829 р., за об'ємною архівною справою, О. К. Брискорн клопотала про укладення договору на постачання протягом року армійського сукна за дер-

²⁵ Нестеренко О. О. *Розвиток промисловості на Україні. Т. 1. Ремесло і мануфактура.* – К.: АН УРСР. – 1959. – С. 384.

²⁶ *Російський державний історичний архів.* – Ф. 18, оп. 3, стр. 238, арк. 4.

²⁷ *Журнал мануфактур и торговли.* – 1829. - № 7. – С. 67 – 68.

жавним замовленням. У зв'язку з цим на запит департаменту Катеринославська палата цивільного суду повідомила, що поміщиця в с. Вищетарасівці та слободі Михайлівці має 306 кріпаків (чоловіків). При цьому палата зазначила, що за ревізією 1816 р. у неї було 439 селян чоловічої статі²⁸. Тоді договір було підписано на поставку 50 тис. аршин сукна. За документами можна зробити висновок, що 1828 рік був найбільш успішним у діяльності суконної мануфактури в Вищетарасівці.

У 1834 р. О. К. Брискорн за договором мала поставити 22 960 аршин сукна. Щодо оплати в договорі сказано: «Платежі за поставлене сукно отримати мені або кому з осіб довірено буде із Санкт-Петербурзької казенної палати відразу після поставки; відрахування ж виданого наперед задатку здійснювати на основі 24 пункту Височайше затверджених примірних умов при кожному платежі таким чином, щоб із належних мені за кожну поставку по договірній ціні грошей утримувати половину в казні, а іншу видавати мені. Залог же утримувати до кінцевої поставки»²⁹.

В 1834 р. суконна фабрика вже була власністю молодшого сина О. К. Брискорн Петра Ананійовича Струкова (1817 – 1881). Тоді ж гвардії-капітан П. А. Струков звернувся до графа Канкріна з проханням звільнити його маєток від обтяжливих військових повинностей. Документ через його інформаційну насиченість вартий об'ємного цитування: «... Спадковий маєток від матері Брискорн... с. Вищетарасівка й Михайлівка (Маврогенівка), при яких здавна існує суконна фабрика, відома і Вашому сіятельству по 25-річній безперервній поставці в казну солдатських сукон. Всі маєтки, як казенні, так і приватні в Росії, які мають суконні фабрики і зобов'язані казенними поставками, звільнені від солдатських постойів, крім моєї. Селяни, які повинні цілий день працювати на фабриці або підготовляти для неї різний матеріал, ще зобов'язані утримувати кількох солдат у своїй хаті або возити з віддалених місць їм дрова, провіант, хворих тощо, а часто буває, що для ротних дворів я повинен звільняти фабричні приміщення і віддавати їх під екзерцир-гаузи.

Обтяжливість постою [військових] для селян, завантажених фабричною роботою, повіряю увазі Вашого сіятельства як покровителю мануфактур і найпокірніше прошу звільнити цю маєтність від постою, тому що моя суконна фабрика одна тільки у всій Катеринославській губернії, і суттєво ніщо не зміниться, коли вона буде звільнена від нього»³⁰. Проте відповідь на дане

²⁸ Російський державний історичний архів. – Ф. 18, оп. 3, стр. 240, арк. 9 – 10.

²⁹ Російський державний історичний архів. – Ф. 18, оп. 3, стр. 241, арк. 5.

³⁰ Російський державний історичний архів. – Ф. 18, оп. 3, стр. 242, арк. 1 – 1 зв.

прохання була негативною, з посиланням на відповідну статтю «Зводу законів Російської імперії».

У 1837 р. підполковник П. А. Струков доставив зі своєї вищетарасівської фабрики різних сукон на 57 180 крб. А в 1842 р. – на 37 600 крб.³¹ За статистикою 1860 р. у Катеринославській губернії нараховувалося 4 суконних фабрики, але працювала лише вищетарасівська, на якій нараховувалося 76 робітників-кріпаків та виготовлялося на замовлення Департаменту торгівлі і промисловості сукна на 22 000 крб. сріблом³². Селянська реформа 1861 р. позбавила кріпосну приватну фабрику дешевих робочих рук. Це і вирішило долю легкої промисловості у с. Вищетарасівка.

Рід Струкових був одним із найзначніших на Катеринославщині у ХІХ – на початку ХХ ст. Ананій Петрович Струков у 1865 – 1874 рр. був предводителем дворянства губернії, мав звання генерал-майора, був членом Державної Ради. Інші представники цієї родини також брали участь у культурно-громадському житті краю та посідали керівні посади в органах місцевого управління.

Населення Томаківщини переважно займалося землеробством, скотарством та різними промислами, реалізуючи свою продукцію на місцевих ринках та на ярмарках у великих селах, які проводилися кілька разів на рік у точно визначені дні. У Томаківці їх було 5, у Вищетарасівці – 3, у Чумаках – 2.

Панські господарства орієнтувалися на віддалений ринок. З другої половини ХІХ ст., після скасування кріпацтва, вони використовували вільнонайману працю і впроваджували сільськогосподарські машини.

Томаківщина, як і вся губернія, на початку ХХ ст. була втягнута у революційний рух, а далі – і громадянську війну. Це знайшло своє відображення у пам'ятних знаках у селах Гарбузівці та Михайлівці, а також братській могилі бійців, які загинули у боротьбі з врангелівцями у с. Кисличувата.

Щодо історії Томаківського району пізніших часів, можна сказати, що вона багата на видатних людей. У 1862 р. у Томаківці народився український поет Микола Лаврінович Кузьменко, один із засновників Катеринославської і Мануйлівської «Просвіти» та активний діяч національно-визвольних змагань у 1917 р.³³

У 1907 р. у Томаківці ж народився Микола Миколайович Кулик, журналіст, який у 30-х рр. ХХ ст. був відповідальним секретарем обласної газети

³¹ Російський державний історичний архів. – Ф. 18, оп. 3, стр. 243, 244.

³² Дружинина Е. П. Южная Украина в период кризиса феодализма. 1825 – 1860 гг. – М.: Наука, 1981. – С. 115.

³³ Мос Придніпров'я. Календар пам'ятних дат Дніпропетровської області на 2002 рік: Бібліографічне видання. – Д.: ДОУНБ, 2001. – С. 66.

Томаківський район Дніпропетровська область

«Зоря». У 1938 р. був репресований за безпідставними звинуваченнями і розстріляний. Реабілітований у 1956 р.³⁴

У Томаківці 10 червня 1927 р. народився скульптор, член Спілки художників України Дмитро Никифорович Красняк³⁵. Майже все його творче життя минуло у Житомирі, але він не поривав зв'язків зі своєю малою батьківщиною, що відображено у газетних повідомленнях. У 2007 р. у центрі Томаківки встановлений подарований ним рідному селищу пам'ятник Т. Г. Шевченку.

Із с. Кисличувата походить соліст-вокаліст Київської національної філармонії Іван Іванович Чайченко, заслужений артист України.

Не відображені в пам'ятках історії та культури Томаківського району трудові звитяги його мешканців і великі лихоліття 20-х – 30-х рр. ХХ ст. У квітні 1931 р. цілі села Іллінка, Михайлівка, Вищетарасівка потрапили до справи «Трудової селянської партії», за якою 95 осіб Дніпропетровського, Запорізького, Кіровоградського і Мелітопольського округів були звинувачені в «контрреволюції у тваринництві та сільському господарстві», яка «діяла на зрив будівництва великих радянських господарств, МТС, організації колгоспів та інших заходів радянської влади, спрямованих на вирішення зернових і тваринницьких проблем»³⁶.

Більшість пам'яток району належить до періоду Другої світової війни (за термінологією того часу – Великої Вітчизняної війни). 17 – 18 серпня 1941 р. територія району була окупована німецько-нацистськими загарбниками. В с. Настасівка в приміщенні сільського клубу окупанти влаштували табір для військовополонених. Ті, хто загинув у цьому таборі, поховані у братській могилі на сільському цвинтарі. Найтрагічнішою сторінкою історії села Михайлівка періоду окупації став розстріл у березні 1942 р. 126 вихованців дитячого будинку. Нині їх останки поховані в братській могилі у центрі села.

Внаслідок тривалих і кровопролитних боїв 30 грудня 1943 р. Томаківка була звільнена від окупантів³⁷, а повністю район – лише на початку лютого 1944 р. Воїни-визволителі, які загинули у цих боях, поховані у 24 братських могилах, що знаходяться в 12 селах.

7 уродженців Томаківського району за мужність і героїзм у боях із ворогом

³⁴ Чабан М. П. Кулик М. М. // *Українська журналістика в іменах* / За ред. М. М. Романюка. – Львів, 1999. – Вип. 6. С. 160 – 161.

³⁵ *Мос Придніпров'я. Календар пам'ятних дат Дніпропетровської області на 2002 рік: Бібліографічне видання.* – Д.: ДОУНБ, 2001. – С. 42.

³⁶ *Голодомор 1932 – 1933 років в Україні за документами ГДА СБУ: Анотований довідник* / Упорядк. В. М. Даниленко, А. А. Акулова, В. В. Лавренюк. – Львів, 2010. – С. 137.

³⁷ *Мос Придніпров'я. Календар пам'ятних дат Дніпропетровської області на 2002 рік: Бібліографічне видання.* – Д.: ДОУНБ, 2001. – С. 115.

були удостоєні тоді найвищої нагороди – звання Героя Радянського Союзу: Ю. І. Артеменко та В. І. Кравченко з с. Вищета-расівка, П. А. Бардуков із с. Гарбузівка, І. М. Дуплій із с. Катьошине, Д. Ю. Лазука з с. Сергіївка, С. К. Ляпота з с. Китайгородка та І. І. Філіпов із с. Ганнівка.

Як уже зазначалося, відсутні на території району пам'ятки культової архітектури, хоча їх спорудження й освячення відноситься ще до кінця XVIII ст. Архієпископ Феодосій (Макаревський) зазначає, що у Вищета-расівці на кошти графині О. В. Брискорн у 1786 р. було закладено храм святомучениці Олександри, освячений 5 серпня 1793 р. У ранговій дачі графа Ф. М. Толстого, слободі Гологрушівці (нині – с. Іллінка) 6 березня 1787 р. була освячена новозбудована церква в ім'я святого Архістратига Михаїла. У військовій слободі Томаківці в часи козацтва було 2 приходські церкви. Після зруйнування Запорозької Січі в Томаківці був улаштований молитовний дім. У 1792 р. закладено дерев'яну церкву Благовіщення Пресвятої Богородиці. 21 жовтня 1795 р. катеринославський протопоп Іоанн Станіславський освятив цю церкву, споруджену головним чином коштами колишнього запорозького козака Івана Волченка³⁸.

До 1917 р. на території нинішнього Томаківського району збудовано 10 церков у 9 селах. З них: 1 – у Вищета-расівці, 1824 р.; 1 – у Томаківці, поч. XX ст.; 1 – у дільниці Томаківки, яка нині є селом Кисличувата, 1869 р.; 1 – у Гологрушівці, 1882 р. Названі 4 церкви були кам'яними, інші – дерев'яними, але внаслідок антирелігійної боротьби у радянський час жодна з них до наших днів не збереглася.

Трудові подвиги жителів Томаківського району досить повно відображені на сторінках місцевої преси. Проте жодного пам'ятника трудової слави поки що на території району немає. У славної ж своєю історією Томаківщини має бути щасливе майбуття.

*Г. К. Швидько,
доктор історичних наук,
професор, заслужений діяч
науки і техніки України,
член Національної спілки
краснавиців України*

³⁸ Феодосій (Макаревський А.). *Матеріали для історико-статистического описання Екатеринославской епархії. Церкви и приходы прошедшего XVIII ст.* – Дніпропетровськ: Дніпрокнига, 2000. – С. 207, 212, 224.

1. Томаківка, смт (Томаківська сел/р)

Смт Томаківка. Кромлех, енеоліт – поч. бронзового віку (III – поч. II тис. до н.е.)

1.1. Кромлех, енеоліт – поч. бронзового віку (III – поч. II тис. до н.е.) (археол.). Розташований на відстані 3 км на південь – південний захід від центру селища, за 1,75 км на південний захід від південної околиці, праворуч дороги Томаківка – Тошила, на першій надзаплавній терасі р. Томаківка, між балками Єремчина та безіменна, що впадають у р. Томаківка з лівого берега.

Виявлений у 1920-ті роки археологом Д. І. Яворницьким під час дослідження кургану давньоямної культурно-історичної області. Повторно обстежений у 1975 р. археологом Дніпропетровського історичного музею ім. Д. І. Яворницького Л. П. Криловою.

Кромлех (мегалітичне культове спорудження епохи енеоліту), що знаходився під насипом кургану заввишки 3,5 м, діаметр – 30 м, був пов'язаний із культом сонця й являє собою коло

із великих гранітних брил. Під час дослідження був виявлений скорчений кістяк без інвентаря, можливо, він належав жерцю святилища. Додаткові дані про розкопки не збереглися. Нинішній діаметр кромлеху – 17 м. На час огляду збереглося 29 гранітних брил, 24 з яких розташовані дугоподібно з нахилом до центру в південно-західному секторі дослідженого кургану, 4 брили розбиті і знаходяться в південно-східному секторі, 1 брила вивернута і розташована за межами кола, ззовні кромлеху проходить рів. У центрі була могильна яма, що на даний час запліла. Розміри брил: найбільших – 2,3×1,2×0,6 м, найменших – 1,2×0,8×0,4 м. У центрі на насипу встановлений охоронний знак. Територія пам'ятки задернована. Східний сектор пам'ятки був зруйнований під час будівництва дороги Томаківка – Запоріжжя.

Література: 1. Технічна документація по встановленню меж територій пам'яток археології на землях Томаківської сел/р Томаківського району Дніпропетровської області. – м. Дніпропетровськ. – 2006.

Наталія Жарінова

1.2. Курган (археол.). Розташований на відстані 1,8 км на південь від центру селища, за 0,4 км на північний захід від північної околиці, на схилі вододілу балок Кочалчина та Єремчина, що впадають у р. Томаківка з лівого берега.

Виявлений у 2006 р. науковим співробітником Дніпропетровського обласного центру з охорони історико-культурних цінностей Н. М. Жаріною. Недосліджений.

Поодинокий курган заввишки 1 м, діаметр – 40 м. Насип сегментоподібної форми, поверхня розорюється, вершина сплюснена, поли розтягнуті.

Література: 1. Технічна документація по встановленню меж територій пам'яток археології на землях Томаківської сел/р Томаківського району Дніпропетровської області. – м. Дніпропетровськ. – 2006.

Наталія Жарінова

1.3. Курган (археол.). Розташований на відстані 2,3 км на схід від центру селища, за 1,3 км на схід від його східної околиці, ліворуч дороги Томаківка – Запоріжжя, на схилі вододілу р. Томаківка та її лівобережної притоки б. Кочалчина.

Виявлений у 2006 р. науковим співробітником Дніпропетровського обласного центру з охорони історико-культурних цінностей Н. М. Жаріною. Недосліджений.

Поодинокий курган заввишки 0,4 м, діаметр – 20 м. Насип сегментоподібної форми, поверхня розорюється, вершина сплюснена, поли розтягнуті.

Література: 1. Технічна документація по встановленню меж територій пам'яток археології на землях Томаківської сел/р Томаківського району

Дніпропетровської області. – м. Дніпропетровськ. – 2006.

Наталія Жарінова

1.4. Курган (археол.). Розташований на відстані 2,6 км на захід від центру селища, за 1 км на захід від його західної околиці, праворуч дороги Томаківка – Сергіївка, на вододілі р. Томаківка та її правобережної притоки – р. Тошила.

Виявлений у 2006 р. науковим співробітником Дніпропетровського обласного центру з охорони історико-культурних цінностей Н. М. Жаріною. Недосліджений.

Поодинокий курган заввишки 2 м, діаметр – 50 м. Насип сегментоподібної форми, поверхня розорюється, вершина сплюснена, поли розтягнуті.

Література: 1. Технічна документація по встановленню меж територій пам'яток археології на землях Томаківської сел/р Томаківського району Дніпропетровської області. – м. Дніпропетровськ. – 2006.

Наталія Жарінова

1.5. Курган (археол.). Розташований на розі вулиць Матросова та Нова в центральній частині селища, на схилі вододілу р. Томаківка та її правобережної притоки б. Камішшувата.

Виявлений у 2007 р. науковим

співробітником Дніпропетровського обласного центру з охорони історико-культурних цінностей Н. М. Жаріною. Недосліджений.

Поодинокий курган заввишки 4 м, діаметр – 70 м. Насип напівсферичної форми, поверхня задернована. Північна та східна поли розтягнуті, через західну полу пролягає дорога вул. Матросова. На східній полі знаходяться присадибні ділянки громадян.

Література: 1. Технічна документація по встановленню меж території пам'яток археології на землях Томаківської сел/р Томаківського району Дніпропетровської області. – м. Дніпропетровськ. – 2006.

Наталія Жарінова

1.6. Курган (археол.). Розташований у південно-східній частині селища, на сільському кладовищі, праворуч дороги Мирове – Томаківка, на схилі вододілу балок Кочалчина та Єремчина, що впадають у р. Томаківка з лівого берега.

Виявлений у 2007 р. науковим співробітником Дніпропетровського обласного центру з охорони історико-культурних цінностей Н. М. Жаріною. Недосліджений.

Поодинокий курган заввишки 1,3 м, діаметр – 50 м. Насип сегментоподібної форми, поверхня задернована. В насипу знаходяться поховання другої половини ХХ ст.

Література: 1. Технічна документація по встановленню меж територій пам'яток археології на землях Томаківської сел/р Томаківського району

Дніпропетровської області. – м. Дніпропетровськ. – 2006.

Наталія Жарінова

1.7. Курган «Могила Гостра» (археол.). Розташований на відстані 4 км на північ – північний схід від центру селища, біля траси Дніпропетровськ – Томаківка, на вододілі р. Томаківка та її притоки б. Каминшувата, за 0,75 км на схід від балки.

Виявлений у 1981 р. археологами Дніпропетровського історичного музею ім. Д. І. Яворницького Л. М. Голубчик та Л. М. Чуриловою. Повторно обстежений у 2006 р. співробітником Дніпропетровського обласного центру з охорони історико-культурних цінностей С. М. Ніколаєвим. Недосліджений.

Поодинокий курган заввишки 3 м, діаметр – 70 м, насип круглий у плані, поверхня задернована, в центрі насипу – яма завглибшки 2 м. На вершині встановлений геодезичний знак.

Література: 1. Елинова Л. П., Голубчик Л. Н., Чурилова Л. Н. Отчет о разведках Днепропетровского исторического музея в 1981 – 1982 гг. // Научный архив ИА АН УССР, ф. эксп. 1982/125, р. 18, с. 8. 2. Технічна документація по встановленню меж території пам'яток археології на землях Томаківської сел/р Томаківського району Дніпропетровської області. – м. Дніпропетровськ. – 2006.

Лідія Голубчик

1.8. Курганна група (археол.). Розташована на відстані 3,7 км на північ – північний схід від центру селища, біля дороги, яка веде до шосе Дніпропетровськ – Томаківка, на вододілі р. Томаківка та її притоки б. Камішувата.

Виявлена в 1981 р. археологами Дніпропетровського історичного музею ім. Д. І. Яворницького Л. М. Голубчик та Л. М. Чуриловою. Повторно обстежена в 2006 р. співробітником Дніпропетровського обласного центру з охорони історико-культурних цінностей С. М. Ніколаєвим. Недосліджена.

У складі групи два кургани, заввишки по 1 м, діаметри – по 50 м та 40 м. Насипи сегментоподібної форми, поверхні розорюються, вершини сплюснені.

Література: 1. Елинова А. П., Голубчик Л. Н., Чурилова Л. Н. *Отчет о разведках Днепропетровского исторического музея в 1981 – 1982 гг. // Научный архив ИА АН УССР, ф. эксп. 1982/125, р. 18, с. 8.* 2. *Технічна документація по встановленню меж територій пам'яток археології на землях Томаківської сел/р Томаківського району Дніпропетровської області.* – м. Дніпропетровськ. – 2006.

*Лідія Голубчик
Сергій Ніколаєв*

1.9. Курганна група (археол.). Розташована на відстані 3 км на північ – північний схід від центру селища, ліворуч шосе Дніпропетровськ – Томаківка, на вододілі р. Томаківка та її притоки б. Камішувата.

Виявлена в 1981 р. археологами Дніпропетровського історичного музею ім. Д. І. Яворницького Л. М. Голубчик та Л. М. Чуриловою. Повторно обстежена в 2006 р. співробітником Дніпропетровського обласного центру з охорони історико-культурних цінностей С. М. Ніколаєвим. Недосліджена.

У складі групи три кургани, що витягнулися ланцюжком по вісі північний схід – південний захід уздовж дороги. Насипи заввишки 1 м, 0,7 м та 0,5 м, діаметри – по 20 м. Насипи сегментоподібної форми, поверхні розорюються, вершини сплюснені.

Література: 1. Елинова А. П., Голубчик Л. Н., Чурилова Л. Н. *Отчет о разведках Днепропетровского исторического музея в 1981 – 1982 гг. // Научный архив ИА АН УССР, ф. эксп. 1982/125, р. 18, с. 8.* 2. *Технічна документація по встановленню меж територій пам'яток археології на землях Томаківської сел/р Томаківського району Дніпропетровської області.* – м. Дніпропетровськ. – 2006.

*Лідія Голубчик
Сергій Ніколаєв*

1.10. Курганна група (археол.). Розташована на відстані 3,6 км на північний схід від центру селища, 1 км на північ від північно-східної околиці, на схилі вододілу р. Томаківка та її притоки б. Камішувата, між безіменних балок.

Виявлена в 2006 р. науковим співробітником Дніпропетровського обласного центру з охорони історико-культурних цінностей Н. М. Жаріною. Недосліджена.

У складі групи два кургани, що розташовані на місцевості по вісі північ – південь на відстані 110 м один від одного. Заввишки насипи по 0,5 м, діаметри – 60 м та 40 м відповідно. Насипи сегментоподібної форми, поверхні розорюються, вершини сплюснені, поли розтягнуті. На поверхнях насипів знайдені фрагменти кераміки доби пізньої бронзи з розораних поховань.

Література: 1. Технічна документація по встановленню меж територій пам'яток археології на землях Томаківської сел/р Томаківського району Дніпропетровської області. – м. Дніпропетровськ – 2006.

Наталія Жарінова

1.11. Курганна група (археол.).

Розташована на відстані 1,75 км на південний схід від центру селища, за 0,6 км на південь – південний схід від його південної околиці, між цегельним заводом та глиняним кар'єром, на схилі вододілу балок Кочалчина та Єремчина, що впадають у р. Томаківка з лівого берега.

Виявлена в 2006 р. науковим співробітником Дніпропетровського обласного центру з охорони історико-культурних цінностей Н. М. Жаріновою. Недосліджена.

У складі групи два кургани, що розташовані на місцевості по вісі північ – південь на відстані 25 м один від одного. Заввишки насипи – 0,7 м та 0,5 м, діаметри – 60 м та 48 м відповідно. Насипи сегментоподібної форми, поверхні розорюються, вершини сплюснені, поли розтягнуті.

Література: 1. Технічна документація по встановленню меж територій пам'яток археології на землях Томаківської сел/р Томаківського району Дніпропетровської області. – м. Дніпропетровськ. – 2006.

Наталія Жарінова

1.12. Курганна група (археол.). Розташована в північно-східній частині селища, на відстані 2,5 км на північний схід від центру селища, поруч із північно-східною околицею, вздовж дороги Томаківка – Михайлівка, на схилі вододілу р. Томаківка та її лівобережної притоки б. Кочалчина.

Виявлена в 2006 р. науковим співробітником Дніпропетровського обласного центру з охорони історико-культурних цінностей Н. М. Жаріновою. Недосліджена.

У складі групи два кургани, що розташовані на місцевості по вісі північний схід – південний захід на відстані 120 м один від одного, менший на роздоріжжі Томаківка – Михайлівка та Томаківка – Запоріжжя. Заввишки насипи – 0,7 м та 0,4 м, діаметри – 40 м та 30 м відповідно. Насипи сегментоподібної форми, поверхні розорюються, вершини сплюснені, поли розтягнуті.

Література: 1. Технічна документація по встановленню меж територій пам'яток археології на землях Томаківської сел/р Томаківського району Дніпропетровської області. – м. Дніпропетровськ. – 2006.

Наталія Жарінова

1.13. Курганна група «Могила Близнюки» (археол.). Розташована на відстані 1 км на захід від північно-західної околиці селища, за 1,5 км на захід від кладовища, що розташоване на північно-західній околиці, за 0,3 км на північ від ґрунтової дороги до с. Олександрівка, на вододілі балок Капітанівка та Широка.

Виявлена в 2006 р. співробітником Дніпропетровського обласного центру з охорони історико-культурних цінностей С. М. Ніколаєвим. Недосліджена.

У складі групи три кургани. Заввишки найбільший – 5 м, діаметр – 70 м; поверхня задернована, поли підрізані розорюванням, має форму напівсфери, в насипу – ями, траншея розмірами 12×3×4 м. Другий заввишки – 1,5 м, діаметр – 50 м; поверхня розорюється, поли розтягнуті, має форму сегмента. Найменший заввишки – 0,5 м, діаметр – 32 м; поверхня розорюється, поли розтягнуті, має форму сегмента.

Література: 1. Технічна документація по встановленню меж території пам'яток археології на землях Томаківської сел/р Томаківського району Дніпропетровської області. – м. Дніпропетровськ. – 2006.

Сергій Ніколаєв

1.14. Курганна група «Могила Бур'яновата» (археол.). Розташована на відстані 4,5 км на схід від центру селища, за 0,75 км на південь від шосе Томаківка – Запоріжжя, на вододілі балок Кочалчина та Єремчина.

Виявлена в 2006 р. співробітником Дніпропетровського обласного центру з охорони історико-культурних цінностей С. М. Ніколаєвим. Недосліджена.

У складі групи два кургани. Заввишки насипи – 1,5 м та 0,5 м, діаметри – 40 м та 30 м відповідно. Поверхні розорюються, насипи мають форму сегментів.

Література: 1. Технічна документація по встановленню меж території пам'яток археології на землях Томаківської сел/р Томаківського району Дніпропетровської області. – м. Дніпропетровськ. – 2006.

Сергій Ніколаєв

Смт Томаківка. Курганна група «Могила Пушкарка»

1.15. Курганна група «Могила Пушкарка» (археол.). Розташована на відстані 7,5 км на північний схід від центру селища, на вододілі балок Каменської та Тернуватой.

Виявлена в 1981 р. археологами Дніпропетровського історичного музею Л. М. Голубчик та Л. М. Чуриловою. Повторно обстежена в 2006 р. співробітником Дніпропетровського обласного центру з охоро-

рони історико-культурних цінностей С. М. Ніколаєвим. Недосліджена.

У складі групи три кургани. Більший заввишки 5 м, діаметр – 55×70 м; поверхня задернована, поли підрізані розорюванням, поруч на ріллі – амфорний бій та крепіда. Два менших насипи заввишки по 0,3 м, діаметри – по 20 м; сегментоподібні, розорюються, є виходи підкурганних кам'яних споруджень.

Література: 1. Елинова А. П., Голубчик А. Н., Чурилова А. Н. *Отчет о разведках Днепропетровского исторического музея в 1981 – 1982 гг.* // Научный архив ИА АН УССР, ф. експ. 1982/125, р. 21, с. 11. 2. *Технічна документація по встановленню меж територій пам'яток археології на землях Томаківської сел/р Томаківського району Дніпропетровської області.* – м. Дніпропетровськ. – 2006.

*Лідія Голубчик
Сергій Ніколаєв*

1.16. Могили радянських воїнів (іст.). Вул. Леніна, в парку.

В 2 братських могилах поховано 346 воїнів 3-го Українського фронту, які загинули в останні дні грудня 1943 – січні 1944 рр. у боях у районі смт Томаківка та поблизу с. Катющине. Відомо 217 прізвищ.

Наприкінці грудня 1943 р. війська 6-ї армії (генерал-лейтенант І. Т. Шльомін) 3-го Українського фронту (генерал армії Р. Я. Малиновський) перейшли в наступ із правобережного плацдарму південніше м. Запоріжжя. Переслідуючи противника, який, прикриваючись невеликими ар'єргардами, відходив у південно-західному напрямку, 30 грудня 1943 р. 610-й стрілецький полк 203-ї стрілецької дивізії (генерал-майор Г. С. Зданович) 6-ї армії визволили с. Томаківку від нацистських окупантів.

Але армійські підрозділи не змогли розвинути наступ у цьому районі, наткнувшись на рішучий опір сильного угруповання противника, який закріпився на висотах західніше селища, переходячи в контратаки. Упро-

Смт Томаківка. Могили радянських воїнів

довж січня 1944 р. у районі села Томаківки вели бої 610-й стрілецький полк 203-ї стрілецької дивізії, 913-й стрілецький полк 244-ї стрілецької дивізії (генерал-майор Г. А. Афанасьєв), 179-й та 180-й гвардійські стрілецькі полки 60-ї гвардійської стрілецької дивізії (генерал-майор В. П. Соколов).

Воїни, які загинули в цих боях, поховані в 3 братських могилах на території селища, на яких у повоєнні роки були встановлені залізобетонні скульптури.

В 1975 р. проведено перепоховання останків 287 воїнів в одну братську могилу. У 1985 р. під час реконструкції цей могильний пагорб (11×4,2 м) обклали по периметру кам'яним бордюром. На передньому торці могили – дошка з сірого граніту з текстом: «Воинам-героям, павшим смертю храбрых в боях с немецко-фашистскими захватчиками при освобождении поселка Томаковка в январе 1944 года.

Пусть же проходят за годами годы,
Вас не забудет страна.

Свято и ревностно память народа
Ваши хранит имена.

Вечная слава героям, павшим в борьбе за свободу и независимость нашей Родины».

По периметру могили покладено 16 дошок сірого граніту (1,6×0,5 м, замінені у 2002-му) з прізвищами похованих. За могилою споруджені чотиригранний обеліск та дві стели, по боках облицьовані червоним

гранітом. На обеліску – дати «1941–1945». Праворуч і ліворуч біля входу на територію пам'ятки розташовані дві однакові стели, на яких укріплені залізобетонні меморіальні дошки з текстом.

У 2012 р., під час проведення пошуку, у залишках колишньої траншеї між смт Томаківка і с. Катюшине були знайдені останки 59 радянських воїнів, які 8 травня 2013 р. поховали в смт Томаківці в окремій братській могилі, розташованій праворуч від уже існуючої. Могилу (7×2 м) обклали по периметру цеглою та облицьовали плиткою, а в 2015 р. перед нею встановили трапецієподібну основу, на якій розмістили дошку з червоного граніту із текстом.

Література: 1. ЦАМО РФ, ф. 33, оп. 11458, спр. 277, 280, 287, 288, 327, 466; ф. 58, оп. 18001, спр. 1079, 1281; оп. 18002, спр. 35, 41, 77, 94, 98, 100, 109, 122, 138, 148, 288, 305, 329, 347, 366, 367, 480, 838, 1452; оп. 18004, д. 660; оп. А-71693, спр. 1100; ф. 334, оп. 5252, спр. 496; ф. 345, оп. 4587, спр. 100; ф. 2030, оп. 89988, спр. 8. 2. История городов и сел Украинской ССР. Днепропетровская область. – К., 1977.

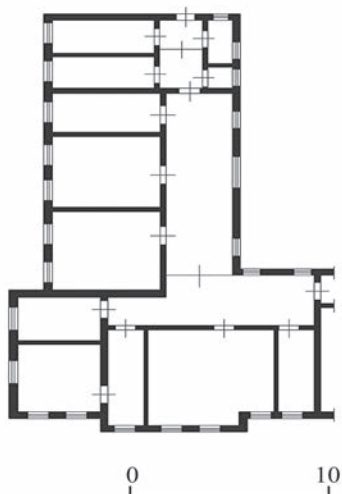
Надія Шейміна

1.17. Забудова провулку Лікарняного, 1880, 1901, 1912 (архіт.). Пров. Амбулаторний, 1.

Архітектурний комплекс, що складається з трьох будинків, розміщених уздовж пров. Амбулаторного (Лікарняного), розташовується в істо-

Смт Томаківка. Забудова провулку Лікарняного, 1880, 1901, 1912 (корпус №1)

Смт. Томаківка. Забудова провулку Лікарняного, 1880, 1901, 1912 (корпус №1, план будинку)

ричному середмісті смт. Томаківки, у центральній частині селища. За містобудівною роллю будинки виступають рядовою забудовою.

Одноповерхові, цегляні, без підвальної частини та горищних приміщень. Дах – скатний, перекритий шифером по дерев'яних конструкціях. Фасади оштукатурені, пофарбовані у білий колір, цоколь – чорного кольору. Технічний стан – задовільний. До будинків прилаштовані різнога-

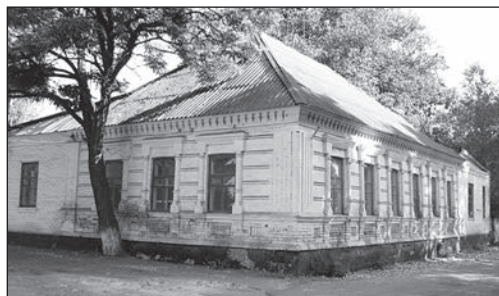
баритні одноповерхові прибудови без декорування. Нумерація корпусів комплексу прийнята умовно, зі зростанням номерів із заходу на схід.

Корпус №1 – П-подібної в плані форми, зведений у 1880 р. Первісно головний фасад мав тридільну, симетричну центральноосьову композицію, у сім осей прямокутних віконних прорізів (з центральною – триосьовою частиною, та бічними – двоосьовими). Прорізи декоровані сандриками з прямокутними фронтонами, що переходять у оперізуючий гурт, та сандриками зі стиснутим лучковим завершенням (на головному фасаді). Прорізи на прибудованих об'ємах – не декоровані. Кутові пілястри – рустовано. Елементами вертикального членування виступають профільовані цегляні гурти. Атикове завершення центрального ризаліту втрачено. Частина первісних віконних прорізів (частково закладені) заднього та бічних фасадів, декоровані лиштвами з замком. Будинок є прикладом архітектури еkleктики кінця XIX ст.

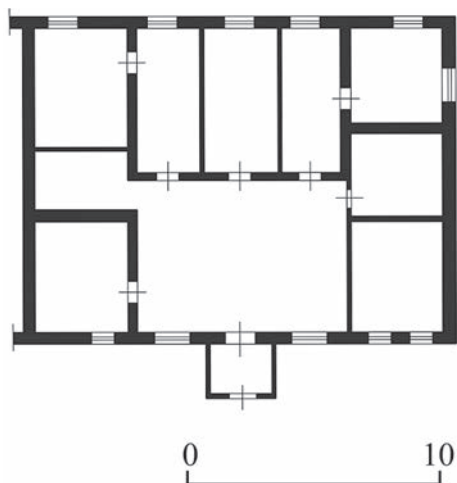
Лікарняний корпус №2 збудований у 1912 р. Первісний об'єм має в плані прямокутну форму, з виступаючим по центральній осі тамбуром, який над увінчуючим карнизом має атикове завершення. На поверхні аттика розташовано витягнуту шпирінку, тло якої прикрашав надпис із цегли, від якого наразі залишилась остання літера «Я». До симетричного, центральноосьового за компози-

Смт Томаківка. Забудова провулку Лікарняного, 1880, 1901, 1912 (корпус №2)

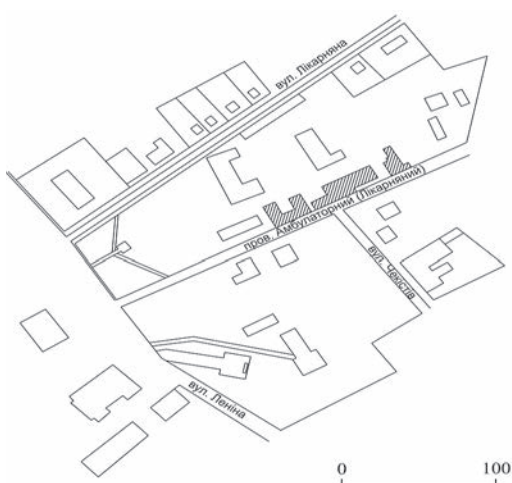

Смт Томаківка. Забудова провулку Лікарняного, 1880, 1901, 1912 (корпус №3)

Смт Томаківка. Забудова провулку Лікарняного, 1880, 1901, 1912 (корпус №2, план будинку)

цією первісного об'єму, приблизно у 1970-х рр. виконано значну за довжиною прибудову (у шість віконних прорізів по дворовому фасаді). Над парадним входом розміщується кований ажурний козирок. Віконні та дверні прорізи – прямокутної форми, їхні первісні дерев'яні заповнення збережені. Елементами декорування виступають перемички віконних прорізів головного фасаду, виділені із загального тла текстурою; гладкі та

Смт Томаківка. Забудова провулку Лікарняного, 1880, 1901, 1912 (схема розташування)

канельовані лопатки (бічні та у міжвіконних простінках); гурти. За стильовою ознакою будівля належить до модерну раціонального напрямку.

Житловий будинок купця Смолякова (корпус №3) зведено у 1901 р. З прибудовою до первісно прямокутного в плані об'єму двох різногабаритних крил будинок отримав у плані Г-подібну форму. Через розташування будинку, на розі провулку, обидва фасади (південно-східний та

південно-західний) отримали пиш-не оздоблення. До триосьового пер-вісного фасаду виконано одноосьову прибудову, а до шестиосьового – дво-осьову прибудову. Вхід до будинку розташований з двору. Віконні про-різи прямокутної форми декоровані сандриками, прямокутний фронтон яких спирається на тричвертні коло-ни. Наріжжя будинку декоровано канельованими пілястрами з кутовою тричвертною колонкою. Поверхня стіни рустована. Міжвіконні простін-ки під підвіконним гуртом декорова-ні поребриком. Увінчуючий карниз прикрашено модульонами. В між-віконних простінках на шестиосьо-вому фасаді поміщено дату будівни-цтва – «1901» та, ймовірно, ініціали власника – Н. А. С. (Смоляков Н. А.). За архітектурно-композиційним ви-рішенням будівля належить до екле-ктики.

Література: 1. Історія міст і сіл Української РСР. Дніпропетровська область. – К.: Головна ре-дакція УРЕ АН УРСР, 1977. – С. 732 – 741.

Надія Лиштва

1.18. Пам'ятник Т.Г. Шевченку, 2007 (мист.). Вул. Леніна, 21, на пло-щі перед Будинком культури. Автор – скульптор Д. Н. Красняк. Розміри: заввишки скульптура – 1,1 м.

Пам'ятник являє собою залізо-бетонне, покрите міддю погруддя

Смт Томаківка. Памятник Т. Г. Шевченку

поета, яке встановлено на постамент із цегли, облицьований мармуровою плиткою. Голова Т. Г. Шевченка тро-хи нахилена вперед, риси обличчя передають портретну схожість. Уваж-ний та пильний погляд спрямовано на глядача.

На постаменті укріплено дві дош-ки з текстами. На першій дошці, що на передній частині постаменту, ви-бито слова з вірша Т.Г. Шевченка:

«Свою Україну любіть.
Любіть її... Во врем'я люте,
В останню тяжкую минуту
За неї Господа моліть.

Т. Шевченко».

На другій дошці, яку укріплено на правій боковій частині постаменту, міс-яться відомості про автора пам'ятника: «Автор пам'ятника Красняк Дмитро Никифорович, заслужений діяч мис-тецтв України, наш земляк».

Пам'ятник виконано в традиціях реалістичного мистецтва другої пол.

XX ст., що свідчить про високий професіоналізм скульптора.

Погруддя виготовлено Житомирським художньо-виробничим комбінатом Житомирської обласної організації Національної спілки художників України за ескізом скульптора, заслуженого діяча мистецтв України Дмитра Никифоровича Красняка.

Володимир Кулічичин

2. Баркове, с. (Преображенська с/р)

2.1. Курган (археол.). Розташований на відстані 1,3 км на південний схід від центру села, за 0,3 км від дороги до смт Томаківка, на вододілі балок Камишувата, що впадає в р. Томаківка, та безіменної, що впадає в б. Кам'янська.

Виявлений у 1981 р. археологами Дніпропетровського історичного музею ім. Д. І. Яворницького Л. М. Голубчик та Л. М. Чуриловою. Повторно обстежений у 2006 р. співробітником Дніпропетровського обласного центру з охорони історико-культурних цінностей Н. М. Жаріною. Недосліджений.

Поодинокий курган заввишки 1 м, діаметр – 30 м. Вершина насипу задернована, ростуть дерева та чагарник. У центрі влаштований триангуляційний

знак. Решта поверхні розорюється.

Література: 1. Елинова Л. П., Голубчик Л. Н., Чурилова Л. Н. *Отчет о разведках Днепропетровского исторического музея в 1981 – 1982 гг. // Научный архив ИА АН УССР, ф. эксп. 1982/125, р. 18.* 2. *Технічна документація по встановленню меж територій пам'яток археології на землях Преображенської с/р Томаківського району Дніпропетровської області.* – м. Дніпропетровськ. – 2006.

*Лідія Голубчик
Наталія Жарінова*

2.2. Курганна група (археол.).

Розташована на відстані 1,3 км на північний схід від центру села, праворуч ґрунтової дороги до с. Преображенка, на вододілі балок Камішувата та Кам'янська, що впадають у р. Томаківка.

Виявлена в 1981 р. археологами Дніпропетровського історичного музею ім. Д. І. Яворницького Л. М. Голубчик та Л. М. Чуриловою. Повторно обстежена в 2006 р. співробітником Дніпропетровського обласного центру з охорони історико-культурних цінностей Н. М. Жаріною. Недосліджена.

У складі групи два кургани. Заввишки насипи – 0,7 м та 0,3 м, діаметри – 40 м та 26 м відповідно. Поверхні розорюються, насипи сегментоподібної форми.

Література: 1. Елинова Л. П., Голубчик Л. Н., Чурилова Л. Н. *Отчет о разведках Днепропетровского исторического музея в 1981 – 1982 гг. // Научный архив ИА АН УССР, ф. эксп.*

1982/125, р. 18. 2. Технічна документація по встановленню меж територій пам'яток археології на землях Преображенської с/р Томаківського району Дніпропетровської області. – м. Дніпропетровськ. – 2006.

Лідія Голубчик
Наталія Жарінова

3. Весела Федорівка, с. (Мирівська с/р)

3.1. Курган (археол.). Розташований на відстані 1,75 км на південь – південний схід від центру села, ліворуч дороги до м. Марганець, на вододілі балок Токова та безіменної, що впадають у р. Томаківка з лівого берега, на третій надзаплавній терасі.

Виявлений у 1981 р. археологами Дніпропетровського історичного музею ім. Д. І. Яворницького Л. М. Голубчик та Л. М. Чуриловою. Повторно обстежений у 2006 р. співробітником Дніпропетровського обласного центру з охорони історико-культурних цінностей Н. М. Жаріною. Недосліджений.

Поодинокий курган заввишки 1,5 м, діаметр – 40 м. Вершина насипу сплюснена. Поверхня розорюється, насип сегментоподібної форми.

Література: 1. Елинова Л. П., Голубчик Л. Н., Чурилова Л. Н. *Отчет о разведках Днепропетровского исторического музея в 1981 – 1982*

гг. // Научный архив ИА АН УССР, ф. эксп. 1982/125, р. 18. 2. Технічна документація по встановленню меж територій пам'яток археології на землях Мирівської с/р Томаківського району Дніпропетровської області. – м. Дніпропетровськ. – 2006.

Лідія Голубчик
Наталія Жарінова

3.2. Курган (археол.). Розташований на відстані 2,5 км на південь від центру села, біля дороги до м. Марганець, на другій надзаплавній терасі р. Томаківка.

Виявлений у 2006 р. співробітником Дніпропетровського обласного центру з охорони історико-культурних цінностей Н. М. Жаріною. Недосліджений.

Поодинокий курган заввишки 2 м, діаметр – 40 м. Насип правильної напівсферичної форми. Поверхня розорюється.

Література: 1. Технічна документація по встановленню меж територій пам'яток археології на землях Мирівської с/р Томаківського району Дніпропетровської області. – м. Дніпропетровськ. – 2006.

Наталія Жарінова

3.3. Курган (археол.). Розташований на відстані 4,5 км на північний захід від центру села, за 0,7 км на захід від балки, на вододілі балок Кірносова, що впадає в р. Томаківка з правого берега, та Модестова, що впадає в б. Кам'янка.

Виявлений у 2006 р. співробітником Дніпропетровського обласного центру з охорони історико-культурних цінностей Н. М. Жаріною. Недосліджений.

Поодинокий курган заввишки 0,5 м, діаметр – 30 м. Поверхня розорюється, насип сегментоподібної форми.

Література: 1. Технічна документація по встановленню меж територій пам'яток археології на землях Мирівської с/р Томаківського району Дніпропетровської області. – м. Дніпропетровськ. – 2006.

Наталія Жарінова

3.4. Курган (археол.). Розташований на відстані 0,5 км на північний захід від центру села, на вододілі балок Вовчок та Кірносова, що впадають у р. Томаківка з правого берега, на її другій терасі.

Виявлений у 2006 р. співробітником Дніпропетровського обласного центру з охорони історико-культурних цінностей Н. М. Жаріною. Недосліджений.

Поодинокий курган заввишки 1,5 м, діаметр – 50 м. Поверхня розорюється, насип сегментоподібної форми.

Література: 1. Технічна документація по встановленню меж територій пам'яток археології на землях Мирівської с/р Томаківського району Дніпропетровської області. – м. Дніпропетровськ. – 2006.

Наталія Жарінова

3.5. Курган (археол.). Розташований на відстані 1,3 км на північ від центру села, біля балки, 0,05 км на схід від ставка.

Виявлений у 2006 р. співробітником Дніпропетровського обласного центру з охорони історико-культурних цінностей Н. М. Жаріною. Недосліджений.

Поодинокий курган заввишки 1,5 м, діаметр – 50 м. Поверхня розорюється, насип сегментоподібної форми.

Література: 1. Технічна документація по встановленню меж територій пам'яток археології на землях Мирівської с/р Томаківського району Дніпропетровської області. – м. Дніпропетровськ. – 2006.

Наталія Жарінова

3.6. Курганна група (археол.). Розташована на відстані 4,3 км на захід від центру села, 2 км на захід від б. Переможна, на вододілі балок Кірносова, що впадає в р. Томаківка з правого берега, та Модестова, що впадає в б. Кам'янка.

Виявлена у 1981 р. археологами Дніпропетровського історичного музею ім. Д. І. Яворницького Л. М. Голубчик та Л. М. Чуриловою. Повторно обстежена у 2006 р. співробітником Дніпропетровського обласного центру з охорони історико-культурних цінностей Н. М. Жаріною. Недосліджена.

У складі групи – два кургани. Насипи курганів багато років розорювались, тому на момент їхнього огляду розміри складають: висота – 1,5 м, діаметр – 50 м; висота – 1 м, діаметр – 40 м від сучасного рівня поля. Мають сегментоподібну форму.

Література: 1. Елинова А. П., Голубчик А. Н., Чурилова Л. Н. *Отчет о разведках Днепропетровского исторического музея в 1981 – 1982 гг.* // Научный архив ИА АН УССР, ф. эксп. 1982/125, р. 18. 2. *Технічна документація по встановленню меж територій пам'яток археології на землях Мирівської с/р Томаківського району Дніпропетровської області.* – м. Дніпропетровськ. – 2006.

*Лідія Голубчик
Наталія Жарінова*

діаметр): 2/60 м; 1,5/50 м; 0,5/10 м від сучасного рівня поля. Найбільший насип правильної напівсферичної форми з задернованою вершиною і підрізаними розорюванням полами. Два менших насипи мають сегментоподібну форму, поверхні розорюються.

Література: 1. Елинова А. П., Голубчик А. Н., Чурилова Л. Н. *Отчет о разведках Днепропетровского исторического музея в 1981 – 1982 гг.* // Научный архив ИА АН УССР, ф. эксп. 1982/125, р. 18. 2. *Технічна документація по встановленню меж територій пам'яток археології на землях Мирівської с/р Томаківського району Дніпропетровської області.* – м. Дніпропетровськ. – 2006.

*Лідія Голубчик
Наталія Жарінова*

3.7. Курганна група (археол.). Розташована на відстані 2,75 км на північ – північний захід від центру села, на вододілі балок Кірносова та Вовчок, що впадають у р. Томаківка з правого берега.

Виявлена в 1981 р. археологами Дніпропетровського історичного музею ім. Д. І. Яворницького Л. М. Голубчик та Л. М. Чуриловою. Повторно обстежена в 2006 р. співробітником Дніпропетровського обласного центру з охорони історико-культурних цінностей Н. М. Жаріною. Недосліджена.

У складі групи – три кургани. Розміри насипів складають (висота/

3.8. Курганна група (археол.). Розташована на відстані 1,25 км на південь від центру села, 0,3 км на схід від залізниці та 0,3 км на захід від дороги до м. Марганець, на вододілі двох безіменних балок, що впадають у р. Томаківка з лівого берега, на другій надзаплавній терасі.

Виявлена в 1981 р. археологами Дніпропетровського історичного музею ім. Д. І. Яворницького Л. М. Голубчик та Л. М. Чуриловою. Повторно обстежена в 2006 р. співробітником Дніпропетровського обласного центру з охорони історико-культурних цінностей Н. М. Жаріною. Недосліджена.

У складі групи – два кургани. Більший насип заввишки 2,5 м, діаметр – 44 м, менший – 0,5 м, діаметр – 20 м. Поверхні розорюються, насипи сегментоподібної форми.

Література: 1. Елинова А. П., Голубчик А. Н., Чурилова А. Н. *Отчет о разведках Днепропетровского исторического музея в 1981 – 1982 гг.* // *Научный архив ЦА АН УССР, ф. эксп. 1982/125, р. 18.* 2. *Технічна документація по встановленню меж територій пам'яток археології на землях Мирівської с/р Томаківського району Дніпропетровської області.* – м. Дніпропетровськ. – 2006.

*Лідія Голубчик
Наталія Жарінова*

3.9. Курганна група (археол.). Розташована на відстані 5,0 км на північний захід від центру села, на вододілі балок Кірносова, що впадає у р. Томаківка, та Модестова, що впадає в б. Кам'янка.

Виявлена в 1981 р. археологами Дніпропетровського історичного музею ім. Д. І. Яворницького А. М. Голубчик та А. М. Чуриловою. Повторно обстежена в 2006 р. співробітником Дніпропетровського обласного центру з охорони історико-культурних цінностей Н. М. Жаріною. Недосліджена.

У складі групи – два кургани заввишки по 1,5 м, діаметри – по 40 м. Насипи правильної напівсферичної форми, перетинаються полами, поверхні розорюються, вершина одного кургану задернована.

Література: 1. Елинова А. П., Голубчик

А. Н., Чурилова А. Н. *Отчет о разведках Днепропетровского исторического музея в 1981 – 1982 гг.* // *Научный архив ЦА АН УССР, ф. эксп. 1982/125, р. 18.* 2. *Технічна документація по встановленню меж територій пам'яток археології на землях Мирівської с/р Томаківського району Дніпропетровської області.* – м. Дніпропетровськ. – 2006.

*Лідія Голубчик
Наталія Жарінова*

3.10. Могильник курганий (археол.). Розташований на відстані 4 км на північний захід від центру села, 1,8 км на північний захід від б. Переможна, на гребені вододілу балок Кірносова, що впадає в р. Томаківка з правого берега, та Модестова, що впадає в б. Кам'янка.

Виявлений у 1981 р. археологами Дніпропетровського історичного музею ім. Д. І. Яворницького А. М. Голубчик та А. М. Чуриловою. Повторно обстежений у 2006 р. співробітником Дніпропетровського обласного центру з охорони історико-культурних цінностей Н. М. Жаріною. Недосліджений.

У складі могильника – п'ять курганів, з яких три більші розташовані по вісі північ – південь протяжністю 0,3 км. Більший курган – заввишки 3 м, діаметр – 60 м, розташований у центрі групи. Вершина задернована, поли дуже підрізані розорюванням, насип напівсферичної форми. Два менші – заввишки 2 м та 1,5 м, діаметри – 40 м та 60 м. Поверхні розо-

рюються, насипи сегментоподібної форми. За 0,3 км на південний захід розташовані два найменші кургани – заввишки 0,5 м та 0,4 м, діаметри – 26 м та 20 м. Поверхні розорюються, насипи сегментоподібної форми.

Література: 1. Елинова А. П., Голубчик А. Н., Чурилова А. Н. *Отчет о разведках Днепропетровского исторического музея в 1981 – 1982 гг.* // Научный архив ИА АН УССР, ф. эксп. 1982/125, р. 18. 2. *Технічна документація по встановленню меж територій пам'яток археології на землях Мирівської с/р Томаківського району Дніпропетровської області.* – м. Дніпропетровськ. – 2006.

Лідія Голубчик
Наталія Жарінова

4. Виводове, с. (Виводівська с/р)

4.1. Курган (археол.). Розташований на відстані 1 км на північний схід від центру села, 0,3 км на схід від балки, в верхів'ях балки Усенкова, на схилі в балку.

Виявлений у 1981 р. археологами Дніпропетровського історичного музею ім. Д. І. Яворницького А. М. Голубчик та А. М. Чуриловою. Повторно обстежений у 2006 р. співробітниками Дніпропетровського обласного центру з охорони історико-культурних цінностей Н. М. Жаріною та Д. Г. Філімоновим. Недосліджений.

Поодинокий курган заввишки 1 м, діаметр – 40 м. Насип напівсферичної форми, поверхня задернована.

Література: 1. Елинова А. П., Голубчик А. Н., Чурилова А. Н. *Отчет о разведках Днепропетровского исторического музея в 1981 – 1982 гг.* // Научный архив ИА АН УССР, ф. эксп. 1982/125, р. 18. 2. *Технічна документація по встановленню меж територій пам'яток археології на землях Виводівської с/р Томаківського району Дніпропетровської області.* – м. Дніпропетровськ. – 2006.

Лідія Голубчик
Дмитро Філімонов

4.2. Курган (археол.). Розташований на відстані 2,7 км на північний захід від центру села, на вододілі балок Усенкова, що впадає в р. Томаківка, та Грушівка, що впадає в р. Дніпро.

Виявлений у 2006 р. старшим науковим співробітником Дніпропетровського обласного центру з охорони історико-культурних цінностей Д. Г. Філімоновим. Недосліджений.

Поодинокий курган заввишки 0,7 м, діаметр – 60 м. Поверхня насипу розорюється, сегментоподібної форми, вершина сплюснена.

Література: 1. *Технічна документація по встановленню меж територій пам'яток археології на землях Виводівської с/р Томаківського району Дніпропетровської області.* – м. Дніпропетровськ. – 2006.

Дмитро Філімонов

4.3. Курган (археол.). Розташований на відстані 2,5 км на північний захід від центру села, ліворуч від дороги Стрюківка – Садове, на вододілі балок Усенкова, що впадає в р. Томаківка, та Грушівка, що впадає в р. Дніпро.

Виявлений у 2006 р. старшим науковим співробітником Дніпропетровського обласного центру з охорони історико-культурних цінностей Д. Г. Філімоновим. Недосліджений.

Поодинокий курган заввишки 0,7 м, діаметр – 40 м. Насип має форму сегмента, поверхня розорюється, вершина сплюснена.

Література: 1. Технічна документація по встановленню меж територій пам'яток археології на землях Виводівської с/р Томаківського району Дніпропетровської області. – м. Дніпропетровськ. – 2006.

Дмитро Філімонов

4.4. Курган (археол.). Розташований на відстані 1 км на південний захід від центру села, праворуч від дороги до с. Стрюківка, за 0,6 км на захід від кладовища, на вододілі балок Усенкова, що впадає в р. Томаківка, та Грушівка, що впадає в р. Дніпро.

Виявлений у 2006 р. старшим науковим співробітником Дніпропетровського обласного центру з охорони історико-культурних цінностей Д. Г. Філімоновим. Недосліджений.

Поодинокий курган заввишки 1 м, діаметр – 50 м. Насип сегментоподібної форми, поверхня розорюється, вершина сплюснена.

Література: 1. Технічна документація по встановленню меж територій пам'яток археології на землях Виводівської с/р Томаківського району Дніпропетровської області. – м. Дніпропетровськ. – 2006.

Дмитро Філімонов

4.5. Курганна група (археол.). Розташована на відстані 2,5 км на захід від центру села, за 0,3 км на північ від дороги Виводове – Долинське, на вододілі балок Грушівка, що впадає в р. Дніпро, та Усенкова, що впадає в р. Томаківка.

Виявлена в 2006 р. співробітником Дніпропетровського обласного центру з охорони історико-культурних цінностей Д. Г. Філімоновим. Недосліджена.

У складі групи – два кургани. Більший – заввишки 0,6 м, діаметр – 40 м; насип напівсферичної форми, поверхня розорюється. Другий курган – заввишки 0,3 м, діаметр – 20 м; насип має сегментоподібну форму, вершина сплюснена, поверхня розорюється.

Література: 1. Технічна документація по встановленню меж територій пам'яток археології на землях Виводівської с/р Томаківського району Дніпропетровської області. – м. Дніпропетровськ. – 2006.

Дмитро Філімонов

Село Выводове. Братська могила радянських воїнів

4.6. Братська могила радянських воїнів (іст.) Біля будинку колишнього правління колгоспу, тепер контора агрофірми «Славутич».

Поховано 36 воїнів 3-го Українського фронту, які загинули у лютому 1944 р. у боях за визволення села від німецько-фашистських загарбників. Відомі 11 прізвищ.

На початку грудня 1943 – упродовж січня 1944 років війська Радянської Армії неодноразово намагалися ліквідувати нікопольсько-криворізьке угруповання противника, однак через спротив німецьких військ успіху не досягли. 30 січня 1944 р. розпочалася Нікопольсько-Криворізька наступальна операція, під час якої підрозділи 333-ї стрілецької дивізії (генерал-майор О. М. Голоско) 6-ї армії (генерал-лейтенант І. Т. Шльомін) 3-го Українського фронту (генерал армії Р. Я. Малиновський) звільнили село Выводове від нацистських окупантів. Воїни, які загинули в боях, були поховані на місцях боїв.

У повоєнні роки останки 36 воїнів були перепоховані у могилі, що описується. В 1956 р. на могилі вста-

новлена залізобетонна скульптура воїна, а в 1985 р. на лицьовому боці постаменту закріплено меморіальну дошку з прізвищами похованих. У 2012 – 2014 рр. на пам'ятці проведена реконструкція: скульптуру замінили на гранітну брилу, цеглу, якою була обкладена могила, облицювали плиткою, на постаменті та брилі укріпили 2 дошки з чорного граніту із текстом та прізвищами похованих.

Література: 1. ЦАМО РФ, ф. 334, оп. 5252, стр. 496, арк. 1 – 18. 2. История городов и сел Украинской ССР. Днепропетровская область. – К., 1977. – С. 743. 3. Хомін К. Четверть віку тому // Радянське життя. – 9 травня 1970.

Надія Шейміна

5. Вищетарасівка, с. (Вищетарасівська с/р)

5.1. Курган (археол.). Розташований на відстані 2,5 км на схід від центру села, праворуч польової дороги, що веде до балки Куца (впадає в балку Дубова (Червона), на схилі плато корінного берега р. Дніпро.

Виявлений у 1981 р. археологами Дніпропетровського історичного музею ім. Д. І. Яворницького Л. М. Голубчик та Л. М. Чуриловою. Повторно обстежений у 2006 р. співробітниками Дніпропетровського обласного центру з охорони історико-культурних цінностей Н. М. Жаріновою та Д. Г. Філімоновим. Недосліджений.

Поодинокий курган заввишки

3,5 м, діаметр – 70 м. Насип напівсферичної форми, вершина задернована, поли підрізані розорюванням.

Література: 1. Елинова А. П., Голубчик А. Н., Чурилова А. Н. *Отчет о разведках Днепропетровского исторического музея в 1981 – 1982 гг.* // Научный архив ИА АН УССР, ф. эксп. 1982/125, р. 18. 2. *Технічна документація по встановленню меж територій пам'яток археології на землях Вищетаரசівської с/р Томаківського району Дніпропетровської області.* – м. Дніпропетровськ. – 2006.

*Лідія Голубчик
Дмитро Філімонов*

5.2. Курган (археол.). Розташований на відстані 3,5 км на південний схід від центру села, за 0,3 км на північ від Каховського водосховища, за 0,3 км на південь від автомобільної дороги до с. Біленьке Запорізької області, на корінному березі річки Дніпро.

Виявлений у 1981 р. археологами Дніпропетровського історичного музею ім. Д. І. Яворницького Л. М. Голубчик та Л. М. Чуриловою. Повторно обстежений у 2006 р. співробітниками Дніпропетровського обласного центру з охорони історико-культурних цінностей Н. М. Жаріною та Д. Г. Філімоновим. Недосліджений.

Поодинокий курган – заввишки 1 м, діаметр – 40 м. Насип сегментоподібної форми, поверхня розорюється.

Література: 1. Елинова А. П., Голубчик А. Н., Чурилова А. Н. *Отчет о разведках Днепропетровского исторического музея в 1981 – 1982 гг.* // Научный архив ИА АН УССР, ф. эксп. 1982/125, р. 18. 2. *Технічна документація по встановленню меж територій пам'яток археології на землях Вищетаரசівської с/р Томаківського району Дніпропетровської області.* – м. Дніпропетровськ. – 2006.

*Лідія Голубчик
Дмитро Філімонов*

5.3. Курган (археол.). Розташований на відстані 7,5 км на північний схід від центру села, 1 км на схід від б. Теренкуватої, між верхів'ями балок Куликова та Жолобок, що впадають у балку Грушівка (впадає в р. Дніпро).

Виявлений у 1981 р. археологами Дніпропетровського історичного музею ім. Д. І. Яворницького Л. М. Голубчик та Л. М. Чуриловою. Повторно обстежений у 2006 р. співробітниками Дніпропетровського обласного центру з охорони історико-культурних цінностей Н. М. Жаріною та Д. Г. Філімоновим. Недосліджений.

Поодинокий курган – заввишки 2,5 м, діаметр – 60 м. Насип напівсферичної форми, поверхня задернована, поли підрізані розорюванням.

Література: 1. Елинова Л. П., Голубчик Л. Н., Чурилова Л. Н. *Отчет о разведках Днепропетровского исторического музея в 1981 – 1982 гг.* // Научный архив ИА АН УССР, ф. эксп. 1982/125, р. 18. 2. *Технічна документація по встановленню меж територій пам'яток археології на землях Вищетагарівської с/р Томаківського району Дніпропетровської області.* – м. Дніпропетровськ. – 2006.

*Лідія Голубчик
Дмитро Філімонов*

5.4. Курган (археол.). Розташований на відстані 6,5 км на північний схід від центру села, за 1 км на південний схід від ставка, на схилі балки Жолобок, що впадає в балку Грушівка.

Виявлений у 1981 р. археологами Дніпропетровського історичного музею ім. Д. І. Яворницького Л. М. Голубчик та Л. М. Чуриловою. Повторно обстежений у 2006 р. співробітниками Дніпропетровського обласного центру з охорони історико-культурних цінностей Н. М. Жаріною та Д. Г. Філімоновим. Недосліджений.

Поодинокий курган заввишки 6 м, діаметр – 100 м. Насип має усічену конічну форму, поверхня задернована, поли підрізані розорюванням.

Література: 1. Елинова Л. П., Голубчик Л. Н., Чурилова Л. Н. *Отчет о разведках Днепропетровского исторического музея в 1981 – 1982 гг.* // Научный архив ИА АН УССР, ф. эксп. 1982/125, р. 18. 2. *Технічна документація по встановленню меж територій пам'яток археології на землях Вищетагарівської с/р Томаківського району Дніпропетровської області.* – м. Дніпропетровськ. – 2006.

гії на землях Вищетагарівської с/р Томаківського району Дніпропетровської області. – м. Дніпропетровськ. – 2006.

*Лідія Голубчик
Дмитро Філімонов*

5.5. Курган (археол.). Розташований на відстані 6 км на північний схід від центру села, на вододільному плато балок Грушівка та Червона (Дубова), що впадають у р. Дніпро, за 0,75 км на південь від верхів'їв балки Жолобок.

Виявлений у 1981 р. археологами Дніпропетровського історичного музею ім. Д. І. Яворницького Л. М. Голубчик та Л. М. Чуриловою. Повторно обстежений у 2006 р. співробітниками Дніпропетровського обласного центру з охорони історико-культурних цінностей Н. М. Жаріною та Д. Г. Філімоновим. Недосліджений.

Поодинокий курган заввишки 1 м, діаметр – 60 м. Насип сегментоподібної форми, поверхня розорюється.

Література: 1. Елинова Л. П., Голубчик Л. Н., Чурилова Л. Н. *Отчет о разведках Днепропетровского исторического музея в 1981 – 1982 гг.* // Научный архив ИА АН УССР, ф. эксп. 1982/125, р. 18. 2. *Технічна документація по встановленню меж територій пам'яток археології на землях Вищетагарівської с/р Томаківського району Дніпропетровської області.* – м. Дніпропетровськ. – 2006.

*Лідія Голубчик
Дмитро Філімонов*

5.6. Курган (археол.). Розташований на відстані 5,4 км на північ від центру села, праворуч дороги Томаківка – Вищетарасівка, на вододілі балок Теренкувата (Рублена), що впадає в балку Грушівка, та Грушівка, що впадає в р. Дніпро, за 0,1 км від верхів'їв балки.

Виявлений у 1981 р. археологами Дніпропетровського історичного музею ім. Д. І. Яворницького Л. М. Голубчик та Л. М. Чуриловою. Повторно обстежений у 2006 р. співробітниками Дніпропетровського обласного центру з охорони історико-культурних цінностей Н. М. Жаріною та Д. Г. Філімоновим. Недосліджений.

Поодинокий курган заввишки 2 м, діаметр – 60 м. Насип має сегментоподібну форму, поверхня розорюється.

Література: 1. Елинова А. П., Голубчик А. Н., Чурилова А. Н. *Отчет о разведках Днепропетровского исторического музея в 1981 – 1982 гг.* // Научный архив ИА АН УССР, ф. эксп. 1982/125, р. 18. 2. Технічна документація по встановленню меж території пам'яток археології на землях Вищетарасівської с/р Томаківського району Дніпропетровської області. – м. Дніпропетровськ. – 2006.

*Лідія Голубчик
Дмитро Філімонов*

5.7. Курган (археол.). Розташований на відстані 6,2 км на північ від центру села, за 0,3 км на схід від

дороги Томаківка – Вищетарасівка, між відрогами балки Теренкувата (Рублена), що впадає в балку Грушівка – притоку р. Дніпро.

Виявлений у 1981 р. археологами Дніпропетровського історичного музею ім. Д. І. Яворницького Л. М. Голубчик та Л. М. Чуриловою. Повторно обстежений у 2006 р. співробітниками Дніпропетровського обласного центру з охорони історико-культурних цінностей Н. М. Жаріною та Д. Г. Філімоновим. Недосліджений.

Поодинокий курган заввишки 4 м, діаметр – 70 м. Насип сегментоподібної форми, поверхня задернована, поли підрізані розорюванням.

Література: 1. Елинова А. П., Голубчик А. Н., Чурилова А. Н. *Отчет о разведках Днепропетровского исторического музея в 1981 – 1982 гг.* // Научный архив ИА АН УССР, ф. эксп. 1982/125, р. 18. 2. Технічна документація по встановленню меж території пам'яток археології на землях Вищетарасівської с/р Томаківського району Дніпропетровської області. – м. Дніпропетровськ. – 2006.

*Лідія Голубчик
Дмитро Філімонов*

5.8. Курган (археол.). Розташований на відстані 6,6 км на північ від центру села, за 0,3 км та праворуч автомобільної дороги Томаківка – Вищетарасівка, між відрогів балки Теренкувата (Рублена), що впадає в балку Грушівка – притоку р. Дніпро.

Виявлений у 1981 р. археологами Дніпропетровського історичного музею ім. Д. І. Яворницького Л. М. Голубчик та Л. М. Чуриловою. Повторно обстежений у 2006 р. співробітниками Дніпропетровського обласного центру з охорони історико-культурних цінностей Н. М. Жаріною та Д. Г. Філімоновим. Недосліджений.

Поодинокий курган заввишки 2 м, діаметр – 50 м. Насип напівсферичної форми, поверхня задернована, поли підрізані розорюванням.

Література: 1. Елинова А. П., Голубчик А. Н., Чурилова А. Н. *Отчет о разведках Днепропетровского исторического музея в 1981 – 1982 гг.* // *Научный архив ИА АН УССР, ф. эксп. 1982/125, р. 18.* 2. *Технічна документація по встановленню меж територій пам'яток археології на землях Вищетарасівської с/р Томаківського району Дніпропетровської області.* – м. Дніпропетровськ. – 2006.

*Лідія Голубчик
Дмитро Філімонов*

5.9. Курган (археол.). Розташований на відстані 7,8 км на північ від центру села, ліворуч автомобільної дороги Томаківка – Вищетарасівка, між відрогів балки Теренкувата (Рублена), що впадає в балку Грушівка – притоку р. Дніпро.

Виявлений у 1981 р. археологами Дніпропетровського історичного музею ім. Д. І. Яворницького Л. М. Го-

лубчикта Л. М. Чуриловою. Повторно обстежений у 2006 р. співробітниками Дніпропетровського обласного центру з охорони історико-культурних цінностей Н. М. Жаріною та Д. Г. Філімоновим. Недосліджений.

Поодинокий курган заввишки 3 м, діаметр – 60 м. Насип напівсферичної форми, поверхня задернована, поли підрізані розорюванням. На західній полі ростуть дерева.

Література: 1. Елинова А. П., Голубчик А. Н., Чурилова А. Н. *Отчет о разведках Днепропетровского исторического музея в 1981 – 1982 гг.* // *Научный архив ИА АН УССР, ф. эксп. 1982/125, р. 18.* 2. *Технічна документація по встановленню меж територій пам'яток археології на землях Вищетарасівської с/р Томаківського району Дніпропетровської області.* – м. Дніпропетровськ. – 2006.

*Лідія Голубчик
Дмитро Філімонов*

5.10. Курган (археол.). Розташований на відстані 4,5 км на захід – північний захід від центру села, за 0,53 км ліворуч від автомобільної дороги Новокам'янка – Вищетарасівка, біля басейну та польової дороги, що веде до ставка б. Березнегуватої, на вододільному плато річки Дніпро і балки Березнегуватої, що в неї впадає.

Виявлений у 1981 р. археологами Дніпропетровського історичного музею ім. Д. І. Яворницького Л. М. Голубчик та Л. М. Чуриловою. Повторно обстежений у

2006 р. співробітниками Дніпропетровського обласного центру з охорони історико-культурних цінностей Н. М. Жаріновою та Д. Г. Філімоновим. Недосліджений.

Поодинокий курган заввишки 6 м, діаметр – 80 м. Насип має усіченоконічну форму, поверхня задернована, на вершині влаштований триангуляційний пункт, у західній полі – старий грабіжницький шурф.

Література: 1. Елинова А. П., Голубчик А. Н., Чурилова А. Н. *Отчет о разведках Днепропетровского исторического музея в 1981 – 1982 гг.* // Научный архив ИА АН УССР, ф. эксп. 1982/125, р. 18. 2. *Технічна документація по встановленню меж територій пам'яток археології на землях Вищетарасівської с/р Томаківського району Дніпропетровської області.* – м. Дніпропетровськ. – 2006.

Лідія Голубчик
Дмитро Філімонов

5.11. Курган (археол.). Розташований на відстані 5,1 км на схід від центру села, за 0,25 км на північ від Каховського водосховища, на вододілі р. Дніпро та балки Червоної, що в неї впадає.

Виявлений у 2006 р. старшим науковим співробітником Дніпропетровського обласного центру з охорони історико-культурних цінностей Д. Г. Філімоновим. Недосліджений.

Поодинокий курган заввишки

1,5 м, діаметр – 40 м. Унаслідок постійного розорювання насип набув форму сегмента, вершина сплюснена.

Література: 1. *Технічна документація по встановленню меж територій пам'яток археології на землях Вищетарасівської с/р Томаківського району Дніпропетровської області.* – м. Дніпропетровськ. – 2006.

Дмитро Філімонов

5.12. Курган (археол.). Розташований на відстані 3 км на південний схід від центру села, за 0,3 км на північ від Каховського водосховища та 0,3 км на південь від дороги до с. Біленьке Запорізької обл., на першій надзаплавній терасі р. Дніпро.

Виявлений у 2006 р. старшим науковим співробітником Дніпропетровського обласного центру з охорони історико-культурних цінностей Д. Г. Філімоновим. Недосліджений.

Поодинокий курган заввишки 1 м, діаметр – 40 м. Насип сегментоподібної форми, вершина сплюснена, поверхня розорюється.

Література: 1. *Технічна документація по встановленню меж територій пам'яток археології на землях Вищетарасівської с/р Томаківського району Дніпропетровської області.* – м. Дніпропетровськ. – 2006.

Дмитро Філімонов

5.13. Курган (археол.). Розташований на відстані 5 км на північний схід від центру села, біля польової до-

роги, на вододілі балок Червона, що впадає в р. Дніпро, та Куликова, що впадає в б. Грушівка.

Виявлений у 2006 р. старшим науковим співробітником Дніпропетровського обласного центру з охорони історико-культурних цінностей Д. Г. Філімоновим. Недосліджений.

Поодинокий курган заввишки 1,5 м, діаметр – 50 м. Насип набув форму сегмента внаслідок постійного розорювання поверхні кургану, вершина сплюснена.

Література: 1. Технічна документація по встановленню меж територій пам'яток археології на землях Вищетарасівської с/р Томаківського району Дніпропетровської області. – м. Дніпропетровськ. – 2006.

Дмитро Філімонов

5.14. Курган (археол.). Розташований на відстані 6,5 км на північний схід від центру села, на вододілі балок Червона, що впадає в р. Дніпро, та Куликова, що впадає в б. Грушівка, поруч з відрогами балки Теренкувата (Рублена).

Виявлений у 2006 р. старшим науковим співробітником Дніпропетровського обласного центру з охорони історико-культурних цінностей Д. Г. Філімоновим. Недосліджений.

Поодинокий курган заввишки 0,6 м, діаметр – 40 м. Насип сегментоподібної форми, поверхня розо-

рюється. На насипу та поруч на ріллі зустрічаються (виорані з кургану) фрагменти гранітних підкурганних поховальних споруджень.

Література: 1. Технічна документація по встановленню меж територій пам'яток археології на землях Вищетарасівської с/р Томаківського району Дніпропетровської області. – м. Дніпропетровськ. – 2006.

Дмитро Філімонов

5.15. Курган (археол.). Розташований на відстані 7,6 км на північний схід від центру села, 0,25 км на схід від б. Теренкуватаї, на вододілі балок Куликова та Рублена, що впадають у балку Грушівка – притоку р. Дніпро.

Виявлений у 2006 р. старшим науковим співробітником Дніпропетровського обласного центру з охорони історико-культурних цінностей Д. Г. Філімоновим. Недосліджений.

Поодинокий курган. Заввишки 0,7 м, діаметр – 30 м. Поверхня розорюється, насип сегментоподібної форми. На поверхні насипу та поряд на ріллі зустрічаються фрагменти підкурганних поховальних споруджень із пісковика та фрагменти амфор.

Література: 1. Технічна документація по встановленню меж територій пам'яток археології на землях Вищетарасівської с/р Томаківського району Дніпропетровської області. – м. Дніпропетровськ. – 2006.

Дмитро Філімонов

5.16. Курган (археол.). Розташований на відстані 4 км на північ від центру села, ліворуч зрошувального каналу, за 1 км на північ від насосної станції, на вододілі балки Червона та річки Дніпро.

Виявлений у 2006 р. старшим науковим співробітником Дніпропетровського обласного центру з охорони історико-культурних цінностей Д. Г. Філімоновим. Недосліджений.

Поодинокий курган заввишки 0,4 м, діаметр – 20 м, поверхня розорюється; вершина сплюснена, насип сегментоподібної форми.

Література: 1. Технічна документація по встановленню меж територій пам'яток археології на землях Вищетагарівської с/р Томаківського району Дніпропетровської області. – м. Дніпропетровськ. – 2006.

Дмитро Філімонов

5.17. Курган (археол.). Розташований на відстані 5,6 км на північний захід від центру села, біля польової дороги, за 1 км на північ від безіменного яру, на вододілі балки Червоної та річки Дніпро.

Виявлений у 2006 р. старшим науковим співробітником Дніпропетровського обласного центру з охорони історико-культурних цінностей Д. Г. Філімоновим. Недосліджений.

Поодинокий курган. Заввишки насип 0,4 м, діаметр – 35 м. Насип

сегментоподібної форми, поверхня розорюється, вершина сплюснена.

Література: 1. Технічна документація по встановленню меж територій пам'яток археології на землях Вищетагарівської с/р Томаківського району Дніпропетровської області. – м. Дніпропетровськ. – 2006.

Дмитро Філімонов

5.18. Курган «Могила Городська» (археол.). Розташований на відстані 3,1 км на північ від центру села, за 0,2 км на захід від дороги Вищетагарівка – Томаківка, на вододілі балки Червоної та р. Дніпро, на третій терасі.

Виявлений у 1981 р. археологами Дніпропетровського історичного музею ім. Д. І. Яворницького Л. М. Голубчик та Л. М. Чуриловою. Повторно обстежений у 2006 р. старшим науковим співробітником Дніпропетровського обласного центру з охорони історико-культурних цінностей Д. Г. Філімоновим. Недосліджений.

Поодинокий курган заввишки 6 м, діаметр – 90 м. Насип напівсферичної форми, вершина чітко виражена, на ній – відбитки грабіжницької траншеї. Через північну полу пролягає ґрунтова дорога. Поверхня задернована.

Література: 1. Елинова Л. П., Голубчик Л. Н., Чурилова Л. Н. *Отчет о разведках Днепропетровского исторического музея в 1981 – 1982 гг.* // *Научный архив ИА АН УССР, ф. эксп.*

1982/125, р. 18. 2. Технічна документація по встановленню меж територій пам'яток археології на землях Вищетарасівської с/р Томаківського району Дніпропетровської області. – м. Дніпропетровськ. – 2006.

*Лідія Голубчик
Дмитро Філімонов*

5.19. Курган «Могила Полтавська» (археол.). Розташований на відстані 1,8 км на північний схід від центру села, біля басейну-відстійника, на корінному березі річки Дніпро, на плато, за 0,8 км на захід від балки Куца.

Виявлений у 1981 р. археологами Дніпропетровського історичного музею ім. Д. І. Яворницького Л. М. Голубчик та Л. М. Чуриловою. Повторно обстежений у 2006 р. співробітниками Дніпропетровського обласного центру з охорони історико-культурних цінностей Н. М. Жаріною та Д. Г. Філімоновим. Недосліджений.

Поодинокий курган заввишки 6 м, діаметр – 100 м. Насип має усічену конічну форму, поверхня задернована. Через південно-західну полу пролягає ґрунтова дорога.

Література: 1. Елинова А. П., Голубчик Л. Н., Чурилова Л. Н. *Отчет о разведках Днепропетровского исторического музея в 1981 – 1982 гг. // Научный архив ИА АН УССР, ф. эксп. 1982/125, р. 18. 2. Технічна документація по встановленню меж територій пам'яток археології на землях Вищетарасівської с/р Томаківського району Дніпропетровської області. – м. Дніпропетровськ. – 2006.*

*Лідія Голубчик
Дмитро Філімонов*

5.20. Курганна група (археол.). Розташована на відстані 3,5 км на схід від центру села, 0,6 км на схід від б. Куца, на вододілі балок Куца та Дубова (Червона), що впадають у річку Дніпро.

Виявлена у 1981 р. археологами Дніпропетровського історичного музею ім. Д. І. Яворницького Л. М. Голубчик та Л. М. Чуриловою. Повторно обстежена в 2006 р. співробітниками Дніпропетровського обласного центру з охорони історико-культурних цінностей Н. М. Жаріною та Д. Г. Філімоновим. Недосліджена.

У складі групи – два кургани, що розташовані впритул один до одного. Більший – заввишки 1,5 м, діаметр – 50 м. Насип напівсферичної форми, поверхня розорюється, по ній пролягає ґрунтова дорога. Менший – заввишки 1 м, діаметр – 40 м, насип сегментоподібної форми, поверхня розорюється.

Література: 1. Елинова А. П., Голубчик Л. Н., Чурилова Л. Н. *Отчет о разведках Днепропетровского исторического музея в 1981 – 1982 гг. // Научный архив ИА АН УССР, ф. эксп. 1982/125, р. 18. 2. Технічна документація по встановленню меж територій пам'яток археології на землях Вищетарасівської с/р Томаківського району Дніпропетровської області. – м. Дніпропетровськ. – 2006.*

*Лідія Голубчик
Дмитро Філімонов*

5.21. Курганна група (археол.). Розташована на відстані 4,5 км на північний схід від центру села, біля ґрунтової дороги, яка веде до Запорізької області, на вододільному плато балок Куликова, Рублена, Грушівка та Дубова (Червона), що впадають у річку Дніпро, за 0,3 – 0,5 км від верхів'їв балки Дубової.

Виявлена в 1981 р. археологами Дніпропетровського історичного музею ім. Д. І. Яворницького Л. М. Голубчик та Л. М. Чуриловою. Повторно обстежена в 2006 р. співробітниками Дніпропетровського обласного центру з охорони історико-культурних цінностей Н. М. Жаріною та Д. Г. Філімоновим. Недосліджена.

У складі групи – три кургани, що витягнулися ланцюжком із півдня на північ. Насипи розташовані впритул один до одного. Висота найбільшого кургану – 1 м, діаметр – 40 м. Менші – заввишки 0,7 м та 0,5 м, діаметри – по 40 м. Унаслідок постійного роз-орювання насипи набули сегментоподібної форми, вершини сплюснені.

Література: 1. Елинова А. П., Голубчик А. Н., Чурилова А. Н. *Отчет о разведках Днепропетровского исторического музея в 1981 – 1982 гг.* // Научный архив ИА АН УССР, ф. эксп. 1982/125, р. 18. 2. Технічна документація по встановленню меж територій пам'яток археології на землях Вищетарасівської с/р Томаківського району Дніпропетровської області. – м. Дніпропетровськ. – 2006.

Лідія Голубчик
Дмитро Філімонов

5.22. Курганна група (археол.). Розташована на відстані 5 км на північний схід від центру села, 1 км на північ від балки Дубова, на вододільному плато балок Куликова, Рублена, Грушівка та Дубова (Червона), що впадають у річку Дніпро, в верхів'ях балки Жолобок, що впадає в балку Теренкувата (Рублена).

Виявлена у 1981 р. археологами Дніпропетровського історичного музею ім. Д. І. Яворницького Л. М. Голубчик та Л. М. Чуриловою. Повторно обстежена у 2006 р. співробітниками Дніпропетровського обласного центру з охорони історико-культурних цінностей Н. М. Жаріною та Д. Г. Філімоновим. Недосліджена.

У складі групи – два кургани. Заввишки домінуючий 3 м, діаметр – 70 м. Насип у вигляді напівсфери, поверхня розорюється. Менший курган – заввишки 0,7 м, діаметр – 30 м, насип сегментоподібної форми, поверхня розорюється.

Література: 1. Елинова А. П., Голубчик А. Н., Чурилова А. Н. *Отчет о разведках Днепропетровского исторического музея в 1981 – 1982 гг.* // Научный архив ИА АН УССР, ф. эксп. 1982/125, р. 18. 2. Технічна документація по встановленню меж територій пам'яток археології на землях Вищетарасівської с/р Томаківського району Дніпропетровської області. – м. Дніпропетровськ. – 2006.

Лідія Голубчик
Дмитро Філімонов

5.23. Курганна група (археол.). Розташована на відстані 7,4 км на північний схід від центру села, за 0,6 км на схід від автомобільної дороги Томаківка – Вищетарасівка, між відрогів балки Теренкувата (Рублена), що впадає в балку Грушівка.

Виявлена в 1981 р. археологами Дніпропетровського історичного музею ім. Д. І. Яворницького Л. М. Голубчик та Л. М. Чуриловою. Повторно обстежена в 2006 р. співробітниками Дніпропетровського обласного центру з охорони історико-культурних цінностей Н. М. Жаріною та Д. Г. Філімоновим. Недосліджена.

У складі групи – три кургани, що розташовані на відстані 0,1 та 0,025 км один від одного, витягнуті ланцюжком із північного сходу на південь. Заввишки найбільший 2,5 м, діаметр – 60 м. Насип напівсферичної форми, поверхня розорюється. Менші – заввишки по 0,5 м, діаметри – 40 м та 30 м. Унаслідок постійного розорювання насипи набули сегментоподібної форми, вершини сплюснені.

Література: 1. Елинова А. П., Голубчик А. Н., Чурилова А. Н. *Отчет о разведках Днепропетровского исторического музея в 1981 – 1982 гг.* // Научный архив ИА АН УССР, ф. эксп. 1982/125, р. 18. 2. *Технічна документація по встановленню меж територій пам'яток археології на землях Вищетарасівської с/р Томаківського району Дніпропетровської області.* – м. Дніпропетровськ. – 2006.

Лідія Голубчик
Дмитро Філімонов

5.24. Курганна група (археол.). Розташована на відстані 5,3 км на північний захід від центру села, на вододільному плато річки Дніпро і балки Березнегувата, що в неї впадає, за 0,4 км від б. Березнегувата.

Виявлена в 1981 р. археологами Дніпропетровського історичного музею ім. Д. І. Яворницького Л. М. Голубчик та Л. М. Чуриловою. Повторно обстежена в 2006 р. співробітниками Дніпропетровського обласного центру з охорони історико-культурних цінностей Н. М. Жаріною та Д. Г. Філімоновим. Недосліджена.

У складі групи – два кургани, що розташовані на відстані 0,5 км один від одного. Заввишки домінуючий 1 м, діаметр – 50 м. Насип напівсферичної форми, поверхня розорюється. Менший курган заввишки 0,5 м, діаметр – 30 м, насип сегментоподібної форми. Західна пола кургану знаходиться в лісосмузі, східна – частково розорюється, по ній пролягає ґрунтова дорога; на вершині встановлена опора ЛЕМ.

Література: 1. Елинова А. П., Голубчик А. Н., Чурилова А. Н. *Отчет о разведках Днепропетровского исторического музея в 1981 – 1982 гг.* // Научный архив ИА АН УССР, ф. эксп. 1982/125, р. 18. 2. *Технічна документація по встановленню меж територій пам'яток археології на землях Вищетарасівської с/р Томаківського району Дніпропетровської області.* – м. Дніпропетровськ. – 2006.

Лідія Голубчик
Дмитро Філімонов

5.25. Курганна група (археол.). Розташована на відстані 7 км на північний захід від центру села, на вододільному плато річки Дніпро і балки Березнегувата, що в неї впадає, за 0,6 км від б. Березнегувата.

Виявлена в 1981 р. археологами Дніпропетровського історичного музею ім. Д.І. Яворницького Л. М. Голубчик та Л. М. Чуриловою. Повторно обстежена в 2006 р. співробітниками Дніпропетровського обласного центру з охорони історико-культурних цінностей Н. М. Жаріною та Д. Г. Філімоновим. Недосліджена.

У складі групи – два кургани, що розташовані на відстані 0,3 км один від одного. Заввишки найбільший 3 м, діаметр – 70 м. Насип напівсферичної форми, поверхня задернована, поли підрізані розорюванням, на вершині встановлений триангуляційний пункт, західна пола пошкоджена грабійницькою траншеєю. Менший – заввишки 0,5 м, діаметр – 40 м; насип сегментоподібної форми, поверхня розорюється.

Література: 1. Елинова Л. П., Голубчик Л. Н., Чурилова Л. Н. *Отчет о разведках Днепропетровского исторического музея в 1981 – 1982 гг.* // Научный архив ИА АН УССР, ф. эксп. 1982/125, р. 18. 2. Технічна документація по встановленню меж територій пам'яток археології на землях Вищетафасівської с/р Томаківського району Дніпропетровської області. – м. Дніпропетровськ. – 2006.

Лідія Голубчик
Дмитро Філімонов

5.26. Курганна група (археол.). Розташована на відстані 3,5 км на північний захід від центру села, за 0,4 км на північний схід від будівель школи-інтернату, на корінному березі р. Дніпро.

Виявлена в 1981 р. археологами Дніпропетровського історичного музею ім. Д. І. Яворницького Л. М. Голубчик та Л. М. Чуриловою. Повторно обстежена в 2006 р. співробітниками Дніпропетровського обласного центру з охорони історико-культурних цінностей Н. М. Жаріною та Д. Г. Філімоновим. Недосліджена.

У складі групи – чотири кургани, що розташовані купчасто, – в середині найбільший, а поряд із ним півколом три менших. Заввишки домінуючий 6 м, діаметр – 90 м. Насип конічної форми, поверхня задернована, поли підрізані розорюванням. Наступний заввишки 1 м, діаметр – 40 м. Два найменших кургани – заввишки 0,7 м та 0,3 м, діаметри – 40 м та 20 м. У результаті постійного розорювання насипи набули форми сегмента.

Література: 1. Елинова Л. П., Голубчик Л. Н., Чурилова Л. Н. *Отчет о разведках Днепропетровского исторического музея в 1981 – 1982 гг.* // Научный архив ИА АН УССР, ф. эксп. 1982/125, р. 18. 2. Технічна документація по встановленню меж територій пам'яток археології на землях Вищетафасівської с/р Томаківського району Дніпропетровської області. – м. Дніпропетровськ. – 2006.

Лідія Голубчик
Дмитро Філімонов

5.27. Курганна група (археол.). Розташована на відстані 3,5 км на північний захід від центру села, біля північно-західної околиці села, на вододільному плато річки Дніпро і балки Березнегуватої, що в неї впадає.

Виявлена в 2006 р. співробітником Дніпропетровського обласного центру з охорони історико-культурних цінностей Д. Г. Філімоновим. Недосліджена.

У складі групи – три кургани. Два більших за розмірами розташовані поруч, а найменший знаходиться на відстані 0,3 км на захід від них. Заввишки домінуючий курган 2,5 м, діаметр – 40 м; вершина задернована, поли розорані, в центрі насипу – свіжа грабіжницька траншея. Другий за розмірами – заввишки 2 м, діаметр – 60 м. Обидва насипи напівсферичної форми. Висота найменшого – 0,5 м, діаметр – 30 м. Унаслідок постійного розорювання насип набув сегментоподібної форми, вершина сплюснена.

Література: 1. Технічна документація по встановленню меж територій пам'яток археології на землях Вищетарасівської с/р Томаківського району Дніпропетровської області. – м. Дніпропетровськ. – 2006.

Дмитро Філімонов

5.28. Курганна група (археол.). Розташована на відстані 3 км на північ – північний захід від центру села, біля басейну меліорації, на водо-

дільному плато річки Дніпро і балки Березнегуватої, що в неї впадає.

Виявлена в 2006 р. співробітником Дніпропетровського обласного центру з охорони історико-культурних цінностей Д. Г. Філімоновим. Недосліджена.

У складі групи – три кургани. Два насипи – найбільший та найменший – знаходяться поруч, а середній за розмірами розташований за 0,1 км на північний захід від них. Заввишки домінуючий курган 1,5 м, діаметр – 50 м. Насип напівсферичної форми, поверхня розорюється. Другий курган заввишки 1 м, діаметр – 40 м. Найменший – 0,7 м, діаметр – 30 м. Насипи сегментоподібної форми, поверхні розорюються, вершини сплюснені.

Література: 1. Технічна документація по встановленню меж територій пам'яток археології на землях Вищетарасівської с/р Томаківського району Дніпропетровської області. – м. Дніпропетровськ. – 2006.

Дмитро Філімонов

5.29. Курганна група (археол.). Розташована на відстані 3 км на північний схід від центру села, за 0,5 км на захід від б. Дубова, на вододільному плато балки Дубова (Червона), що впадає в р. Дніпро, та балки Куца (впадає в балку Дубову).

Виявлена в 2006 р. співробітником Дніпропетровського обласного центру з охорони історико-культурних

цінностей Д. Г. Філімоновим. Недосліджена.

У складі групи – два кургани. Обидва заввишки по 1,7 м, діаметри – по 60 м. Насипи сегментоподібної форми, поверхні розорюються.

Література: 1. Технічна документація по встановленню меж територій пам'яток археології на землях Вищетарасівської с/р Томаківського району Дніпропетровської області. – м. Дніпропетровськ. – 2006.

Дмитро Філімонов

5.30. Курганна група (археол.). Розташована на відстані 5,5 км на північ – північний схід від центру села, біля молочнотоварної ферми, за 0,3 км на схід від б. Теренкувата, на вододілі відрогів балки Теренкувата (Рублена).

Виявлена в 2006 р. співробітником Дніпропетровського обласного центру з охорони історико-культурних цінностей Д. Г. Філімоновим. Недосліджена.

У складі групи – три кургани, що розташовані ланцюжком із півдня на північ. Висота більшого 1,5 м, діаметр – 30 м. Насип сегментоподібної форми, поверхня розорюється. Два менших – заввишки 1,1 м та 0,5 м, діаметри – 30 м та 20 м. Насипи сегментоподібної форми, поверхні розорюються, вершини сплюснені.

Література: 1. Технічна документація по встановленню меж територій пам'яток археології на землях Вищетарасівської с/р Томаківського району Дніпропетровської області. – м. Дніпропетровськ. – 2006.

Дмитро Філімонов

5.31. Курганна група «Могили Мар'їни» (археол.). Розташована на відстані 6,6 км на північний захід від центру села, 0,75 км на північ від дамби ставка б. Березнегувата, у верхів'ях цієї балки.

Виявлена в 1981 р. археологами Дніпропетровського історичного музею ім. Д. І. Яворницького Л. М. Голубчик та Л. М. Чуриловою. Повторно обстежена в 2006 р. старшим науковим співробітником Дніпропетровського обласного центру з охорони історико-культурних цінностей Д. Г. Філімоновим. Недосліджена.

У складі групи – три кургани. Заввишки більший 4 м, діаметр – 70 м, насип напівсферичної форми, вершина задернована, поли розорюються. Заввишки другий за розмірами – 1 м, діаметр 50 м, насип сегментоподібної форми, вершина сплюснена, поверхня розорюється. Найменший заввишки 0,5 м, діаметр – 40 м, насип сегментоподібної форми, поверхня розорюється.

Література: 1. Елинова Л. П., Голубчик Л. Н., Чурилова Л. Н. Отчет о разведках Днепропетровского исторического музея в 1981 – 1982 гг. // Научный архив ИА АН УССР, ф. эксп. 1982/125, р. 18. 2. Технічна документація по встановленню меж територій пам'яток археології на землях Вищетарасівської с/р Томаківського району Дніпропетровської області. – м. Дніпропетровськ. – 2006.

*Лідія Голубчик
Дмитро Філімонов*

5.32. Могильник курганний (археол.). Розташований на відстані 9,5 км на північний захід від центру села, на вододілі балок Грушівка (впадає в річку Дніпро) та Просяна (Друга), що впадає в балку Грушівка.

Виявлений у 1981 р. археологами Дніпропетровського історичного музею ім. Д. І. Яворницького Л. М. Голубчик та Л. М. Чуриловою. Повторно обстежений у 2006 р. співробітниками Дніпропетровського обласного центру з охорони історико-культурних цінностей Н. М. Жаріною та Д. Г. Філімоновим. Недосліджений.

У складі могильника – шість курганів, що витягнулися ланцюжком із північного заходу на південь протяжністю 0,7 км. Висота домінуючого – 3 м, діаметр – 70 м. Насип напівсферичної форми, вершина задернована – по центру тягнеться лісосмуга, поли підризані розорюванням. Менші насипи мають такі розміри відповідно до порядку зменшення (висота/діаметр): 1,5 м/50 м; два по 1 м/40 м; 0,5 м/40 м та 0,4 м/40 м. Насипи сегментоподібної форми, поверхні розорюються.

Література: 1. Елинова А. П., Голубчик А. Н., Чурилова А. Н. *Отчет о разведках Днепропетровского исторического музея в 1981 – 1982 гг.* // Научный архив ИА АН УССР, ф. эксп. 1982/125, р. 18. 2. Технічна документація по встановленню меж територій пам'яток археоло-

гії на землях Вищетарасівської с/р Томаківського району Дніпропетровської області. – м. Дніпропетровськ. – 2006.

*Лідія Голубчик
Дмитро Філімонов*

5.33. Могильник курганний (археол.). Розташований на відстані 6,5 км на північний захід від центру села, ліворуч автомобільної дороги Новокам'янка – Вищетарасівка, на вододільному плато річки Дніпро і балки Березнегуватої, що в неї впадає.

Виявлений у 1981 р. археологами Дніпропетровського історичного музею ім. Д. І. Яворницького Л. М. Голубчик та Л. М. Чуриловою. Повторно обстежений у 2006 р. співробітниками Дніпропетровського обласного центру з охорони історико-культурних цінностей Н. М. Жаріною та Д. Г. Філімоновим. Недосліджений.

У складі могильника – тринадцять курганів, що тягнуться вздовж р. Дніпро протягом 3 км. Висота двох найбільших – по 2 м, діаметри – 60 м та 50 м. Менші кургани мають такі розміри відповідно до порядку зменшення (висота/діаметр): сім по 1,5 м/40 м та 60 м; 1 м/40 м; 0,7 м/30 м; два 0,5 м/40 м та 30 м. Два найбільші насипи – напівсферичної форми, інші – сегментоподібної, поверхні розорюються.

Література: 1. Елинова А. П., Голубчик А. Н., Чурилова А. Н. *Отчет о разведках Днепропетровского исторического музея в 1981 – 1982 гг.* // Научный архив ИА АН УССР, ф. эксп. 1982/125, р. 18. 2. Технічна документація по встановленню меж територій пам'яток археології на землях Вищетафасівської с/р Томаківського району Дніпропетровської області. – м. Дніпропетровськ. – 2006.

Лідія Голубчик
Дмитро Філімонов

Насипи сегментоподібної форми, поверхні розорюються.

Література: 1. Елинова А. П., Голубчик А. Н., Чурилова А. Н. *Отчет о разведках Днепропетровского исторического музея в 1981 – 1982 гг.* // Научный архив ИА АН УССР, ф. эксп. 1982/125, р. 18. 2. Технічна документація по встановленню меж територій пам'яток археології на землях Вищетафасівської с/р Томаківського району Дніпропетровської області. – м. Дніпропетровськ. – 2006.

Дмитро Філімонов

5.34. Могильник курганный (археол.). Розташований на відстані 8 км на північний захід від центру села, на вододілі балок Просяна (Друга), що впадає в балку Грушівка, та Березнегувата, що впадає в річку Дніпро, за 1 км на північ від б. Березнегувата.

Виявлений у 2006 р. співробітниками Дніпропетровського обласного центру з охорони історико-культурних цінностей Н. М. Жаріновою та Д. Г. Філімоновим. Недосліджений.

У складі могильника – сім курганів (вісім насипів), що розташовані купчасто; в центрі знаходиться домінуючий – так званий «довгий курган». Навколо нього – менші. Заввишки вершини «довгого кургану» – 5 м і 2,5 м, розміри 70×60 м. Насип конічної форми. Більша вершина задернована, поли підрізані розорюванням, менша вершина розорюється. Два наступні за розмірами насипи заввишки по 0,5 м, діаметри – по 24 м. Розміри найменших курганів (висота/діаметр): три по 0,4 м/20 м; 0,3 м/20 м.

5.35. Могильник курганный (археол.). Розташований на відстані 2 км на північний схід від центру села, на плато другої тераси корінного берега р. Дніпро, за 0,75 км на захід від балки Куца (впадає в б. Червона (Дубова)).

Виявлений у 2006 р. співробітником Дніпропетровського обласного центру з охорони історико-культурних цінностей Д. Г. Філімоновим. Недосліджений.

У складі могильника – п'ять курганів. Насипи мають такі розміри відповідно до порядку зменшення (висота/діаметр): 0,7 м/40 м; два по 0,5 м/24 м; три по 0,4 м/20 м; 0,3 м/20 м. Поверхні розорюються, вершини сплюснені, насипи сегментоподібної форми.

Література: 1. Технічна документація по встановленню меж територій пам'яток археології на землях Вищетафасівської с/р Томаківського

району Дніпропетровської області. – м. Дніпропетровськ. – 2006.

Дмитро Філімонов

5.36. Могильник курганий (археол.). Розташований на відстані 8,5 км на північний схід від центру села, на вододільному плато поміж балками Теренкувата (Рублена) та Куликова, що впадають у балку Грушівка.

Виявлений у 2006 р. співробітником Дніпропетровського обласного центру з охорони історико-культурних цінностей Д. Г. Філімоновим. Недосліджений.

У складі могильника знаходяться тринадцять курганів. Розташовані купчасто, витягнуті ланцюжком із півдня на північ. Висота найбільшого кургану становить 1 м, діаметр – 34 м. Насип напівсферичної форми, поверхня розорюється. Висота двох наступних за розмірами – по 0,7 м, діаметри – 30 м та 34 м, насипи сегментоподібної форми, поверхні розорюються. Висота інших насипів – по 0,5 м – 0,4 м, діаметри – 20 м, 24 м, 30 м, 34 м. Насипи сегментоподібної форми, поверхні розорюються. Висота трьох найменших курганів становить 0,3 м, діаметр – 20 м, вершини сплюснені, поверхні розорюються.

Література: 1. Технічна документація по встановленню меж території пам'яток археології на землях Вищетагарівської с/р Томаківського району Дніпропетровської області. – м. Дніпропетровськ. – 2006.

Дмитро Філімонов

5.37. Поселення Вищетагарівка I, бронзовий вік, II тис. до н. е. (археол.). Розташоване на відстані 4 км на північний захід від пристані, на березі Каховського водосховища, на терасі р. Дніпро заввишки 5 м над рівнем води.

Виявлене в 1957 р. Дніпропетровським загоном Дніпровської експедиції Інституту археології АН УРСР. Повторно обстежене в 2008 р. експедицією ДІМ ім. Д. І. Яворницького під керівництвом Л. М. Чурилової. Культурний шар залягає на глибині 0,6 – 0,8 м від рівня сучасної поверхні. В обриві берега простежені дві землянки завширшки по 6 – 7 м кожна. В розмиві берега зібрані фрагменти керамічних горщиків, банок, мисок, сковорідок. Знахідки зустрічаються протягом 1 км. Горщики діляться на дві групи: до першої належать горщики з випуклими боками і відігнутими вінцями, орнаментовані наліпним валиком із насічками, трикутниками зі штрихом; до другої групи належать баночні горщики, іноді орнаментовані валиком; миски і сковорідки. Тут же знайдений бронзовий двобічний ніж із паралельними лезами, три бронзових чотиригранних шила. Серед кам'яних знарядь виділяються уламки зернотерок і сокири-молоту з канавкою для прив'язування. По всьому березі зустрічаються кістки домашніх тварин. Поселення належало племенам зрубної культурно-історичної спільноти. Під час обстеження по-

селення в 2008 р. були виявлені фрагменти керамічного посуду часів бронзового віку, скіфо-сарматського часу та черняхівської культури. Також серед знахідок – великий фрагмент корчаги VIII – IX ст. з рифленою поверхнею, зустрічається багато фрагментів гончарного посуду періоду Запорізької Січі. Культурний шар поселення повністю зруйнований водами Каховського водосховища. Знахідки зберігаються в фондах Інституту археології НАНУ та Дніпропетровському національному історичному музеї ім. Д. І. Яворницького.

Література: 1. Шарафутдінова І. М. Нові пам'ятки епохи пізньої бронзи в Нижньому Подніпров'ї // *Археологічні пам'ятки УРСР*. Т. 10, К., 1961, с. 14 – 16. 2. Чурилова А. Н., Старик А. В., Ходас В. А., Передерий С. П., Сердюк М. П., Фаныгин Ю. Ю. *Отчет об археологической разведке в Томаковском и Никопольском районах.* – 2008.

Наталія Жарінова

5.38. Поселення Вищетагарівка II, бронзовий вік, II тис. до н. е. (археол.). Розташоване на відстані 1 км на північний захід від пристані, на березі Каховського водосховища, на терасі р. Дніпро заввишки 4 м над рівнем води.

Виявлене в 1957 р. Дніпропетровським загonom Дніпровської експедиції Інституту археології АН УРСР. Повторно обстежене в 1970 р. краєзнавцем В. Ф. Чорним, у 2008 р. – ек-

спедицією ДІМ ім. Д. І. Яворницького під керівництвом Л. М. Чурилової. Культурний шар залягає на глибині 0,5 – 0,7 м від рівня сучасної поверхні. Знахідки зустрічаються вздовж берега протягом 150 м. Основні знахідки – фрагменти кераміки та кістки тварин. Фрагменти кераміки належать горщикам із випуклими боками і відігнутими вінцями, орнаментованими по плечиках, іноді зустрічається зубчатий штамп, ряди наколів, прокреслені лінії і валики. Також знайдена кам'яна ливарна форма для відливки, накопичувач спису і шпильки з крупною округлою головкою, шматок бронзи (6,2×0,9×0,6 см). У 1970 р. тут виявлені дві курільниці: одна – на трьох ніжках, друга – на чотирьох, орнаментовані відтиском мотузки. Поселення належало племенам катакомбної та зрубної культурно-історичних спільнот. У 2008 р. було знайдено місце розташування поселення, але матеріалів, що підтверджують існування культурного шару, немає. Поселення або засипано гранітними брилами, або повністю зруйноване водами Каховського водосховища. Берег інтенсивно розмивається водами Каховського водосховища. Знахідки зберігаються в фондах Інституту археології НАНУ та Дніпропетровському національному історичному музеї ім. Д. І. Яворницького.

Література: 1. Шарафутдінова І. М. Нові пам'ятки епохи пізньої бронзи в Нижньому Подніпров'ї // *Археологічні пам'ятки УРСР*. Т. 10, К., 1961, с. 16. 2. Чурилова А. Н., Старик А. В., Хо-

дає В. А., Передерий С. П., Сердюк М. П., Фаныгин Ю. Ю. *Отчет об археологической разведке в Томаковском и Никопольском районах.* – 2008.

Наталія Жарінова

5.39. Поселення, черняхівська культура, III – IV ст. н. е. (археол.). Розташоване на північ від села, на пологому схилі балки, на орному полі.

Виявлене в 1957 р. Дніпропетровським загоном Дніпровської експедиції Інституту археології АН УРСР. Площа поселення – 150×50 м. На всій території зустрічаються фрагменти ліпного та кружального посуду черняхівської культури. Також тут досліджено житло з глиняною піччю. Територія поселення розорюється. Знахідки зберігаються в фондах Інституту археології НАНУ.

Література: 1. Махно Е. В. *Памятники Черняховской культуры на территории УССР // МПА СССР.* – М., 1960. – т. 82, с. 23.

Лідія Голубчик

5.40. Братська могила радянських воїнів (іст.). Навпроти клубу, по дорозі на с. Іллінка.

Поховано 13 воїнів 3-го Українського фронту, які загинули у лютому 1944 р. у боях за визволення села від нацистських окупантів. Прізвища воїнів невідомі.

30 січня 1944 р. розпочалася Нікопольсько-Криворізька наступальна операція радянських військ. У пер-

Село Вишетарасівка. Братська могила радянських воїнів

ший день наступу підрозділи 6-ї армії (генерал-лейтенант І. Т. Шльомін) 3-го Українського фронту (генерал армії Р. Я. Малиновський) прорвали лінію оборони противника углиб на 4 км. 4 лютого 1944 р. воїни 333-ї стрілецької дивізії (генерал-майор О. М. Голоско) 66-го стрілецького корпусу (генерал-майор Д. А. Купріянов) 6-ї армії звільнили село Вишетарасівку. Воїни, які загинули в бою за визволення села, поховані в братській могилі, що описується.

Братська могила прямокутної форми, обкладена цеглою, оцEMENTована. Біля могили в 1950-ті роки встановлено залізобетонну скульптуру на чотиригранному постаменті. На лицьовому боці постаменту закріплено мармурову дошку з текстом.

Література: 1. ЦАМО РФ, ф. 334, оп. 5252, стр. 496, арк. 10 – 18. 2. *История городов и сел Украинской ССР. Днепропетровская область.* – К., 1977. – С. 743.

Надія Шейміна

Село Вищетарасівка. Братська могила радянських воїнів

5.41. Братська могила радянських воїнів (іст.). Біля сільської ради в центрі села.

Поховано 24 воїни 3-го Українського фронту, які загинули 4 лютого 1944 р. у боях за визволення села від нацистських окупантів. Прізвища відомі.

30 січня 1944 р. розпочалася Нікопольсько-Криворізька наступальна операція радянських військ. У перший день наступу підрозділи 6-ї армії (генерал-лейтенант І. Т. Шльомін) 3-го Українського фронту (генерал армії Р. Я. Малиновський) прорвали лінію оборони противника углиб на 4 км. 4 лютого 1944 р. воїни 333-ї стрілецької дивізії (генерал-майор О. М. Голоско) 66-го стрілецького корпусу (генерал-майор Д. А. Купріянов) 6-ї армії звільнили село Вищетарасівку. Воїни, які загинули в бою за визволення села, були поховані в братській могилі, яка описується.

В 1956 р. на могилі встановлено залізобетонну скульптуру. В 1982 р. під час реконструкції втрачені ознаки

могили на поверхні; замінена скульптура – на місці «Жінки з суворовцем» установили скульптуру двох воїнів у повний зріст. Ліворуч від скульптури біля цегляної стели покладено на газоні 4 залізобетонні меморіальні дошки з прізвищами 24 похованих воїнів. Скульптура встановлена на цегляному под'юмі, облицьованому червоним гранітом. Праворуч біля скульптури – трибуна з того ж матеріалу.

Література: 1. ЦАМО РФ, ф. 334, оп. 5252, стр. 496, арк. 10 – 18. 2. История городов и сел Украинской ССР. Днепропетровская область. – К., 1977. – С. 743.

Надія Шейміна

Село Вищетарасівка.

Пам'ятний знак землякам

5.42. Пам'ятний знак землякам (іст.). Розташований у центрі села. Відкрито 13 жовтня 1973 р. на честь жителів села Вищетарасівка, які

загинули на фронтах Другої світової війни.

Пам'ятник виготовив Запорізький художньо-виробничий комбінат. Він являє собою чотиригранний залізобетонний пілон, на головій грані якого укріплено барельєфне зображення ордена Перемоги, встановлений на оцентованій основі, що має вигляд надгробка, на якому закріплений пальник Вічного вогню у формі п'ятикутної зірки. По обидва боки пілона (на відстані 1 м від нього) розташовані 2 прямокутні залізобетонні стели на основах. Над лівою стелою укріплені цифри «1941», над правою – «1945». На лицьовій стороні стел – барельєфне зображення ордена, присвятний текст (на першій дощці стели, що знаходиться ліворуч) і списки воїнів, жителів села Вищегарасівка, які загинули на фронтах Другої світової війни. Усього відомо 352 прізвища.

Оксана Колесник

6. Вільне, с. (Новокиївська с/р)

6.1. Курган (археол.). Розташований на відстані 2 км на північ – північний захід від центру села, на гребені вододілу б. Грушівка (р. Ревун) та б. Божедарівка (Просяна II), що в неї впадає.

Виявлений у 1981 р. археологами Дніпропетровського історичного музею ім. Д. І. Яворницького Л. М. Голубчик та Л. М. Чуриловою. Повторно обстежений у 2006 р. співробітником Дніпропетровського обласного центру з охорони історико-культурних цінностей Н. М. Жаріною. Недосліджений.

Поодинокий курган заввишки 2 м, діаметр – 50 м. Вершина задернована, поли розорюються. Насип напівсферичної форми, має багато нір.

Література: 1. Елинова Л. П., Голубчик Л. Н., Чурилова Л. Н. *Отчет о разведках Днепропетровского исторического музея в 1981 – 1982 гг. // Научный архив ИА АН УССР, ф. эксп. 1982/125, р. 18.* 2. *Технічна документація по встановленню меж територій пам'яток археології на землях Новокиївської с/р Томаківського району Дніпропетровської області.* – м. Дніпропетровськ. – 2006.

*Лідія Голубчик
Наталія Жарінова*

6.2. Курган (археол.). Розташований на відстані 2,6 км на захід – північний захід від центру села, на схилі вододілу б. Грушівка (р. Ревун) та б. Божедарівка (Просяна II), що в неї впадає.

Виявлений у 1981 р. археологами Дніпропетровського історичного музею ім. Д. І. Яворницького Л. М. Голубчик та Л. М. Чуриловою. Повторно обстежений у

2006 р. співробітником Дніпропетровського обласного центру з охорони історико-культурних цінностей Н. М. Жаріною. Недосліджений.

Поодинокий курган заввишки 2 м, діаметр – 64 м. Поверхня розорюється, насип сегментоподібної форми, в плані – овалної, витягнутої по вісі північ – південь; поли розтягнуті, вершина сплюснена.

Література: 1. Елинова А. П., Голубчик А. Н., Чурилова А. Н. *Отчет о разведках Днепропетровского исторического музея в 1981 – 1982 гг. // Научный архив ИА АН УССР, ф. эксп. 1982/125, р. 18.* 2. *Технічна документація по встановленню меж територій пам'яток археології на землях Новокиївської с/р Томаківського району Дніпропетровської області.* – м. Дніпропетровськ. – 2006.

*Лідія Голубчик
Наталія Жарінова*

6.3. Курган (археол.). Розташований на відстані 5,1 км на захід – північний захід від центру села, на вододілі балок Грушівка (р. Ревун), що впадає в р. Дніпро, та Усенкова, що впадає в р. Томаківка.

Виявлений у 1981 р. археологами Дніпропетровського історичного музею ім. Д. І. Яворницького А. М. Голубчик та А. М. Чуриловою. Повторно обстежений у 2006 р. співробітником Дніпропетровського обласного центру з охорони історико-культурних цінностей Н. М. Жаріною. Недосліджений.

Поодинокий курган заввишки 4 м, діаметр – 56 м. Поверхня задернована, поли підрізані розорюванням. Північна пола крута, південна похила. На вершині встановлений триангуляційний знак, від якого вниз по насипу тягнеться геодезична траншея. Насип напівсферичної форми.

Література: 1. Елинова А. П., Голубчик А. Н., Чурилова А. Н. *Отчет о разведках Днепропетровского исторического музея в 1981 – 1982 гг. // Научный архив ИА АН УССР, ф. эксп. 1982/125, р. 18.* 2. *Технічна документація по встановленню меж територій пам'яток археології на землях Новокиївської с/р Томаківського району Дніпропетровської області.* – м. Дніпропетровськ. – 2006.

*Лідія Голубчик
Наталія Жарінова*

6.4. Курганна група (археол.).

Розташована на відстані 1 км на північ – північний захід від центру села, на гребені вододілу б. Грушівка (р. Ревун) та б. Божедарівка (Просяна II), що в неї впадає.

Виявлена в 1981 р. археологами Дніпропетровського історичного музею ім. Д. І. Яворницького А. М. Голубчик та А. М. Чуриловою. Повторно обстежена в 2006 р. співробітником Дніпропетровського обласного центру з охорони історико-культурних цінностей Н. М. Жаріною. Недосліджена.

У складі групи – два кургани. Висота більшого – 3,5 м, діаметр – 60 м.

Поверхня задернована, поли підорюються. Менший насип заввишки 2 м, діаметр – 60 м. Поверхня задернована, поли підрізані розорюванням. Насипи напівсферичної форми.

Література: 1. Елинова Л. П., Голубчик Л. Н., Чурилова Л. Н. *Отчет о разведках Днепропетровского исторического музея в 1981 – 1982 гг.* // Научный архив ЦА АН УССР, ф. эксп. 1982/125, р. 18. 2. *Технічна документація по встановленню меж територій пам'яток археології на землях Новокиївської с/р Томаківського району Дніпропетровської області.* – м. Дніпропетровськ. – 2006.

Лідія Голубчик
Наталія Жарінова

6.5. Курганна група (археол.).

Розташована на відстані 1 км на північ від центру села, на гребені вододілу б. Грушівка (р. Ревун) та б. Божедарівка (Просяна II), що в неї впадає.

Виявлена в 1981 р. археологами Дніпропетровського історичного музею ім. Д. І. Яворницького Л. М. Голубчик та Л. М. Чуриловою. Повторно обстежена в 2006 р. співробітником Дніпропетровського обласного центру з охорони історико-культурних цінностей Н. М. Жаріною. Недосліджена.

У складі групи – два кургани. Висота більшого – 2 м, діаметр – 50 м. Вершина задернована, решта поверхні розорюється. В насипу – норі. Менший заввишки 0,5 м, ді-

аметр – 30 м. Поверхня розорюється, насип сегментоподібної форми, поли розтягнуті, вершина сплюснена.

Література: 1. Елинова Л. П., Голубчик Л. Н., Чурилова Л. Н. *Отчет о разведках Днепропетровского исторического музея в 1981 – 1982 гг.* // Научный архив ЦА АН УССР, ф. эксп. 1982/125, р. 18. 2. *Технічна документація по встановленню меж територій пам'яток археології на землях Новокиївської с/р Томаківського району Дніпропетровської області.* – м. Дніпропетровськ. – 2006.

Лідія Голубчик
Наталія Жарінова

7. Володимирівка, с. (Володимирівська с/р)

7.1. Курганна група (археол.).

Розташована на відстані 1 км на схід – північний схід від центру села, за 0,5 км на північ від дороги Володимирівка – Новомиколаївка, по обидва боки лісосмути, в верхів'ях балок Усенкової та Гамалій.

Виявлена в 1981 р. археологами Дніпропетровського історичного музею ім. Д. І. Яворницького Л. М. Голубчик та Л. М. Чуриловою. Повторно обстежена в 2006 р. співробітником Дніпропетровського обласного центру з охорони історико-культурних цінностей С. М. Ніколаєвим. Недосліджена.

У складі групи – три кургани. Висота більшого – 5 м, діаметр – 50 м, поверхня задернована, східна частина засаджена деревами, насип має напів-

сферичну форму; на вершині – окоп часів Другої світової війни, що заплив. Два менших мають висоту 1 м та 0,5 м, діаметри – 34 м та 30 м, поли насипів перетинаються, розорюються; насипи сегментоподібної форми. Внаслідок розорювання оголився глиняний викид із курганных насипів.

Література: 1. Елинова А. П., Голубчик А. Н., Чурилова А. Н. *Отчет о разведках Днепропетровского исторического музея в 1981 – 1982 гг.* // Научный архив ИА АН УССР, ф. эксп. 1982/125, р. 21. 2. *Технічна документація по встановленню меж території пам'яток археології на землях Володимирівської с/р Томаківського району Дніпропетровської області.* – м. Дніпропетровськ. – 2006.

*Лідія Голубчик
Сергій Ніколасв*

поверхня задернована, поли підрізані розорюванням, насип напівсферичної форми. Другий за розмірами – заввишки 1,5 м, діаметр – 40 м, поверхня задернована, напівсферичний насип підрізаний розорюванням. Найменший має висоту 0,5 м, діаметр – 24 м, сегментоподібний, розорюється.

Література: 1. Елинова А. П., Голубчик А. Н., Чурилова А. Н. *Отчет о разведках Днепропетровского исторического музея в 1981 – 1982 гг.* // Научный архив ИА АН УССР, ф. эксп. 1982/125, р. 21. 2. *Технічна документація по встановленню меж території пам'яток археології на землях Володимирівської с/р Томаківського району Дніпропетровської області.* – м. Дніпропетровськ. – 2006.

*Лідія Голубчик
Сергій Ніколасв*

7.2. Курганна група (археол.). Розташована на відстані 1 км на північ від центру села, за 0,25 км на північ від кладовища, по обидва боки дороги до с. Степанівка, в верхів'ях балок Усенкової та Гамалій.

Виявлена в 1981 р. археологами Дніпропетровського історичного музею ім. Д. І. Яворницького А. М. Голубчик та А. М. Чуриловою. Повторно обстежена в 2006 р. співробітником Дніпропетровського обласного центру з охорони історико-культурних цінностей С. М. Ніколасвим. Недосліджена.

У складі групи – три кургани. Висота більшого – 2 м, діаметр – 40 м,

*Село Володимирівка.
Могили радянських воїнів*

7.3. Могили радянських воїнів (іст.). Вул. Ганєсва. При в'їзді до села з боку смт Томаківка, праворуч біля дороги.

В братській могилі поховано 318

Томаківський район Дніпропетровська область

воїнів 3-го Українського фронту, які загинули в боях у районі села в грудні 1943 – лютому 1944 рр.; в індивідуальній – П. А. Бардуков, Герой Радянського Союзу. Відомо 285 прізвищ.

Наприкінці грудня 1943 р. війська 6-ї армії (генерал-лейтенант І. Т. Шльомін) 3-го Українського фронту (генерал армії Р. Я. Малиновський) перейшли в наступ із правобережного плацдарму південніше м. Запоріжжя. Переслідуючи противника, який, прикриваючись невеликими ар'єргардами, відходив у південно-західному напрямку, 30 грудня 1943 р. 203-я стрілецька дивізія (генерал-майор Г. С. Зданович) 6-ї армії визволила с. Володимирівку від нацистських загарбників. Але війська армії не змогли розвинути наступ у цьому районі, напштовх-нувшись на рішучий опір сильного угруповання противника, який закріпився на висотах і намагався контратаками змусити радянські війська відійти. 203-я стрілецька дивізія вела бої в цьому районі до кінця січня 1944 р., коли перейшла в наступ з початком Нікопольсько-Криворізької операції. Загиблі воїни 203-ї стрілецької дивізії, а також 333-ї стрілецької дивізії (генерал-майор А. М. Голоско), які вели бої наприкінці січня – в перші дні лютого 1944 р. у районі сусіднього хутора Новомиколаївка, були поховані в братській могилі, що описується. В 1959 р. в узголів'ї земляної могили (5×2 м), обкладеної кам'яним бордюром, встановлена залізобетонна скульптура.

В 1969 р. праворуч від братської могили в індивідуальній похований Павло Лаврентійович Бардуков (1908 – 1969), Герой Радянського Союзу.

Народився в с. Гарбузівка Катеринославської губернії (тепер – село Володимирівської сільської ради Томаківського району Дніпропетровської області) в родині селянина. Закінчив початкову школу, працював котельником, каменярем на Дніпробуді в Запоріжжі. В період нацистської окупації проживав у с. Новопавлівка Томаківського району. В Червоній Армії – з грудня 1943-го, в боях Другої світової війни – з січня 1944 р. Був кулеметником 296-го стрілецького полку, одужавши після поранення, продовжив воювати кулеметником у 305-му гвардійському стрілецькому полку 108-ї гвардійської стрілецької дивізії 46-ї армії 2-го Українського фронту.

В ніч на 5 грудня 1944 р. гвардії рядовий П. А. Бардуков у складі штурмової групи одним із перших у роті переправився через р. Дунай у районі м. Ерчі (Угорщина), вогнем кулемета знищував вогневі точки противника, забезпечуючи висадку свого підрозділу на правий берег річки. Звання Героя Радянського Союзу присвоєно 24 березня 1945 р. Після війни демобілізувався, проживав у с. Володимирівка, працював у колгоспі «Україна» бригадиром рільничої бригади. Нагороджений орденом Леніна (1945), орденами Червоної Зірки (1944), Слави III ступеня, медаллю «За відвагу».

В 1971 р. на могилі Бардукова встановлений гранітний пілон із барельєфним портретом. У 2010 р. біля братської могили на постаменті замість скульптури встановили гранітну брилу (Н – 2,2 м) та поклали 12 меморіальних дошок із чорного полірованого граніту з прізвищами похованих. Дошки з того ж матеріалу встановлені на брилі біля братської могили та на обеліску, що біля могили П. А. Бардукова.

Література: 1. ЦАМО РФ, ф. 33, оп. 11458, стр. 295; ф. 58, оп. 18002, стр. 41, 65, 100, 105, 170, 203, 245, 347; оп. 977534, стр. 21; ф. 334, оп. 5252, стр. 496; ф. 345, оп. 5487, стр. 107. 2. Герои Советского Союза. Краткий биографический словарь. В 2-х тт. Т.1 – М., 1987. 3. Золотые Звезды. – Днепропетровск, 1967. 4. II генерал, и рядовой. – Днепропетровск, 1983.

Надія Шейміна

Село Володимирівка.

Пам'ятний знак землякам

7.4. Пам'ятний знак землякам (іст.). Розташований на західній околиці села.

Відкритий 13 жовтня 1975 р. на

честь жителів села Володимирівка, які загинули на фронтах Другої світової війни.

Пам'ятник являє собою стелу з фігурою жінки, яка в правій руці тримає лавровий вінок. Стела встановлена в кінці алеї, на ній – текст: «Вспомним всех поименно, вспомним горем своим это нужно не мертвым, это нужно живым». На основі стели встановлений пальник Вічного вогню у формі зірки. З обох боків алеї на тумбах розміщено 30 меморіальних дошок із прізвищами односельців, які загинули на фронтах Другої світової війни. Всього увічнено 151 прізвище. Біля входу до пам'ятника встановлено стелу з текстом: «Пусть живые запомнят и пусть поколения знают»; а праворуч – пілон із горельєфним зображенням двох облич та датами «1941», «1945» і написом: «Родина помнит, народ чтит».

Оксана Колесник

8. Гарбузівка, с. (Михайлівська с/р)

8.1. Курган (археол.). Розташований на відстані 1,5 км на північ від центру села, біля дороги на смт Томаківка, на вододілі балок Кочалчина та Єремчина.

Виявлений у 1981 р. археологами Дніпропетровського історичного музею ім. Д. І. Яворницького

Л. М. Голубчик та Л. М. Чуриловою. Повторно обстежений у 2006 р. співробітниками Дніпропетровського обласного центру з охорони історико-культурних цінностей Н. М. Жаріною та С. М. Ніколаєвим. Недосліджений.

Поодинокий курган. Висота – 1,5 м, діаметр – 40 м, має форму сегмента, розорюється.

Література: 1. Елинова А. П., Голубчик А. Н., Чурилова А. Н. *Отчет о разведках Днепропетровского исторического музея в 1981 – 1982 гг.* // *Научный архив ИА АН УССР, ф. эксп. 1982/125, р. 18.* 2. *Технічна документація по встановленню меж територій пам'яток археології на землях Михайлівської с/р Томаківського району Дніпропетровської області.* – м. Дніпропетровськ. – 2006.

Лідія Голубчик

8.2. Курган (археол.). Розташований на відстані 2,5 км на північний схід від центру села, ліворуч дороги на смт Томаківка, на вододілі балок Кочалчина та Єремчина.

Виявлений у 1981 р. археологами Дніпропетровського історичного музею ім. Д. І. Яворницького Л. М. Голубчик та Л. М. Чуриловою. Повторно обстежений у 2006 р. співробітниками Дніпропетровського обласного центру з охорони історико-культурних цінностей Н. М. Жаріною та С. М. Ніколаєвим. Недосліджений.

Поодинокий курган. Висота – 4 м, діаметр – 40 м, напівсферичної форми, поверхня задернована, поли поросли кущами.

Література: 1. Елинова А. П., Голубчик А. Н., Чурилова А. Н. *Отчет о разведках Днепропетровского исторического музея в 1981 – 1982 гг.* // *Научный архив ИА АН УССР, ф. эксп. 1982/125, р. 18.* 2. *Технічна документація по встановленню меж територій пам'яток археології на землях Михайлівської с/р Томаківського району Дніпропетровської області.* – м. Дніпропетровськ. – 2006.

Лідія Голубчик

8.3. Курганна група (археол.). Розташована на відстані 2,3 км на північ – північний схід від центру села, 0,5 км на північ від дороги Петрівське – Томаківка, на вододілі балок Кочалчина та Єремчина.

Виявлена в 1981 р. археологами Дніпропетровського історичного музею ім. Д. І. Яворницького Л. М. Голубчик та Л. М. Чуриловою. Повторно обстежена в 2006 р. співробітником Дніпропетровського обласного центру з охорони історико-культурних цінностей С. М. Ніколаєвим. Недосліджена.

У складі групи чотири кургани. Висота двох більших – по 2,5 м, діаметри – 50 м та 40 м; поверхня одного задернована, поли підрізані розорюванням, другий розорюється, поруч на ріллі – фрагменти амфор та кре-

піда. Ще два кургани заввишки по 1,5 м, діаметри – 36 м та 32 м. Один – задернований, інший – розорюється, на насипу є виходи кам'яних підкурганних споруджень.

Література: 1. Елинова А. П., Голубчик А. Н., Чурилова А. Н. *Отчет о разведках Днепропетровского исторического музея в 1981 – 1982 гг.* // Научный архив ИА АН УССР, ф. эксп. 1982/125, р. 18. 2. *Технічна документація по встановленню меж територій пам'яток археології на землях Михайлівської с/р Томаківського району Дніпропетровської області.* – м. Дніпропетровськ. – 2006.

*Лідія Голубчик
Сергій Ніколасв*

8.4. Курганна група (археол.). Розташована на відстані 2,5 км на північний схід від центру села, біля дороги Петрівське – Томаківка, на вододілі балок Кочалчина та Єремчина.

Виявлена в 1981 р. археологами Дніпропетровського історичного музею ім. Д. І. Яворницького А. М. Голубчик та Л. М. Чуриловою. Повторно обстежена в 2006 р. співробітником Дніпропетровського обласного центру з охорони історико-культурних цінностей С. М. Ніколаєвим. Недосліджена.

У складі групи – три кургани. Висота більшого – 7 м, діаметр – 60 м, поверхня задернована, поли підрізані розорюванням. Курган конічної фор-

ми, північно-східна частина насипу вкрита деревами та кущами. Другий за розмірами має висоту 3 м, діаметр – 40 м, сегментоподібний, задернований, на насипу – великі гранітні брили, поруч на ріллі – крепіда. Найменший має висоту 1,5 м, діаметр – 40 м, поверхня розорюється.

Література: 1. Елинова А. П., Голубчик А. Н., Чурилова А. Н. *Отчет о разведках Днепропетровского исторического музея в 1981 – 1982 гг.* // Научный архив ИА АН УССР, ф. эксп. 1982/125, р. 18. 2. *Технічна документація по встановленню меж територій пам'яток археології на землях Михайлівської с/р Томаківського району Дніпропетровської області.* – м. Дніпропетровськ. – 2006.

*Лідія Голубчик
Сергій Ніколасв*

8.5. Курганна група (археол.). Розташована на відстані 2,2 км на північ – північний захід від центру села, на вододілі балок Єремчина та Кочалчина.

Виявлена в 1981 р. археологами Дніпропетровського історичного музею ім. Д. І. Яворницького А. М. Голубчик та Л. М. Чуриловою. Повторно обстежена в 2006 р. співробітником Дніпропетровського обласного центру з охорони історико-культурних цінностей С. М. Ніколаєвим. Недосліджена.

У складі групи – два кургани. Висота – 1,5 м та 0,5 м, діаметри – 36 м та 30 м, насипи розорюються,

пошкоджені лисячими норами, сегментоподібні.

Література: 1. Елинова А. П., Голубчик А. Н., Чурилова А. Н. *Отчет о разведках Днепропетровского исторического музея в 1981 – 1982 гг.* // *Научный архив ЦА АН УССР, ф. эксп. 1982/125, р. 18.* 2. *Технічна документація по встановленню меж територій пам'яток археології на землях Михайлівської с/р Томаківського району Дніпропетровської області.* – м. Дніпропетровськ. – 2006.

*Лідія Голубчик
Сергій Ніколаєв*

8.6. Могильник курганий (археол.). Розташований на відстані 2,4 км на північ від центру села, на вододілі балок Кочалчина та Єремчина.

Виявлений у 1981 р. археологами Дніпропетровського історичного музею ім. Д. І. Яворницького А. М. Голубчик та А. М. Чуриловою. Повторно обстежений у 2006 р. співробітником Дніпропетровського обласного центру з охорони історико-культурних цінностей С. М. Ніколаєвим. Недосліджений.

У складі могильника – шість курганів. Висота двох більших – по 2,5 м, діаметри – 50 м та 40 м, поверхні задерновані, поли підрізані розорюванням, на одному з них – чагарник, поруч на ріллі – фрагменти амфор та крєпїда; на другому – дерева, насип пошкоджений лисячими норами. Третій за розмірами має висоту 2 м, діаметр

– 40 м, сегментоподібний, розорюється, південно-західна пола пошкоджена ґрунтовою дорогою. Наступні за розмірами два кургани мають висоту 1,5 м, діаметри – 40 та 32 м, сегментоподібні, задерновані, поли підрізані розорюванням, є виходи підкурганних кам'яних споруджень, пошкоджених господарською діяльністю. Найменший – заввишки 1 м, діаметр – 40 м, поверхня задернована, поросла чагарником та деревами, поли підрізані розорюванням.

Література: 1. Елинова А. П., Голубчик А. Н., Чурилова А. Н. *Отчет о разведках Днепропетровского исторического музея в 1981 – 1982 гг.* // *Научный архив ЦА АН УССР, ф. эксп. 1982/125, р. 18.* 2. *Технічна документація по встановленню меж територій пам'яток археології на землях Михайлівської с/р Томаківського району Дніпропетровської області.* – м. Дніпропетровськ. – 2006.

*Лідія Голубчик
Сергій Ніколаєв*

Село Гарбузівка. Пам'ятний знак партизанам-землякам

8.7. Пам'ятний знак партизанам-землякам (іст.). Біля Будинку культури.

Споруджений у 1967 р. згідно з

рішенням Томаківського райвиконкому на честь жителів села Гарбузівка – учасників громадянської і Другої світової воєн.

У березні 1918 р. мешканці сіл Гарбузівка і Михайлівка об'єдналися в партизанський загін чисельністю 76 осіб, який очолив І. Козловський. Загін влився до 2-го регулярного революційного полку Червоної Армії і брав участь у боях із військами Директорії у лютому 1919 р., а наприкінці того ж року – з білою добровольчою армією.

На фронтах Другої світової війни загинуло 14 мешканців села.

Двофігурна залізобетонна скульптура «Партизан та будьонівець» встановлена на п'ятигранному двоступінчатому цегляному постаменті, на лицьовому боці якого укріплено меморіальну дошку з текстом та 25 прізвищами жителів села Гарбузівка, які входили до складу партизанського загону. Постамент встановлено на прямокутній у плані основі, яка є також основою для трапецієподібного пілону з укріпленою на ньому дошкою, на якій – орден Вітчизняної війни, присвятний текст і 14 прізвищ жителів села, які загинули на фронтах Другої світової війни.

Оксана Колесник

9. Глухе, с. (Виводівська с/р)

9.1. Курган (археол.). Розташований на відстані 1,25 км на північний захід від центру села, на вододілі балок Усенкова, що впадає в річку Томаківка, та Глуха, що впадає в балку Грушівка.

Виявлений у 1981 р. археологами Дніпропетровського історичного музею ім. Д. І. Яворницького Л. М. Голубчик та Л. М. Чуриловою. Повторно обстежений у 2006 р. співробітниками Дніпропетровського обласного центру з охорони історико-культурних цінностей Н. М. Жаріновою та Д. Г. Філімоновим. Недосліджений.

Поодинокий курган заввишки 1,5 м, діаметр – 60 м. Насип сегментоподібної форми, невелика частина його поверхні задернована, інша – розорюється. По південній полі пролягає ґрунтова дорога.

Література: 1. Елинова Л. П., Голубчик Л. Н., Чурилова Л. Н. *Отчет о разведках Днепропетровского исторического музея в 1981 – 1982 гг. // Научный архив ИА АН УССР, ф. экп. 1982/125, р. 18.* 2. *Технічна документація по встановленню меж територій пам'яток археології на землях Виводівської с/р Томаківського району Дніпропетровської області.* – м. Дніпропетровськ. – 2006.

Лідія Голубчик
Дмитро Філімонов

9.2. Курганна група (археол.). Розташована на відстані 1,6 км на південний схід від центру села та

за 0,2 км на схід від автомобільної дороги Глухе – Новокиївка, на вододілі балок Грушівка та Глуха, що впадає в балку Грушівка.

Виявлена в 1981 р. археологами Дніпропетровського історичного музею ім. Д. І. Яворницького Л. М. Голубчик та Л. М. Чуриловою. Повторно обстежена в 2006 р. співробітниками Дніпропетровського обласного центру з охорони історико-культурних цінностей Н. М. Жаріною та Д. Г. Філімоновим. Недосліджена.

У складі групи – два кургани, що розташовані на відстані 0,25 км один від одного. Висота домінуючого – 2 м, діаметр – 60 м. Менший курган заввишки 0,5 м, діаметр – 30 м. Насипи сегментоподібної форми, поверхні розорюються.

Література: 1. Елинова А. П., Голубчик А. Н., Чурилова А. Н. *Отчет о разведках Днепропетровского исторического музея в 1981 – 1982 гг.* // Научный архив ИА АН УССР, ф. эксп. 1982/125, р. 18. 2. *Технічна документація по встановленню меж територій пам'яток археології на землях Виводівської с/р Томаківського району Дніпропетровської області.* – м. Дніпропетровськ. – 2006.

Лідія Голубчик
Дмитро Філімонов

9.3. Курганна група (археол.). Розташована на відстані 1,1 км на захід від центру села, за 0,5 км на схід від залізничної колії, на вододілі балок Усенкова, що впадає в річку

Томаківка, та Глуха, що впадає в балку Грушівка.

Виявлена в 1981 р. археологами Дніпропетровського історичного музею ім. Д. І. Яворницького Л. М. Голубчик та Л. М. Чуриловою. Повторно обстежена в 2006 р. співробітниками Дніпропетровського обласного центру з охорони історико-культурних цінностей Н. М. Жаріною та Д. Г. Філімоновим. Недосліджена.

У складі групи – три кургани, що витягнулися ланцюжком із півночі – північного сходу на південний захід. Насипи розташовані впритул один до одного. Висота домінуючого – 3 м, діаметр – 60 м. Насип напівсферичної форми, поверхня задернована, поли підрізані розорюванням. Висота другого за розмірами кургану – 1,5 м, діаметр – 50 м. Насип сегментоподібної форми, вершина сплюснена, поверхня розорюється. Найменший – заввишки 0,3 м, діаметр – 30 м, насип сегментоподібної форми, поверхня розорюється.

Література: 1. Елинова А. П., Голубчик А. Н., Чурилова А. Н. *Отчет о разведках Днепропетровского исторического музея в 1981 – 1982 гг.* // Научный архив ИА АН УССР, ф. эксп. 1982/125, р. 18. 2. *Технічна документація по встановленню меж територій пам'яток археології на землях Виводівської с/р Томаківського району Дніпропетровської області.* – м. Дніпропетровськ. – 2006.

Лідія Голубчик
Дмитро Філімонов

9.4. Курганна група (археол.). Розташована на відстані 2,2 км на північний захід від центру села, та за 0,3 км на схід від земель Басанського кар'єру, на вододілі балок Усенкова, що впадає в річку Томаківка, та Глуха, що впадає в балку Грушівка.

Виявлена в 1981 р. археологами Дніпропетровського історичного музею ім. Д. І. Яворницького Л. М. Голубчик та Л. М. Чуриловою. Повторно обстежена в 2006 р. співробітниками Дніпропетровського обласного центру з охорони історико-культурних цінностей Н. М. Жаріною та Д. Г. Філімоновим. Недосліджена.

У складі групи – чотири кургани, що витягнулися ланцюжком по вісі північний захід – південний схід. Висота більшого – 3,5 м, діаметр – 70 м. Насип напівсферичної форми, поверхня задернована, поли підрізані розорюванням, на вершині влаштований триангуляційний пункт. Висота другого за розмірами – 1 м, діаметр – 40 м. Насип сегментоподібної форми, поверхня розорюється. Висота двох найменших курганів – 0,4 м та 0,3 м, діаметр кожного – 30 м. Насипи також мають сегментоподібну форму, поверхні розорюються.

Література: 1. Елинова Л. П., Голубчик Л. Н., Чурилова Л. Н. *Отчет о разведках Днепропетровского исторического музея в 1981 – 1982 гг.* // *Научный архив ИА АН УССР, ф. экп. 1982/125, р. 18.* 2. *Технічна документація по встановленню меж територій пам'яток археології на землях Виводівської с/р Томаківського району*

Дніпропетровської області. – м. Дніпропетровськ. – 2006.

*Лідія Голубчик
Дмитро Філімонов*

9.5. Курганна група (археол.). Розташована на відстані 1,4 км на північ від центру села, ліворуч автомобільної дороги Глухе – Новий Мир, на вододілі балок Усенкова, що впадає в річку Томаківка, та Глуха, що впадає в балку Грушівка.

Виявлена в 1981 р. археологами Дніпропетровського історичного музею ім. Д. І. Яворницького Л. М. Голубчик та Л. М. Чуриловою. Повторно обстежена в 2006 р. співробітниками Дніпропетровського обласного центру з охорони історико-культурних цінностей Н. М. Жаріною та Д. Г. Філімоновим. Недосліджена.

У складі групи – два кургани, що розташовані на відстані 0,1 км один від одного. Висота домінуючого – 2,5 м, діаметр – 80 м. Насип напівсферичної форми, поверхня розорюється. Менший курган – заввишки 0,5 м, діаметр – 40 м. Унаслідок постійного розорювання насип набув форми сегмента.

Література: 1. Елинова Л. П., Голубчик Л. Н., Чурилова Л. Н. *Отчет о разведках Днепропетровского исторического музея в 1981 – 1982 гг.* // *Научный архив ИА АН УССР, ф. экп. 1982/125, р. 18.* 2. *Технічна документація по встановленню меж територій пам'яток археоло-*

гії на землях Виводівської с/р Томаківського району Дніпропетровської області. – м. Дніпропетровськ. – 2006.

Дніпропетровської області. – м. Дніпропетровськ. – 2006.

Лідія Голубчик
Дмитро Філімонов

Лідія Голубчик
Дмитро Філімонов

9.6. Курганна група (археол.). Розташована на відстані 1 км на північний захід від центру села, за 0,6 км на схід від залізничної колії, на вододілі балок Усенкова, що впадає в річку Томаківка, та Глуха, що впадає в балку Грушівка.

Виявлена в 1981 р. археологами Дніпропетровського історичного музею ім. Д. І. Яворницького Л. М. Голубчик та Л. М. Чуриловою. Повторно обстежена в 2006 р. співробітниками Дніпропетровського обласного центру з охорони історико-культурних цінностей Н. М. Жаріною та Д. Г. Філімоновим. Недосліджена.

У складі групи – два кургани, що розташовані поруч. Висота більшого – 1,5 м, діаметр – 50 м. Менший курган – заввишки 0,7 м, діаметр – 40 м. Обидва насипи мають сегментоподібну форму, поверхні розорюються.

Література: 1. Елинова Л. П., Голубчик Л. Н., Чурилова Л. Н. *Отчет о разведках Днепропетровского исторического музея в 1981 – 1982 гг. // Научный архив ИА АН УССР, ф. эксп. 1982/125, р. 18. 2. Технічна документація по встановленню меж територій пам'яток археології на землях Виводівської с/р Томаківського району*

Село Глухе.

Братська могила радянських воїнів

9.7. Братська могила радянських воїнів (іст.). У центрі села, біля лікарні.

Поховано 80 воїнів 3-го Українського фронту, які загинули на початку лютого 1944 р. у боях у районі села. Відомі всі прізвища.

Наприкінці грудня 1943 р. війська 6-ї армії (генерал-лейтенант І. Т. Шльомін) 3-го Українського фронту (генерал армії Р. Я. Малиновський) перейшли в наступ із правобережного плацдарму південніше м. Запоріжжя. Переслідуючи противника, який, прикриваючись невеликими

ар'єргардами, відходив у південно-західному напрямку, визволили північно-західну частину району. Але війська армії не змогли розвинути наступ, наптовхнувшись на рішучий опір сильного угруповання противника, оборону якого намагалися прорвати упродовж січня 1944 р.

Уранці 30 січня 1944 р. війська 6-ї армії, наносячи відволікаючий удар у рамках Нікопольсько-Криворізької фронтової наступальної операції (30 січня – 29 лютого 1944 р.), перейшли в наступ у південно-західному напрямку, зав'язавши запеклі бої з противником. Із 2 лютого 1944 р. у районі сіл Глухе та Шевченко (в повоєнні роки перейменоване в Українське, з 1995-го – не існує) вели бої 907-й та 913-й стрілецькі полки 244-ї стрілецької дивізії (генерал-майор Г. А. Афанаєв), які 3 лютого очистили село від німецьких військ, але не змогли розвинути наступ. Із 4 лютого сюди були введені 911-й стрілецький полк 244-ї стрілецької дивізії (пішла з цього району після 5 лютого) та підрозділи 333-ї стрілецької дивізії (генерал-майор Г. С. Зданович). Останні вели тут бої до 8 лютого 1944 р. включно. Воїни, які загинули в цих боях, були поховані в могилі, що описується.

В 1956 р. на могилі встановлена залізобетонна скульптура воїна з прапором. Могила прямокутної форми (3,2×2,8 м), обкладена цеглою, цементована. В 1980-ті рр. надгробок та постамент скульптури облицьовані

плитами сірого граніту, а на постаменті скульптури укріплена залізобетонна дошка з текстом: «Вічна слава героям, що полягли в боях за свободу і незалежність нашої Вітчизни». В 2014 р. проведена реконструкція пам'ятки: скульптуру замінили на двоступінчастий обеліск, на якому укріпили дошку з чорного граніту із текстом, могилу облицьовали керамічною плиткою, а перед постаментом обеліска розмістили 2 дошки з чорного граніту з прізвищами похованих.

Література: 1. ЦАМО РФ, ф. 33, оп. 11458, спр. 294, 299, 303, 305; ф. 334, оп. 5252, спр. 496; ф. 58, оп. 18002, спр. 139, 143, 149, 151, 309, 1244.

Надія Шейміна

10. Грушеве, с. (Володимирівська с/р)

10.1. Курган (археол.). Розташований на відстані 1,5 км на північ від центру села, біля дороги, що веде до шосе Томаківка – Вищетарасівка, 0,5 км на захід від басейну, у верхів'ях балок Усенкової та Гамалій.

Виявлений у 2006 р. співробітником Дніпропетровського обласного центру з охорони історико-культурних цінностей С. М. Ніколаєвим. Недосліджений.

Поодинокий курган. Висота – 0,5 м, діаметр – 30 м, розорюється, сегментоподібної форми. Внаслідок розорювання оголився глиняний викид із курганного насипу.

Література: 1. Технічна документація по встановленню меж територій пам'яток археології на землях Володимирівської с/р Томаківського району Дніпропетровської області. – м. Дніпропетровськ. – 2006.

Сергій Ніколаєв

Село Грушеве. Братська могила радянських воїнів

10.2. Братська могила радянських воїнів (іст.). Вул. Центральна, 31. На околиці ліворуч від дороги до с. Запорізька Балка, біля фундаменту зруйнованої земської школи.

Поховано 172 воїни 3-го Українського фронту, які загинули наприкінці грудня 1943 р. та в січні 1944 р. у районі села. Відомо 28 прізвищ.

Наприкінці грудня 1943 р. війська 6-ї армії (генерал-лейтенант І. Т. Шльомін) 3-го Українського фронту (генерал армії Р. Я. Мали-

новський) перейшли в наступ із правобережного плацдарму південніше м. Запоріжжя. Переслідуючи противника, який, прикриваючись невеликими ар'єргардами, відходив у південно-західному напрямку, 30 грудня 1943 р. підрозділи 203-ї стрілецької дивізії (генерал-майор Г. С. Зданович) 6-ї армії визволили хутір Петровський (із 1960-х – с. Грушеве) від нацистських окупантів. Загиблі воїни були поховані в братській могилі, що описується.

В 1959 р. в узголів'ї земляної могили (8,5×2,2 м), обкладеної кам'яним бордюром, установлена залізобетонна скульптура «Воїн з автоматом». Дошок із прізвищами похованих та меморіальних написів немає.

Література: 1. ЦАМО РФ, ф. 33, оп. 11458, стр. 343; ф. 58, оп. 18002, стр. 170, 245; ф. 345, оп. 5487, стр. 107.

Надія Шейміна

11. Добра Надія, с. (Новокиївська с/р)

11.1. Курган (археол.). Розташований на відстані 0,6 км на північ – північний захід від центру села, 0,25 км від дороги на с. Новокиївка, на схилі вододілу обводнених балок Грушівка (р. Ревун) та Березнегувата, що впадають у р. Дніпро.

Виявлений в 1981 р. археологами Дніпропетровського історичного музею ім. Д. І. Яворницького

Л. М. Голубчик та Л. М. Чуриловою. Повторно обстежений у 2006 р. співробітником Дніпропетровського обласного центру з охорони історико-культурних цінностей Н. М. Жаріною. Недосліджений.

Поодинокий курган заввишки 3 м, діаметр – 54 м. Вершина задернована, поли дуже підрізані розорюванням (Н-0,6 м). Насип напівсферичної форми. Північний схил крутий, південний похилій.

Література: 1. Елинова А. П., Голубчик А. Н., Чурилова А. Н. *Отчет о разведках Днепропетровского исторического музея в 1981 – 1982 гг.* // Научный архив ИА АН УССР, ф. экз. 1982/125, р. 18. 2. *Технічна документація по встановленню меж територій пам'яток археології на землях Новокиївської с/р Томаківського району Дніпропетровської області.* – м. Дніпропетровськ. – 2006.

Лідія Голубчик
Наталія Жарінова

11.2. Курган (археол.). Розташований на відстані 0,9 км на схід – північний схід від центру села, праворуч дороги на с. Новокиївка, на вододілі обводнених балок Грушівка (р. Ревун) та Березнегувата, що впадають у р. Дніпро.

Виявлений у 2006 р. співробітником Дніпропетровського обласного центру з охорони історико-культурних цінностей Н. М. Жаріною. Недосліджений.

Поодинокий курган заввишки

1 м, діаметр – 42 м. Поверхня розорюється, насип сегментоподібної форми, поли розтягнуті, вершина сплюснена. Також поруч проглядаються жовті плями материкових викидів від повністю розораних курганів.

Література: 1. *Технічна документація по встановленню меж територій пам'яток археології на землях Новокиївської с/р Томаківського району Дніпропетровської області.* – м. Дніпропетровськ. – 2006.

Наталія Жарінова

11.3. Курганна група «Могила Близнюки» (археол.). Розташована на відстані 1,75 км на схід – північний схід від центру села, на гребні вододілу обводнених балок Грушівка (р. Ревун) та Березнегувата, що впадають у р. Дніпро.

Виявлена в 1981 р. археологами Дніпропетровського історичного музею ім. Д. І. Яворницького Л. М. Голубчик та Л. М. Чуриловою. Повторно обстежена в 2006 р. співробітником Дніпропетровського обласного центру з охорони історико-культурних цінностей Н. М. Жаріною. Недосліджена.

У складі групи – два кургани. Висота більшого – 5 м, діаметр – 58 м. Поверхня задернована, поли підорюються. На вершині встановлений триангуляційний знак, західний схил дуже зрізаний. Менший насип, що розташований на північний схід,

заввишки 0,7 м, діаметр – 30 м. Поверхня розорюється, насип сегментоподібної форми, поли розтягнуті, вершина сплюснена.

Література: 1. Елинова А. П., Голубчик А. Н., Чурилова А. Н. *Отчет о разведках Днепропетровского исторического музея в 1981 – 1982 гг.* // *Научный архив ЦА АН УССР, ф. эксп. 1982/125, р. 18.* 2. *Технічна документація по встановленню меж територій пам'яток археології на землях Новокиївської с/р Томаківського району Дніпропетровської області.* – м. Дніпропетровськ. – 2006.

*Лідія Голубчик
Наталія Жарінова*

*Село Добра Надія.
Братська могила радянських воїнів*

11.4. Братська могила радянських воїнів (іст.). Перед головним фасадом школи.

Поховано 34 воїни 3-го Українського фронту, які загинули у лютому 1944 р. у боях за звільнення села від нацистських окупантів. Прізвища невідомі.

31 січня 1944 р. розпочалася Нікопольсько-Криворізька наступальна операція, під час якої перейшли в наступ усі 4 загальновійськові армії 3-го Українського фронту

(генерал армії Р. Я. Малиновський). Війська 6-ї армії (генерал-лейтенант І. Т. Шльомін) наступали по території Томаківського району в південно-західному напрямку і 5 лютого 1944 р. бійці 1118-го та 1120-го стрілецьких полків 333-ї стрілецької дивізії (генерал-майор О. М. Голоско) 66-го стрілецького корпусу (генерал-майор Д. А. Купріянов) визволили с. Добра Надія від нацистських окупантів. Загиблі воїни були поховані в могилі, що описується.

В 1957 р. за земляною могилою, облямованою цегляним тинькованим бордюром (4,5×3,2 м), установлена залізобетонна скульптура жінки. На постаменті закріплена меморіальна дошка з текстом: «Вічна слава героям, що полягли в боях за свободу і незалежність нашої Вітчизни». Територія пам'ятки огорожена ланцюгом на металевих стовпчиках

Література: 1. ЦАМО РФ, ф. 334, оп. 5252, стр. 496.

Надія Шейміна

12. Долинське, с. (Виводівська с/р)

12.1. Курган (археол.). Розташований на відстані 1 км на захід від центру села, ліворуч дороги, яка веде до шосе Глухе – Новий Мир, за 0,75 км на північний захід від греблі ставка в балці Глуха, на вододілі балок Глуха, що впадає в балку Гру-

півка та Усенкова, що впадає в річку Томаківка.

Виявлений у 2006 р. співробітником Дніпропетровського обласного центру з охорони історико-культурних цінностей Д. Г. Філімоновим. Недосліджений.

Поодинокий курган заввишки 1,5 м, діаметр – 60 м. Насип напівсферичної форми, поверхня задернована, поли підрізани розорюванням.

Література: 1. Технічна документація по встановленню меж територій пам'яток археології на землях Виводівської с/р Томаківського району Дніпропетровської області. – м. Дніпропетровськ. – 2006.

Дмитро Філімонов

12.2. Курганна група (археол.). Розташована на відстані 2,5 км на північний схід від центру села, на вододілі балок Усенкова та Грушівка, за 1,75 км на північний схід від верхів'я балки Глухої.

Виявлена в 2006 р. співробітником Дніпропетровського обласного центру з охорони історико-культурних цінностей Д. Г. Філімоновим. Недосліджена.

У складі групи – три кургани. Висота найбільшого становить 1,8 м, діаметр – 60 м. Насип напівсферичної форми, вершина чітко виражена, поверхня розорюється. Висота другого за розмірами кургану – 1,5 м,

діаметр – 60 м. Насип у вигляді напівсфери, поверхня розорюється. Найменший – заввишки 0,8 м, діаметр – 50 м, насип у формі сегмента, поверхня розорюється.

Література: 1. Технічна документація по встановленню меж територій пам'яток археології на землях Виводівської с/р Томаківського району Дніпропетровської області. – м. Дніпропетровськ. – 2006.

Дмитро Філімонов

12.3. Курганна група (археол.). Розташована на відстані 2,6 км на схід від центру села, за 0,8 км на південь від дороги Долинське – Виводове, на вододілі балок Грушівка, що впадає в р. Дніпро, та Усенкова, що впадає в р. Томаківка.

Виявлена в 2006 р. співробітником Дніпропетровського обласного центру з охорони історико-культурних цінностей Д. Г. Філімоновим. Недосліджена.

До складу групи входять два кургани заввишки по 0,4 м, діаметри – 30 м та 20 м. Унаслідок постійного розорювання насипи набули форми сегментів, вершини сплюснені. На поверхні більшого за діаметром кургану знайдено один фрагмент ліпної кераміки епохи бронзи.

Література: 1. Технічна документація по встановленню меж територій пам'яток археології на землях Виводівської с/р Томаківського району Дніпропетровської області. – м. Дніпропетровськ. – 2006.

Дмитро Філімонов

12.4. Курганна група (археол.). Розташована на відстані 0,85 км на північ – північний захід від центру села, за 0,6 км на північний захід від греблі ставка в балці Глуха, на вододілі балок Глуха, що впадає в балку Грушівка – виходить до річки Дніпро, та Усенкова, що впадає в річку Томаківка.

Виявлена в 1981 р. археологами Дніпропетровського історичного музею ім. Д. І. Яворницького Л. М. Голубчик та Л. М. Чуриловою. Повторно обстежена в 2006 р. співробітниками Дніпропетровського обласного центру з охорони історико-культурних цінностей Н. М. Жаріновою та Д. Г. Філімоновим. Недосліджена.

У складі групи – чотири кургани, три з них розташовані поруч один від одного та витягнуті ланцюжком по вісі північ – південь. Один насип знаходиться на відстані 0,25 км на південний захід від інших. Висота домінуючого кургану – 4 м, діаметр – 80 м. Насип напівсферичної форми, вершина задернована, поли підрізани розорюванням. Висота другого за розмірами – 0,7 м, діаметр – 60 м. Насип напівсферичної форми, поверхня розорюється. Висота двох найменших курганів – 1 м та 0,5 м, діаметри – 50 м та 60 м. Насипи сегментоподібної форми, поверхні розорюються.

Література: 1. Елинова А. П., Голубчик А. Н., Чурилова Л. Н. *Отчет о разведках Днепропетровского исторического музея в 1981 – 1982*

гг. // Научный архив ИА АН УССР, ф. эксп. 1982/125, р. 18. 2. Технічна документація по встановленню меж територій пам'яток археології на землях Виводівської с/р Томаківського району Дніпропетровської області. – м. Дніпропетровськ. – 2006.

*Лідія Голубчик
Дмитро Філімонов*

12.5. Курганна група (археол.). Розташована на відстані 1,25 км на південь – південний схід від центру села, на вододілі балок Глуха (впадає в б. Грушівка) та Грушівка, що впадає в річку Дніпро.

Виявлена в 1981 р. археологами Дніпропетровського історичного музею ім. Д. І. Яворницького Л. М. Голубчик та Л. М. Чуриловою. Повторно обстежена в 2006 р. співробітниками Дніпропетровського обласного центру з охорони історико-культурних цінностей Н. М. Жаріновою та Д. Г. Філімоновим. Недосліджена.

У складі групи – три кургани. Найбільший та найменший за розмірами насипи знаходяться поруч один від одного, а середній за розмірами розташований за 0,25 км на південний захід від них. Висота домінуючого – 3 м, діаметр – 70 м. Насип напівсферичної форми, поверхня задернована, поли підрізани розорюванням. Висота

другого за розмірами кургану – 0,7 м, діаметр – 60 м. Насип сегментоподібної форми, вершина сплюснена, поверхня розорюється. Найменший – заввишки 0,5 м, діаметр – 40 м, насип сегментоподібної форми, поверхня розорюється.

Література: 1. Елинова А. П., Голубчик А. Н., Чурилова А. Н. *Отчет о разведках Днепропетровского исторического музея в 1981 – 1982 гг.* // *Научный архив ИА АН УССР, ф. эксп. 1982/125, р. 18.* 2. *Технічна документація по встановленню меж територій пам'яток археології на землях Виводівської с/р Томаківського району Дніпропетровської області.* – м. Дніпропетровськ. – 2006.

*Лідія Голубчик
Дмитро Філімонов*

13. Жмерине, с. (Виводівська с/р)

13.1. Курган (археол.). Розташований на відстані 0,75 км на південний схід від центру села та за 0,3 км на схід від дороги Жмерине – Виводове, на вододілі відрогів балки Усенкова (в її верхів'ях), що впадає в річку Томаківка.

Виявлений у 2006 р. співробітником Дніпропетровського обласного центру з охорони історико-культурних цінностей Д. Г. Філімоновим. Недосліджений.

Поодинокий курган заввишки 1 м, діаметр – 60 м. Насип сегменто-

подібної форми, поверхня розорюється, вершина сплюснена.

Література: 1. *Технічна документація по встановленню меж територій пам'яток археології на землях Виводівської с/р Томаківського району Дніпропетровської області.* – м. Дніпропетровськ. – 2006.

Дмитро Філімонов

13.2. Курган «Могила Жмерина» (археол.). Розташований на відстані 0,6 км на північ від центру села, за 0,3 км на захід від дороги Жмерине – Миролюбівка, на вододілі відрогів балки Усенкова.

Виявлений у 2006 р. співробітником Дніпропетровського обласного центру з охорони історико-культурних цінностей Д. Г. Філімоновим. Недосліджений.

Поодинокий курган заввишки 1 м, діаметр – 60 м. Унаслідок постійного розорювання насип набув форму сегмента, вершина сплюснена.

Література: 1. *Технічна документація по встановленню меж територій пам'яток археології на землях Виводівської с/р Томаківського району Дніпропетровської області.* – м. Дніпропетровськ. – 2006.

Дмитро Філімонов

13.3. Курганна група (археол.). Розташована на відстані 0,6 км на південний захід від центру села та за 0,25 км від автомобільної дороги Жмерине – Виводове, на вододілі

верхів'їв балки Усенкова, що впадає в річку Томаківка.

Виявлена в 1981 р. археологами Дніпропетровського історичного музею ім. Д. І. Яворницького Л. М. Голубчик та Л. М. Чуриловою. Повторно обстежена в 2006 р. співробітниками Дніпропетровського обласного центру з охорони історико-культурних цінностей Н. М. Жаріною та Д. Г. Філімоновим. Недосліджена.

У складі групи – три кургани, що розташовані впритул один до одного, витягнуті ланцюжком із північного заходу на південь. Висота найвищого – 2,5 м, діаметр – 80 м. Насип напівсферичної форми, вершина задернована, поли підрізані розорюванням. Менші заввишки 0,5 м та 0,3 м, діаметри – 40 м та 36 м. Унаслідок постійного розорювання насипи набули сегментоподібної форми, вершини сплюснені.

Література: Література: 1. Елинова А. П., Голубчик Л. Н., Чурилова Л. Н. Отчет о разведках Днепропетровского исторического музея в 1981–1982 гг. // Научный архив ИА АН УССР, ф. эксп. 1982/125, р. 18. 2. Технічна документація по встановленню меж територій пам'яток археології на землях Виводівської с/р Томаківського району Дніпропетровської області. – м. Дніпропетровськ. – 2006.

*Лідія Голубчик
Дмитро Філімонов*

13.4. Курганна група (археол.). Розташована на відстані 1,25 км на північний схід від центру села, на вододілі балок Усенкова, що впадає в

р. Томаківка, та Капустяна, що впадає в р. Дніпро, в верхів'ях б. Гамалій.

Виявлена в 2006 р. науковим співробітником Дніпропетровського обласного центру з охорони історико-культурних цінностей Д. Г. Філімоновим. Недосліджена.

У складі групи – два кургани, що розташовані на місцевості по вісі північний схід – південний захід, зливаються полами. Висоти насипів – 2,5 м та 2,2 м, діаметри – 70 м та 60 м відповідно. Поверхні розорюються, насипи сегментоподібної форми.

Література: 1. Технічна документація по встановленню меж територій пам'яток археології на землях Виводівської с/р Томаківського району Дніпропетровської області. – м. Дніпропетровськ. – 2006.

Наталія Жарінова

14. Запорізька Балка, с. (Володимирівська с/р)

14.1. Курган (археол.). Розташований на відстані 0,5 км на південь від центру села, ліворуч дороги до с. Ганнівка, на вододілі балок Капустяна, що впадає в р. Дніпро, та Усенкова, що впадає в р. Томаківка.

Виявлений у 1981 р. археологами Дніпропетровського історичного музею ім. Д. І. Яворницького Л. М. Голубчик та Л. М. Чуриловою. Повторно обстежений у 2006 р. співробітниками Дніпропетровського обласного центру з охорони історико-культурних цінностей Н. М. Жаріною,

С. М. Николаєвим та Д. Г. Філімоновим. Недосліджений.

Поодинокий курган. Висота – 1,5 м, діаметр – 36 м, має форму сегмента, розорюється.

Література: 1. Елинова А. П., Голубчик А. Н., Чурилова А. Н. *Отчет о разведках Днепропетровского исторического музея в 1981 – 1982 гг.* // Научный архив ИА АН УССР, ф. эксп. 1982/125, р. 18, с. 14. 2. *Технічна документація по встановленню меж територій пам'яток археології на землях Володимирівської с/р Томаківського району Дніпропетровської області.* – м. Дніпропетровськ. – 2006.

Лідія Голубчик

*Село Запорізька Балка.
Братська могила радянських воїнів*

14.2. Братська могила радянських воїнів (іст.). Вул. Леніна, 18. У центрі села поміж житловими будинками.

Поховано 210 воїнів 3-го Українського фронту, які загинули в грудні 1943 – на початку лютого 1944 рр. у боях у районі сіл Запорізька Балка та Миролюбівка. Відомо 68 прізвищ.

Наприкінці грудня 1943 р. війська 6-ї армії (генерал-лейтенант І. Т. Шльомін) 3-го Українського фронту (генерал армії Р. Я. Малиновський) перейшли в наступ із правобережного плацдарму південніше м. Запоріжжя. Переслідуючи противника, який, прикриваючись невеликими ар'єргардами, відходив у південно-західному напрямку, 30 грудня 1943 р. 203-я стрілецька дивізія (генерал-майор Г. С. Зданович) 6-ї армії визволила села Запорізька Балка та Миролюбівка від нацистських окупантів. Наприкінці січня, в перших числах лютого 1944 р. з початком Нікопольсько-Криворізької наступальної операції бої в районі с. Миролюбівка вели воїни 185-го гвардійського стрілецького полку 60-ї гвардійської стрілецької дивізії (генерал-майор В. П. Соколов) та 126-й окремий армійський штрафний батальйон 6-ї армії. Загіблі воїни були поховані в братській могилі, що описується.

В 1959 р. в уголів'ї земляної могили (6×2 м), обкладеної по периметру залізобетонним бордюром, установлена залізобетонна скульптура воїна. Дошок із прізвищами похованих на могилі немає.

Література: 1. ЦАМО РФ, ф. 33, оп. 11458, стр. 343; ф. 58, оп. 18002, стр. 48, 156, 170, 245, 283; ф. 345, оп. 5487, стр. 107, 172.

логії на землях Володимирівської с/р Томаківського району Дніпропетровської області. – м. Дніпропетровськ. – 2006.

Надія Шейміна

Лідія Голубчик

15. Запорізьке, с. (Володимирівська с/р)

15.1. Курган (археол.). Розташований на відстані 0,75 км на захід від центру села, праворуч дороги Вищетарасівка – Томаківка, на вододілі балок Усенкова та Морозова, що впадають у р. Томаківка.

Виявлений у 1981 р. археологами Дніпропетровського історичного музею ім. Д. І. Яворницького Л. М. Голубчик та Л. М. Чуриловою. Повторно обстежений у 2006 р. співробітниками Дніпропетровського обласного центру з охорони історико-культурних цінностей Н. М. Жаріною, С. М. Ніколасвим та Д. Г. Філімоновим. Недосліджений.

Поодинокий курган. Висота – 3 м, діаметр – 50 м, має форму сегмента, розорюється.

Література: 1. Елинова Л. П., Голубчик Л. Н., Чурилова Л. Н. *Отчет о разведках Днепропетровского исторического музея в 1981 – 1982 гг. // Научный архив ЦА АН УССР, ф. эксп. 1982/125, р. 18, с. 14.* 2. *Технічна документація по встановленню меж територій пам'яток археології на землях Володимирівської с/р Томаківського району Дніпропетровської області. – м. Дніпропетровськ. – 2006.*

15.2. Курган (археол.). Розташований на відстані 1 км на північ від центру села, біля польової дороги, на вододілі р. Дніпро та її притоки р. Томаківка.

Виявлений у 1981 р. археологами Дніпропетровського історичного музею ім. Д. І. Яворницького Л. М. Голубчик та Л. М. Чуриловою. Повторно обстежений у 2006 р. співробітниками Дніпропетровського обласного центру з охорони історико-культурних цінностей Н. М. Жаріною, С. М. Ніколасвим та Д. Г. Філімоновим. Недосліджений.

Поодинокий курган. Висота – 5 м, діаметр – 4 м, має форму конуса, задернований.

Література: 1. Елинова Л. П., Голубчик Л. Н., Чурилова Л. Н. *Отчет о разведках Днепропетровского исторического музея в 1981 – 1982 гг. // Научный архив ЦА АН УССР, ф. эксп. 1982/125, р. 18, с. 14.* 2. *Технічна документація по встановленню меж територій пам'яток археології на землях Володимирівської с/р Томаківського району Дніпропетровської області. – м. Дніпропетровськ. – 2006.*

Лідія Голубчик

15.3. Курган (археол.). Розташований на відстані 2,1 км на південь від центру села, за 0,2 км на південь від балки Усенкової, ліворуч дороги Томаківка – Вищетарасівка, на вододілі балок Усенкової та Морозівської.

Виявлений у 2006 р. співробітником Дніпропетровського обласного центру з охорони історико-культурних цінностей С. М. Ніколаєвим. Недосліджений.

Поодинокий курган. Висота – 0,4 м, діаметр – 30 м, поверхня частково задернована, частково розорюється, сегментоподібної форми.

Література: 1. Технічна документація по встановленню меж територій пам'яток археології на землях Володимирівської с/р Томаківського району Дніпропетровської області. – м. Дніпропетровськ. – 2006.

Сергій Ніколаєв

15.4. Курган (археол.). Розташований на відстані 2,7 км на південь – південний схід від центру села, за 0,5 км на південь від балки Усенкової, ліворуч дороги Томаківка – Вищетарасівка, на вододілі балок Усенкової та Морозівської, що впадають у р. Томаківка.

Виявлений у 2006 р. співробітником Дніпропетровського обласного центру з охорони історико-культурних цінностей С. М. Ніколаєвим. Недосліджений.

Поодинокий курган. Висота – 5 м, діаметр – 60 м, поверхня задернована,

полю підрізані розорюванням, на вершині встановлено геодезичний знак, має форму напівсфери; по північно-східній полі пролягає дорога Запорізьке – Виводове.

Література: 1. Технічна документація по встановленню меж територій пам'яток археології на землях Володимирівської с/р Томаківського району Дніпропетровської області. – м. Дніпропетровськ. – 2006.

Сергій Ніколаєв

15.5. Могильник курганий (археол.).

Розташований на відстані 1,5 км на захід – південний захід від центру села, праворуч ґрунтової дороги до с. Новий Мир, по обидва боки лісосмути, на вододілі балок Усенкової та Морозівської, що впадають у р. Томаківка.

Виявлений у 1981 р. археологами Дніпропетровського історичного музею ім. Д. І. Яворницького Л. М. Голубчик та Л. М. Чуриловою. Повторно обстежений у 2006 р. співробітником Дніпропетровського обласного центру з охорони історико-культурних цінностей С. М. Ніколаєвим. Недосліджений.

У складі могильника – вісім курганів. Висота більшого – 3 м, діаметр – 50 м, поверхня задернована, на вершині встановлений геодезичний знак. Наступний за розмірами має висоту 2,5 м, діаметр – 40 м, сегментоподібної форми, розорюється. Найменші

насипи мають висоту – 1 м та 0,7 м, діаметри – по 34 м, сегментоподібні, розорюються. Три кургани знівельовані до висоти 0,1 м і видніються на ріллі як жовто-сірі плями. Вищій та метровий кургани перетинаються полами.

Література: 1. Елинова Л. П., Голубчик Л. Н., Чурилова Л. Н. *Отчет о разведках Днепропетровского исторического музея в 1981 – 1982 гг. // Научный архив ИА АН УССР, ф. эксп. 1982/125, р. 21, с. 4. 2. Технічна документація по встановленню меж територій пам'яток археології на землях Володимирівської с/р Томаківського району Дніпропетровської області.* – м. Дніпропетровськ. – 2006.

Сергій Ніколаєв

16. Зелений Гай, с. (Зеленогайська с/р)

16.1. Курган (археол.). Розташований на відстані 1 км на схід від центру села, праворуч дороги Краснопілль – Новокраснопілль, на вододілі балок Широка та Тернувата, що впадають у р. Томаківка.

Виявлений у 2006 р. співробітником Дніпропетровського обласного центру з охорони історико-культурних цінностей Н. М. Жаріною. Недосліджений.

Поодинокий курган заввишки 1 м, діаметр – 24 м. Поверхня розорюється. Насип сегментоподібної форми.

Література: 1. *Технічна документація по встановленню меж територій пам'яток археології на землях Зеленогайської с/р Томаківського району Дніпропетровської області.* – м. Дніпропетровськ. – 2006.

Наталія Жарінова

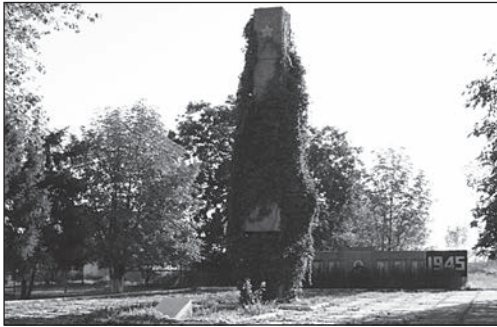
16.2. Курганна група (археол.). Розташована на відстані 1,25 км на північний схід від центру села, за 0,2 км на північ від дороги Зелений Гай – Червоноукраїнка, на вододілі балок Широка та Тернувата, що впадають у р. Томаківка.

Виявлена в 1981 р. археологами Дніпропетровського історичного музею ім. Д. І. Яворницького Л. М. Голубчик та Л. М. Чуриловою. Повторно обстежена в 2006 р. співробітником Дніпропетровського обласного центру з охорони історико-культурних цінностей Н. М. Жаріною. Недосліджена.

У складі групи – два кургани. Висота більшого насипу – 3 м, діаметр – 50 м. Вершина задернована, на ній установлений триангуляційний знак. Поля розорюються. Менший насип має висоту 0,4 м, діаметр – 30 м. Поверхня розорюється. Насип сегментоподібної форми.

Література: 1. Елинова Л. П., Голубчик Л. Н., Чурилова Л. Н. *Отчет о разведках Днепропетровского исторического музея в 1981 – 1982 гг. // Научный архив ИА АН УССР, ф. эксп. 1982/125, р. 18. 2. Технічна документація по встановленню меж територій пам'яток археології на землях Зеленогайської с/р Томаківського району Дніпропетровської області.* – м. Дніпропетровськ. – 2006.

*Лідія Голубчик
Наталія Жарінова*

Село Зелений Гай. Братська могила радянських воїнів

16.3. Братська могила радянських воїнів (іст.). Вул. Центральна, 18. Біля школи.

Поховано 9 воїнів 3-го Українського фронту, які загинули в грудні 1943 р., при визволенні села від нацистських окупантів, січні та березні 1944 р. під час виконання бойового завдання в районі села. Відомо 3 прізвища.

Упродовж грудня 1943 р. війська Радянської Армії здійснювали неодноразові спроби ліквідувати нікопольсько-криворізьке угруповання противника, однак успіху не досягали. 29 грудня 1943 р. підрозділи 82-ї гвардійської стрілецької дивізії (генерал-майор І. О. Макаренко) 8-ї гвардійської армії (генерал-полковник В. І. Чуйков) 3-го Українського фронту (генерал армії Р. Я. Малиновський) визволили село Зелений Гай від гітлерівських військ. На початку січня 1944 р. у районі села виконував бойове завдання підрозділ 62-ї інженерно-саперної бригади, а в березні 1944 р.

тут працювали на розмінуванні бійці 64-го окремого батальйону собак-міношукачів. Воїни, які загинули в боях та під час виконання бойових завдань у районі села, були поховані на місцях боїв. У 1950-ті рр. проведено перепоховання їхніх останків у могилу, що описується.

У 1957 р. біля могили (5×3 м) встановлена залізобетонна скульптура. В 1978 р. проведена реконструкція: за земляним пагорбом могили, який обведений по периметру бетонним бордюром, споруджено гранітний пілон із зіркою та залізобетонними барельєфами в нижній третині. На могилі – дошка із рожевого граніту з прізвищами похованих. За пілоном – стела із 6 меморіальними дошками, на яких увічнені 102 прізвища земляків, які загинули на фронтах Другої світової війни.

Література: ЦАМО, ф. 58, оп. 18002, стр. 101, 340; ф. 334, оп. 5252, стр. 109.

Надія Шейміна

17. Зелений Клин, с. (Китайгородська с/р)

17.1. Курган (археол.). Розташований на відстані 1,8 км на північний захід від центру села, на вододілі балок Топила та Глибока, що впадають у р. Топила.

Виявлений у 2006 р. співробітником Дніпропетровського обласного центру з охорони історико-культур-

них цінностей Н. М. Жаріною. Недосліджений.

Поодинокий курган заввишки 1 м, діаметр – 40 м. Поверхня розорюється, насип сегментоподібної форми, поли розтягнуті, вершина сплюснена.

Література: 1. Технічна документація по встановленню меж територій пам'яток археології на землях Китайгородської с/р Томаківського району Дніпропетровської області. – м. Дніпропетровськ. – 2006.

Наталія Жарінова

17.2. Могильник курганий (археол.). Розташований на відстані 4 км на захід – південний захід від центру села, на вододілі балок Тошила, що впадає в р. Тошила, та Кам'янувата, що впадає в р. Солона.

Виявлений у 2006 р. співробітником Дніпропетровського обласного центру з охорони історико-культурних цінностей Н. М. Жаріною. Недосліджений.

У складі могильника – п'ять курганів, що розташовані на місцевості ланцюжком по вісі північ – південь протяжністю 0,35 км. Домінуючий насип – заввишки 2,5 м, діаметр – 60 м; напівсферичної форми. На вершині встановлений триангуляційний знак. Поверхня задернована. Другий за розмірами має висоту 1,5 м, діаметр – 48 м. Поверхня задернована, але розорювалася, тому насип сегментоподібної форми, поли розтягнуті, вершина сплюснена.

Три менші насипи – заввишки 1 м, 0,7 м та 0,3 м, діаметри – 50 м, 34 м та 20 м відповідно. Поверхні розорюються, насипи сегментоподібної форми, поли розтягнуті, вершини сплюснені.

Література: 1. Технічна документація по встановленню меж територій пам'яток археології на землях Китайгородської с/р Томаківського району Дніпропетровської області. – м. Дніпропетровськ. – 2006.

Наталія Жарінова

18. Зоря, с-ще (Зорянська с/р)

18.1. Курган (археол.). Розташований на відстані 1,2 км на захід від центру селища, біля Миколаївського водосховища, на схилі вододілу балок Усенкова та Морозова, що впадають у р. Томаківка.

Виявлений у 1981 р. археологами Дніпропетровського історичного музею ім. Д. І. Яворницького Л. М. Голубчик та Л. М. Чуриловою. Повторно обстежений у 2006 р. співробітниками Дніпропетровського обласного центру з охорони історико-культурних цінностей Н. М. Жаріною та С. М. Ніколаєвим. Недосліджений.

Поодинокий курган. Висота – 2,2 м, діаметр – 60 м, має форму півкулі, вершина задернована, поли розорюються, східна пола підрізана неглибокою траншеєю.

Література: 1. Елинова А. П., Голубчик

А. Н., Чурилова А. Н. *Отчет о разведках Днепропетровского исторического музея в 1981 – 1982 гг. // Научный архив ИА АН УССР, ф. эксп. 1982/125, р. 18, с. 14. 2. Технічна документація по встановленню меж територій пам'яток археології на землях Зорянської с/р Томаківського району Дніпропетровської області. – м. Дніпропетровськ. – 2006.*

1982/125, р. 18, с. 14. 2. Технічна документація по встановленню меж територій пам'яток археології на землях Зорянської с/р Томаківського району Дніпропетровської області. – м. Дніпропетровськ. – 2006.

Лідія Голубчик

Лідія Голубчик

18.2. Курган (археол.). Розташований на відстані 3 км на південний захід від центру селища, ліворуч дороги на м. Марганець, за 0,25 км на північний схід від кладовища, на схилі вододілу балок Грушівка, що впадає в р. Дніпро, та Усенкова, що впадає в р. Томаківка.

Виявлений у 1981 р. археологами Дніпропетровського історичного музею ім. Д. І. Яворницького А. М. Голубчик та А. М. Чуриловою. Повторно обстежений у 2006 р. співробітниками Дніпропетровського обласного центру з охорони історико-культурних цінностей Н. М. Жаріновою та С. М. Ніколаєвим. Недосліджений.

Поодинокий курган. Висота – 5 м, діаметр – 100 м, має форму конуса, задернований, на вершині – геодезичний знак.

Література: 1. Елинова А. П., Голубчик А. Н., Чурилова А. Н. *Отчет о разведках Днепропетровского исторического музея в 1981 – 1982 гг. // Научный архив ИА АН УССР, ф. эксп.*

18.3. Курган (археол.). Розташований на відстані 1,5 км на південь від центру селища, за 0,5 км на захід від балки, на схилі вододілу балок Грушівка, що впадає в р. Дніпро, та Усенкова, що впадає в р. Томаківка.

Виявлений у 1981 р. археологами Дніпропетровського історичного музею ім. Д. І. Яворницького А. М. Голубчик та А. М. Чуриловою. Повторно обстежений у 2006 р. співробітниками Дніпропетровського обласного центру з охорони історико-культурних цінностей Н. М. Жаріновою та С. М. Ніколаєвим. Недосліджений.

Поодинокий курган. Висота – 2 м, діаметр – 60 м, має форму сегмента, розорюється.

Література: 1. Елинова А. П., Голубчик А. Н., Чурилова А. Н. *Отчет о разведках Днепропетровского исторического музея в 1981 – 1982 гг. // Научный архив ИА АН УССР, ф. эксп. 1982/125, р. 18, с. 14. 2. Технічна документація по встановленню меж територій пам'яток археології на землях Зорянської с/р Томаківського району Дніпропетровської області. – м. Дніпропетровськ. – 2006.*

Лідія Голубчик

18.4. Курган (археол.). Розташований на відстані 3,5 км на північний схід від центру селища, за 1 км на захід від балки Крутенької.

Виявлений у 2006 р. співробітником Дніпропетровського обласного центру з охорони історико-культурних цінностей С. М. Ніколаєвим. Недосліджений.

Поодинокий курган. Висота – 0,7 м, діаметр – 60 м, поверхня розорюється, поли розтягнуті, має форму сегмента; по східній полі пролягає ґрунтова дорога.

Література: 1. Технічна документація по встановленню меж територій пам'яток археології на землях Зорянської с/р Томаківського району Дніпропетровської області. – м. Дніпропетровськ. – 2006.

Сергій Ніколаєв

18.5. Курган (археол.). Розташований на відстані 4,5 км на північний схід від центру селища, за 0,5 км на схід від балки Крутенької.

Виявлений у 2006 р. співробітником Дніпропетровського обласного центру з охорони історико-культурних цінностей С. М. Ніколаєвим. Недосліджений.

Поодинокий курган. Висота – 0,3 м, діаметр – 20 м, поверхня розорюється, поли розтягнуті, має форму сегмента.

Література: 1. Технічна документація по встановленню меж територій пам'яток археології на землях Зорянської с/р Томаківського району

Дніпропетровської області. – м. Дніпропетровськ. – 2006.

Сергій Ніколаєв

18.6. Могильник курганний (археол.). Розташований на відстані 2,5 км на північний схід від центру селища, за 0,8 км на північний захід від балки Крутенької.

Виявлений у 1981 р. археологами Дніпропетровського історичного музею ім. Д. І. Яворницького Л. М. Голубчикта Л. М. Чуриловою. Повторно обстежений у 2006 р. співробітником Дніпропетровського обласного центру з охорони історико-культурних цінностей С. М. Ніколаєвим. Недосліджений.

У складі могильника – шість курганів. Висота більшого – 2,5 м, діаметр – 60 м, поверхня задернована, поли підрізані розорюванням, напівсферичної форми. Інші мають такі розміри відповідно до порядку зменшення (висота/діаметр): 0,7/40 м; 0,5/40 м; 0,5/40 м; 0,5/40 м; 0,4/30 м; насипи сегментоподібної форми внаслідок розорювання.

Література: 1. Елинова Л. П., Голубчик Л. Н., Чурилова Л. Н. Отчет о разведках Днепропетровского исторического музея в 1981 – 1982 гг. // Научный архив ИА АН УССР, ф. эксп. 1982/125, р. 18. 2. Технічна документація по встановленню меж територій пам'яток археології на землях Зорянської с/р Томаківського району

ну Дніпропетровської області. – м. Дніпропетровськ. – 2006.

*Лідія Голубчик
Сергій Ніколаєв*

19. Іллінка, с. (Новокиївська с/р)

19.1. Курган (археол.). Розташований на відстані 1,5 км на північний схід від центру села, за 0,6 км на північ від околиці села, на схилі вододілу б. Грушівка (р. Ревун) та р. Томаківка, що впадають у р. Дніпро.

Виявлений у 1981 р. археологами Дніпропетровського історичного музею ім. Д. І. Яворницького Л. М. Голубчик та Л. М. Чуриловою. Повторно обстежений у 2006 р. співробітником Дніпропетровського обласного центру з охорони історико-культурних цінностей Н. М. Жаріною. Недосліджений.

Поодинокий курган заввишки 2 м, діаметр – 46 м. Вершина задернована, поли дуже підрізані розорюванням. Насип сегментоподібної форми.

Література: 1. Елинова А. П., Голубчик Л. Н., Чурилова Л. Н. Отчет о разведках Днепропетровского исторического музея в 1981 – 1982 гг. // Научный архив ИА АН УССР, ф. эксп. 1982/125, р. 18. 2. Технічна документація по встановленню меж території пам'яток археології на землях Новокиївської с/р Томаківського району Дніпропетровської області. – м. Дніпропетровськ. – 2006.

*Лідія Голубчик
Наталія Жарінова*

19.2. Курган (археол.). Розташований на відстані 1 км на південний захід від центру села, за 0,4 км на південний захід від околиці села, 0,7 км на північ від Каховського водосховища, на схилі корінного берега р. Дніпро.

Виявлений у 1981 р. археологами Дніпропетровського історичного музею ім. Д. І. Яворницького Л. М. Голубчик та Л. М. Чуриловою. Повторно обстежений у 2006 р. співробітником Дніпропетровського обласного центру з охорони історико-культурних цінностей Н. М. Жаріною. Недосліджений.

Поодинокий курган заввишки 4 м, діаметр – 50 м. Поверхня задернована, на схилах ростуть дерева, на вершині встановлений триангуляційний знак. Насип напівсферичної форми.

Література: 1. Елинова А. П., Голубчик Л. Н., Чурилова Л. Н. Отчет о разведках Днепропетровского исторического музея в 1981 – 1982 гг. // Научный архив ИА АН УССР, ф. эксп. 1982/125, р. 18. 2. Технічна документація по встановленню меж території пам'яток археології на землях Новокиївської с/р Томаківського району Дніпропетровської області. – м. Дніпропетровськ. – 2006.

*Лідія Голубчик
Наталія Жарінова*

19.3. Курган (археол.). Розташований на відстані 4,5 км на північний схід від центру села, біля залізничі і гідролізного заводу, на вододільному

плато б. Крута (Просяна I), що впадає в б. Грушівка (р. Ревун), та р. Томаківка, що впадає в р. Дніпро.

Виявлений у 2006 р. співробітником Дніпропетровського обласного центру з охорони історико-культурних цінностей Н. М. Жаріною. Недосліджений.

Поодинокий курган заввишки 5 м, діаметр – 56 м. Поверхня задернована, поли підрізані розорюванням, насип має в плані овальну форму.

Література: 1. Технічна документація по встановленню меж територій пам'яток археології на землях Новокиївської с/р Томаківського району Дніпропетровської області. – м. Дніпропетровськ. – 2006.

Наталія Жарінова

19.4. Курганна група (археол.). Розташована на відстані 1 км на схід від центру села, ліворуч дороги до с. Добра Надія, на схилі вододілу обводнених балок Грушівка (р. Ревун) та Березнегувата, що впадають у р. Дніпро.

Виявлена в 2006 р. співробітником Дніпропетровського обласного центру з охорони історико-культурних цінностей Н. М. Жаріною. Недосліджена.

У складі групи – три кургани. Висота найбільшого – 1,3 м, діаметр – 34 м. Поверхня розорюється, насип сегментоподібної форми. На поверхні знайдені фрагменти ліпної кераміки доби бронзи. Другий за розмірами

заввишки 1 м, діаметр – 26 м. Більша частина поверхні розорюється, задернована лише вершина, насип сегментоподібної форми. Найменший насип розташований на самому схилі вододілу в бік б. Грушівки, заввишки 0,4 м, діаметр – 34 м. Поли дуже розтягнуті розорюванням, насип сегментоподібної форми. На поверхні знайдені фрагменти ліпної кераміки доби бронзи. Поруч із насипами на ріллі помітні світлі плями материкових викидів від повністю розораних курганів. Група пов'язана з поселенням доби бронзи, що розташоване на захід від неї, на мису балки.

Література: 1. Технічна документація по встановленню меж територій пам'яток археології на землях Новокиївської с/р Томаківського району Дніпропетровської області. – м. Дніпропетровськ. – 2006.

Наталія Жарінова

19.5. Могильник курганний (археол.). Розташований на відстані 2,5 км на північний схід від центру села, біля східної околиці м. Марганець, у центрі вододільного плато б. Грушівка (р. Ревун) та р. Томаківка, що впадають у р. Дніпро.

Виявлений у 1981 р. археологами Дніпропетровського історичного музею ім. Д. І. Яворницького Л. М. Голубчик та Л. М. Чуриловою. Повторно обстежений у 2006 р. співробітником Дніп-

ропетровського обласного центру з охорони історико-культурних цінностей Н. М. Жаріноюю. Недосліджений.

У складі могильника – шість курганів, що розташовані на місцевості по вісі північ–південь протяжністю 0,35 км. Висота домінуючого насипу – 6 м, діаметр – 64 м. Поверхня задернована, поли підорюються. Насип конічної форми. Північна пола крута, південна похила. Розміри менших курганів надаються відповідно до порядку зменшення (висота/діаметр): 1,5/40 м; 1/40 м; три по 0,4/20 м. Поверхні розорюються, насипи сегментоподібної форми, поли розтягнуті, вершини сплюснені.

Література: 1. Елинова А. П., Голубчик А. Н., Чурилова Л. Н. *Отчет о разведках Днепропетровского исторического музея в 1981 – 1982 гг. // Научный архив ИА АН УССР, ф. эксп. 1982/125, р. 18. 2. Технічна документація по встановленню меж території пам'яток археології на землях Новокиївської с/р Тамаківського району Дніпропетровської області. – м. Дніпропетровськ. – 2006.*

*Лідія Голубчик
Наталія Жарінова*

19.6. Поселення, бронзовий вік, II тис. до н. е. (археол.). Розташоване на відстані 1 км на північ від села, біля балки.

Виявлене в 1957 р. Дніпропетровською археологічною експедицією ІА АН УРСР. Недосліджене. Повторно обстежене в 2008 р. експедицією

ДІМ ім. Д. І. Яворницького під керівництвом Л. М. Чурилової. Площа поселення 200×50 м. Глибина залягання культурного шару – 0,5–0,8 м. На цьому місці знайдені фрагменти лішного посуду баночної форми, орнаментовані валиком та відтисками пальців, терочники, кістки домашніх тварин. Розвідкою 2008 р. було з'ясовано, що багаторічне розорювання знищило культурний шар. Від пам'ятки залишилися тільки фрагменти будівельного каміння, що лежать зверху на оранці.

Література: 1. Шарафутдінова І.М. *Нові пам'ятки епохи пізньої бронзи в Нижньому Подніпров'ї // АП УРСР, К., 1961. Т. X. с. 17. 2. Чурилова Л. Н., Старик А. В., Ходас В. А., Передерий С. П., Сердюк М. П., Фаньгин Ю. Ю. Отчет об археологической разведке в Томаковском и Никопольском районах. – 2008.*

Лідія Голубчик

19.7. Поселення багатошарове, пізній бронзовий вік (XII – VIII ст. до н. е.), ранній залізний вік (VII – IV ст. до н. е.), черняхівська культура (III – IV ст. н. е.), розвинуте середньовіччя (IX – XIII ст. н. е.) (археол.). Розташоване на березі Каховського водосховища в урочищі Калита.

Виявлене в 1953 р. археологом О. В. Бодяньським, повторно обстежене І. М. Шарафутдіною в 1957 р. Недосліджене. Глибина за-

лягання культурного шару – 0,5 – 0,8 м. У 1957 р. І. М. Шарафутдіновою досліджені напівземлянка та господарська яма. Зібрані фрагменти кераміки сабатинівської, скіфської та черняхівської культур. У 1979 р. А. А. Козловський дослідив два житла з глиняними пічками та господарські ями з матеріалами доби Київської Русі. Поруч О. В. Бодяньський дослідив декілька зруйнованих поховань IX – XIII ст.

Література: 1. Бодяньський О. В. Розвідки на берегах Каховського водосховища у 1957 р. // Науковий архів ІА АН УРСР, 1957/о-б. 2. Козловський А. А. Оселле населення Южного Подніпров'я в IX-XIV в.в. // Автореферат дисертації. – К., 1982. 3. Шарафутдінова І. М. Нові пам'ятки епохи пізньої бронзи в Нижньому Подніпров'ї // АП УРСР, К., 1961. Т.Х. – С. 14 – 16.

Лідія Голубчик

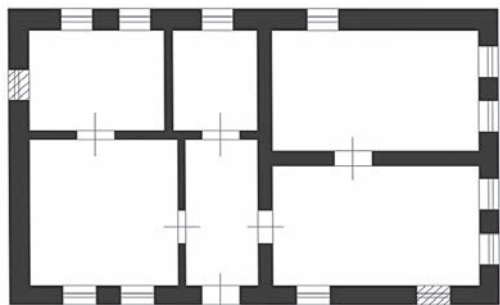
19.8. Садибний будинок пана Шпоньки, 1904 (архіт.).
Вул. Гагаріна, 106.

Знаходиться в глибині земельної ділянки лікарняного закладу, що має значний уклін у бік водоймища, яке розташовується східніше. Розташований на благоустроєній території, в оточенні лікарняного корпусу, котельні та складських приміщень.

Збудований у 1904 р. як житловий садибний будинок, що за спогадами належав пану Шпонці. Наразі на території знаходиться Іллінський психоневрологічний інтернат для постійного

*Село Іллінка.
Садибний будинок пана Шпоньки*

0 10

Село Іллінка. Садибний будинок пана Шпоньки (план будинку)

проживання громадян із психоневрологічними захворюваннями, які потребують стороннього догляду, побутового і медичного обслуговування. В будинку садиби розміщений один із лікарняних корпусів, медпункт.

Будинок прямокутний у плані, одноповерховий, з червоної цегли, стіни општукатурені (з розшивкою швів) та пофарбовані у білий колір. Дах – двосхилий, із шиферним покриттям.

Головний (південний) фасад – несиметричний, зі зміщенням вхідного блоку на захід. Ліворуч від входу розташовано віконні прорізи у дві осі, праворуч – наразі діючий один віконний проріз, два сусідні – закладені. Подібна композиція спостерігається на протилежному північному фасаді, де всі вікна функціонують, а замість дверного прорізу – віконний. Східний торцевий фасад – симетричний, центральноосьовий, у чотири осі віконних прорізів. Західний – наразі глухий, віконні прорізи на ньому закладені.

Віконні та дверний прорізи – прямокутної форми. Наріжжя будинку прикрашено рустованими пілястрами, які над увінчуючим карнизом завершуються аттиками. Гребінь даху прикрашено також аттиком, під яким на площині трикутного півфронтону, утвореного схилами даху, зазначено рік будівництва будинку – «1904». Фасади декоровані цегляним декором у вигляді підвіконного гурту, що оперізує будинок, карнизу, сандриків, ніш. Декорування парадного входу втрачено.

Будівля є прикладом сільських садибних будинків початку ХХ ст., вирішених у еkleктиці.

Література: 1. Історія міст і сіл Української РСР. Дніпропетровська область. – К.: Головна редакція УРЕ АН УРСР, 1977. – С. 744.

Надія Лиштва

20. Катюшине, с. (Томаківська сел/р)

20.1. Курган (археол.). Розташований на відстані 1 км на південь від центру села, за 0,5 км на південь від залізниці, за 0,25 км на захід від дороги Томаківка – Вищетарасівка, на вододілі балок Кочалчина та Єремчина.

Виявлений у 1981 р. археологами Дніпропетровського історичного музею ім. Д. І. Яворницького Л. М. Голубчик та Л. М. Чуриловою. Повторно обстежений у 2006 р. співробітниками Дніпропетровського обласного центру з охорони історико-культурних цінностей Н. М. Жаріною та С. М. Ніколаєвим. Недосліджений.

Поодинокий курган, заввишки 1,5 м, діаметр – 40 м, насип сегментоподібний, розорюється.

Література: 1. Елинова Л. П., Голубчик Л. Н., Чурилова Л. Н. Отчет о разведках Днепропетровского исторического музея в 1981 – 1982 гг. // Научный архив ИА АН УССР, ф. эксп. 1982/125, р. 18, с. 15. 2. Технічна документація по встановленню меж територій пам'яток археології на землях Томаківської сел/р Томаківського району Дніпропетровської області. – м. Дніпропетровськ. – 2006.

Лідія Голубчик

20.2. Курган (археол.). Розташований на відстані 1,2 км на північ від центру села, за 1 км на південь

від дороги Томаківка – Запоріжжя, на вододілі б. Кочалчина та р. Томаківка.

Виявлений у 1981 р. археологами Дніпропетровського історичного музею ім. Д. І. Яворницького Л. М. Голубчик та Л. М. Чуриловою. Повторно обстежений у 2006 р. співробітниками Дніпропетровського обласного центру з охорони історико-культурних цінностей Н. М. Жаріною та С. М. Ніколаєвим. Недосліджений.

Поодинокий курган, заввишки 2,5 м, діаметр – 50 м, насип сегментоподібний, південно-західна пола задернована, північно-східна розорюється.

Література: 1. Елинова Л. П., Голубчик Л. Н., Чурилова Л. Н. *Отчет о разведках Днепропетровского исторического музея в 1981 – 1982 гг. // Научный архив ИА АН УССР, ф. эксп. 1982/125, р. 18, с. 15.* 2. *Технічна документація по встановленню меж територій пам'яток археології на землях Томаківської сел/р Томаківського району Дніпропетровської області. – м. Дніпропетровськ. – 2006.*

Лідія Голубчик

20.3. Курган (археол.). Розташований на відстані 3,5 км на північний схід від центру села, за 0,5 км на південь від дороги Томаківка – Запоріжжя, на вододілі б. Кочалчина та р. Томаківка.

Виявлений у 1981 р. археологами Дніпропетровського історично-

го музею ім. Д. І. Яворницького Л. М. Голубчик та Л. М. Чуриловою. Повторно обстежений у 2006 р. співробітниками Дніпропетровського обласного центру з охорони історико-культурних цінностей Н. М. Жаріною та С. М. Ніколаєвим. Недосліджений.

Поодинокий курган, заввишки 5 м, діаметр – 60 м, насип форми напівкулі, задернований, на вершині – геодезичний знак.

Література: 1. Елинова Л. П., Голубчик Л. Н., Чурилова Л. Н. *Отчет о разведках Днепропетровского исторического музея в 1981 – 1982 гг. // Научный архив ИА АН УССР, ф. эксп. 1982/125, р. 18, с. 15.* 2. *Технічна документація по встановленню меж територій пам'яток археології на землях Томаківської сел/р Томаківського району Дніпропетровської області. – м. Дніпропетровськ. – 2006.*

Лідія Голубчик

20.4. Курган (археол.). Розташований на відстані 1,2 км на південь від центру села, за 0,5 км на південь від залізниці, за 0,5 км на північ від безіменної балки, що впадає в р. Томаківка.

Виявлений у 2006 р. співробітником Дніпропетровського обласного центру з охорони історико-культурних цінностей С. М. Ніколаєвим. Недосліджений.

Поодинокий курган. Висота – 1 м, діаметр – 36 м, поверхня розорюється, має форму сегмента.

Література: 1. *Технічна документація по*

встановленню меж території пам'яток археології на землях Томаківської сел/р Томаківського району Дніпропетровської області. – м. Дніпропетровськ. – 2006.

Сергій Ніколаєв

20.5. Курганна група (археол.). Розташована на відстані 2,4 км на схід – південний схід від центру села, ліворуч дороги Томаківка – Вищегарасівка, 0,75 км на захід від балки, на вододілі балок Кочалчина та Єремчина, що впадають у р. Томаківка.

Виявлена в 1981 р. археологами Дніпропетровського історичного музею ім. Д. І. Яворницького Л. М. Голубчик та Л. М. Чуриловою. Повторно обстежена у 2006 р. співробітником Дніпропетровського обласного центру з охорони історико-культурних цінностей С. М. Ніколаєвим. Недосліджена.

У складі групи – два кургани. Висота більшого – 2,5 м, діаметр – 40 м, поверхня розорюється, має форму сегмента. Висота меншого – 0,7 м, діаметр – 30 м, сегментоподібний, розорюється.

Література: 1. Елинова А. П., Голубчик А. Н., Чурилова Л. Н. *Отчет о разведках Днепропетровского исторического музея в 1981 – 1982 гг. // Научный архив ИА АН УССР, ф. экп. 1982/125, р. 18, с. 15.* 2. *Технічна документація по встановленню меж території пам'яток археології на землях Томаківської сел/р Томаківського району Дніпропетровської області. – м. Дніпропетровськ. – 2006.*

*Лідія Голубчик
Сергій Ніколаєв*

20.6. Могильник курганний (археол.). Розташований на відстані 2,5 км на південь від центру села, на вододілі балок Кочалчина та Єремчина, що впадають у р. Томаківка.

Виявлений у 1981 р. археологами Дніпропетровського історичного музею ім. Д. І. Яворницького Л. М. Голубчик та Л. М. Чуриловою. Повторно обстежений у 2006 р. співробітником Дніпропетровського обласного центру з охорони історико-культурних цінностей С. М. Ніколаєвим. Недосліджений.

У складі могильника – шість курганів. Висота найбільшого – 4 м, діаметр – 60 м, має форму «праски» – північна пола крута, південна – похила, поверхня задернована, в насипу – лисячи нори та ями. Висота другого за розмірами – 3,5 м, діаметр – 60 м, поверхня задернована та вкрита деревами, поли підрізані розорюванням, навколо насипу – амфорний бій. Третій за розмірами курган має висоту 3 м, діаметр – 60 м, задернований, у насипу – ями та грабіжницькі шурфи. Наступний – заввишки 2,5 м, діаметр – 40 м, поверхня задернована, поли підрізані розорюванням. Ще менший від нього заввишки 2 м, діаметр – 44 м, розорюється, насип сегментоподібної форми; біля поли – гранітна брила розміром із кінську голову. Найменший – заввишки 1 м, діаметр – 32 м, розорюється, має форму сегмента.

Література: 1. Елинова А. П., Голубчик А. Н., Чурилова А. Н. *Отчет о разведках Днепропетровского исторического музея в 1981 – 1982 гг.* // Научный архив ЦА АН УССР, ф. экз. 1982/125, р. 18, с. 15. 2. *Технічна документація по встановленню меж території пам'яток археології на землях Томаківської сел/р Томаківського району Дніпропетровської області.* – м. Дніпропетровськ. – 2006.

*Лідія Голубчик
Сергій Ніколасв*

Село Катьоцине. Братська могила радянських воїнів

20.7. Братська могила радянських воїнів (іст.). У центрі села, на червоній лінії забудови вулиці, поміж житловими будинками.

Поховані воїни 3-го Українського фронту, які загинули наприкінці грудня 1943 р. – у лютому 1944 р. у боях у районі села. Відомо 467 прізвищ.

Наприкінці грудня 1943 р. війська 6-ї армії (генерал-лейтенант І. Т. Шльомін) 3-го Українського фронту (генерал армії Р. Я. Малиновський) перейшли в наступ із правобережного плацдарму південніше м. Запоріжжя. Переслідуючи противника, який, прикриваючись не-

ликими ар'єргардами, відходив у південно-західному напрямку, 30 грудня 1943 р. 180-й гвардійський стрілецький полк 60-ї гвардійської стрілецької дивізії (генерал-майор В. П. Соколов) 6-ї армії визволили с. Катьоцине від нацистських окупантів. Але війська армії не змогли розвинути наступ у цьому районі, напштовхнувшись на рішучий опір сильного угруповання противника, який закріпився на висотах. Упродовж січня 1944 р. тут вели бої полки 60-ї гвардійської, 244-ї (генерал-майор Г. А. Афанасьєв) та 203-ї (генерал-майор Г. А. Зданович) стрілецьких дивізій, артилеристи 152-го гаубичного та 531-го армійського мінометного полків. Воїни, які загинули в цих боях, поховані в могилі, що описується. Серед похованих – Герой Радянського Союзу П. А. Колесник.

Павло Антонович Колесник (1915 – 1943) – Герой Радянського Союзу (1944), гвардії молодший лейтенант. Народився в с. Сліваковка (тепер Червоний Шахтар Ізюмського р-ну Харківської обл.) у родині селянина-бідняка. Батько загинув у роки Першої світової війни, тому йому з дитячих років доводилося заробляти собі на хліб. У 1930-ті, коли в селі була організована артіль «Шлях соціалізму», разом із матір'ю одним із перших вступив до неї. В 1938 р. призваний до лав Червоної Армії, служив у прикордонних військах. Після закінчення школи сержантського складу

залишився служити в прикордонно-му загоні. Був відмінником бойової та політичної підготовки, неодноразово отримував подяки від командування частини. Демобілізований навесні 1941-го. Повернувся до рідного села і разом із дружиною працював у колгоспі. Захоплювався технікою, мав намір піти навчатися на курси механізаторів.

Удруге призваний до Червоної Армії в червні 1941 р. В боях Другої світової війни – з травня 1942 р. Воював на Південно-Західному та 3-му Українському фронтах. Був командиром відділення, взводу, стрілецької роти, пройшов шлях від сержанта до молодшого лейтенанта. В 1942 р. отримав поранення у голову, після двомісячного лікування повернувся до своєї роти. Командир 2-ї стрілецької роти 185-го гвардійського стрілецького полку (60-а гвардійська стрілецька дивізія, 6-а армія, 3-й Український фронт) гвардії молодший лейтенант П. А. Колесник відзначився в ніч на 26 листопада 1943 р., коли рота під його командуванням рішуче форсувала р. Дніпро біля с. Розумівка (Запорізький р-н, Запорізька обл.), оволоділа курганом, утримувала відбиті позиції. Нагороджений орденом Леніна. Загинув у бою 1 січня 1944 р. Звання Героя Радянського Союзу присвоєно 20 лютого 1944 р.

У 1954 р. за земляною могилою (5×2 м), яка обкладена по периметру цегляним тинькованим бордюром,

установлена залізобетонна скульптура «Воїн та жінка з прапором». На постаменті скульптури – меморіальна дошка з гранітної крихти із текстом: «1941 – 1945. Родина помнит, народ чтит, Герой Советского Союза, гвардии лейтенант Колесник Павел Антонович. 1915 – 1944». Нижче дошка з текстом: «Вічна слава героям, що полягли в боях за свободу і незалежність нашої Вітчизни».

В 1975 р. ліворуч від могили споруджена цегляна стела із барельєфним портретом П. А. Колесника та дошка з текстом: «Колесник Павел Антонович, погіб при визволенні с. Катещино в 1944 году». Ще лівіше по периметру газону покладено 20 залізобетонних меморіальних дошок (7 ліворуч та 13 праворуч від алеї), на яких увічнені прізвища 294 із похованих воїнів. Поміж дошками в кінці алеї встановлений пам'ятний знак землякам – залізобетонна скульптура жінки, праворуч від якої споруджена стела з меморіальною дошкою із прізвищами 30 земляків, які загинули на фронтах Другої світової війни. В 1977 р. проведена заміна дошки на сіру із граніту, а біля входу на територію пам'ятки встановлений гранітний пілон із меморіальним написом: «Воинам-героям, павшим смертю хорбрых в боях с немецко-фашистскими захватчиками при освобождении с. Катещино в январе 1944. Благодарные жители села и ветераны бывшей 60-й гвардейской

Павлоградской Краснознаменной ордену Суворова стрелковой дивизии».

Література: 1. ЦАМО РФ, ф. 33, оп. 11458, стр. 288, 371; ф. 58, оп. 18002, стр. 41, 88, 94, 98, 109, 203, 245, 283, 480, 565, оп. 18003, стр. 1109, 1228, оп. 977525, стр. 334; ф. 334, оп. 5252, стр. 496; ф. 345, оп. 5487, стр. 437. 2. Герои Советского Союза. Краткий биографический словарь. В 2-х тт. Т. 1. – М., 1987. 3. Подвиги во имя Отчизны. – Харьков, 1985.

Надія Шейміна

21. Кисличувата, с. (Кисличуватська с/р)

21.1. Курган (археол.). Розташований на відстані 9 км на північ від центру південної частини села, за 4,1 км на північ від північної околиці села, на вододілі ярів Широкого та безіменного, що впадають у б. Камішувата, яка впадає в р. Томаківка.

Виявлений у 1981 р. археологами Дніпропетровського історичного музею ім. Д. І. Яворницького Л. М. Голубчик та Л. М. Чуриловою. Повторно обстежений у 2006 р. співробітником Дніпропетровського обласного центру з охорони історико-культурних цінностей Н. М. Жаріною. Недосліджений.

Поодинокий курган заввишки 2,5 м, діаметр – 60 м. Більша частина поверхні насипу розорюється, особливо значних порушень зазнали південний і південно-західний схили.

Вершина задернована. Насип сегментоподібної форми.

Література: 1. Елинова Л. П., Голубчик Л. Н., Чурилова Л. Н. Отчет о разведках Днепропетровского исторического музея в 1981 – 1982 гг. // Научный архив ИА АН УССР, ф. эксп. 1982/125, р. 18. 2. Технічна документація по встановленню меж територій пам'яток археології на землях Кисличуватської с/р Томаківського району Дніпропетровської області. – м. Дніпропетровськ. – 2006.

Лідія Голубчик
Наталія Жарінова

21.2. Курган (археол.). Розташований на відстані 5,6 км на північ – північний захід від північної околиці села, на вододілі яру Широкий, що впадає у б. Камішувата, та балки Кисличувата, що впадає в р. Томаківка.

Виявлений у 2006 р. співробітником Дніпропетровського обласного центру з охорони історико-культурних цінностей Н. М. Жаріною. Недосліджений.

Поодинокий курган заввишки 1 м, діаметр – 40 м. Поверхня розорюється. Насип сегментоподібної форми.

Література: 1. Елинова Л. П., Голубчик Л. Н., Чурилова Л. Н. Отчет о разведках Днепропетровского исторического музея в 1981 – 1982 гг. // Научный архив ИА АН УССР, ф. эксп. 1982/125, р. 18. 2. Технічна документація по встановленню меж територій пам'яток археології на землях Кисличуватської с/р Томаківського району Дніпропетровської області. – м. Дніпропетровськ. – 2006.

Наталія Жарінова

21.3. Курган (археол.). Розташований на відстані 0,7 км на схід від північної околиці села, за 0,25 км на схід від дороги Томаківка – Дніпропетровськ, на вододілі балок Кисличувата та Камишувата, що впадають у р. Томаківка.

Виявлений у 1981 р. археологами Дніпропетровського історичного музею ім. Д. І. Яворницького Л. М. Голубчик та Л. М. Чуриловою. Повторно обстежений у 2006 р. співробітником Дніпропетровського обласного центру з охорони історико-культурних цінностей Н. М. Жаріною. Недосліджений.

Поодинокий курган заввишки 1 м, діаметр – 36 м. Поверхня розорюється. Насип сегментоподібної форми.

Література: 1. Елинова Л. П., Голубчик Л. Н., Чурилова Л. Н. *Отчет о разведках Днепропетровского исторического музея в 1981 – 1982 гг. // Научный архив ИА АН УССР, ф. эксп. 1982/125, р. 18.* 2. *Технічна документація по встановленню меж територій пам'яток археології на землях Кисличуватської с/р Томаківського району Дніпропетровської області. – м. Дніпропетровськ. – 2006.*

Наталія Жарінова

21.4. Курган (археол.). Розташований поруч із південно-східною околицею села, на кладовищі, на схилі вододілу б. Камишувата та р. Томаківка, між безіменних ярів балки.

Виявлений у 1981 р. археологами

Дніпропетровського історичного музею ім. Д. І. Яворницького Л. М. Голубчик та Л. М. Чуриловою. Повторно обстежений у 2006 р. співробітником Дніпропетровського обласного центру з охорони історико-культурних цінностей Н. М. Жаріною. Недосліджений.

Поодинокий курган заввишки 3 м, діаметр – 50 м. Поверхня задернована. В західній полі спостерігаються сучасні поховання, південна пола дуже розтягнута. Вершина сплюснена.

Література: 1. Елинова Л. П., Голубчик Л. Н., Чурилова Л. Н. *Отчет о разведках Днепропетровского исторического музея в 1981 – 1982 гг. // Научный архив ИА АН УССР, ф. эксп. 1982/125, р. 18.* 2. *Технічна документація по встановленню меж територій пам'яток археології на землях Кисличуватської с/р Томаківського району Дніпропетровської області. – м. Дніпропетровськ. – 2006.*

*Лідія Голубчик
Наталія Жарінова*

21.5. Курган (археол.). Розташований у центральній частині села, праворуч дороги Томаківка – Дніпропетровськ, на кладовищі, за 0,3 км на схід від школи, на схилі вододілу балок Камишувата та Кисличувата, що впадають у р. Томаківка.

Виявлений у 1981 р. археологами Дніпропетровського історичного музею ім. Д. І. Яворницького Л. М. Голубчик та Л. М. Чуриловою. Повторно обстежений у 2006 р. співробітником

Дніпропетровського обласного центру з охорони історико-культурних цінностей Н. М. Жаріновою. Недосліджений.

Поодинокий курган заввишки 2 м, діаметр – 40 м. Поверхня задернована. В насипу знаходяться сучасні поховання.

Література: 1. Елинова А. П., Голубчик А. Н., Чурилова А. Н. *Отчет о разведках Днепропетровского исторического музея в 1981 – 1982 гг. // Научный архив ИА АН УССР, ф. эксп. 1982/125, р. 18.* 2. *Технічна документація по встановленню меж територій пам'яток археології на землях Кисличуватської с/р Томаківського району Дніпропетровської області. – м. Дніпропетровськ. – 2006.*

*Лідія Голубчик
Наталія Жарінова*

21.6. Курган (археол.). Розташований на відстані 2,25 км на північ від центру південної частини села, на вододілі балок Камишувата та Кисличувата, що впадають у р. Томаківка.

Виявлений у 1981 р. археологами Дніпропетровського історичного музею ім. Д. І. Яворницького Л. М. Голубчик та Л. М. Чуриловою. Повторно обстежений у 2006 р. співробітником Дніпропетровського обласного центру з охорони історико-культурних цінностей Н. М. Жаріновою. Недосліджений.

Поодинокий курган заввишки 1 м, діаметр – 50 м. Поверхня роз-

орується. Насип сегментоподібної форми.

Література: 1. Елинова А. П., Голубчик А. Н., Чурилова А. Н. *Отчет о разведках Днепропетровского исторического музея в 1981 – 1982 гг. // Научный архив ИА АН УССР, ф. эксп. 1982/125, р. 18.* 2. *Технічна документація по встановленню меж територій пам'яток археології на землях Кисличуватської с/р Томаківського району Дніпропетровської області. – м. Дніпропетровськ. – 2006.*

*Лідія Голубчик
Наталія Жарінова*

21.7. Курган (археол.). Розташований на відстані 3,75 км на північний захід від центру південної частини села, на вододілі балок Широка та Кисличувата, які зливаються і впадають у р. Томаківка.

Виявлений у 1981 р. археологами Дніпропетровського історичного музею ім. Д. І. Яворницького Л. М. Голубчик та Л. М. Чуриловою. Повторно обстежений у 2006 р. співробітником Дніпропетровського обласного центру з охорони історико-культурних цінностей Н. М. Жаріновою. Недосліджений.

Поодинокий курган заввишки 1,5 м, діаметр – 50 м. Поверхня задернована, але розорювалася в попередні роки. Насип сегментоподібної форми. На північний захід від нього розташовані два кургани, які втратили наземні ознаки і виділяються на

ріаллі світлими плямами материково-го викиду.

Література: 1. Елинова А. П., Голубчик А. Н., Чурилова А. Н. *Отчет о разведках Днепропетровского исторического музея в 1981 – 1982 гг.* // Научный архив ИА АН УССР, ф. эксп. 1982/125, р. 18. 2. *Технічна документація по встановленню меж територій пам'яток археології на землях Кисличуватської с/р Томаківського району Дніпропетровської області.* – м. Дніпропетровськ. – 2006.

*Лідія Голубчик
Наталія Жарінова*

21.8. Курган (археол.). Розташований на відстані 1,8 км на північний захід від центру південної частини села, на вододілі балок Широка та Кисличувата, які зливаються і впадають у р. Томаківка.

Виявлений у 1981 р. археологами Дніпропетровського історичного музею ім. Д. І. Яворницького Л. М. Голубчик та Л. М. Чуриловою. Повторно обстежений у 2006 р. співробітником Дніпропетровського обласного центру з охорони історико-культурних цінностей Н. М. Жаріною. Недосліджений.

Поодинокий курган заввишки 0,5 м, діаметр – 40 м. Поверхня розорюється. Насип сегментоподібної форми.

Література: 1. Елинова А. П., Голубчик А. Н., Чурилова А. Н. *Отчет о разведках Днепропетровского исторического музея в 1981 – 1982 гг.* // Научный архив ИА АН УССР, ф. эксп. 1982/125, р. 18. 2. *Технічна документація по встановленню меж територій пам'яток археології на землях Кисличуватської с/р Томаківського району*

Дніпропетровської області. – м. Дніпропетровськ. – 2006.

*Лідія Голубчик
Наталія Жарінова*

21.9. Курган (археол.). Розташований на відстані 4,5 км на північний захід від північної околиці села, 3 км на схід від дороги Томаківка – Китайгородка, на вододілі балок Широка та Кисличувата, які зливаються і впадають у р. Томаківка.

Виявлений у 1981 р. археологами Дніпропетровського історичного музею ім. Д. І. Яворницького Л. М. Голубчик та Л. М. Чуриловою. Повторно обстежений у 2006 р. співробітником Дніпропетровського обласного центру з охорони історико-культурних цінностей Н. М. Жаріною. Недосліджений.

Поодинокий курган заввишки 3,5 м, діаметр – 70 м. Поверхня задернована, поли підрізані розорюванням. Насип напівсферичної форми.

Література: 1. Елинова А. П., Голубчик А. Н., Чурилова А. Н. *Отчет о разведках Днепропетровского исторического музея в 1981 – 1982 гг.* // Научный архив ИА АН УССР, ф. эксп. 1982/125, р. 18. 2. *Технічна документація по встановленню меж територій пам'яток археології на землях Кисличуватської с/р Томаківського району Дніпропетровської області.* – м. Дніпропетровськ. – 2006.

*Лідія Голубчик
Наталія Жарінова*

21.10. Курган (археол.). Розташований на відстані 5 км на північний захід від центру села, 2,2 км від дамби ставка, 0,5 км на схід від балки, біля польової дороги, на вододілі балок Широка та Кисличувата, які зливаються і впадають у р. Томаківка.

Виявлений у 1981 р. археологами Дніпропетровського історичного музею ім. Д. І. Яворницького Л. М. Голубчик та Л. М. Чуриловою. Повторно обстежений у 2006 р. співробітником Дніпропетровського обласного центру з охорони історико-культурних цінностей Н. М. Жаріною. Недосліджений.

Поодинокий курган заввишки 0,5 м, діаметр – 30 м. Поверхня розорюється. Насип сегментоподібної форми.

Література: 1. Елинова А. П., Голубчик Л. Н., Чурилова Л. Н. *Отчет о разведках Днепропетровского исторического музея в 1981 – 1982 гг. // Научный архив ИА АН УССР, ф. эксп. 1982/125, р. 18.* 2. *Технічна документація по встановленню меж територій пам'яток археології на землях Кисличуватської с/р Томаківського району Дніпропетровської області.* – м. Дніпропетровськ. – 2006.

Лідія Голубчик
Наталія Жарінова

21.11.Курганна група (археол.). Розташована на відстані 3,5 км на північ від центру південної частини села, між північними частинами села, праворуч дороги Томаківка – Дніпро-

петровськ, на вододілі балок Кисличувата та Камишувата, що впадають у р. Томаківка.

Виявлена в 1981 р. археологами Дніпропетровського історичного музею ім. Д. І. Яворницького Л. М. Голубчик та Л. М. Чуриловою. Повторно обстежена в 2006 р. співробітником Дніпропетровського обласного центру з охорони історико-культурних цінностей Н. М. Жаріною. Недосліджена.

У складі групи – три кургани (чотири насипи). Найбільший насип, що розташований за 0,25 км на північний захід від останніх, має висоту 3 м, діаметр – 60 м. Поверхня задернована, поли дуже підрізані розорюванням. Насип напівсферичної форми. На насипу знаходиться гранітна стела розміром 1×0,8×0,25 м. Менший за розмірами курган є так званим «довгим курганом» із двома вершинами заввишки 0,3 м та 0,4 м, розміром 40×20 м. Найменший насип має висоту 0,4 м, діаметр – 20 м, сегментоподібної форми. Поверхні менших курганів розорюються. В насипах простежуються виходи кам'яних підкурганних поховальних споруд.

Література: 1. Елинова А. П., Голубчик Л. Н., Чурилова Л. Н. *Отчет о разведках Днепропетровского исторического музея в 1981 – 1982 гг. // Научный архив ИА АН УССР, ф. эксп. 1982/125, р. 18.* 2. *Технічна документація по встановленню меж територій пам'яток археології на землях Кисличуватської с/р Томаківського району Дніпропетровської області.* – м. Дніпропетровськ. – 2006.

Лідія Голубчик
Наталія Жарінова

21.12. Курганна група (археол.). Розташована на відстані 3 км на північний захід від північної околиці села, 2 км на захід від дороги Томаківка – Чумаки, на вододілі балок Широка та Кисличувата, які зливаються і впадають у р. Томаківка.

Виявлена у 1981 р. археологами Дніпропетровського історичного музею ім. Д. І. Яворницького Л. М. Голубчик та Л. М. Чуриловою. Повторно обстежена в 2006 р. співробітником Дніпропетровського обласного центру з охорони історико-культурних цінностей Н. М. Жаріною. Недосліджена.

У складі групи – чотири кургани, що розташовані купчасто. Домінуючий насип має висоту 3 м, діаметр – 60 м. Поверхня задернована. Насип напівсферичної форми. На вершині – відбитки геодезичної траншеї з бетонним репером у центрі від зруйнованого знака триангуляції. Другий за розмірами курган – заввишки 1,5 м, діаметр – 40 м. Найменші насипи мають висоти – 0,5 м та 0,3 м, діаметри – по 20 м. Поверхні менших курганів розорюються. Насипи сегментоподібної форми.

Література: 1. Елинова Л. П., Голубчик Л. Н., Чурилова Л. Н. *Отчет о разведках Днепропетровского исторического музея в 1981 – 1982 гг.* // Научный архив ИА АН УССР, ф. эксп. 1982/125, р. 18. 2. *Технічна документація по встановленню меж територій пам'яток археології на землях Кисличуватської с/р Томаківського району Дніпропетровської області.* – м. Дніпропетровськ. – 2006.

*Лідія Голубчик
Наталія Жарінова*

21.13. Курганна група (археол.). Розташована на відстані 5,9 км на північний захід від північної околиці села, 1,5 км на схід від дороги Томаківка – Китайгородка, на вододілі балок Кисличувата та Капітанівка, що впадають у р. Томаківка.

Виявлена в 1981 р. археологами Дніпропетровського історичного музею ім. Д. І. Яворницького Л. М. Голубчик та Л. М. Чуриловою. Повторно обстежена в 2006 р. співробітником Дніпропетровського обласного центру з охорони історико-культурних цінностей Н. М. Жаріною. Недосліджена.

У складі групи – два кургани, що розташовані по вісі схід – захід. Насипи мають висоти – 1 м та 0,5 м, діаметри – 40 м та 20 м. Поверхні розорюються. Насипи сегментоподібної форми.

Література: 1. Елинова Л. П., Голубчик Л. Н., Чурилова Л. Н. *Отчет о разведках Днепропетровского исторического музея в 1981 – 1982 гг.* // Научный архив ИА АН УССР, ф. эксп. 1982/125, р. 18. 2. *Технічна документація по встановленню меж територій пам'яток археології на землях Кисличуватської с/р Томаківського району Дніпропетровської області.* – м. Дніпропетровськ. – 2006.

*Лідія Голубчик
Наталія Жарінова*

21.14. Курганна група (археол.) Розташована на відстані 3,5 км на захід від північної околиці села, на вододілі балок Широка та Кисличувата, які зливаються і впадають у р. Томаківка.

Виявлена в 1981 р. археологами Дніпропетровського історичного музею ім. Д. І. Яворницького Л. М. Голубчик та Л. М. Чуриловою. Повторно обстежена в 2006 р. співробітником Дніпропетровського обласного центру з охорони історико-культурних цінностей Н. М. Жаріною. Недосліджена.

У складі групи – два кургани заввишки 0,5 м та 0,4 м, діаметри – 30 м та 20 м, що розташовані по вісі північ – південь. Поверхні розорюються. Насипи сегментоподібної форми.

Література: 1. Елинова А. П., Голубчик А. Н., Чурилова Л. Н. *Отчет о разведках Днепропетровского исторического музея в 1981 – 1982 гг. // Научный архив ИА АН УССР, ф. экп. 1982/125, р. 18.* 2. *Технічна документація по встановленню меж територій пам'яток археології на землях Кисличуватської с/р Томаківського району Дніпропетровської області.* – м. Дніпропетровськ. – 2006.

*Лідія Голубчик
Наталія Жарінова*

21.15. Могильник курганний «Могила Зарубчиста» (археол.). Розташований на відстані 1,3 км на північ від північної околиці

села, 0,35 км на схід від дороги Дніпропетровськ – Томаківка, на вододілі балок Кисличувата та Камішувата, що впадають у р. Томаківка.

Виявлений у 1981 р. археологами Дніпропетровського історичного музею ім. Д. І. Яворницького Л. М. Голубчик та Л. М. Чуриловою. Повторно обстежений у 2006 р. співробітником Дніпропетровського обласного центру з охорони історико-культурних цінностей Н. М. Жаріною. Недосліджений.

У складі могильника – сім курганів, що витягнулися ланцюжком із північного заходу на південний схід протяжністю 0,4 км. Домінуючий насип, що розташований біля лісосмути, має висоту 5 м, діаметр – 100 м. Поверхня задернована, поли розорюються, особливо полого південна. В насипу простежуються виходи кам'яних підкурганних поховальних споруд. На вершині – відбитки від зруйнованого триангуляційного знака. Менший за розмірами курган, що знаходиться з другого боку лісосмути, заввишки 1 м, діаметр – 50 м. Поверхня розорюється, насип сегментоподібної форми. В насипу простежуються виходи кам'яних підкурганних поховальних споруд. Розміри найменших курганів надаються відповідно до порядку зменшення (висота/діаметр): 0,5/30 м; два по 0,4/20 м; два по 0,3/20 м. Поверхні менших курганів розорюються. В насипах простежуються виходи кам'яних підкурганних

поховальних споруд, а також викиди материкової глини. На насипу кургану, Н – 0,5 м, знайдений фрагмент ручки грецької амфори.

Література: 1. Елинова А. П., Голубчик А. Н., Чурилова А. Н. *Отчет о разведках Днепропетровского исторического музея в 1981 – 1982 гг.* // Научный архив ЦА АН УССР, ф. эксп. 1982/125, р. 18. 2. *Технічна документація по встановленню меж територій пам'яток археології на землях Кисличуватської с/р Томаківського району Дніпропетровської області.* – м. Дніпропетровськ. – 2006.

*Лідія Голубчик
Наталія Жарінова*

Село Кисличувата. Братська могила воїнів громадянської війни

21.16. Братська могила воїнів громадянської війни (іст.). Розташована за 3 км від села, ліворуч від дороги Кисличувата – Чумаки.

Поховано 13 червоноармійців Південного фронту, які загинули у вересні 1920 р. у бою з підрозділами Руської армії П. М. Врангеля. Прізвища похованих невідомі.

В ніч на 25 вересня 1920 р. Корнилівська та Піхотна генерала Маркова дивізії Руської армії під артилерійським та кулеметним вогнем військ радянського Південного фронту переправилися вбхід на правий берег Дніпра з острова Хортиця в районі м. Олександрівськ (тепер Запоріжжя). Оволоділи висотами, захопили у полон частину 3-ї радянської стрілецької дивізії і продовжили наступ у північно-західному (корнилівці) та південно-західному (марковці) напрямках. У цей же день Кубанська козацька дивізія форсувала Речище (тепер під дзеркалом Каховського водосховища) і прорвалася на Томаківку. Під час руху Корнилівської та Кубанської дивізій від дніпровської переправи в район Нікополя вони вели бої з частинами 1-ї та 3-ї радянських стрілецьких дивізій і 2-ю та 21-ю кавалерійськими дивізіями II Кінної армії. В одному з боїв у районі с. Кисличувата загинули червоні кіннотники-добровольці, уродженці сіл Томаківка, Кисличувата та ін. Загиблих поховали в могилі, що описується.

В 1957 р. на могилі (3,6×3,5 м), яка співпадає з основою постаменту, встановлена двофігурна залізобетонна скульптура. Меморіальних написів немає.

Література: 1. Врангель П. Н. *Записки. Ноябрь 1916 – ноябрь 1920.* (В двух томах) Т. 1. – М.: Харвест, 2002. 2. *Комсомол Дніпропетровщини / Збірка статей.* – Дніпропетровськ, 1958. 3. *Твій рідний край.* – Дніпропетровськ, 1968.

Надія Шейміна

Село Кисличувата. Братська могила радянських воїнів

21.17. Братська могила радянських воїнів (іст.). Вул. Ювілейна, 5. В центрі села, біля клубу.

Поховані воїни 3-го Українського фронту, які загинули наприкінці грудня 1943 – в січні 1944 р. у боях у районі села. Відомо 25 прізвищ.

Наступаючи наприкінці жовтня 1943 р. з плацдармів на території Солонянського району, 8-а гвардійська армія (генерал-полковник В. І. Чуйков) 3-го Українського фронту (генерал армії Р. Я. Малиновський) у другій половині грудня 1943 р. на нікопольському напрямку наптовхнулася на глибоко ешелоновану оборону противника. 19 грудня 1943 р. підрозділи 4-го гвардійського стрілецького корпусу 8-ї армії на цій ділянці фронту розпочали наступальну операцію з метою прориву оборони противника. Під час цих боїв 30 грудня 1943 р. воїни 246-го гвардійського стрілецького полку 82-ї гвардійської стрілецької дивізії (генерал-майор І. О. Макаренко) визволили с. Кисличувата від

німецько-фашистських загарбників, але не змогли просунутися далі – наптовхнулися на шалений опір противника, який закріпився на пануючих висотах. Полк змушений був вести тут бої до середини січня 1944 р. Загиблі в цих боях воїни поховані в могилі, що описується.

В 1958 р. за земляною могилою (5,6×2,7 м), яка обкладена по периметру бетонним бордюром, установлена скульптура жінки з хлопчиком. У 1975 р. праворуч та ліворуч від скульптури споруджені дві стели, на яких увічнені прізвища 172 земляків, які загинули на фронтах Другої світової війни. В 2008 р. на могилі розміщено меморіальну дошку із чорного граніту з прізвищами 24 похованих воїнів, а стели обкладені керамічною плиткою.

Література: 1. ЦАМО, ф. 58, оп. 18002, стр. 122; ф. 345, оп. 5487, стр. 100.

Надія Шейміна

22. Китайгородка, с. (Китайгородська с/р)

22.1. Курган (археол.). Розташований на відстані 1,9 км на південь від центру села, на гребені вододілу річок Камішувата та Томаківка, в верхів'ях балок Сурська та Тошила.

Виявлений у 1981 р. археологами Дніпропетровського історичного музею ім. Д. І. Яворницького Л. М. Го-

лубчик та Л. М. Чуриловою. Повторно обстежений у 2006 р. співробітником Дніпропетровського обласного центру з охорони історико-культурних цінностей Н. М. Жаріною. Недосліджений.

Поодинокий курган – заввишки 3 м, діаметр – 60 м. На вершині був установлений триангуляційний знак, від якого залишився бетонний репер. Вершина насипу задернована, решта поверхні розорюється. Північна пола насипу коротка та крута, південна – полого та витягнута.

Література: 1. Елинова А. П., Голубчик А. Н., Чурилова А. Н. *Отчет о разведках Днепропетровского исторического музея в 1981 – 1982 гг.* // Научный архив ИА АН УССР, ф. эксп. 1982/125, р. 18. 2. *Технічна документація по встановленню меж територій пам'яток археології на землях Китайгородської с/р Томаківського району Дніпропетровської області.* – м. Дніпропетровськ. – 2006.

*Лідія Голубчик
Наталія Жарінова*

22.2. Курган (археол.). Розташований на відстані 2,25 км на південний захід від центру села, на гребені вододілу річок Камишувата та Томаківка, в верхів'ях балки та яру Пришивний.

Виявлений у 1981 р. археологами Дніпропетровського історичного музею ім. Д. І. Яворницького Л. М. Голубчик та Л. М. Чуриловою. Повторно

обстежений у 2006 р. співробітником Дніпропетровського обласного центру з охорони історико-культурних цінностей Н. М. Жаріною. Недосліджений.

Поодинокий курган – заввишки 1 м, діаметр – 50 м. Поверхня розорюється, насип сегментоподібної форми, поли розтягнуті, вершина сплюснена.

Література: 1. Елинова А. П., Голубчик А. Н., Чурилова А. Н. *Отчет о разведках Днепропетровского исторического музея в 1981 – 1982 гг.* // Научный архив ИА АН УССР, ф. эксп. 1982/125, р. 18. 2. *Технічна документація по встановленню меж територій пам'яток археології на землях Китайгородської с/р Томаківського району Дніпропетровської області.* – м. Дніпропетровськ. – 2006.

*Лідія Голубчик
Наталія Жарінова*

22.3. Курган (археол.). Розташований на відстані 3,5 км на північний захід від центру села, 0,5 км на захід від ставка, розташованого в балці, на вододілі балок Котова та Пришивна, що впадають у р. Камишувата.

Виявлений у 1981 р. археологами Дніпропетровського історичного музею ім. Д. І. Яворницького Л. М. Голубчик та Л. М. Чуриловою. Повторно обстежений у 2006 р. співробітником Дніпропетровського обласного центру з охорони історико-культурних цінностей Н. М. Жаріною. Недосліджений.

Поодинокий курган заввишки 0,7 м, діаметр – 40 м. Поверхня розорювалася, але на момент огляду – задернована, насип сегментоподібної форми, поли розтягнуті, вершина сплюснена.

Література: 1. Елинова А. П., Голубчик А. Н., Чурилова А. Н. *Отчет о разведках Днепропетровского исторического музея в 1981 – 1982 гг.* // Научный архив ЦА АН УССР, ф. эксп. 1982/125, р. 18. 2. *Технічна документація по встановленню меж територій пам'яток археології на землях Китайгородської с/р Томаківського району Дніпропетровської області.* – м. Дніпропетровськ. – 2006.

Лідія Голубчик
Наталія Жарінова

22.4. Курган (археол.). Розташований на відстані 3,5 км на північ – північний захід від центру села, на вододілі балок Сурська та Пришивна, що впадають у р. Камішувата.

Виявлений у 2006 р. співробітником Дніпропетровського обласного центру з охорони історико-культурних цінностей Н. М. Жаріновою. Недосліджений.

Поодинокий курган заввишки 0,7 м, діаметр – 30 м. Поверхня розорювалася, на момент огляду – задернована, насип сегментоподібної форми, поли розтягнуті, вершина сплюснена.

Література: 1. *Технічна документація по встановленню меж територій пам'яток археології на землях Китайгородської с/р Томаківського району Дніпропетровської області.* – м. Дніпропетровськ. – 2006.

Наталія Жарінова

22.5. Курган (археол.). Розташований на відстані 0,75 км на північний захід від центру села, з північного боку сільського кладовища, на вододілі балок Сурська та Пришивна, що впадають у р. Камішувата.

Виявлений у 2006 р. співробітником Дніпропетровського обласного центру з охорони історико-культурних цінностей Н. М. Жаріновою. Недосліджений.

Поодинокий курган заввишки 1,5 м, діаметр – 50 м. Поверхня розорюється, насип сегментоподібної форми, поли розтягнуті, вершина сплюснена.

Література: 1. *Технічна документація по встановленню меж територій пам'яток археології на землях Китайгородської с/р Томаківського району Дніпропетровської області.* – м. Дніпропетровськ. – 2006.

Наталія Жарінова

22.6. Курган (археол.). Розташований на відстані 2 км на північ від центру села, на вододілі балок Сурська та Пришивна, що впадають у р. Камішувата, за 0,5 км на захід від б. Сурська.

Виявлений у 2006 р. співробітником Дніпропетровського обласного центру з охорони історико-культурних цінностей Н. М. Жаріновою. Недосліджений.

Поодинокий курган заввишки 0,5 м, діаметр – 30 м. Поверхня розорюється, насип сегментоподібної

форми, поли розтягнуті, вершина сплюснена.

Література: 1. Технічна документація по встановленню меж територій пам'яток археології на землях Китайгородської с/р Томаківського району Дніпропетровської області. – м. Дніпропетровськ. – 2006.

Наталія Жарінова

22.7. Курган (археол.). Розташований на відстані 1,5 км на південь від центру села, на гребені вододілу річок Камишувата та Томаківка, в верхів'ях б. Сурська.

Виявлений у 2006 р. співробітником Дніпропетровського обласного центру з охорони історико-культурних цінностей Н. М. Жаріною. Недосліджений.

Поодинокий курган заввишки 0,5 м, діаметр – 20 м. Поверхня розорюється, насип сегментоподібної форми, поли розтягнуті, вершина сплюснена.

Література: 1. Технічна документація по встановленню меж територій пам'яток археології на землях Китайгородської с/р Томаківського району Дніпропетровської області. – м. Дніпропетровськ. – 2006.

Наталія Жарінова

22.8. Курган (археол.). Розташований на відстані 1,7 км на південь – південний схід від центру села, на гребені вододілу річок Камишувата та Томаківка, в верхів'ях б. Сурська.

Виявлений у 2006 р. співробітником Дніпропетровського обласного центру з охорони історико-культурних цінностей Н. М. Жаріною. Недосліджений.

Поодинокий курган заввишки 1 м, діаметр – 40 м. Поверхня розорюється, насип сегментоподібної форми, поли розтягнуті, вершина сплюснена.

Література: 1. Технічна документація по встановленню меж територій пам'яток археології на землях Китайгородської с/р Томаківського району Дніпропетровської області. – м. Дніпропетровськ. – 2006.

Наталія Жарінова

22.9. Курган (археол.). Розташований на відстані 0,85 км на південь від центру села, на вододілі відрогів б. Сурська, що впадає в б. Крутенька.

Виявлений у 2006 р. співробітником Дніпропетровського обласного центру з охорони історико-культурних цінностей Н. М. Жаріною. Недосліджений.

Поодинокий курган заввишки 0,4 м, діаметр – 24 м. Поверхня розорюється, насип сегментоподібної форми.

Література: 1. Технічна документація по встановленню меж територій пам'яток археології на землях Китайгородської с/р Томаківського району Дніпропетровської області. – м. Дніпропетровськ. – 2006.

Наталія Жарінова

22.10. Курган (археол.). Розташований на відстані 4,5 км на північний захід від центру села, 1 км на південь від пам'ятки історії – Братська могила радянських воїнів, на вододілі балок Котова та Весела, що впадають у р. Камишувата.

Виявлений у 2006 р. співробітником Дніпропетровського обласного центру з охорони історико-культурних цінностей Н. М. Жаріною. Недосліджений.

Поодинокий курган заввишки 1 м, діаметр – 50 м. Поверхня розорюється, насип сегментоподібної форми.

Література: 1. Технічна документація по встановленню меж територій пам'яток археології на землях Китайгородської с/р Томаківського району Дніпропетровської області. – м. Дніпропетровськ. – 2006.

Наталія Жарінова

22.11. Курганна група (археол.). Розташована на відстані 2,1 км на південний захід від центру села, на гребені вододілу річок Камишувата та Томаківка, в верхів'ях б. Сурська та яру Пришивний.

Виявлена в 1981 р. археологами Дніпропетровського історичного музею ім. Д. І. Яворницького Л. М. Голубчик та Л. М. Чуриловою. Повторно обстежена в 2006 р. співробітником Дніпропетровського обласного цент-

ру з охорони історико-культурних цінностей Н. М. Жаріною. Недосліджена.

У складі групи – чотири кургани, що розташовані на місцевості по вісі північний захід – південний схід. Домінуючий насип – заввишки 2 м, діаметр – 60 м; напівсферичної форми. З північно-східної сторони, змикаючись полами, біля нього розташований менший насип заввишки 0,7 м, діаметр – 30 м; сегментоподібної форми. Поверхні насипів задерновані. Розташований на південний схід насип має висоту 0,5 м, діаметр – 46 м. Вершина задернована, поли дуже розтягнуті розорюванням; сегментоподібної форми. Крайній насип могильника – заввишки 1 м, діаметр – 40 м; сегментоподібної форми. Поверхня розорюється.

Література: 1. Елинова Л. П., Голубчик Л. Н., Чурилова Л. Н. Отчет о разведках Днепропетровского исторического музея в 1981 – 1982 гг. // Научный архив ИА АН УССР, ф. експ. 1982/125, р. 18. 2. Технічна документація по встановленню меж територій пам'яток археології на землях Китайгородської с/р Томаківського району Дніпропетровської області. – м. Дніпропетровськ. – 2006.

Лідія Голубчик
Наталія Жарінова

22.12. Курганна група (археол.). Розташована на відстані 5,5 км на захід – північний захід від центру

села, 0,8 км на захід від балки, на вододілі балок Котова та Весела, що впадають у р. Камишувата.

Виявлена в 1981 р. археологами Дніпропетровського історичного музею ім. Д. І. Яворницького Л. М. Голубчик та Л. М. Чуриловою. Повторно обстежена в 2006 р. співробітником Дніпропетровського обласного центру з охорони історико-культурних цінностей Н. М. Жаріною. Недосліджена.

У складі групи – два насипи, що з'єднані перемичкою. Домінуючий насип – заввишки 3 м, діаметр – 60 м. Вершина задернована, половина поверхні розорюється. Північна пола крута, південна – похила. Біля нього розташований менший насип заввишки 0,4 м, діаметр – 20 м; сегментоподібної форми. Поверхня розорюється. В центрі – залишки від бетонного реперу зруйнованого триангуляційного знака.

Література: 1. Елинова А. П., Голубчик А. Н., Чурилова А. Н. *Отчет о разведках Днепропетровского исторического музея в 1981 – 1982 гг. // Научный архив ЦА АН УССР, ф. экз. 1982/125, р. 18.* 2. *Технічна документація по встановленню меж територій пам'яток археології на землях Китайгородської с/р Томаківського району Дніпропетровської області. – м. Дніпропетровськ. – 2006.*

*Лідія Голубчик
Наталія Жарінова*

22.13. Курганна група (археол.). Розташована на відстані 2,6 км на північ – північний захід від центру села, на вододілі балок Сурська та Пришивна, що впадають у р. Камишувата.

Виявлена в 2006 р. співробітником Дніпропетровського обласного центру з охорони історико-культурних цінностей Н. М. Жаріною. Недосліджена.

У складі групи – два кургани, що розташовані на місцевості по вісі північ–південь. Домінуючий насип заввишки 2,2 м, діаметр – 40 м; напівсферичної форми. Поверхня задернована, поли підрізані розорюванням. Південний насип заввишки 0,5 м, діаметр – 20 м; сегментоподібної форми. Поверхня розорюється.

Література: 1. *Технічна документація по встановленню меж територій пам'яток археології на землях Китайгородської с/р Томаківського району Дніпропетровської області. – м. Дніпропетровськ. – 2006.*

Наталія Жарінова

22.14. Курганна група (археол.). Розташована на відстані 4,75 км на захід – північний захід від центру села, біля урвища Любимівка, на схід від кладовища та пам'ятки «Братська могила радянських воїнів», на вододілі балок Котова та Весела, що впадають у р. Камишувата.

Виявлена в 2006 р. співробітником Дніпропетровського обласного цент-

ру з охорони історико-культурних цінностей Н. М. Жаріною. Недосліджена.

У складі групи – три кургани заввишки по 0,3 м, діаметри – по 20 м; два з яких перетинаються полами. На ріллі видніються завдяки жовтим плямам материкових викидів. Поверхні розорюються, насипи сегментоподібної форми, поли розтягнуті, вершини сплюснені.

Література: 1. Технічна документація по встановленню меж територій пам'яток археології на землях Китайгородської с/р Томаківського району Дніпропетровської області. – м. Дніпропетровськ. – 2006.

Наталія Жарінова

22.15. Курганна група (археол.). Розташована на відстані 3 км на південний захід від центру села, біля лісосмуги, на гребені вододілу річок Камишувата та Томаківка, в верхів'ях б. Кам'янувата та яру Пришивний.

Виявлена в 2006 р. співробітником Дніпропетровського обласного центру з охорони історико-культурних цінностей Н. М. Жаріною. Недосліджена.

У складі групи – два кургани, що розташовані на місцевості по вісі північ–південь–схід. Домінуючий насип заввишки 1,7 м, діаметр – 40 м. Менший має висоту 0,5 м, діаметр – 30 м. Поверхні розорюються, насипи сегментоподібної форми, поли розтягнуті, вершини сплюснені.

Література: 1. Технічна документація по встановленню меж територій пам'яток археології на землях Китайгородської с/р Томаківського району Дніпропетровської області. – м. Дніпропетровськ. – 2006.

Наталія Жарінова

22.16. Курганна група (археол.). Розташована на відстані 3,5 км на захід – південний захід від центру села, на вододілі річок Камишувата Сура, Солона та Томаківка, в верхів'ях балок Котова та Кам'янувата.

Виявлена в 1981 р. археологами Дніпропетровського історичного музею ім. Д. І. Яворницького Л. М. Голубчик та Л. М. Чуриловою. Повторно обстежена у 2006 р. співробітником Дніпропетровського обласного центру з охорони історико-культурних цінностей Н. М. Жаріною. Недосліджена.

У складі групи – три насипи (два кургани), що розташовані компактною ланцюжком по вісі схід – захід. Домінуючий насип являє собою так званий «довгий курган» із двома вершинами та перемичкою. Більша вершина заввишки 2,5 м, менша – 1,3 м, максимальні розміри – 90×60 м, більша вершина задернована, решта поверхні розорюється. В центрі вершини знаходиться яма від зруйнованого знака триангуляції та геодезична траншея. В насипі також видніються декілька невеликих грабіжницьких

шурфів. Менший курган – заввишки 0,5 м, діаметр – 20 м. Насип сегментоподібної форми, поверхня розорюється.

Література: 1. Елинова А. П., Голубчик А. Н., Чурилова А. Н. *Отчет о разведках Днепропетровского исторического музея в 1981 – 1982 гг.* // Научный архив ИА АН УССР, ф. эксп. 1982/125, р. 18. 2. *Технічна документація по встановленню меж територій пам'яток археології на землях Китайгородської с/р Томаківського району Дніпропетровської області.* – м. Дніпропетровськ. – 2006.

*Лідія Голубчик
Наталія Жарінова*

22.17. Могильник курганий (археол.). Розташований на відстані 2,15 км на південний схід від центру села, 0,25 км від дороги, яка веде до шосе Дніпропетровськ – Нікополь, на вододілі річок Камишувата Сура та Томаківка, в верхів'ях балок Сурська та Капітанівка.

Виявлений у 1981 р. археологами Дніпропетровського історичного музею ім. Д. І. Яворницького Л. М. Голубчик та Л. М. Чуриловою. Повторно обстежений у 2006 р. співробітником Дніпропетровського обласного центру з охорони історико-культурних цінностей Н. М. Жаріною. Недосліджений.

У складі могильника – п'ять насипів (чотири кургани), чотири з яких розтягнулися ланцюжком по вісі північний схід – південний захід протяжністю 0,3 км. Домінуючий насип

являє собою так званий «довгий курган» із двома вершинами та перемичкою. Висота більшої вершини – 4,5 м, меншої – 2,5 м, максимальні діаметри – 100×70 м. Поверхня задернована. Третій насип, що розташований на півдні ланцюжка, заввишки 2 м, діаметр – 46 м, напівсферичної форми, задернований, поли розорюються. Найменший курган має висоту 0,4 м, діаметр – 20 м. Насип сегментоподібної форми, поверхня розорюється. За 100 м на південний схід від цієї групи знаходиться останній насип, заввишки 2 м, діаметр – 60 м, сегментоподібної форми. Вершина задернована, поли розорюються.

Література: 1. Елинова А. П., Голубчик А. Н., Чурилова А. Н. *Отчет о разведках Днепропетровского исторического музея в 1981 – 1982 гг.* // Научный архив ИА АН УССР, ф. эксп. 1982/125, р. 18. 2. *Технічна документація по встановленню меж територій пам'яток археології на землях Китайгородської с/р Томаківського району Дніпропетровської області.* – м. Дніпропетровськ. – 2006.

*Лідія Голубчик
Наталія Жарінова*

22.18. Братська могила радянських воїнів (іст.). Поблизу колишнього села Любимівка.

Поховано 700 воїнів 3-го Українського фронту, які загинули в грудні 1943 – на початку січня 1944 р. у боях у районі села. Відомо 428 прізвищ.

Наступаючи з кінця жовтня

Село Китайгородка.

Братська могила радянських воїнів

1943-го р. з плацдармів на території Солонянського району 8-а гвардійська армія (генерал-полковник В. І. Чуйков) 3-го Українського фронту (генерал армії Р. Я. Малиновський) у другій половині грудня 1943 р. на нікопольському напрямку напштовхнулася на глибоко ешелоновану оборону противника. 19 грудня 1943 р. підрозділи 4-го гвардійського стрілецького корпусу 8-ї гвардійської армії на цій ділянці фронту розпочали наступальну операцію з метою прориву оборони противника. Під час цих боїв 19 грудня 1943 р. воїни 140-го та 142-го гвардійських стрілецьких полків 47-ї гвардійської стрілецької дивізії (генерал-майор Ф. А. Остапенко) 8-ї гвардійської армії визволили хутори Любимівка (з 1988 р. не існує), Божий Дар (з 1950-х не існує) та навколишню територію від нацистських окупантів. Розвинути наступ не вдалося. Бої в цьому районі

точилися до початку лютого 1944 р. У них брали участь підрозділи 35-ї (генерал-майор І. Я. Кулагін) та 47-ї гвардійських стрілецьких дивізій, 141-го окремого танкового полку (полковник Д. Ф. Данілов), 991-го самохідного артилерійського полку, 39-ї танкової (полковник С. І. Беспалов) та 56-ї мотострілецької (полковник Ф. Ф. Штанько) бригади 23-го танкового корпусу (генерал-лейтенант Ю. Г. Пушкін), 11-ї танкової бригади (підполковник Д. О. Філіпченко) фронтового підпорядкування, 123-ї окремої штрафної роти. В останні дні грудня 35-та та 47-ма стрілецькі дивізії були виведені на відпочинок і їхні позиції зайняла 74-а гвардійська стрілецька дивізія (полковник А. Т. Кузін), яка вела тут бої з 20 чисел грудня. В свою чергу в середині січня 1944 р., коли 8-а гвардійська армія зайняла позиції правіше по фронту, тут до початку лютого вів бої 180-й гвардійський стрілецький полк 60-ї гвардійської стрілецької дивізії (генерал-майор В. П. Соколов). Воїни, які загинули в цих боях, поховані в могилі, що описується.

В 1956 р. на могилі встановили надгробок (3×2,7 м), на якому – залізобетонна скульптура, яка в 1980-ті замінена скульптурою воїна з гілкою оливи. Постамент та надгробок обкладені гранітною брекчією, за могилою споруджена стела з металевими дошками, на яких увічнені прізвища похованих.

Література: 1. ЦАМО РФ, ф. 33, оп. 11458, стр. 277, 278; ф. 58, оп. 18001, стр. 1201, оп. 18002, стр. 33, 35, 41, 47, 48, 52, 54, 65, 66, 87, 98, 133, 148, 162, 180, 211, 271, 464; . ф. 2030, оп. 89988, стр. 8; ф. 345, оп. 5487, стр. 101; ф. 815, оп. 1, стр. 86.

Надія Шейміна

Село Китайгородка. Могили воїнів громадянської та Другої світової воєн

22.19. Могили воїнів громадянської та Другої світової воєн (іст.). Біля школи, в центрі села.

В одній братській могилі поховано 7 бійців партизанського загону, які були розстріляні 23 червня 1918 р. австро-німецькими окупантами; в другій – 600 воїнів 3-го Українського фронту, які загинули в грудні 1943 р. – лютому 1944 р. у боях у районі села. Відомі всі прізвища партизан та 513 прізвищ радянських воїнів.

У лютому 1918 р. у селі Китайгородка була створена перша волосна рада селянських і солдатських депутатів, головою якої обрано більшовика Андрія Семеновича Опалатенка. З окупацією території Катеринославського повіту, до якого входила і те-

риторія нинішнього Томаківського району, австро-угорськими військами, які організували тотальне пограбування населення, він створив із селянської бідноти та солдат-фронтовиків партизанський загін. Партизани нападали на окупантів, відбивали награване і повертали його селянам. Проти загону Опалатенка були послані карателі, яким удалося напасти на слід партизан і заарештувати сімох, серед яких був і сам командир. 23 червня 1918 р. після жорстоких катувань їх розстріляли. Після вигнання окупантів партизан поховали в братській могилі, що описується. В 1935 р. на могилі встановлено обеліск.

Наступаючи наприкінці жовтня 1943 р. з плацдармів на території Солонянського району, 8-а гвардійська армія (генерал-полковник В. І. Чуйков) 3-го Українського фронту (генерал армії Р. Я. Малиновський) у другій половині грудня 1943 р. на нікопольському напрямку напштовхнулася на глибоко ешелоновану оборону противника. 19 грудня 1943 р. радянські війська перейшли в наступ. 20 грудня 1943 р. з боку хутора Любимівка, який напередодні був визволений радянськими військами, до с. Китайгородка увірвалися танки 39-ї танкової (полковник С. І. Беспалов) бригади 23-го танкового корпусу (генерал-лейтенант Ю. Г. Пушкін), але під ударами противника змушені були відійти. 30 грудня 1943 р. село визволив 226-й стрілецький полк 74-ї стрі-

лецької дивізії (полковник А. Т. Кузін) 8-ї гвардійської армії, яка вела бої в районі села Китайгородка, хуторів Зелений Клин та Красний (тепер не існує) до середини січня 1944 р. Після передислокування військ 8-ї гвардійської армії правіше по фронту, цю ділянку зайняли 244-а (генерал-майор Г. А. Афанасьєв) та 60-а гвардійська (генерал-майор В. П. Соколов) стрілецькі дивізії 6-ї армії (генерал-лейтенант І. Т. Шльомін), які вели бої до початку лютого 1944 р. Для посилення їм на деякий час був приданий 130-й армійський гвардійський артилерійський гарматний полк. Воїни, які загинули в цих боях, поховані в могилі, що описується.

В 1957 р. на могилі встановлена залізобетонна скульптура. Реконструкції проводилися в 1982 та 2009 роках. На братській могилі радянських воїнів встановлена гранітна брила, на якій укріплена меморіальна дошка з чорного граніту з текстом: «Вічна слава героям, що полягли в боях за свободу і незалежність нашої Вітчизни». За могилою споруджена цегляна «Г»-подібна у плані стела, на якій укріплені металеві та чорні гранітні меморіальні дошки з прізвищами похованих та 147 земляків, які загинули на фронтах Другої світової війни. Під стіною на газоні встановлена металева дошка з текстом: «Боевым друзьям, павшим смертью храбрых в жестоких сражениях с немецко-фашистскими захватчиками в годы Великой Оте-

чественной войны при освобождении села Китайгородка. Ветераны бывшей 60-й гвардейской Павлоградской краснознаменной ордена Суворова стрелковой дивизии. Октябрь 1977». Позаду і праворуч від братської могили радянських воїнів, біля стели, знаходиться могила партизан громадянської війни. Могила земляна не має чітких ознак на поверхні. На ній покладена гранітна дошка, яка була встановлена відразу після поховання партизан: «Андрей Семенов Опалатенко Родил. 1897 г. Убит 23 июня 1918 г. Австро-Германцами за участие в большевистском движении. Мир праху твоему. Дорогой Андрюша. Начатое тобой дело мы клянемся довести до конца. Красноарм. 13-го Кавалерийского полка».

Література: 1. ЦАМО РФ, ф. 33, оп. 11458, стр. 280, 288, 290, 305, 307, 460, 466, 682; ф. 58, оп. 18002, стр. 48, 52, 93, 94, 98, 107, 121, 139, 143, 148, 151, 156, 189, 256, 283, 309, 380; оп. 18003, стр. 123, 668; оп. А-95199, стр. 7; ф. 334, оп. 5252, стр. 496; ф. 345, оп. 5487, стр. 107.

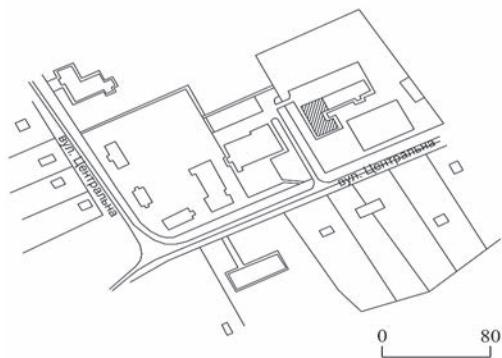
Надія Шейміна

22.20. Будинок земської школи, 1900-ті (архіт.). Вул. Центральна, 61.

Будинок загальноосвітньої школи розташовано в глибині земельної ділянки, обмеженої по периметру огороженням. Територія доглянута та озеленена, поруч розташований спортивний майданчик.

Село Китайгородка. Будинок земської школи

*Село Китайгородка. Будинок земської школи
(схема розташування)*

Починаючи з другої половини XIX ст., з появою крупної промисловості, виникає необхідність в освічених людях, що призводить до поширення будівництва шкільних будівель. Земські школи були найкращими в дореволюційні часи і за організацією освіти, і за якістю шкільних будівель. Збудована у 1900-х, школа пов'язана з низкою історичних подій. Під час громадянської війни у 1918 р. каральний загін австронімців схопив Андрія Семеновича Опалатенка – голову Китайгородської Ради депутатів, яка займалась розподілом майна поміщиків. Після нічних допитів у приміщенні школи, 28 червня його

розстріляно на подвір'ї. Крім того, тут навчався майбутній Герой Радянського Союзу – лейтенант Степан Костянтинівич Ляпота (13.12.1906 – 10.10.1943), який був удостоєний цього звання по-смертно за виконання військових завдань та проявлений героїзм. Рота, якою він командував, 17 годин поспіль утримувала плацдарм на підступах до Запоріжжя, сам він особисто знищив 2 танки, 2 самохідні гармати та близько 40 гітлерівців. На честь цієї події на бічному фасаді будівлі розміщено меморіальну дошку. Також на головному фасаді у 1985 р. встановлено дошку біля кульових слідів, які отримала школа під час боїв Другої світової війни. В повенні часи в школі, вшановуючи пам'ять загибих селян, відкрили Музей бойової слави, де зібрано особисті речі героїв, фотографії, спогади. Нині музей розміщено в окремий адміністративний будинок.

Будівля Китайгородської загальноосвітньої школи I-III ступенів – одноповерхова, з червоної цегли. Цоколь масивний, із гранітного каміння. Дах двоскатний, перекритий шифером. Перекриття пласкі, по дерев'яних балках. У плані будівля складної форми – прямокутний об'єм з двома несиметричними крилами. Первісно була симетричною, що характерно для земських шкіл за вільного розташування на ділянці, але пізніше до лівого крила виконано значну прибудову. Розпланувальна типологія – коридорна, з розміщенням на-

вчальних та допоміжних приміщень уздовж однієї довгої та двох коротких сторін рекреаційного коридору.

Композиція головного фасаду симетрична, центральньоосьова, тридільна, у 13 осей віконних прорізів. Парадний вхід, що розташовувався в центральному триосьовому ризаліті, закладений до рівня віконного. Головний вхід проходить через прибудований до лівого бічного фасаду тамбур. Додаткові входи розташовані на дворових фасадах. Віконні та дверні прорізи – прямокутної форми. Первісні фасади будівлі декоровано за допомогою лиштв із замковим камінням, підвіконних ніш, пілястр із квадратами, гуртів та увінчуючого карнизу з дентикулами (головний фасад). Завершення центрального ризаліту над карнизом – утрачено.

Будівля є типовим прикладом архітектури земських шкіл початку 1900-х, збудованих у стилі модерн.

Література: 1. *Архітектура шкільних будинків* / П. Ф. Альошин, А. І. Маринченко, В. В. Колесніков. – Київ: Вид. Акад. архітектури Української РСР, 1952. – С. 5 – 7. 2. *Визначні місця Дніпропетровщини* / Г. Ф. Ватченко, В. М. Петрищева, А. М. Сергєєва, М. І. Стругова. – Дніпропетровськ: «Промінь», 1967. – С. 72 – 73.

Надія Лиштва

23. Кірове, с. (Чумаківська с/р)

23.1. Курган (археол.). Розташований на відстані 1,3 км на схід – північ-

ний схід від центру села, на території старого саду, на вододілі б. Крутенька та безіменної притоки б. Коштова, що впадають у р. Камишувата Сура.

Виявлений у 1981 р. археологами Дніпропетровського історичного музею ім. Д. І. Яворницького Л. М. Голубчик та Л. М. Чуриловою. Повторно обстежений у 2006 р. співробітником Дніпропетровського обласного центру з охорони історико-культурних цінностей Н. М. Жаріною. Недосліджений.

Поодинокий курган – заввишки 1 м, діаметр – 40 м. Поверхня задернована, насип сегментоподібної форми.

Література: 1. Елинова А. П., Голубчик А. Н., Чурилова А. Н. *Отчет о разведках Днепропетровского исторического музея в 1981 – 1982 гг.* // *Научный архив ИА АН УССР, ф. эксп. 1982/125, р. 18.* 2. *Технічна документація по встановленню меж територій пам'яток археології на землях Чумаківської с/р Томаківського району Дніпропетровської області.* – м. Дніпропетровськ. – 2006.

*Лідія Голубчик
Наталія Жарінова*

23.2. Курган (археол.). Розташований на відстані 2,5 км на північ від центру села, на вододілі балок Гаркушина та Коштова, що впадають у р. Камишувата Сура, біля лісосмуги та польової дороги.

Виявлений у 1981 р. археологами

Дніпропетровського історичного музею ім. Д. І. Яворницького Л. М. Голубчик та Л. М. Чуриловою. Повторно обстежений у 2006 р. співробітником Дніпропетровського обласного центру з охорони історико-культурних цінностей Н. М. Жаріною. Недосліджений.

Поодинокий курган заввишки 0,4 м, діаметр – 20 м. Поверхня розорюється, насип сегментоподібної форми. Західна пола примикає до лісосмуги.

Література: 1. Елинова А. П., Голубчик А. Н., Чурилова А. Н. *Отчет о разведках Днепропетровского исторического музея в 1981 – 1982 гг.* // *Научный архив ИА АН УССР, ф. эксп. 1982/125, р. 18.* 2. *Технічна документація по встановленню меж територій пам'яток археології на землях Чумаківської с/р Томаківського району Дніпропетровської області.* – м. Дніпропетровськ. – 2006.

*Лідія Голубчик
Наталія Жарінова*

23.3. Курган «Могила Горешки» (археол.). Розташований на відстані 4 км на північ – північний захід від центру села, на вододілі балок Гаркушина та Коштова, що впадають у р. Камішувата Сура, в верхів'ях б. Зайчена (притока б. Коштова).

Виявлений у 1981 р. археологами Дніпропетровського історичного музею ім. Д. І. Яворницького Л. М. Голубчик та Л. М. Чуриловою. Повторно обстежений у 2006 р. співробітником Дніпропетровського обласного цент-

ру з охорони історико-культурних цінностей Н. М. Жаріною. Недосліджений.

Поодинокий курган заввишки 1 м, діаметр – 40 м. Південна частина насипу розташована у ліосмузі, задернована; північна – на ріллі, розорюється. Насип сегментоподібної форми.

Література: 1. Елинова А. П., Голубчик А. Н., Чурилова А. Н. *Отчет о разведках Днепропетровского исторического музея в 1981 – 1982 гг.* // *Научный архив ИА АН УССР, ф. эксп. 1982/125, р. 18.* 2. *Технічна документація по встановленню меж територій пам'яток археології на землях Чумаківської с/р Томаківського району Дніпропетровської області.* – м. Дніпропетровськ. – 2006.

*Лідія Голубчик
Наталія Жарінова*

23.4. Курганна група (археол.). Розташована на відстані 3 км на північний схід від центру села, по обидва боки дороги Кірове – Червоний Яр, на вододілі балок безіменної (притока б. Коштова) та Коштова, що впадає в р. Камішувата Сура.

Виявлена у 1981 р. археологами Дніпропетровського історичного музею ім. Д. І. Яворницького Л. М. Голубчик та Л. М. Чуриловою. Повторно обстежена в 2006 р. співробітником Дніпропетровського обласного центру з охорони історико-культурних цінностей Н. М. Жаріною. Недосліджена.

У складі групи – два кургани заввишки по 0,5 м, діаметри – по 30 м. Поверхні розорюються, насипи сегментоподібної форми.

Література: 1. Елинова А. П., Голубчик А. Н., Чурилова А. Н. *Отчет о разведках Днепропетровского исторического музея в 1981 – 1982 гг.* // *Научный архив ИА АН УССР, ф. эксп. 1982/125, р. 18.* 2. *Технічна документація по встановленню меж територій пам'яток археології на землях Чумаківської с/р Томаківського району Дніпропетровської області.* – м. Дніпропетровськ. – 2006.

*Лідія Голубчик
Наталія Жарінова*

23.5. Курганна група (археол.). Розташована на відстані 1,5 км на північ від центру села, на вододілі балок Коштова та Крутенька, що впадають у р. Камішувата Сура.

Виявлена в 1981 р. археологами Дніпропетровського історичного музею ім. Д. І. Яворницького Л. М. Голубчик та Л. М. Чуриловою. Повторно обстежена в 2006 р. співробітником Дніпропетровського обласного центру з охорони історико-культурних цінностей Н. М. Жаріною. Недосліджена.

У складі групи – два кургани заввишки 1 м та 0,4 м, діаметри – 50 м та 40 м відповідно. Поверхні розорюються, насипи сегментоподібної форми. По східній полі більшого та західній меншого пролягає ґрунтова дорога.

Література: 1. Елинова А. П., Голубчик А. Н., Чурилова А. Н. *Отчет о разведках Днепропетровского исторического музея в 1981 – 1982 гг.* // *Научный архив ИА АН УССР, ф. эксп. 1982/125, р. 18.* 2. *Технічна документація по встановленню меж територій пам'яток археології на землях Чумаківської с/р Томаківського району Дніпропетровської області.* – м. Дніпропетровськ. – 2006.

*Лідія Голубчик
Наталія Жарінова*

23.6. Могильник курганий «Могила Чорна» (археол.). Розташований на відстані 5 км на південний схід від центру села, вздовж траси Нікополь – Дніпропетровськ ланцюжком протяжністю 0,5 км, на вододілі річок Камішувата Сура та Томаківка, в верхів'ях балок Коштова, Камішувата та Широка.

Виявлений у 1981 р. археологами Дніпропетровського історичного музею ім. Д. І. Яворницького Л. М. Голубчик та Л. М. Чуриловою. Повторно обстежений у 2006 р. співробітником Дніпропетровського обласного центру з охорони історико-культурних цінностей Н. М. Жаріною. Недосліджений.

У складі могильника – вісім курганів, що розтягнулися ланцюжком по вісі північний схід – південний захід протяжністю 0,5 км. У східній частині могильника розташований домінуючий насип заввишки 5 м, діаметр – 60 м. Поверхня задерно-

вана, на вершині встановлений триангуляційний знак. Насип напівсферичної форми. До нього примикає маленький насип заввишки 0,5 м, діаметр – 24 м. Поверхня розорюється, насип сегментоподібної форми. У центрі могильника знаходиться другий за розмірами насип заввишки 1 м, діаметр – 40 м. Насип сегментоподібної форми, поверхня розорюється, на поверхні – чітка пляма материкового викиду. Розміри решти курганів надаються відповідно до порядку зменшення (висота/діаметр): 0,7/30 м; 0,4/24 м; три по 0,3/20 м. Поверхні розорюються, насипи сегментоподібної форми з жовтими плямами викидів материкової глини в центрі. Також подібні плями від розораних курганів у великій щільності простежуються на ріллі. Під час обстеження могильника знайдено фрагменти грецьких амфор та кам'яне точило.

Література: 1. Елинова А. П., Голубчик А. Н., Чурилова А. Н. *Отчет о разведках Днепропетровского исторического музея в 1981 – 1982 гг.* // *Научный архив ЦА АН УССР, ф. экз. 1982/125, р. 18.* 2. *Технічна документація по встановленню меж територій пам'яток археології на землях Чумаківської с/р Томаківського району Дніпропетровської області.* – м. Дніпропетровськ. – 2006.

*Лідія Голубчик
Наталія Жарінова*

*Село Кірове.
Братська могила радянських воїнів*

23.7. Братська могила радянських воїнів (іст.). У центрі села, між магазином і фельдшерським пунктом.

Поховані воїни 3-го Українського фронту, які загинули в грудні 1943 р. та січні – лютому 1944 р. у боях за визволення села від нацистських окупантів. Відомо 50 прізвищ.

Наступаючи з другої половини жовтня 1943-го із плацдармів на території Солонянського району в загальному напрямку на Кривий Ріг, 8-а гвардійська армія (генерал-полковник В. І. Чуйков) 3-го Українського фронту (генерал армії Р. Я. Малиновський) 30 грудня 1943 р. визволила с. Кірове від нацистських окупантів. Безпосередньо бої за село вела 74-а гвардійська стрілецька дивізія (полковник А. Т. Кузін). Зіткнувшись у цьому районі із жорстким опором противника, радянські війська змушені були перейти до оборони. Наприкінці січня – на початку лютого 1944 р. напередодні та

під час Нікопольсько-Криворізької наступальної операції тут вела бої 60-та гвардійська стрілецька дивізія (генерал-майор В. П. Соколов) 6-ї армії (генерал-лейтенант І. Т. Шльомін) 3-го Українського фронту. Воїни, які загинули в цих боях та померли від ран у ХППГ 5218, були поховані в могилі, що описується.

У 1957 р. на могилі, що являла собою земляний насип, обкладений по периметру бордюром з тинькованої цегли (14×12 м), розміщена залізобетонна скульптура. В 1967 р. проведена реконструкція. Замість даної скульптури біля підніжжя постаменту встановлена скульптура скорботної жінки, яка сидить. На постаменті укріплена залізобетонна дошка з текстом: «Сынам Родины – павшим героям, вечная слава». Перед могилою праворуч та ліворуч від неї встановлені дві однакові цегляні тиньковані стели, на яких укріплено по 8 залізобетонних меморіальних дошок. На стелі ліворуч одна з текстом: «Вечная слава воинам Советской Армии, павшим при освобождении села Кирово от немецко-фашистских захватчиков» і далі 4 дошки з прізвищами похованих. На всіх інших дошках цієї стели та на стелі праворуч від могили увічнені прізвища 128 земляків, які загинули на фронтах Другої світової війни.

Література: 1. ЦАМО РФ, ф. 58, оп. 18002, стр. 113, 838, 1090; оп. А-83627, стр. 7428; ф. 345, оп. 5487, стр. 107. 2. Окупаційний режим на Дніпропетровщині в хронологічних довідках місцевих органів влади 1941 – 1944. – Дніпропетровськ: Герда, 2010.

24. Краснопіль, с. (Зеленогайська с/р)

24.1. Курган (археол.). Розташований на відстані 1 км на північний схід від центру села, 0,1 км на північний захід від дороги Краснопіль – Новокраснопіль, 0,5 км на північний схід від кладовища, на вододілі б. Тернувата, що впадає в р. Томаківка, та яру Вовчий, що впадає в б. Широка.

Виявлений у 1981 р. археологами Дніпропетровського історичного музею ім. Д. І. Яворницького Л. М. Голубчик та Л. М. Чуриловою. Повторно обстежений у 2006 р. співробітником Дніпропетровського обласного центру з охорони історико-культурних цінностей Н. М. Жаріною. Недосліджений.

Поодинокий курган заввишки 5 м, діаметр – 70 м. Поверхня задернована, поли підрізані розорюванням. На вершині влаштований триангуляційний знак та є нори диких тварин. Північна пола крута, південна – витягнута і полого. Насип конічної форми.

Література: 1. Елинова А. П., Голубчик Л. Н., Чурилова Л. Н. Отчет о разведках Днепропетровского исторического музея в 1981 – 1982 гг. // Научный архив ИА АН УССР, ф. экзп. 1982/125, р. 18. 2. Технічна документація по встановленню меж територій пам'яток археології на землях Зеленогайської с/р Томаківського району Дніпропетровської області. – м. Дніпропетровськ. – 2006.

Надія Шейміна

Лідія Голубчик
Наталія Жарінова

25. Мирове, с-ще (Мирівська с/р)

25.1. Курганна група (археол.). Розташована на відстані 2,75 км на південний схід від центру селища, праворуч дороги на с. Новоукраїнка, на вододілі балок Оленева (Морозова) та Єремчина, що впадають у р. Томаківка з лівого берега.

Виявлена у 1981 р. археологами Дніпропетровського історичного музею ім. Д. І. Яворницького Л. М. Голубчик та Л. М. Чуриловою. Повторно обстежена у 2006 р. співробітником Дніпропетровського обласного центру з охорони історико-культурних цінностей Н. М. Жаріною. Недосліджена.

У складі групи – чотири кургани, що розташовані компактною групою – три з них перетинаються полями. Домінуючий у групі насип, що знаходиться в центрі могильника, заввишки 4 м, діаметр – 70 м. Насип правильної напівсферичної форми, поверхня задернована. Висота другого за розмірами – 2,5 м, діаметр – 50 м. Задернована лише вершина, поли розорюються. Два менші насипи мають висоти – 0,7 м та 0,5 м, діаметри – 34 м та 24 м. Поверхні розорюються, насипи сегментоподібної форми.

Література: 1. Елинова А. П., Голубчик А. Н., Чурилова А. Н. *Отчет о разведках Днепропетровского исторического музея в 1981 – 1982 гг.* // Научный архив ИА АН УССР, ф. эксп.

1982/125, р. 18. 2. Технічна документація по встановленню меж територій пам'яток археології на землях Мирівської с/р Томаківського району Дніпропетровської області. – м. Дніпропетровськ. – 2006.

*Лідія Голубчик
Наталія Жарінова*

25.2. Курганна група (археол.). Розташована на відстані 3,5 км на схід – південний схід від центру села, ліворуч дороги на с. Новоукраїнка, на вододілі балок Оленева (Морозова) та Єремчина, що впадають у р. Томаківка з лівого берега.

Виявлена в 1981 р. археологами Дніпропетровського історичного музею ім. Д. І. Яворницького Л. М. Голубчик та Л. М. Чуриловою. Повторно обстежена в 2006 р. співробітником Дніпропетровського обласного центру з охорони історико-культурних цінностей Н. М. Жаріною. Недосліджена.

У складі групи – два рівновеликих кургани заввишки по 2 м, діаметри – по 40 м. Насипи правильної напівсферичної форми; поверхня одного задернована, другого – розорюється. На поверхнях є виходи кам'яних підкурганних поховальних споруд.

Література: 1. Елинова А. П., Голубчик А. Н., Чурилова А. Н. *Отчет о разведках Днепропетровского исторического музея в 1981 – 1982 гг.* // Научный архив ИА АН УССР, ф. эксп. 1982/125, р. 18. 2. Технічна документація по встановленню меж територій пам'яток археології на землях Мирівської с/р Томаківського району

Дніпропетровської області. – м. Дніпропетровськ. – 2006.

*Лідія Голубчик
Наталія Жарінова*

пропетровського історичного музею в 1981 – 1982 гг. // Научный архив ИА АН УССР, ф. эксп. 1982/125, р. 21. 2. Технічна документація по встановленню меж територій пам'яток археології на землях Володимирівської с/р Томаківського району Дніпропетровської області. – м. Дніпропетровськ. – 2006.

*Лідія Голубчик
Сергій Ніколасв*

26. Миролюбивка, с. (Володимирівська с/р)

26.1. Курганна група (археол.). Розташована на відстані 1, 2 км на північний захід від центру села, біля дороги, яка веде до шосе Томаківка – Вищетагарасівка, за 0,2 км на схід від басейну, в верхів'ях балок Усенкової та Гамалій, що впадають у р. Томаківка.

Виявлена в 1981 р. археологами Дніпропетровського історичного музею ім. Д. І. Яворницького Л. М. Голубчик та Л. М. Чуриловою. Повторно обстежена у 2006 р. співробітником Дніпропетровського обласного центру з охорони історико-культурних цінностей С. М. Ніколаєвим. Недосліджена.

У складі групи два кургани. Висота більшого – 5 м, діаметр – 60 м, поверхня задернована, на насипу розташоване сучасне кладовище. Менший за розмірами має висоту 0,4 м, діаметр – 30 м, сегментовидної форми, розорюється.

Література: 1. Елинова А. П., Голубчик А. Н., Чурилова Л. Н. Отчет о разведках Дне-

27. Михайлівка, с. (Михайлівська с/р)

27.1. Курган (археол.). Розташований на відстані 2 км на південь – південний захід від центру села, за 0,125 км на схід та праворуч дороги Томаківка – Михайлівка, на вододілі балок Кочалчина та безіменної, що впадають у р. Томаківка з лівого берега.

Виявлений у 2005 р. науковим співробітником Дніпропетровського обласного центру з охорони історико-культурних цінностей Н. М. Жаріновою. Недосліджений.

Поодинокий курган заввишки 0,7 м, діаметр – 40 м. Насип сегментоподібної форми, поверхня розорюється, вершина сплюснена, поли розтягнуті.

Література: 1. Технічна документація по встановленню меж територій пам'яток археології на землях Михайлівської с/р Томаківського району Дніпропетровської області. – м. Дніпропетровськ. – 2006.

Наталія Жарінова

27.2. Могильник курганний (археол.). Розташований на відстані 2,5 км на південь – південний захід від центру села, на вододілі р. Томаківка та балки Кочалчина.

Виявлений у 1981 р. археологами Дніпропетровського історичного музею Л. М. Голубчик та Л. М. Чуриловою. Повторно обстежений у 2006 р. співробітником Дніпропетровського обласного центру з охорони історико-культурних цінностей С. М. Николаєвим. Недосліджений.

У складі могильника – тринадцять курганів. Висота більшого – 3,5 м, діаметр – 52 м, поверхня задернована, поли підрізані розорюванням, у нашішу є виходи підкурганних кам'яних споруджень. Другий за розмірами має висоту 3 м, діаметр – 50 м, насип розорюється, на вершині – геодезичний знак. Третій за розмірами – заввишки 1,7 м, діаметр – 40 м, розорюється, перетинається полою з найбільшим. П'ять наступних мають висоту по 1,5 м, діаметри – по 40 м, розорюються, поруч на ріллі – амфорний бій та крєпіда; на одному з них – стела розмірами 1×1×0,4 м. Ще два – заввишки 1 м та 0,7 м, діаметри 40 м та 24 м, розорюються, насипи сегментоподібні. Три найменших насипи мають висоту по 0,5 м, діаметри – по

20 м, сегментоподібні, розорюються.

Література: 1. Елинова Л. П., Голубчик Л. Н., Чурилова Л. Н. *Отчет о разведках Днепропетровского исторического музея в 1981 – 1982 гг.* // *Научный архив ИА АН УССР, ф. эксп. 1982/125, р. 21.* 2. *Технічна документація по встановленню меж територій пам'яток археології на землях Михайлівської с/р Томаківського району Дніпропетровської області.* – м. Дніпропетровськ. – 2006.

*Лідія Голубчик
Сергій Ніколаєв*

Село Михайлівка.

Братська могила дітей - жертв нацизму

27.3. Братська могила дітей – жертв нацизму (іст.). Біля правого фасаду приміщення школи.

Поховано 126 вихованців дитячого будинку, які були страчені нацистськими окупантами в березні 1942 р. Усі прізвища невідомі.

У 1937 р. у с. Михайлівці у приміщенні сільської школи було відкрито дитячий будинок для дітей-сиріт віком від 2 до 14 років. На початку червня 1941 р. в ньому виховувалося більш як 135 дітей, більшість із них – з фізичними вадами. Після захоплення села в жовтні 1941 р. нацистськими військами окупаційна влада викреслила зі списку дитячих закладів дитячий будинок інвалідів і не надавала жодної допомоги. Деякий час дитячий будинок ще продовжував існувати завдяки допомозі жителів села і тим запасам харчів, що збереглися. Але навесні 1942 р., коли настав справжній голод і дітей не було чим годувати, директорка дитячого будинку вимушена була звернутися за допомогою до Томаківської німецької комендатури. Комендант пообіцяв вирішити цю проблему і переселити дітей у будинок інвалідів до сусіднього с. Гарбузове. Невдовзі до будинку під'їхали німці та “поліцаї”, почали виводити дітей і саджати їх на підводи. Коли не залишилося місця, дітей, які не могли самостійно рухатися, почали закидати поверх тих, хто сидів. Дітей відвезли до протитанкового рову в кінці села і там розстріляли. Кидали до рову і закидали землею місцеві “поліцаї”. Багато дітей не померло зразу і через це земля на могилі ще довго ворухилася, але допомогти місцеві жителі не мали змоги, бо місце розстрілу охороняли. За спогадами місцевих жителів, врятуватися вдалося деяким вихованцям:

одні не ночували у будинку, інші змогли втекти з місця розстрілу, когось сховали місцеві жителі. В середині січня 1944 р. у с. Михайлівка розмістився штаб 203-ї стрілецької дивізії (генерал-майор Г. С. Зданович) 6-ї армії (генерал-лейтенант І. Т. Шльомін) 3-го Українського фронту (генерал армії Р. Я. Малиновський). Начальник штабу дивізії І. Ф. Беспалько привів до командира десятилітнього Митю Козуба, який жив в інтернаті і зміг перед стратою його вихованців утекти. Саме він показав радянським солдатам місце поховання дітей у протитанковому рові. Воїни дивізії відкопали останки 126 дітей, за спогадами Г. С. Здановича, та в присутності мешканців села перепоховали їх у братській могилі, що описується.

В 1974 р. на могилі (3×3 м) установлений залізобетонний пам'ятник із барельєфним зображенням фігур дітей. Праворуч від могили укріплена залізобетонна меморіальна дошка з текстом: «Здесь похоронены 126 детей Михайловского детского дома, зверски расстрелянных немецко-фашистскими захватчиками в марте 1942 года».

Біля пам'ятника закріплена меморіальна плита з текстом.

Література: 1. Зданович Г. С. Едем в наступление. – М.: Воениздат, 1980. 2. Тотмаков А. Трагедія в селі Михайлівці // Радянське життя. – 9 травня 1975. 3. Шруб К. Три дні земля стояла і воручалась // Днепр вечірній. – 12 мая 2011.

Надія Шейміна

Село Михайлівка. Братська могила радянських воїнів

27.4. Братська могила радянських воїнів (іст.). У центрі села.

Поховано 73 воїни 3-го Українського фронту, які загинули у грудні 1943 – лютому 1944 р. у боях в районі села. Відомо 36 прізвищ.

Наступаючи з другої половини жовтня 1943 р. з плацдармів на території Солонянського району, 8-а гвардійська армія (генерал-полковник В. І. Чуйков) 3-го Українського фронту (генерал армії Р. Я. Малиновський) намагалася упродовж грудня прорвати фронт противника на території Томаківського району. Під час цих боїв 30 грудня 1943 р. підрозділи 82-ї гвардійської стрілецької дивізії (генерал-майор І. О. Макаренко) визволили село Михайлівку від нацистських окупантів. У січні 1944 р. у районі сіл Михайлівка та Гарбузівка вела бої 60-та гвардійська стрілецька дивізія (генерал-майор В. П. Соколов) 6-ї армії (генерал-лейтенант І. Т. Шльомін) 3-го Українського фронту. Загиблі в цих боях поховані в могилі, що описується.

В 1958 р. на могилі (7,2×3,1 м) замість дерев'яного обеліску встановле-

но залізобетонну скульптуру воїна. В 1985 р. під час реконструкції земляний насип могили обведений бордюром, за нею встановлена залізобетонна скульптура жінки. За скульптурою – цегляна стела, на якій ліворуч 4 меморіальні дошки з червоного граніту з прізвищами похованих; праворуч – 4 дошки з прізвищами 72 земляків, які загинули на фронтах Другої світової війни.

Література: 1. ЦАМО РФ, ф. 33, оп. 11458, стр. 307; ф. 58, оп. 18002, стр. 54, 98; ф. 345, оп. 5487, стр. 107.

Надія Шейміна

Село Михайлівка. Пам'ятний знак учасникам громадянської війни

27.5. Пам'ятний знак учасникам громадянської війни (іст.). У центрі села, біля Будинку культури.

Споруджений у 1921 р. на честь учасників громадянської війни. В

березні 1918 р. мешканці сіл Гарбузівка і Михайлівка об'єдналися в партизанський загін чисельністю 76 осіб, який очолив І. Козловський. Загін влився до 2-го регулярного революційного полку Червоної Армії і брав участь у боях із військами Директорії у лютому 1919 р., а наприкінці того ж року з білою добровольчою армією.

Класичний обеліск із сірого граніту, на вершині якого укріплено металеву червону зірку, а на лицьовій грані – меморіальну чавунну дошку з текстом: «Вечная память красным партизанам с. Михайловки, вступившим во 2-й регулярный революционный полк, организованный в селе Михайловка 25 марта 1918 года» та 48 прізвищами загиблих у боях і 23 прізвищами тих, хто повернувся живими. Обеліск встановлено на чотиригранний двоступінчастий цегляний постамент, який розміщено на цегляній оцентованій основі.

Оксана Колесник

28. Настасівка, с. (Мирівська с/р)

28.1. Курган (археол.). Розташований на відстані 2,1 км на південь – південний схід від центру села, на гребені вододілу балок Оленева

(Морозова) та Токова, що впадають у р. Томаківка з лівого берега.

Виявлений у 1981 р. археологами Дніпропетровського історичного музею ім. Д. І. Яворницького Л. М. Голубчик та Л. М. Чуриловою. Повторно обстежений у 2006 р. співробітником Дніпропетровського обласного центру з охорони історико-культурних цінностей Н. М. Жаріною. Недосліджений.

Поодинокий курган заввишки 3,5 м, діаметр – 70 м. Вершина насипу сплощена, північний схил крутий, південний пологий, дуже витягнутий. Поверхня розорюється.

Література: 1. Елинова А. П., Голубчик Л. Н., Чурилова Л. Н. *Отчет о разведках Днепропетровского исторического музея в 1981 – 1982 гг.* // *Научный архив ИА АН УССР, ф. экз. 1982/125, р. 18.* 2. *Технічна документація по встановленню меж територій пам'яток археології на землях Мирівської с/р Томаківського району Дніпропетровської області.* – м. Дніпропетровськ. – 2006.

*Лідія Голубчик
Наталія Жарінова*

28.2. Курган (археол.). Розташований на відстані 1,75 км на південь від центру села, 0,3 км на схід від залізниці, праворуч дороги Томаківка – Семенівка, на вододілі балок Оленева (Морозова) та Токова, що впадають у р. Томаківка з лівого берега.

Виявлений у 2006 р. співробітником Дніпропетровського обласного центру з охорони

історико-культурних цінностей Н. М. Жаріною. Недосліджений.

Поодинокий курган заввишки 3 м, діаметр – 50 м. Насип напівсферичної форми, має крутий північний схил та пологий південний. Поверхня задернована, з північного боку підрізана розорюванням.

Література: 1. Технічна документація по встановленню меж територій пам'яток археології на землях Мирівської с/р Томаківського району Дніпропетровської області. – м. Дніпропетровськ. – 2006.

Наталія Жарінова

28.3. Курган (археол.).

Розташований на відстані 4,25 км на південний схід від центру села, на вододільному плато балок Оленева (в якій знаходиться шламовідстійник МГОКу) та Усенкова, що впадають у р. Томаківка з лівого берега.

Виявлений у 1981 р. археологами Дніпропетровського історичного музею ім. Д. І. Яворницького Л. М. Голубчик та Л. М. Чуриловою. Повторно обстежений у 2006 р. співробітником Дніпропетровського обласного центру з охорони історико-культурних цінностей Н. М. Жаріною. Недосліджений.

Поодинокий курган заввишки 0,7 м, діаметр – 40 м. Поверхня розорюється, насип сегментоподібної форми.

Література: 1. Елинова Л. П., Голубчик Л. Н., Чурилова Л. Н. Отчет о разведках Днепропетровского исторического музея в 1981 – 1982 гг. // Научный архив ИА АН УССР, ф. эксл. 1982/125, р. 18. 2. Технічна документація по встановленню меж територій пам'яток археології на землях Мирівської с/р Томаківського району Дніпропетровської області. – м. Дніпропетровськ. – 2006.

Лідія Голубчик
Наталія Жарінова

28.4. Курганна група (археол.).

Розташована на відстані 3 км на схід від центру села, на вододілі балок Оленева (Морозова) та безіменної, що впадають у р. Томаківка з лівого берега.

Виявлена в 1981 р. археологами Дніпропетровського історичного музею ім. Д. І. Яворницького Л. М. Голубчик та Л. М. Чуриловою. Повторно обстежена в 2006 р. співробітником Дніпропетровського обласного центру з охорони історико-культурних цінностей Н. М. Жаріною. Недосліджена.

У складі групи – два кургани (3 насипи). Більший є так званим «довгим курганом» з двома вершинами. Висоти вершин – 0,7 м та 0,5 м, розміри насипу – 70×30 м. Поверхня розорюється. Менший курган – заввишки 0,3 м, діаметр – 20 м, видніється на ріллі як світла пляма. Поверхня розорюється, насип сегментоподібної форми.

Література: 1. Елинова Л. П., Голубчик Л. Н., Чурилова Л. Н. *Отчет о разведках Днепропетровского исторического музея в 1981 – 1982 гг.* // *Научный архив ИА АН УССР, ф. экз. 1982/125, р. 18.* 2. *Технічна документація по встановленню меж території пам'яток археології на землях Мирівської с/р Томаківського району Дніпропетровської області.* – м. Дніпропетровськ. – 2006.

*Лідія Голубчик
Наталія Жарінова*

28.5. Курганна група (археол.). Розташована на відстані 2,5 км на південь – південний захід від центру села, праворуч дороги на с-ще Зоря, на гребені вододілу балок Токова та безіменної, що впадають у р. Томаківка з лівого берега.

Виявлена в 1981 р. археологами Дніпропетровського історичного музею ім. Д. І. Яворницького Л. М. Голубчик та Л. М. Чуриловою. Повторно обстежена в 2006 р. співробітником Дніпропетровського обласного центру з охорони історико-культурних цінностей Н. М. Жаріною. Недосліджена.

У складі групи – три кургани, що розташовані ланцюжком по вісі північний захід – схід – південний схід протяжністю 0,3 км. Домінуючий у групі насип заввишки 5,5 м, діаметр – 80 м, розташований ліворуч дороги Марганець – Томаківка. Насип має крутий північний схил та дуже витягнутий пологий південний. Вершина задер-

нована, решта насипу розорюється. Менший – заввишки 1,2 м та 0,5 м, діаметри – 40 м та 20 м. Поверхні розорюються, насипи сегментоподібної форми.

Література: 1. Елинова Л. П., Голубчик Л. Н., Чурилова Л. Н. *Отчет о разведках Днепропетровского исторического музея в 1981 – 1982 гг.* // *Научный архив ИА АН УССР, ф. экз. 1982/125, р. 18.* 2. *Технічна документація по встановленню меж території пам'яток археології на землях Мирівської с/р Томаківського району Дніпропетровської області.* – м. Дніпропетровськ. – 2006.

*Лідія Голубчик
Наталія Жарінова*

28.6. Курганна група (археол.). Розташована на відстані 1,15 км на північний схід від центру села, навпроти школи, праворуч дороги на с. Топила, біля залізниці, на схилі вододілу балок Оленева (Морозова), Токова та безіменної, що впадають у р. Томаківка з лівого берега.

Виявлена в 1981 р. археологами Дніпропетровського історичного музею ім. Д. І. Яворницького Л. М. Голубчик та Л. М. Чуриловою. Повторно обстежена в 2006 р. співробітником Дніпропетровського обласного центру з охорони історико-культурних цінностей Н. М. Жаріною. Недосліджена.

У складі групи – два кургани. Домінуючий у групі насип за-

ввишки 5 м, діаметр – 80 м. Насип має крутий північний схил та дуже витягнутий пологий південний, який практично повністю зруйнований розорюванням. Решта поверхні задернована. Висота меншого – 0,7 м, діаметр – 30 м. Поверхня розорюється, насип сегментоподібної форми.

Література: 1. Елинова А. П., Голубчик А. Н., Чурилова А. Н. *Отчет о разведках Днепропетровского исторического музея в 1981 – 1982 гг.* // Научный архив ЦА АН УССР, ф. эксп. 1982/125, р. 18. 2. Технічна документація по встановленню меж території пам'яток археології на землях Мирівської с/р Томаківського району Дніпропетровської області. – м. Дніпропетровськ. – 2006.

*Лідія Голубчик
Наталія Жарінова*

28.7. Братська могила радянських військовополонених (іст.). Вул. Кірова, 49. На кладовищі, ліворуч від головної дороги, в глибині.

Поховані радянські військовополонені, розстріляні нацистськими окупантами. Кількість похованих та їхні прізвища невідомі.

17 – 18 серпня 1941 р. територія Томаківського району була окупована нацистськими військами. В с. Настасівка, яке було окуповане 17 серпня, в приміщенні сільського клубу був улаштований табір для радянських військовополонених. Тут регулярно про-

Село Настасівка. Братська могила радянських військовополонених

водилися розстріли. Трупні скидали до ями на сільському кладовищі.

Після визволення села в перших числах лютого 1944 р. на братській могилі військовополонених селяни встановили дерев'яний хрест. Пізніше могильний пагорб був обкладений по периметру тротуарною плиткою. В узголів'ї – два металевих пілони на двоступінчатій основі. На пілоні укріплені дати «1941 – 1945» та зірка. Меморіальний напис відсутній.

Література: 1. *Окупаційний режим на Дніпропетровщині в хронологічних довідках місцевих органів влади: Збірник документів / Авторі-упорядники О. В. Касьянов і Н. В. Киструська.* – Дніпропетровськ: Герда, 2010; 2. *Анкети опитування свідків події* І. І. Дупля від 29.06.2010 та П. П. Булани від 30.06.2010.

Надія Шейміна

28.8. Братська могила радянських воїнів (іст.). Вул. Гагаріна, 13. На червоній лінії забудови головної вулиці села, біля магазину.

Поховано 4 воїни 3-го Україн-

Село Настасівка. Братська могила радянських воїнів

ського фронту, які загинули на початку лютого 1944 р. у боях за звільнення села від нацистських окупантів. Відомі всі прізвища.

30 січня 1944 р. війська 6-ї армії (генерал-лейтенант І. Т. Шльомін) 3-го Українського фронту (генерал армії Р. Я. Малиновський) з початком Нікопольсько-Криворізької операції перейшли у наступ із позицій на території Томаківського району, на яких вели бої з кінця грудня 1943 р. Під час наступу 4 лютого 1944-го підрозділи 203-ї стрілецької дивізії (генерал-майор Г. С. Зданович) визволили село від нацистських окупантів. Воїни, які загинули в цих боях, були поховані в могилі, що описується.

Первісно на могилі був установлений дерев'яний обеліск, який у 1956 р. замінили на залізобетонну скульптуру. В 1980 р. під час реконструкції проведена заміна скульптури і споруджена стела, на якій увічнені прізвища 29 земляків, які загинули на фронтах Другої світової війни. В 2011 – 2012 рр. під

час реконструкції відбулася заміна меморіальних дошок.

Література: 1. ЦАМО РФ, ф. 33, оп. 11458, стр. 288, 327; ф. 58, оп. 18002, стр. 151, 347; ф. 334, оп. 5252, стр. 496.

Надія Шейміна

Село Настасівка. Будинок земської школи, кінець XIX – поч. XX ст.

28.9. Будинок земської школи, кінець XIX – поч. XX ст. (архіт.). В історичному центрі села, на вул. Центральній.

Розташований на земельній ділянці з незначним ухилом. Благоустрій території – відсутній, засаджена старими листяними деревами.

Збудований наприкінці XIX ст. – на початку XX ст. як будинок земської школи. Наразі планувально будинок розділений навпіл на дві рівноцінні частини, в яких розміщено фельдшерський пункт та поштове відділення «Укрпошти».

Будинок одноповерховий, із підвальним приміщенням під частиною

будівлі, цегляний (із жовто-червоної цегли), пофарбований у білий колір. Дах – чотирихилий, укритий шиферним покриттям. До прямокутного об'єму будівлі прилягає одноповерхова, односхила прибудова, в якій знаходиться вхід до поштового відділення. Ліворуч від зазначеного входу, нарівні з цоколем розташовується закладений вхід до підвального приміщення колишньої школи, над яким і зроблено прибудову. Арочний дверний проріз та стіни підвального входу збереглись донині.

Головний фасад первісного об'єму має п'ять осей віконних прорізів та одну вісь дверного прорізу. Правий торцевий фасад – триосьовий, до лівого, на всю його довжину прибудовано прибудову пошти. Фасади фланкують лопатки, прикрашені нішами та квадратами. Віконні прорізи – прямокутної форми, декоровані сандриками із замком та трикутним фронтоном. Над первісним дверним прорізом (нині вхід до фельдшерського пункту) збережено ажурний кований козирок. Увінчує будівлю незначний карниз із дрібними модульонами.

Будинок є прикладом еkleктики в архітектурі невеликих земських шкіл, збудованих наприкінці XIX – на початку XX ст.

Література: 1. *Архітектура шкільних будинків* / П. Ф. Альошин, А. П. Маринченко, В. В. Колесніков. – Київ: Вид. Акад. архітектури Української РСР, 1952. – С. 5 – 7.

Надія Лиштва

29. Новий Мир, с. (Виводівська с/р)

29.1. Курган (археол.).

Розташований на відстані 2,3 км на захід від центру села, на вододілі балок Оленева та Петровська (впадає в балку Усенкова), що впадають у річку Томаківка.

Виявлений у 2006 р. співробітником Дніпропетровського обласного центру з охорони історико-культурних цінностей Д. Г. Філімоновим. Недосліджений.

Поодинокий курган заввишки 1,5 м, діаметр – 50 м. Насип напівсферичної форми, поверхня розорюється.

Література: 1. *Технічна документація по встановленню меж територій пам'яток археології на землях Виводівської с/р Томаківського району Дніпропетровської області.* – м. Дніпропетровськ. – 2006.

Дмитро Філімонов

29.2. Курган (археол.)

Розташований на відстані 0,9 км на південь від центру села, 0,25 км на схід від дороги Новий Мир – Глухе, 0,3 км на захід від балки, на вододілі балок Петровська (впадає в балку Усенкова) та Усенкова (впадає в річку Томаківка).

Виявлений у 2006 р. співробітником Дніпропетровського обласного центру з охорони історико-культурних цінностей Д. Г. Філімоновим. Недосліджений.

Поодинокий курган заввишки 1 м, діаметр – 40 м. Унаслідок постійного розорювання насип набув форми сегмента, вершина сплюснена.

Література: 1. Технічна документація по встановленню меж територій пам'яток археології на землях Виводівської с/р Томаківського району Дніпропетровської області. – м. Дніпропетровськ. – 2006.

Дмитро Філімонов

29.3. Курган «Могила Пушкарка» / «Могила Гостра» (археол.). Розташований на відстані 1,6 км на північний захід від центру села, за 0,6 км на захід від дороги Новий Мир – Новоукраїнка, на вододілі балок Оленева, що впадає в річку Томаківка, та Петровська, що впадає в балку Усенкова.

Виявлений у 1981 р. археологами Дніпропетровського історичного музею Л. М. Голубчик та Л. М. Чуриловою. Повторно обстежений у 2006 р. співробітниками Дніпропетровського обласного центру з охорони історико-культурних цінностей Н. М. Жаріною та Д. Г. Філімоновим. Недосліджений.

Поодинокий курган заввишки 4,5 м, діаметр – 90 м. Насип має усіченконічну форму, поверхня задернована, поли підрізані розорюванням, на вершині влаштований триангуляційний пункт. На відстані близько трьох метрів від краю східної поли,

на орному полі, виявлено фрагмент дна червоноглиняної амфори античного часу.

Література: 1. Елинова Л. П., Голубчик Л. Н., Чурилова Л. Н. Отчет о разведках Днепропетровского исторического музея в 1981 – 1982 гг. // Научный архив ИА АН УССР, ф. эксп. 1982/125, р. 18. 2. Технічна документація по встановленню меж територій пам'яток археології на землях Виводівської с/р Томаківського району Дніпропетровської області. – м. Дніпропетровськ. – 2006.

Лідія Голубчик
Дмитро Філімонов

30. Новокам'янка, с. (Новокиївська с/р)

30.1. Курган (археол.). Розташований на відстані 1,3 км на захід – північний захід від центру села, 0,5 км на захід від Каховського водосховища, на схилі корінного берега р. Дніпро.

Виявлений у 2006 р. співробітником Дніпропетровського обласного центру з охорони історико-культурних цінностей Н. М. Жаріною. Недосліджений.

Поодинокий курган заввишки 3,5 м, діаметр – 54 м. Поверхня задернована, насип напівсферичної форми, поли підрізані розорюванням, північна пола крута, південна похила.

Література: 1. Технічна документація по встановленню меж територій пам'яток археології

на землях Новокиївської с/р Томаківського району Дніпропетровської області. – м. Дніпропетровськ. – 2006.

Наталія Жарінова

30.2. Курганна група (археол.). Розташована на відстані 1,25 км на схід – північний схід від центру села, біля дороги до с. Вищета-расівка, на корінному березі р. Дніпро.

Виявлена в 2006 р. співробітником Дніпропетровського обласного центру з охорони історико-культурних цінностей Н. М. Жаріною. Недосліджена.

У складі групи – два кургани. Висота більшого – 3 м, діаметр – 44 м. Поверхня задернована, на насипу ростуть дерева, на північно-західному схилі – велика воронка часів Другої світової війни. Насип напівсферичної форми. Менший насип, що розташований на південний схід, заввишки 0,4 м, діаметр – 20 м. Поверхня розорюється, насип сегментоподібної форми, поли розтягнуті, вершина сплюснена.

Література: 1. Технічна документація по встановленню меж територій пам'яток археології на землях Новокиївської с/р Томаківського району Дніпропетровської області. – м. Дніпропетровськ. – 2006.

Наталія Жарінова

30.3. Курганна група (археол.). Розташована на відстані 0,75 км на північ від центру села, ліворуч ґрунтової дороги до с. Новокиївка, біля басейну зрошувальної системи, на корінному березі р. Дніпро.

Виявлена в 1981 р. археологами Дніпропетровського історичного музею ім. Д. І. Яворницького Л. М. Голубчик та Л. М. Чуриловою. Повторно обстежена в 2006 р. співробітником Дніпропетровського обласного центру з охорони історико-культурних цінностей Н. М. Жаріною. Недосліджена.

У складі групи – чотири кургани, що розтягнулися на місцевості ланцюжком по вісі захід – схід протяжністю 0,5 км. Висота домінуючого насипу – 7 м, діаметр – 60 м. Поверхня задернована, поли підорюються. На поверхні ростуть дерева, прориті нори. Насип конічної форми. В основі насипу чітко простежуються кам'яні блоки крєпиди. Другий, значний за розмірами курган, що розташований на схід від головного, має висоту 3 м, діаметр – 54 м. Поверхня задернована, насип напівсферичної форми. Вершина зрізана, в ній влаштований грабіжницький шурф (1,5×1,5×1 м). На схилах ростуть дерева. Третій і четвертий насипи, що розташовані на захід від головного, заввишки 3 м та 2 м, діаметри – 50 м та 40 м. Поверхні задерновані, на них ростуть дерева, в насипах – нори, у меншого підри-

зані поли. Насипи напівсферичної форми.

Література: 1. Елинова А. П., Голубчик А. Н., Чурилова А. Н. *Отчет о разведках Днепропетровского исторического музея в 1981 – 1982 гг.* // Научный архив ИА АН УССР, ф. эксп. 1982/125, р. 18, с. 16. 2. *Технічна документація по встановленню меж територій пам'яток археології на землях Новокиївської с/р Томаківського району Дніпропетровської області.* – м. Дніпропетровськ. – 2006.

Лідія Голубчик
Наталія Жарінова

31. Новокатьоцине, с. (Михайлівська с/р)

31.1. Курган (археол.). Розташований на відстані 0,8 км на південь від центру села, за 0,6 км та праворуч дороги на смт Томаківка, на вододілі балок Бадуріна, що впадає в б. Середня Хортиця, та Канцеровська, що впадає в р. Дніпро.

Виявлений у 1981 р. археологами Дніпропетровського історичного музею ім. Д. І. Яворницького А. М. Голубчик та А. М. Чуриловою. Повторно обстежений у 2006 р. співробітником Дніпропетровського обласного центру з охорони історико-культурних цінностей С. М. Ніколаєвим. Недосліджений.

Поодинокий курган. Висота – 7 м, діаметр – 60 м, має форму конуса, поверхня задернована.

Література: 1. Елинова А. П., Голубчик А. Н., Чурилова А. Н. *Отчет о разведках Днепропетровского исторического музея в 1981 – 1982 гг.* // Научный архив ИА АН УССР, ф. эксп. 1982/125, р. 18, с. 16. 2. *Технічна документація по встановленню меж територій пам'яток археології на землях Михайлівської с/р Томаківського району Дніпропетровської області.* – м. Дніпропетровськ. – 2006.

Лідія Голубчик

31.2. Курганна група (археол.). Розташована на відстані 0,5 км на південь від центру села, на вододілі балок Бадуріна, що впадає в б. Середня Хортиця, та Канцеровська, що впадає в р. Дніпро.

Виявлена в 1981 р. археологами Дніпропетровського історичного музею ім. Д. І. Яворницького А. М. Голубчик та А. М. Чуриловою. Повторно обстежена в 2006 р. співробітником Дніпропетровського обласного центру з охорони історико-культурних цінностей С. М. Ніколаєвим. Недосліджена.

У складі групи – два кургани, що розташовані купчасто. Висота більшого – 7 м, діаметр – 60 м, поверхня задернована, поли підрізані розорюванням, має форму конуса. Менший – заввишки 2 м, діаметр – 40 м, насип розорюється, пошкоджений лисячими норями, сегментоподібний.

Література: 1. Елинова А. П., Голубчик А. Н., Чурилова А. Н. *Отчет о разведках Дне-*

днепетровского исторического музея в 1981 – 1982 гг. // Научный архив ИА АН УССР, ф. эксп. 1982/125, р. 18. 2. Технічна документація по встановленню меж територій пам'яток археології на землях Михайлівської с/р Томаківського району Дніпропетровської області. – м. Дніпропетровськ. – 2006.

*Лідія Голубчик
Сергій Ніколасв*

31.3. Курганна група (археол.). Розташована на відстані 1,2 км на південь – південний схід від центру села, біля дороги Томаківка – Петрівське, на вододілі балок Бадурина, що впадає в б. Середня Хортиця, та Канцеровська, що впадає в р. Дніпро.

Виявлена в 1981 р. археологами Дніпропетровського історичного музею ім. Д. І. Яворницького Л. М. Голубчик та Л. М. Чуриловою. Повторно обстежена в 2006 р. співробітником Дніпропетровського обласного центру з охорони історико-культурних цінностей С. М. Ніколасвим. Недосліджена.

У складі групи – три кургани, які злиті полами. Висота більшого – 8 м, діаметр – 80 м, поверхня задернована, поли підрізані розорюванням, має форму конуса, на вершині яма завглибшки 2 м, завширшки 3 м. Другий за розмірами курган заввишки 5,5 м, діаметр – 80 м, поверхня задер-

нована, поли підрізані розорюванням, насип пошкоджений лисячими норами, сегментоподібний. Висота найменшого – 0,7 м, діаметр – 40 м, насип має форму сегмента, розорюється.

Література: 1. Елинова А. П., Голубчик А. Н., Чурилова Л. Н. Отчет о разведках Днепетровского исторического музея в 1981 – 1982 гг. // Научный архив ИА АН УССР, ф. эксп. 1982/125, р. 21, с. 13. 2. Технічна документація по встановленню меж територій пам'яток археології на землях Михайлівської с/р Томаківського району Дніпропетровської області. – м. Дніпропетровськ. – 2006.

*Лідія Голубчик
Сергій Ніколасв*

31.4. Могильник курганий (археол.). Розташований на відстані 2 км на південь – південний захід від центру села, за 0,4 км на південь від дороги Петрівське – Томаківка, на вододілі балок Бадурина, що впадає в б. Середня Хортиця, та Канцеровська, що впадає в р. Дніпро.

Виявлений у 1981 р. археологами Дніпропетровського історичного музею ім. Д. І. Яворницького Л. М. Голубчик та Л. М. Чуриловою. Повторно обстежений у 2006 р. співробітником Дніпропетровського обласного центру з охорони історико-культурних цінностей С. М. Ніколасвим. Недосліджений.

У складі могильника – п'ять кур-

ганів. Висота більшого – 2 м, діаметр – 40 м, поверхня задернована, поли підрізані розорюванням, має форму напівсфери, є виходи кам'яних підкурганних споруджень. Другий за розмірами – заввишки 1,5 м, діаметр – 36 м, насип розорюється, пошкоджений лисячими норами, сегментоподібний. Останні три насипи – заввишки по 1 м, діаметри 32 м, 34 м та 36 м. Два розорюються, один задернований, тому що покритий так званім «панциром».

Література: 1. Елинова А. П., Голубчик А. Н., Чурилова А. Н. *Отчет о разведках Днепропетровского исторического музея в 1981 – 1982 гг.* // Научный архив ИА АН УССР, ф. эксп. 1982/125, р. 21, с. 12. 2. *Технічна документація по встановленню меж територій пам'яток археології на землях Михайлівської с/р Томаківського району Дніпропетровської області.* – м. Дніпропетровськ. – 2006.

*Лідія Голубчик
Сергій Ніколасв*

32. Новокиївка, с. (Новокиївська с/р)

32.1. Курган (археол.). Розташований на відстані 1,25 км на південь – південний схід від центру села, на корінному березі р. Дніпро.

Виявлений у 2006 р. співробітником Дніпропетровського обласного центру з охорони історико-культурних цінностей Н. М. Жаріною. Недосліджений.

Поодинокий курган заввишки 0,5 м, діаметр – 20 м. Поверхня розорюється, насип сегментоподібної форми, поли розтягнуті, вершина сплюснена.

Література: 1. *Технічна документація по встановленню меж територій пам'яток археології на землях Новокиївської с/р Томаківського району Дніпропетровської області.* – м. Дніпропетровськ. – 2006.

Наталія Жарінова

32.2. Курган (археол.). Розташований на відстані 2,1 км на південь – південний схід від центру села, біля дороги на с. Вищетарасівка, на схилі корінного берега р. Дніпро.

Виявлений у 2006 р. співробітником Дніпропетровського обласного центру з охорони історико-культурних цінностей Н. М. Жаріною. Недосліджений.

Поодинокий курган заввишки 5 м, діаметр – 58 м. Поверхня задернована, насип напівсферичної форми. З північного боку ростуть дерева, поли розтягнуті, в насипу – траншеї та нори. Північна пола крута, південна полого.

Література: 1. *Технічна документація по встановленню меж територій пам'яток археології на землях Новокиївської с/р Томаківського району Дніпропетровської області.* – м. Дніпропетровськ. – 2006.

Наталія Жарінова

32.3. Курган (археол.). Розташований на відстані 7,5 км на північ – північний захід від центру села, 0,3 км на схід від заводу керамзитового гравію, біля залізниці, на вододілі балок Грушівка (р. Ревун), що впадає в р. Дніпро, та Усенкова, що впадає в р. Томаківка.

Виявлений у 1981 р. археологами Дніпропетровського історичного музею ім. Д. І. Яворницького Л. М. Голубчик та Л. М. Чуриловою. Повторно обстежений у 2006 р. співробітником Дніпропетровського обласного центру з охорони історико-культурних цінностей Н. М. Жаріною. Недосліджений.

Поодинокий курган заввишки 4,5 м, діаметр – 64 м. Поверхня задернована, північно-західна пола підрізана шосейною дорогою. На вершині встановлений триангуляційний знак. На схилах ростуть великі дерева. Насип напівсферичної форми.

Література: 1. Елинова Л. П., Голубчик Л. Н., Чурилова Л. Н. *Отчет о разведках Днепропетровского исторического музея в 1981 – 1982 гг. // Научный архив ИА АН УССР, ф. эксп. 1982/125, р. 18.* 2. *Технічна документація по встановленню меж територій пам'яток археології на землях Новокиївської с/р Томаківського району Дніпропетровської області.* – м. Дніпропетровськ. – 2006.

*Лідія Голубчик
Наталія Жарінова*

32.4. Курган (археол.). Розташований на відстані 6,5 км на північний захід від центру села, ліворуч дороги, яка веде до шахти №6, на схилі вододілу балок Грушівка (р. Ревун), що впадає в р. Дніпро, та Усенкова, що впадає в р. Томаківка, в верхів'ях б. Крута (Просяна І).

Виявлений у 1981 р. археологами Дніпропетровського історичного музею ім. Д. І. Яворницького Л. М. Голубчик та Л. М. Чуриловою. Повторно обстежений у 2006 р. співробітником Дніпропетровського обласного центру з охорони історико-культурних цінностей Н. М. Жаріною. Недосліджений.

Поодинокий курган заввишки 3 м, діаметр – 50 м. Поверхня задернована, поли підрізані розорюванням. Насип напівсферичної форми.

Література: 1. Елинова Л. П., Голубчик Л. Н., Чурилова Л. Н. *Отчет о разведках Днепропетровского исторического музея в 1981 – 1982 гг. // Научный архив ИА АН УССР, ф. эксп. 1982/125, р. 18.* 2. *Технічна документація по встановленню меж територій пам'яток археології на землях Новокиївської с/р Томаківського району Дніпропетровської області.* – м. Дніпропетровськ. – 2006.

*Лідія Голубчик
Наталія Жарінова*

32.5. Курганна група (археол.). Розташована на відстані 2,5 км на північний схід від центру села, на гребені вододілу балок Божедарівка

(Просяна II), що впадає в б. Грушівка (р. Ревун), та Березнегувата, що впадає в р. Дніпро.

Виявлена в 2006 р. співробітником Дніпропетровського обласного центру з охорони історико-культурних цінностей Н. М. Жаріною. Недосліджена.

У складі групи – три кургани. Висота найбільшого – 1 м, діаметр – 44 м. Два менших – заввишки 0,7 м та 0,4 м, діаметри – 34 м та 24 м. Поверхні розорюються, насипи сегментоподібної форми, поли розтягнуті, вершини сплюснені.

Література: 1. Технічна документація по встановленню меж територій пам'яток археології на землях Новокиївської с/р Томаківського району Дніпропетровської області. – м. Дніпропетровськ. – 2006.

Наталія Жарінова

32.6. Курганна група (археол.). Розташована на відстані 6,75 км на північ – північний захід від центру села, на гребені вододілу балок Грушівка (р. Ревун), що впадає в р. Дніпро, та Усенкова, що впадає в р. Томаківка.

Виявлена в 1981 р. археологами Дніпропетровського історичного музею ім. Д. І. Яворницького Л. М. Голубчик та Л. М. Чуриловою. Повторно обстежена в 2006 р. співробітником Дніпропетровського обласного центру з охорони історико-культурних

цінностей Н. М. Жаріною. Недосліджена.

У складі групи – три кургани, що розташовані на місцевості по вісі захід – схід. Домінуючий насип, що знаходиться в центрі могильника, має висоту 5 м, діаметр – 56 м. Поверхня задернована, поли підорюються. На вершині встановлений триангуляційний знак. Два менші, що розташовані праворуч і ліворуч – заввишки 0,5 м та 0,4 м, діаметри – 22 м та 20 м. Поверхні розорюються, насипи сегментоподібної форми, поли розтягнуті, вершини сплюснені.

Література: 1. Елинова Л. П., Голубчик Л. Н., Чурилова Л. Н. Отчет о разведках Днепропетровского исторического музея в 1981 – 1982 гг. // Научный архив ИА АН УССР, ф. эксп. 1982/125, р. 18. 2. Технічна документація по встановленню меж територій пам'яток археології на землях Новокиївської с/р Томаківського району Дніпропетровської області. – м. Дніпропетровськ. – 2006.

*Лідія Голубчик
Наталія Жарінова*

32.7. Курганна група (археол.). Розташована на відстані 5 км на північ – північний захід від центру села, 0,6 км на південь від залізниці, на вододілі балок Грушівка (р. Ревун) та Крута (Просяна I), що в неї впадає.

Виявлена в 1981 р. археологами Дніпропетровського історичного музею ім. Д. І. Яворницького Л. М. Голубчик та Л. М. Чуриловою. Повторно

но обстежена в 2006 р. співробітником Дніпропетровського обласного центру з охорони історико-культурних цінностей Н. М. Жаріною. Недосліджена.

У складі групи – три кургани, що витягнулися ланцюжком північ – південний захід протяжністю 0,75 км. Висота більшого – 4,5 м, діаметр – 64 м. Поверхня задернована, південна пола розорюється. Насип напівсферичної форми. Два менші насипи заввишки 1,5 м та 0,5 м, діаметри – 24 м та 20 м; сегментоподібної форми. Вершина більшого та поверхня меншого задерновані. В насипах є виходи кам'яних підкурганних поховальних споруд. Також поруч на ріллі проглядаються жовті плями викидів материкової глини від зруйнованих розорюванням курганів.

Література: 1. Елинова А. П., Голубчик А. Н., Чурилова А. Н. *Отчет о разведках Днепропетровского исторического музея в 1981 – 1982 гг.* // Научный архив ИА АН УССР, ф. эксп. 1982/125, р. 18. 2. *Технічна документація по встановленню меж територій пам'яток археології на землях Новокиївської с/р Томаківського району Дніпропетровської області.* – м. Дніпропетровськ. – 2006.

*Лідія Голубчик
Наталія Жарінова*

32.8. Курганна група (археол.). Розташована на відстані 8,3 км на північ – північний захід від центру

села, на гребені вододілу балок безіменної та Усенкова, що впадають у р. Томаківка.

Виявлена в 1981 р. археологами Дніпропетровського історичного музею ім. Д. І. Яворницького А. М. Голубчик та А. М. Чуриловою. Повторно обстежена в 2006 р. співробітником Дніпропетровського обласного центру з охорони історико-культурних цінностей Н. М. Жаріною. Недосліджена.

У складі групи – три кургани, що розташовані на місцевості по вісі північ – південь протяжністю 0,5 км. Висота більшого – 4,5 м, діаметр – 58 м. Поверхня задернована, поли підорюються. Менший за розмірами насип заввишки 2,5 м, діаметр – 50 м. Поверхня задернована, поли підорюються. Насипи напівсферичної форми. Найменший – заввишки 0,5 м, діаметр – 24 м. Поверхня розорюється, насип сегментоподібної форми, поли розтягнуті, вершина сплюснена.

Література: 1. Елинова А. П., Голубчик А. Н., Чурилова А. Н. *Отчет о разведках Днепропетровского исторического музея в 1981 – 1982 гг.* // Научный архив ИА АН УССР, ф. эксп. 1982/125, р. 18. 2. *Технічна документація по встановленню меж територій пам'яток археології на землях Новокиївської с/р Томаківського району Дніпропетровської області.* – м. Дніпропетровськ. – 2006.

*Лідія Голубчик
Наталія Жарінова*

32.9. Могильник курганий (археол.). Розташований на відстані 2,2 км на північний захід від центру села, праворуч дороги до с. Добра Надія, на гребені вододілу обводнених балок Грушівка (р. Ревун) та Березнегувата, що впадають у р. Дніпро.

Виявлений у 1981 р. археологами Дніпропетровського історичного музею ім. Д. І. Яворницького Л. М. Голубчик та Л. М. Чуриловою. Повторно обстежений у 2006 р. співробітником Дніпропетровського обласного центру з охорони історико-культурних цінностей Н. М. Жаріною. Недосліджений.

У складі могильника – сім курганів, що витягнулися на місцевості ланцюжком по вісі захід–схід протяжністю 1,5 км. Домінуючий насип заввишки 4 м, діаметр – 52 м. На насипу ростуть дерева. Другий за розмірами насип заввишки 2,5 м, діаметр – 50 м. У центрі насипу – грабіжницький шурф (2×2×2 м). Розміри менших курганів надаються відповідно до порядку зменшення (висота/діаметр): два по 2/30-40 м; два по 1,5 м/28-24 м; 1/30 м (розташований у лісосмузі). Всі поверхні задерновані, насипи вкриті гранітним так званим «панциром», що добре простежується на підрізаних оранкою полах та у шурфі. Насипи напівсферичної форми, найменший – сегментоподібної.

Література: 1. Елинова А. П., Голубчик

Л. Н., Чурилова Л. Н. *Отчет о разведках Днепропетровского исторического музея в 1981 – 1982 гг. // Научный архив ИА АН УССР, ф. эксп. 1982/125, р. 18. 2. Технічна документація по встановленню меж територій пам'яток археології на землях Новокиївської с/р Томаківського району Дніпропетровської області. – м. Дніпропетровськ. – 2006.*

*Лідія Голубчик
Наталія Жарінова*

Село Новокиївка.

Братська могила радянських воїнів

32.10. Братська могила радянських воїнів (іст.). Вул. Центральна, 2-а. Біля правого фасаду клубу.

Поховано 62 воїни 3-го Українського фронту, які загинули на початку лютого 1944 р. у боях за визволення села від нацистських окупантів. Відомо 6 прізвищ.

30 січня 1944 р. війська 6-ї армії (генерал-лейтенант І. Т. Шльомін) 3-го Українського фронту (генерал армії Р. Я. Малиновський) з початком Нікопольсько-Криворізької операції перейшли в наступ з позицій на те-

риторії Томаківського району, на яких вели бої з кінця грудня 1943-го р. Під час наступу 5 лютого 1944 р. підрозділи 333-ї стрілецької дивізії (генерал-майор А. М. Голоско) визволили село від нацистських окупантів. Воїни, які загинули в цих боях, були поховані в могилі, що описується.

В 1956 р. за земляною могилою (6×2,5 м) встановлена залізобетонна скульптура воїна з автоматом. В 1980-ті рр. проведена реконструкція. Могила по периметру викладена гранітними плитами, на ній покладена дошка сірого граніту (1,4×1,2 м) з текстом: «Воїни, які загинули при визволенні с. Новокиївка в роки Великої Вітчизняної війни 1941 – 1945» і далі прізвища похованих. По обидва боки могили встановлено 9 дошок із сірого граніту (1,3×0,55 м) із прізвищами 157 земляків, які загинули на фронтах Другої світової війни.

Література: 1. ЦАМО РФ, ф. 33, оп. 11458, стр. 284, 294; ф. 58, оп. 18002, стр. 139; ф. 334, оп. 5252, стр. 496.

Надія Шейміна

33. Новомихайлівка, с. (Володимирівська с/р)

33.1. Курганна група (археол.). Розташована на відстані 0,5 км на схід від центру села, більший – на кладовищі.

Виявлена в 1981 р. археологами Дніпропетровського історичного музею ім. Д. І. Яворницького Л. М. Голубчик та Л. М. Чуриловою. Повторно обстежена в 2006 р. співробітником Дніпропетровського обласного центру з охорони історико-культурних цінностей С. М. Ніколаєвим. Недосліджена.

У складі групи – чотири кургани. Висота більшого – 6 м, діаметр – 60 м, поверхня задернована, на південній полі – звалище будівельного сміття, поли підрізані розорюванням; в насипу – сучасні поховання. Наступний за розмірами має висоту 2 м, діаметр – 40 м, сегментоподібної форми, розорюється. Найменші насипи мають висоту 1,5 м та 0,5 м, діаметри – 36 м та 24 м, перетинаються полами, сегментоподібні, розорюються.

Література: 1. Елинова Л. П., Голубчик Л. Н., Чурилова Л. Н. Отчет о разведках Днепропетровского исторического музея в 1981 – 1982 гг. // Научный архив ИА АН УССР, ф. эксп. 1982/125, р. 21. 2. Технічна документація по встановленню меж територій пам'яток археології на землях Володимирівської с/р Томаківського району Дніпропетровської області. – м. Дніпропетровськ. – 2006.

Лідія Голубчик
Сергій Ніколаєв

34. Новопавлівка, с. (Виводівська с/р)

34.1. Курган (археол.). Розташований на відстані 0,4 км на північний захід від центру села та на північ від автомобільної дороги до с. Мар'ївка, на вододілі балок Усенкова, що впадає в річку Томаківка, та Грушівка, що впадає в річку Дніпро, в верхів'ях балки Саплякова.

Виявлений у 2006 р. співробітником Дніпропетровського обласного центру з охорони історико-культурних цінностей Д. Г. Філімоновим. Недосліджений.

Поодинокий курган заввишки 1,2 м, діаметр – 60 м. Насип напівсферичної форми, поверхня розорюється.

Література: 1. Технічна документація по встановленню меж територій пам'яток археології на землях Виводівської с/р Томаківського району Дніпропетровської області. – м. Дніпропетровськ. – 2006.

Дмитро Філімонов

34.2. Курганна група (археол.). Розташована на відстані 1 км на північ – північний схід від центру села, за 0,5 км на північ від дороги до села Мар'ївка, на вододілі балок Саплякова, що впадає в балку Грушівка, та Усенкова, що впадає в річку Томаківка.

Виявлена в 2006 р. співробітником Дніпропетровського обласного цент-

ру з охорони історико-культурних цінностей Д. Г. Філімоновим. Недосліджена.

У складі групи – два кургани. Висота більшого за розмірами – 1 м, діаметр – 50 м, насип напівсферичної форми, поверхня розорюється. Менший курган заввишки 0,5 м, діаметр – 40 м, насип у вигляді сегмента, поверхня розорюється.

Література: 1. Технічна документація по встановленню меж територій пам'яток археології на землях Виводівської с/р Томаківського району Дніпропетровської області. – м. Дніпропетровськ. – 2006.

Дмитро Філімонов

35. Новоукраїнка, с. (Володимирівська с/р)

35.1. Курган (археол.). Розташований на відстані 1 км на південь від центру села.

Виявлений у 1981 р. археологами Дніпропетровського історичного музею ім. Д. І. Яворницького Л. М. Голубчик та Л. М. Чуриловою. Повторно обстежений у 2006 р. співробітниками Дніпропетровського обласного центру з охорони історико-культурних цінностей Н. М. Жаріною, С. М. Ніколаєвим та Д. Г. Філімоновим. Недосліджений.

Поодинокий курган. Висота – 1,7 м, діаметр – 36 м, насип має форму сегмента, розорюється.

Література: 1. Елинова А. П., Голубчик А. Н., Чурилова А. Н. *Отчет о разведках Днепропетровского исторического музея в 1981 – 1982 гг.* // Научный архив ИА АН УССР, ф. эксп. 1982/125, р. 18, с. 14. 2. Технічна документація по встановленню меж територій пам'яток археології на землях Володимирівської с/р Томаківського району Дніпропетровської області. – м. Дніпропетровськ. – 2006.

Лідія Голубчик

36. Олександрівка, с. (Томаківська сел/р)

36.1. Могильник курганный (археол.). Розташований на відстані 2,5 км на південний схід від центру села, праворуч дороги Олександрівка – Томаківка, на вододілі балок Капітанівка та Кисличувата.

Виявлений у 1981 р. археологами Дніпропетровського історичного музею ім. Д. І. Яворницького А. М. Голубчик та А. М. Чуриловою. Повторно обстежений у 2006 р. співробітником Дніпропетровського обласного центру з охорони історико-культурних цінностей С. М. Ніколаєвим. Недосліджений.

У складі могильника – шість курганів, що розтягнуті ланцюжком уздовж дороги протяжністю 0,5 км. Висота найбільшого кургану – 2 м, діаметр – 50 м. Висоти решти коливаються від 1,5 м до 0,5 м, діаметри

– від 36 м до 24 м; всі насипи мають сегментоподібну форму, поверхні розорюються.

Література: 1. Елинова А. П., Голубчик А. Н., Чурилова А. Н. *Отчет о разведках Днепропетровского исторического музея в 1981 – 1982 гг.* // Научный архив ИА АН УССР, ф. эксп. 1982/125, р. 21. 2. Технічна документація по встановленню меж територій пам'яток археології на землях Томаківської сел/р Томаківського району Дніпропетровської області. – м. Дніпропетровськ. – 2006.

Лідія Голубчик
Сергій Ніколаєв

36.2. Могильник курганный (археол.). Розташований на відстані 1,2 км на захід від центру села, ліворуч ґрунтової дороги до с. Зелений Клин, у верхів'ях безіменної балки.

Виявлений у 2006 р. співробітником Дніпропетровського обласного центру з охорони історико-культурних цінностей С. М. Ніколаєвим. Недосліджений.

У складі могильника – п'ять курганів. Висота найбільшого кургану – 3,5 м, діаметр – 48 м, насип має напівсферичну форму, розорюється. Висоти решти – від 2,5 м до 0,5 м, діаметри – від 40 м до 20 м; всі насипи мають сегментоподібну форму, поверхні розорюються.

Література: 1. Елинова А. П., Голубчик А. Н., Чурилова А. Н. *Отчет о разведках Днепропетровского исторического музея в 1981 – 1982*

гг. // *Научный архив ИА АН УССР, ф. эксп. 1982/125, р. 21. 2. Технічна документація по встановленню меж територій пам'яток археології на землях Томаківської сел/р Томаківського району Дніпропетровської області. – м. Дніпропетровськ. – 2006.*

Сергій Ніколаєв

36.3. Могильник курганий «Майдан» (археол.). Розташований на відстані 3,5 км на південний схід від центру села, праворуч дороги Олександрівка – Томаківка, на вододільні балок Капітанівка та Кисличувата.

Виявлений у 1981 р. археологами Дніпропетровського історичного музею ім. Д. І. Яворницького Л. М. Голубчик та Л. М. Чуриловою. Повторно обстежений у 2006 р. співробітником Дніпропетровського обласного центру з охорони історико-культурних цінностей С. М. Ніколаєвим. Недосліджений.

У складі могильника – один майдан та сім курганів, що розташовані купчасто. Найбільша висота валів майдану – 4 м, діаметр – 50×70 м, поверхня задернована; має форму неправильного кільця, швидше за все – це курган, пошкоджений розкопками XIX ст. До майдану примикають два кургани заввишки по 1,5 м, діаметри – по 36 м, насипи яких розорюються, перетинаються полами. Висота найбільшого кургану – 8 м, діаметр – 80 м, поверхня задернована, на вершині – геодезичний

знак. Висота ще одного кургану – 1,5 м, діаметр – 36 м, поверхня розорюється, насип сегментоподібної форми. Два кургани заввишки по 1 м, діаметри – по 32 м, насипи сегментоподібні, розорюються. Найменший має висоту 0,5 м, діаметр – 20 м, розорюється, має форму сегмента.

Література: 1. Елинова Л. П., Голубчик Л. Н., Чурилова Л. Н. Отчет о разведках Днепропетровского исторического музея в 1981 – 1982 гг. // Научный архив ИА АН УССР, ф. эксп. 1982/125, р. 21. 2. Технічна документація по встановленню меж територій пам'яток археології на землях Томаківської сел/р Томаківського району Дніпропетровської області. – м. Дніпропетровськ. – 2006.

*Лідія Голубчик
Сергій Ніколаєв*

37. Петрівка, с. (Томаківська сел/р)

37.1. Курган (археол.). Розташований на відстані 1,6 км на південь – південний захід від центру села.

Виявлений у 1981 р. археологами Дніпропетровського історичного музею ім. Д. І. Яворницького Л. М. Голубчик та Л. М. Чуриловою. Повторно обстежений у 2006 р. співробітниками Дніпропетровського обласного центру з охорони історико-культурних цінностей Н. М. Жаріною, С. М. Ні-

колаєвим та Д. Г. Філімоновим. Недосліджений.

Поодинокий курган. Висота – 1,5 м, діаметр – 40 м, насип сегментоподібний, розорюється.

Література: 1. Елинова Л. П., Голубчик Л. Н., Чурилова Л. Н. *Отчет о разведках Днепропетровского исторического музея в 1981 – 1982 гг. // Научный архив ИА АН УССР, ф. эксп. 1982/125, р. 21.* 2. *Технічна документація по встановленню меж територій пам'яток археології на землях Томаківської сел/р Томаківського району Дніпропетровської області.* – м. Дніпропетровськ. – 2006.

Лідія Голубчик

37.2. Курганна група (археол.). Розташована на відстані 2,25 км на південь від центру села, на вододілі р. Томаківка та безіменної балки.

Виявлена в 2006 р. співробітником Дніпропетровського обласного центру з охорони історико-культурних цінностей С. М. Ніколаєвим. Недосліджена.

У складі групи – два кургани. Висота насипів – 2 м та 0,5 м, діаметри – по 40 м. Насипи мають сегментоподібну форму, поверхні розорюються.

Література: 1. *Технічна документація по встановленню меж територій пам'яток археології на землях Томаківської сел/р Томаківського району Дніпропетровської області.* – м. Дніпропетровськ. – 2006.

Сергій Ніколаєв

37.3. Курганна група (археол.). Розташований на відстані 2,25 км на південний захід від центру села, за 0,75 км на південь від безіменної балки.

Виявлена в 1981 р. археологами Дніпропетровського історичного музею ім. Д. І. Яворницького Л. М. Голубчик та Л. М. Чуриловою. Повторно обстежена у 2006 р. співробітником Дніпропетровського обласного центру з охорони історико-культурних цінностей С. М. Ніколаєвим. Недосліджена.

У складі групи – два кургани. Висоти насипів – 1,5 м та 1 м, діаметри – 40 м та 32 м; насипи мають сегментоподібну форму, поверхні розорюються.

Література: 1. Елинова Л. П., Голубчик Л. Н., Чурилова Л. Н. *Отчет о разведках Днепропетровского исторического музея в 1981 – 1982 гг. // Научный архив ИА АН УССР, ф. эксп. 1982/125, р. 21.* 2. *Технічна документація по встановленню меж територій пам'яток археології на землях Томаківської сел/р Томаківського району Дніпропетровської області.* – м. Дніпропетровськ. – 2006.

*Лідія Голубчик
Сергій Ніколаєв*

37.4. Курганна група (археол.). Розташована на відстані 1,2 км на південний захід від центру села, за 0,5 км на південний схід від безіменної балки.

Виявлена в 1981 р. археологами Дніпропетровського історичного музею ім. Д. І. Яворницького Л. М. Голубчик та Л. М. Чуриловою. Повторно обстежена в 2006 р. співробітником Дніпропетровського обласного центру з охорони історико-культурних цінностей С. М. Ніколаєвим. Недосліджена.

У складі групи – чотири кургани. Висота найбільшого насипу – 6 м, діаметр – 60 м, поверхня задернована, насип має форму напівсфери, з неї виходить підкурганна кам'яна споруда розмірами 2×1×0,2 м. Висоти менших насипів – 1,5 м, 0,5 м та 0,3 м, діаметри – 40 м та по 20 м; насипи мають сегментоподібну форму, поверхні розорюються, на них – фрагменти крєпід.

Література: 1. Елинова А. П., Голубчик А. Н., Чурилова А. Н. *Отчет о разведках Днепропетровского исторического музея в 1981 – 1982 гг.* // Научный архив ЦА АН УССР, ф. эксп. 1982/125, р. 21. 2. *Технічна документація по встановленню меж територій пам'яток археології на землях Томаківської сел/р Томаківського району Дніпропетровської області.* – м. Дніпропетровськ. – 2006.

*Лідія Голубчик
Сергій Ніколаєв*

37.5. Курганна група (археол.). Розташована на відстані 1,5 км на південь – південний захід від центру села, за 0,5 км на захід – південний захід від безіменної балки.

Виявлена в 1981 р. археологами Дніпропетровського історичного музею ім. Д. І. Яворницького Л. М. Голубчик та Л. М. Чуриловою. Повторно обстежена в 2006 р. співробітником Дніпропетровського обласного центру з охорони історико-культурних цінностей С. М. Ніколаєвим. Недосліджена.

У складі групи – чотири кургани. Висота найбільшого насипу – 5 м, діаметр – 60 м, поверхня задернована, насип має форму напівсфери, пошкоджений окопами Другої світової війни. Висоти менших насипів – 2,5 м, 1 м та 0,5 м, діаметри – 50 м, 32 м та 20 м; насипи мають сегментоподібну форму, поверхні розорюються, на них – фрагменти крєпід.

Література: 1. Елинова А. П., Голубчик А. Н., Чурилова А. Н. *Отчет о разведках Днепропетровского исторического музея в 1981 – 1982 гг.* // Научный архив ЦА АН УССР, ф. эксп. 1982/125, р. 21. 2. *Технічна документація по встановленню меж територій пам'яток археології на землях Томаківської сел/р Томаківського району Дніпропетровської області.* – м. Дніпропетровськ. – 2006.

*Лідія Голубчик
Сергій Ніколаєв*

38. Преображенка, с. (Преображенська с/р)

38.1. Курган (археол.). Розташований на відстані 5,7 км на пів-

ніч – північний схід від центру села, ліворуч шосе Дніпропетровськ – Нікополь, на вододілі безіменних балок, що впадають у б. Кам'янська.

Виявлений у 1981 р. археологами Дніпропетровського історичного музею ім. Д. І. Яворницького Л. М. Голубчикта Л. М. Чуриловою. Повторно обстежений у 2006 р. співробітником Дніпропетровського обласного центру з охорони історико-культурних цінностей Н. М. Жаріною. Недосліджений.

Поодинокий курган заввишки 0,5 м, діаметр – 30 м. По північній полі пролягає лісосмуга, решта поверхні розорюється, насип сегментоподібної форми.

Література: 1. Елинова А. П., Голубчик А. Н., Чурилова А. Н. *Отчет о разведках Днепропетровского исторического музея в 1981 – 1982 гг.* // *Научный архив ИА АН УССР, ф. эксп. 1982/125, р. 18.* 2. *Технічна документація по встановленню меж територій пам'яток археології на землях Преображенської с/р Томаківського району Дніпропетровської області.* – м. Дніпропетровськ. – 2006.

*Лідія Голубчик
Наталія Жарінова*

38.2. Курган (археол.). Розташований на відстані 2,6 км на північний схід від центру села, на вододілі балки Кам'янська та безіменного яру, що впадає в б. Стрюківська (Грузька), що впадає в р. Томаківка.

Виявлений у 1981 р. археологами

Дніпропетровського історичного музею ім. Д. І. Яворницького Л. М. Голубчикта Л. М. Чуриловою. Повторно обстежений у 2006 р. співробітником Дніпропетровського обласного центру з охорони історико-культурних цінностей Н. М. Жаріною. Недосліджений.

Поодинокий курган заввишки 1,5 м, діаметр – 50 м. Поверхня розорюється, насип сегментоподібної форми.

Література: 1. Елинова А. П., Голубчик А. Н., Чурилова А. Н. *Отчет о разведках Днепропетровского исторического музея в 1981 – 1982 гг.* // *Научный архив ИА АН УССР, ф. эксп. 1982/125, р. 18.* 2. *Технічна документація по встановленню меж територій пам'яток археології на землях Преображенської с/р Томаківського району Дніпропетровської області.* – м. Дніпропетровськ. – 2006.

*Лідія Голубчик
Наталія Жарінова*

38.3. Курган (археол.). Розташований на відстані 2,6 км на південний схід від центру села, на вододілі балок Стрюківська (Грузька), що впадає в б. Тернувата, та Кам'янська, що впадає в р. Томаківка.

Виявлений у 1981 р. археологами Дніпропетровського історичного музею ім. Д. І. Яворницького Л. М. Голубчикта Л. М. Чуриловою. Повторно обстежений у 2006 р. співробітником Дніпропетровського обласного цент-

ру з охорони історико-культурних цінностей Н. М. Жаріною. Недосліджений.

Поодинокий курган заввишки 2,5 м, діаметр – 60 м. Поверхня задернована, насип напівсферичної форми. Курган пошкоджений траншеями від зрізаного знака триангуляції.

Література: 1. Елинова А. П., Голубчик А. Н., Чурилова А. Н. *Отчет о разведках Днепропетровского исторического музея в 1981 – 1982 гг. // Научный архив ИА АН УССР, ф. эксп. 1982/125, р. 18.* 2. *Технічна документація по встановленню меж територій пам'яток археології на землях Преображенської с/р Томаківського району Дніпропетровської області.* – м. Дніпропетровськ. – 2006.

*Лідія Голубчик
Наталія Жарінова*

38.4. Курган (археол.). Розташований на відстані 3,2 км на південь – південний схід від центру села, на вододілі балок Стрюківська (Грузька), що впадає в б. Тернувата, та Кам'янська, що впадає в р. Томаківка.

Виявлений у 1981 р. археологами Дніпропетровського історичного музею ім. Д. І. Яворницького Л. М. Голубчик та Л. М. Чуриловою. Повторно обстежений у 2006 р. співробітником Дніпропетровського обласного центру з охорони історико-культурних цінностей Н. М. Жаріною. Недосліджений. Поодинокий курган заввишки 0,7 м, діаметр – 46 м.

Поверхня розорюється, насип сегментоподібної форми.

Література: 1. Елинова А. П., Голубчик А. Н., Чурилова А. Н. *Отчет о разведках Днепропетровского исторического музея в 1981 – 1982 гг. // Научный архив ИА АН УССР, ф. эксп. 1982/125, р. 18.* 2. *Технічна документація по встановленню меж територій пам'яток археології на землях Преображенської с/р Томаківського району Дніпропетровської області.* – м. Дніпропетровськ. – 2006.

*Лідія Голубчик
Наталія Жарінова*

38.5. Курган (археол.). Розташований на відстані 3,1 км на південь від центру села, на вододілі балок Кам'янська, що впадає в р. Томаківка, та безіменної, що впадає в б. Кам'янська.

Виявлений у 1981 р. археологами Дніпропетровського історичного музею ім. Д. І. Яворницького Л. М. Голубчик та Л. М. Чуриловою. Повторно обстежений у 2006 р. співробітником Дніпропетровського обласного центру з охорони історико-культурних цінностей Н. М. Жаріною. Недосліджений.

Поодинокий курган заввишки 2 м, діаметр – 46 м. Поверхня розорюється, насип правильної напівсферичної форми.

Література: 1. Елинова А. П., Голубчик А. Н., Чурилова А. Н. *Отчет о разведках Днепропетровского исторического музея в 1981 – 1982 гг. // Научный архив ИА АН УССР, ф. эксп. 1982/125, р. 18.* 2. *Технічна документація по встановленню меж територій пам'яток археології на землях Преображенської с/р Томаківського*

району Дніпропетровської області. – м. Дніпропетровськ. – 2006.

*Аїдія Голубчик
Наталія Жарінова*

38.6. Курган (археол.). Розташований на відстані 4,2 км на південний схід від центру села, на вододілі балок Стрюківська (Грузька) та Тернувата, що впадає в р. Томаківка.

Виявлений у 1981 р. археологами Дніпропетровського історичного музею ім. Д. І. Яворницького Л. М. Голубчик та Л. М. Чуриловою. Повторно обстежений у 2006 р. співробітником Дніпропетровського обласного центру з охорони історико-культурних цінностей Н. М. Жаріною. Недосліджений.

Поодинокий курган заввишки 1,5 м, діаметр – 50 м. Поверхня розорюється, насип сегментоподібної форми, по східній полі пролягає лісосмуга.

Література: 1. Елинова А. П., Голубчик А. Н., Чурилова А. Н. Отчет о разведках Днепропетровского исторического музея в 1981 – 1982 гг. // Научный архив ИА АН УССР, ф. эксп. 1982/125, р. 18. 2. Технічна документація по встановленню меж територій пам'яток археології на землях Преображенської с/р Томаківського району Дніпропетровської області. – м. Дніпропетровськ. – 2006.

Наталія Жарінова

38.7. Курган (археол.). Розташований на відстані 3,75 км на схід – північний схід від центру села, 0,2 км на південь від дороги до с. Зелений Гай, на вододілі балок Стрюківська (Грузька) та Тернувата, що впадає в р. Томаківка.

Виявлений у 1981 р. археологами Дніпропетровського історичного музею ім. Д. І. Яворницького Л. М. Голубчик та Л. М. Чуриловою. Повторно обстежений у 2006 р. співробітником Дніпропетровського обласного центру з охорони історико-культурних цінностей Н. М. Жаріною. Недосліджений.

Поодинокий курган заввишки 1 м, діаметр – 40 м. Поверхня розорюється, насип сегментоподібної форми.

Література: 1. Елинова А. П., Голубчик А. Н., Чурилова А. Н. Отчет о разведках Днепропетровского исторического музея в 1981 – 1982 гг. // Научный архив ИА АН УССР, ф. эксп. 1982/125, р. 18. 2. Технічна документація по встановленню меж територій пам'яток археології на землях Преображенської с/р Томаківського району Дніпропетровської області. – м. Дніпропетровськ. – 2006.

Наталія Жарінова

38.8. Курганна група (археол.). Розташована на відстані 3,6 км на схід від центру села, на вододілі балок Стрюківська (Грузька) та Тернувата, що впадає в р. Томаківка.

Виявлена в 1981 р. археологами Дніпропетровського історичного музею ім. Д. І. Яворницького Л. М. Голубчик та Л. М. Чуриловою. Повторно обстежена у 2006 р. співробітником Дніпропетровського обласного центру з охорони історико-культурних цінностей Н. М. Жаріною. Недосліджена.

У складі групи – два кургани, що розташовані по вісі північ – південь, заввишки по 1 м, діаметри – по 40 м. Поверхні розорюються, насипи сегментоподібної форми.

Література: 1. Елинова Л. П., Голубчик Л. Н., Чурилова Л. Н. *Отчет о разведках Днепропетровского исторического музея в 1981 – 1982 гг.* // Научный архив ИА АН УССР, ф. экп. 1982/125, р. 18. 2. Технічна документація по встановленню меж територій пам'яток археології на землях Преображенської с/р Томаківського району Дніпропетровської області. – м. Дніпропетровськ. – 2006.

Лідія Голубчик
Наталія Жарінова

38.9. Курганна група (археол.). Розташована на відстані 4,3 км на південний схід від центру села, біля ґрунтової дороги до с. Водяне Запорізького району Запорізької області, на вододілі балок Стрюківська (Грузька), що впадає в б. Тернувата, та Кам'янська, що впадає в р. Томаківка.

Виявлена в 1981 р. археологами Дніпропетровського історичного музею ім. Д. І. Яворницького Л. М. Го-

лубчик та Л. М. Чуриловою. Повторно обстежена в 2006 р. співробітником Дніпропетровського обласного центру з охорони історико-культурних цінностей Н. М. Жаріною. Недосліджена.

У складі групи – чотири кургани, що розташовані ланцюгом по вісі північний захід – південний схід протяжністю 0,3 км. Розміри насипів надаються відповідно до порядку зменшення (висота/діаметр): 2/48 м; 1/40 м; 0,5/32 м; 0,4/20 м. Насип більшого кургану напівсферичної форми, релієф – сегментоподібної. Всі поверхні розорюються. В насипу найменшого кургану простежуються виходи кам'яних підкурганних поховальних споруд. Також декілька насипів зовсім розорані і видніються на ріллі світлими плямами материкового викиду.

Література: 1. Елинова Л. П., Голубчик Л. Н., Чурилова Л. Н. *Отчет о разведках Днепропетровского исторического музея в 1981 – 1982 гг.* // Научный архив ИА АН УССР, ф. экп. 1982/125, р. 18. 2. Технічна документація по встановленню меж територій пам'яток археології на землях Преображенської с/р Томаківського району Дніпропетровської області. – м. Дніпропетровськ. – 2006.

Лідія Голубчик
Наталія Жарінова

38.10. Курганна група (археол.). Розташована на відстані 1,75 км на південний схід від центру села, на вододілі балок Стрюківська (Гру-

зька), що впадає в б. Тернувата, та Кам'янська, що впадає в р. Томаківка.

Виявлена в 1981 р. археологами Дніпропетровського історичного музею ім. Д. І. Яворницького Л. М. Голубчик та Л. М. Чуриловою. Повторно обстежена в 2006 р. співробітником Дніпропетровського обласного центру з охорони історико-культурних цінностей Н. М. Жаріною. Недосліджена.

У складі групи – два кургани, що розташовані по вісі північ–південь, заввишки 1 м та 0,3 м, діаметри – 40 м та 20 м. Поверхні розорюються, насипи сегментоподібної форми.

Література: 1. Елинова А. П., Голубчик А. Н., Чурилова Л. Н. *Отчет о разведках Днепропетровского исторического музея в 1981 – 1982 гг. // Научный архив ИА АН УССР, ф. эксп. 1982/125, р. 18.* 2. *Технічна документація по встановленню меж територій пам'яток археології на землях Преображенської с/р Томаківського району Дніпропетровської області.* – м. Дніпропетровськ. – 2006.

*Лідія Голубчик
Наталія Жарінова*

38.11. Курганна група «Могила Росса» / «Могила Росатка» (археол.). Розташована на відстані 0,6 км на захід – південний захід від центру села, біля кладовища, на вододілі балок Стрюківська (Грузька) та Тернувата, що впадає в р. Томаківка.

Виявлена в 1981 р. археологами Дніпропетровського історичного музею ім. Д. І. Яворницького Л. М. Го-

лубчик та Л. М. Чуриловою. Повторно обстежена в 2006 р. співробітником Дніпропетровського обласного центру з охорони історико-культурних цінностей Н. М. Жаріною. Недосліджена.

У складі групи – чотири кургани, що витягнулися на місцевості по вісі північ – південь протяжністю 0,4 км. Домінуючий насип має висоту 2,5 м, діаметр – 60 м. Поверхня задернована, поли підрізані розорюванням. Менші кургани розташовані чітко на північ від більшого, мають висоти по 0,4 - 0,3 м, діаметри – 23 – 16 м. Поверхні розорюються, насипи сегментоподібної форми.

Література: 1. Елинова А. П., Голубчик А. Н., Чурилова Л. Н. *Отчет о разведках Днепропетровского исторического музея в 1981 – 1982 гг. // Научный архив ИА АН УССР, ф. эксп. 1982/125, р. 18.* 2. *Технічна документація по встановленню меж територій пам'яток археології на землях Преображенської с/р Томаківського району Дніпропетровської області.* – м. Дніпропетровськ. – 2006.

*Лідія Голубчик
Наталія Жарінова*

38.12. Могильник курганий (археол.). Розташований на відстані 4,5 км на південь від центру села, на вододілі балок Кам'янська, що впадає в р. Томаківка, та безіменної, що впадає в б. Кам'янська.

Виявлений у 1981 р. археологами Дніпропетровського історичного музею ім. Д. І. Яворницького Л. М. Голубчик та Л. М. Чуриловою. Повторно обстежений у 2006 р. співробітником

Дніпропетровського обласного центру з охорони історико-культурних цінностей Н. М. Жаріновою. Недосліджений.

У складі могильника – п'ять курганів, що розташовані ланцюжком по висі північ – південь протяжністю 1 км. Висота найбільшого – 1,5 м, діаметр – 50 м. Розміри менших надаються відповідно до порядку зменшення (висота/діаметр): 0,7/40 м; 0,4/20 м; два по 0,3/ 20 м. Поверхні розорюються, насипи сегментоподібної форми. В насипах двох найменших простежуються виходи кам'яних підкурганних поховальних споруд.

Література: 1. Елинова А. П., Голубчик А. Н., Чурилова А. Н. *Отчет о разведках Днепропетровского исторического музея в 1981 – 1982 гг. // Научный архив ИА АН УССР, ф. эксп. 1982/125, р. 18.* 2. *Технічна документація по встановленню меж територій пам'яток археології на землях Преображенської с/р Томаківського району Дніпропетровської області. – м. Дніпропетровськ. – 2006.*

*Лідія Голубчик
Наталія Жарінова*

38.13. Могильник курганний (археол.). Розташований на відстані 1,25 км на схід – північний схід від центру села, праворуч дороги Преображенка – Зелений Гай, на вододілі балок Стрюківська (Грузька) та Кам'янська, що впадають у р. Томаківка.

Виявлений у 1981 р. археологами Дніпропетровського історичного музею ім. Д. І. Яворницького Л. М. Голубчик та Л. М. Чуриловою. Повторно обстежений у 2006 р. співробітником Дніпропетровського обласного центру з охорони історико-культурних цінностей Н. М. Жаріновою. Недосліджений.

У складі могильника – п'ять курганів, що розташовані напівзамкнутим колом, купчасто. Насипи курганів, що розташовані в північній частині могильника, зливаються полами. Їхні розміри (висота/діаметр): 0,4/20 м; 0,5/30 м; 0,3/20 м. Поверхні розорюються, насипи сегментоподібної форми. Більший курган – заввишки 1,7 м, діаметр – 60 м. Поруч з ним – останній, що має висоту 0,3 м, діаметр – 30 м, на його насипу простежується чіткий викид материкової глини. Всі поверхні розорюються, насипи сегментоподібної форми.

Література: 1. Елинова А. П., Голубчик А. Н., Чурилова А. Н. *Отчет о разведках Днепропетровского исторического музея в 1981 – 1982 гг. // Научный архив ИА АН УССР, ф. эксп. 1982/125, р. 18.* 2. *Технічна документація по встановленню меж територій пам'яток археології на землях Преображенської с/р Томаківського району Дніпропетровської області. – м. Дніпропетровськ. – 2006.*

*Лідія Голубчик
Наталія Жарінова*

38.14. Могильник курганний «Могила Бабувата» / «Могила Висока» (археол.). Розташований на відстані 5,3 км на північ від центру села, 0,5 км на південь від шосе Дніпропетровськ – Нікополь, на вододілі безіменних балок, що впадають у б. Кам'янська.

Виявлений у 1981 р. археологами Дніпропетровського історичного музею ім. Д. І. Яворницького Л. М. Голубчик та Л. М. Чуриловою. Повторно обстежений у 2006 р. співробітником Дніпропетровського обласного центру з охорони історико-культурних цінностей Н. М. Жаріною. Недосліджений.

У складі могильника – п'ять курганів, що розташовані на місцевості з північного заходу на схід протяжністю 0,5 км. Висота домінуючого насипу – 6 м, діаметр – 90 м. Північна пола коротка та крута, південна – витягнута та полога. Поверхня задернована, поли підрізані розорюванням. Другий значний за розмірами насип, що розташований на північний захід від більшого, має висоту 2 м, діаметр – 60 м. Третій великий насип, останній у ланцюжку, знаходиться біля лісосмуги та має висоту 2,5 м, діаметр – 50 м. З цим насипом зливається полами менший, заввишки 0,5 м, діаметр – 20 м, а на схід від головного знаходиться найменший – заввишки 0,4 м, діаметр – 20 м. Поверхні чотирьох

курганів розорюються. Більші насипи напівсферичної форми, менші – сегментоподібної.

Література: 1. Елинова Л. П., Голубчик Л. Н., Чурилова Л. Н. *Отчет о разведках Днепропетровского исторического музея в 1981 – 1982 гг.* // *Научный архив ИА АН УССР, ф. эксп. 1982/125, р. 18.* 2. *Технічна документація по встановленню меж територій пам'яток археології на землях Преображенської с/р Томаківського району Дніпропетровської області.* – м. Дніпропетровськ. – 2006.

Лідія Голубчик
Наталія Жарінова

*Село Преображенка.
Братська могила радянських воїнів*

38.15. Братська могила радянських воїнів (іст.). У центрі села, ліворуч від школи.

Поховані воїни 3-го Українського фронту, які загинули в грудні 1943 р. в боях за визволення села та померли від ран у військових госпіталях. Відомо 84 прізвища.

Наступаючи з другої половини жовтня 1943 р. з плацдармів на тери-

торії Солонянського району, 8-а гвардійська армія (генерал-полковник В. І. Чуйков) 3-го Українського фронту (генерал армії Р. Я. Малиновський) намагалася упродовж грудня прорвати фронт противника на території Томаківського району. Під час цих боїв 30 грудня 1943 р. підрозділи 82-ї гвардійської стрілецької дивізії (генерал-майор І. О. Макаренко) визволили село Преображенка від нацистських окупантів. В січні – перших числах березня 1944 р. в селі були розгорнуті 264-й медико-санітарний батальйон 19-ї механізованої дивізії та хірургічний польовий пересувний госпіталь №5218 6-ї армії. Загиблих та померлих від ран воїнів ховали в могили, що описується.

У 1956 р. біля могили (24×8 м) установлена залізобетонна скульптура. В 1975 р. за могилою і праворуч від неї споруджені дві стели, на першій увічнені прізвища земляків. У 2000-х рр. проведена реконструкція. По обох довгих боках могили покладено по 5 (всього 10) меморіальних дошок із червоного граніту з прізвищами похованих. За могилою на низькій основі встановлена залізобетонна пофарбована двофігурна скульптура на фоні двох облицьованих червоним гранітом пілонів, розташованих під тупим кутом один до одного, та двох стел. На стелах по 6 (всього 12) меморіальних дошок червоного граніту з прізвищами 232 земляків, які загинули на фронтах Другої світової війни. Праворуч від мо-

гили – цегляна тинькована стела з датами «1941 – 1945».

Література: 1. ЦАМО, ф. 33, оп. 11458, стр. 302; ф. 58, оп. 18002, д. 143, 189, 655; оп. А-71698, стр. 1128; оп. А-83627, стр. 7428; ф. 334, оп. 5252, стр. 109.

Надія Шейміна

39. Прогрес, с-ще (Зорянська с/р)

39.1. Курганна група (археол.). Розташована на відстані 3 км на південний захід від центру селища, за 0,6 км на захід від Басанського кар'єру, за 0,3 км на північ від шлакосховища ГЗФ, на вододілі балок Усенкова та Просяна.

Виявлена в 2006 р. співробітником Дніпропетровського обласного центру з охорони історико-культурних цінностей С. М. Ніколаєвим. Недосліджена.

У складі групи – два кургани, які злиті полами. Висота – 1,5 м та 1 м, діаметри – по 60 м, поверхні розорюються, поли розтягнуті, мають форму сегментів.

Література: 1. Технічна документація по встановленню меж території пам'яток археології на землях Зорянської с/р Томаківського району Дніпропетровської області. – м. Дніпропетровськ. – 2006.

Сергій Ніколаєв

39.2. Курганна група (археол.). Розташована на відстані 2 км на південний захід від центру селища, ліворуч дороги до залізниці, поряд із Басанським кар'єром, на вододілі балок Усенкова та Просяна.

Виявлена в 1981 р. археологами Дніпропетровського історичного музею ім. Д. І. Яворницького Л. М. Голубчик та Л. М. Чуриловою. Повторно обстежена в 2006 р. співробітником Дніпропетровського обласного центру з охорони історико-культурних цінностей С. М. Ніколаєвим. Недосліджена.

У складі групи – чотири кургани, два з яких розташовані на території кар'єру. Висота більшого – 2,5 м, діаметр – 60 м, поверхня розорюється, вершина задернована, поли розтягнуті. Два наступних за розмірами мають висоти по 1 м, діаметри – по 40 м, сегментоподібної форми, розорюються. Найменший – заввишки 0,4 м, діаметр – 38 м, сегментоподібний, розорюється.

Література: 1. Елинова А. П., Голубчик А. Н., Чурилова А. Н. *Отчет о разведках Днепропетровского исторического музея в 1981 – 1982 гг.* // Научный архив ИА АН УССР, ф. эксп. 1982/125, р. 21. 2. *Технічна документація по встановленню меж територій пам'яток археології на землях Зорянської с/р Томаківського району Дніпропетровської області.* – м. Дніпропетровськ. – 2006.

40. Семенівка, с. (Томаківська сел/р)

40.1. Курган (археол.). Розташований на відстані 3 км на південь – південний захід від центру села, за 1 км на захід – південний захід від балки, на вододілі р. Топила, що впадає в р. Томаківка, та б. Кам'янка, що впадає в р. Дніпро.

Виявлений у 1981 р. археологами Дніпропетровського історичного музею Л. М. Голубчик та Л. М. Чуриловою. Повторно обстежений у 2006 р. співробітниками Дніпропетровського обласного центру з охорони історико-культурних цінностей Н. М. Жаріновою, С. М. Ніколаєвим та Д. Г. Філімоновим. Недосліджений.

Поодинокий курган. Висота – 6 м, діаметр – 60 м, насип конічний, задернований, на поверхні – неглибокі ями, на вершині встановлений геодезичний знак.

Література: 1. Елинова А. П., Голубчик А. Н., Чурилова А. Н. *Отчет о разведках Днепропетровского исторического музея в 1981 – 1982 гг.* // Научный архив ИА АН УССР, ф. эксп. 1982/125, р. 18. 2. *Технічна документація по встановленню меж територій пам'яток археології на землях Томаківської сел/р Томаківського району Дніпропетровської області.* – м. Дніпропетровськ. – 2006.

Лідія Голубчик

Лідія Голубчик
Сергій Ніколаєв

40.2. Курганна група (археол.). Розташована на відстані 2,7 км на південний захід від центру села, на вододілі р. Тошила, що впадає в р. Томаківка, та б. Кам'янка, що впадає в р. Дніпро.

Виявлена в 1981 р. археологами Дніпропетровського історичного музею ім. Д. І. Яворницького Л. М. Голубчик та Л. М. Чуриловою. Повторно обстежена в 2006 р. співробітником Дніпропетровського обласного центру з охорони історико-культурних цінностей С. М. Ніколаєвим. Недосліджена.

У складі групи – три кургани, які розтягнуті ланцюжком із південного сходу на північний захід, протяжністю 0,5 км. Висота двох більших насипів – по 1,5 м, діаметри – 36 м та 32 м, насипи мають сегментоподібну форму, поверхні розорюються, на них – фрагменти креслиди. Висота меншого – 1 м, діаметр – 40 м, поверхня розорюється, сегментоподібний.

Література: 1. Елинова Л. П., Голубчик Л. Н., Чурилова Л. Н. *Отчет о разведках Днепропетровского исторического музея в 1981 – 1982 гг.* // Научный архив ИА АН УССР, ф. эксп. 1982/125, р. 18. 2. Технічна документація по встановленню меж територій пам'яток археології на землях Томаківської сел/р Томаківського району Дніпропетровської області. – м. Дніпропетровськ. – 2006.

*Лідія Голубчик
Сергій Ніколаєв*

41. Сергіївка, с. (Томаківська сел/р)

41.1. Курган (археол.). Розташований на відстані 1 км на південь – південний захід від центру села, за 0,6 км на південь від околиці, 0,3 км ліворуч шосе Дніпропетровськ – Нікополь на вододілі р. Тошила, що впадає в р. Томаківка, та б. Кам'янка, що впадає в р. Дніпро.

Виявлений у 1981 р. археологами Дніпропетровського історичного музею ім. Д. І. Яворницького Л. М. Голубчик та Л. М. Чуриловою. Повторно обстежений в 2006 р. співробітниками Дніпропетровського обласного центру з охорони історико-культурних цінностей Н. М. Жаріною, С. М. Ніколаєвим та Д. Г. Філімоновим. Недосліджений.

Поодинокий курган. Висота – 6 м, діаметр – 70 м, насип конічної форми, задернований, на вершині встановлений геодезичний знак.

Література: 1. Елинова Л. П., Голубчик Л. Н., Чурилова Л. Н. *Отчет о разведках Днепропетровского исторического музея в 1981 – 1982 гг.* // Научный архив ИА АН УССР, ф. эксп. 1982/125, р. 18. 2. Технічна документація по встановленню меж територій пам'яток археології на землях Томаківської сел/р Томаківського району Дніпропетровської області. – м. Дніпропетровськ. – 2006.

Лідія Голубчик

41.2. Курган (археол.). Розташований на відстані 2,5 км на захід від центру села, за 0,75 км на захід від балки, в верхів'ях р. Тошила, що впадає в р. Томаківка, балок Кам'янка та Велика Кам'янка, на плато.

Виявлений у 1981 р. археологами Дніпропетровського історичного музею ім. Д. І. Яворницького Л. М. Голубчик та Л. М. Чуриловою. Повторно обстежений у 2006 р. співробітниками Дніпропетровського обласного центру з охорони історико-культурних цінностей Н. М. Жаріною, С. М. Ніколаєвим та Д. Г. Філімоновим. Недосліджений.

Поодинокий курган. Висота – 1,5 м, діаметр – 36 м, насип сегментоподібний, розорюється.

Література: 1. Елинова Л. П., Голубчик Л. Н., Чурилова Л. Н. *Отчет о разведках Днепропетровского исторического музея в 1981 – 1982 гг. // Научный архив ЦА АН УССР, ф. эксп. 1982/125, р. 18.* 2. *Технічна документація по встановленню меж територій пам'яток археології на землях Томаківської сел/р Томаківського району Дніпропетровської області.* – м. Дніпропетровськ. – 2006.

Лідія Голубчик

41.3. Курган (археол.). Розташований на відстані 3,75 км на захід від центру села, у верхів'ях р. Тошила, що впадає в р. Томаківка, балок Кам'янка та Велика Кам'янка, на плато.

Виявлений у 1981 р. археологами Дніпропетровського історичного музею ім. Д. І. Яворницького Л. М. Голубчик та Л. М. Чуриловою. Повторно обстежений у 2006 р. співробітниками Дніпропетровського обласного центру з охорони історико-культурних цінностей Н. М. Жаріною, С. М. Ніколаєвим та Д. Г. Філімоновим. Недосліджений.

Поодинокий курган. Висота – 6 м, діаметр – 70 м, насип конусоподібний, зі сплющеною вершиною, задернований.

Література: 1. Елинова Л. П., Голубчик Л. Н., Чурилова Л. Н. *Отчет о разведках Днепропетровского исторического музея в 1981 – 1982 гг. // Научный архив ЦА АН УССР, ф. эксп. 1982/125, р. 18.* 2. *Технічна документація по встановленню меж територій пам'яток археології на землях Томаківської сел/р Томаківського району Дніпропетровської області.* – м. Дніпропетровськ. – 2006.

Лідія Голубчик

41.4. Курган (археол.). Розташований на північній околиці села, біля шосе Нікополь – Дніпропетровськ, на схилі вододілу р. Тошила та б. Баштанівка, що впадають у р. Томаківка.

Виявлений у 2006 р. співробітником Дніпропетровського обласного центру з охорони історико-культурних цінностей С. М. Ніколаєвим. Недосліджений.

Поодинокий курган. Висота – 1 м,

діаметр – 32 м, насип має сегментоподібну форму, поверхня розорюється.

Література: 1. Технічна документація по встановленню меж територій пам'яток археології на землях Томаківської сел/р Томаківського району Дніпропетровської області. – м. Дніпропетровськ. – 2006.

Сергій Ніколаєв

41.5. Курганна група (археол.). Розташована на відстані 2,5 км на схід від центру села, на вододілі між балками Гадюча та Капітанівка, які впадають у річку Топила.

Виявлена в 1981 р. археологами Дніпропетровського історичного музею ім. Д. І. Яворницького Л. М. Голубчик та Л. М. Чуриловою. Повторно обстежена в 2015 р. В. В. Свистуновим. Недосліджена.

У складі групи – 2 кургани. Висота більшого – 1 м, діаметр – 30 м, менший – 0,2 м/20 м. Обидва насипи мають сегментоподібну форму, поверхні розорюються.

Література: 1. Елинова Л. П., Голубчик Л. Н., Чурилова Л. Н. Отчет о разведках Днепропетровского исторического музея в 1981 – 1982 гг. // Научный архив ИА АН УССР, ф. эксп. 1982/125, р. 18, с. 8.

Віталій Свистунов

41.6. Курганна група (археол.). Розташована на відстані 4 км на північ – північний захід від центру

села, за 1 км на захід від безіменної балки, на вододілі р. Топила та б. Баштанівка, що впадають у р. Томаківка.

Виявлена в 1981 р. археологами Дніпропетровського історичного музею ім. Д. І. Яворницького Л. М. Голубчик та Л. М. Чуриловою. Повторно обстежена в 2006 р. співробітником Дніпропетровського обласного центру з охорони історико-культурних цінностей С. М. Ніколаєвим. Недосліджена.

У складі групи – три кургани. Висота найбільшого кургану – 6 м, діаметр – 70 м. Висоти двох менших – 1,5 м та 1 м, діаметри – по 36 м; насипи мають сегментоподібну форму, поверхні розорюються.

Література: 1. Елинова Л. П., Голубчик Л. Н., Чурилова Л. Н. Отчет о разведках Днепропетровского исторического музея в 1981 – 1982 гг. // Научный архив ИА АН УССР, ф. эксп. 1982/125, р. 18. 2. Технічна документація по встановленню меж територій пам'яток археології на землях Томаківської сел/р Томаківського району Дніпропетровської області. – м. Дніпропетровськ. – 2006.

*Лідія Голубчик
Сергій Ніколаєв*

41.7. Могильник курганий (археол.). Розташований на відстані 1,5 км на південь від центру села, за 1 км на південний схід від кладови-

ща, на схилі вододілу р. Тошила, що впадає в р. Томаківка, та б. Кам'янка, що впадає в р. Дніпро.

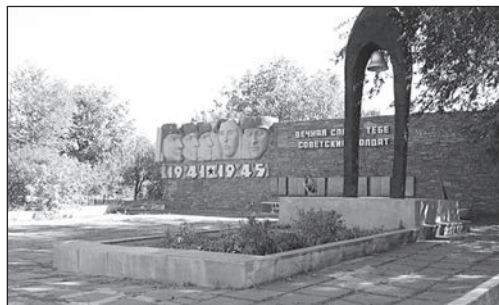
Виявлений у 1981 р. археологами Дніпропетровського історичного музею ім. Д. І. Яворницького Л. М. Голубчик та Л. М. Чуриловою. Повторно обстежений у 2006 р. співробітником Дніпропетровського обласного центру з охорони історико-культурних цінностей С. М. Ніколаєвим. Недосліджений.

У складі могильника – п'ять курганів. Три розташовані купчасто, а два – за 0,5 км на північ від інших. Висота найбільшого кургану – 2 м, діаметр – 40 м, насип напівсферичної форми, поверхня розорюється. Висоти менших – від 1,7 м до 0,5 м, діаметри – від 40 м до 20 м; насипи мають сегментоподібну форму, поверхні розорюються.

Література: 1. Елинова А. П., Голубчик А. Н., Чурилова А. Н. *Отчет о разведках Днепропетровского исторического музея в 1981 – 1982 гг.* // *Научный архив ИА АН УССР, ф. экз. 1982/125, р. 18.* 2. *Технічна документація по встановленню меж територій пам'яток археології на землях Томаківської сел/р Томаківського району Дніпропетровської області.* – м. Дніпропетровськ. – 2006.

*Лідія Голубчик
Сергій Ніколаєв*

41.8. Братська могила радянських воїнів (іст.). Вул. Перемоги, ліворуч від дороги Дніпропетровськ – Нікополь, на околиці села.

*Село Сергіївка.
Братська могила радянських воїнів*

Поховані воїни 3-го Українського фронту, які загинули наприкінці грудня 1943-го – в січні-лютому 1944-го рр. в боях у районі сіл Олександрівка, Петрівка, Весела Долина, Семенівка та Сергіївка. Відомо 146 прізвищ.

Наступаючи з другої половини жовтня 1943 р. з плацдармів на території Солонянського району, 8-а гвардійська армія (генерал-полковник В. І. Чуйков) 3-го Українського фронту (генерал армії Р. Я. Малиновський) намагалася упродовж грудня прорвати фронт противника в північній частині Томаківського району. Під час цих боїв 28 грудня 1943 р. підрозділи 27-ї гвардійської стрілецької дивізії (генерал-майор В. С. Глебов) визволили хутір Олександрівка від нацистських окупантів. Далі розвинути наступ у напрямку на с. Петрівка підрозділи фронту не змогли, хоча спроби прорвати оборону противника відбувалися постійно. В січні в цьому районі вела бої 82-а гвардійська стрілецька дивізія (генерал-майор І. О. Макаренко) 8-ї гвардійської армії.

В другій половині січня під час підготовки Нікопольсько-Криворізької наступальної операції лінію фронту в цьому районі зайняли підрозділи 203-ї (генерал-майор Г. С. Зданович) та 244-ї (генерал-майор Г. А. Афанасьєв) 6-ї армії (генерал-лейтенант І. Т. Шльомін), які згідно з планом операції перейшли в наступ 30 січня 1944 р. 3 лютого 1944 р. воїни цих дивізій визволили с. Сергіївка, а 5 лютого – хутір Весела Долина, села Петрівка та Семенівка від нацистських окупантів. Воїни, які загинули в цих боях, були поховані на місці загибелі.

В повоєнні часи їхні останки перенесені в могилу, що описується. В 1956 р. поруч з могилою – земляний насип, обнесений по периметру бордюром (8×3,9 м), установлена залізобетонна скульптура. В 1980 р. під час реконструкції бордюру на могилі обкладений гранітною брекчією, на могилі встановлена залізобетонна арка, а позаду споруджена стела з гранітних брил, на якій увічнені прізвища похованих та 96 земляків, які загинули на фронтах Другої світової війни.

Література: 1. ЦАМО РФ, ф. 33, оп. 11458, сфр. 287, 290, 305, 327, ф. 58, оп. 18002, сфр. 113, 122, 138, 288, 309, 329, 340, 347; оп. 977522, сфр. 406; ф. 334, оп. 5252, сфр. 473, 496.

Надія Шейміна

42. Степанівка, с. (Володимирівська с/р)

Село Степанівка.

Братська могила радянських воїнів

42.1. Братська могила радянських воїнів (іст.). Розташована за огорожею будинку інвалідів, від «Г»-подібного перехрестя дороги із села до будинку інвалідів ліворуч, могила праворуч.

Поховані воїни 3-го Українського фронту, які загинули наприкінці грудня 1943 р. та в січні 1944 р. у боях у районі села. Відомо 109 прізвищ.

Упродовж грудня 1943 р. війська Радянської Армії здійснили неодноразові спроби ліквідувати Нікопольсько-Криворізьке угруповання противника, однак успіху не досягали. Наступаючи у складі 8-ї гвардійської армії (генерал-полковник В. І. Чуйков), підрозділи 82-ї гвардійської стрілецької дивізії (генерал-майор І. О. Макаренко) 30 грудня 1943 р. визволили село Степанівку від нацистських окупантів. У першій половині січня

тут вела бої 244-а стрілецька дивізія (генерал-майор Г. А. Афанасьєв) 6-ї армії (генерал-лейтенант І. Т. Шльомін) 3-го Українського фронту. Загиблі воїни були поховані в могилі, що описується.

В 1948 р. на могилі (3,6×2,1 м), яка обнесена цегляним тинькованим бордюром, установлений обеліск. На лицьовому боці обеліску – металева дошка з текстом: «Вечная слава героям, павшим в боях за свободу и независимость нашей Родины!».

Література: 1. ЦАМО, ф. 33, оп. 11458, стр. 540, оп. 563785, стр. 3, оп. 563786, стр. 2; ф. 58, оп. 18002, д. 88, 94, 107, 151; ф. 345, оп. 5487, стр. 107.

Надія Шейміна

43. Тарасівка, с. (Зеленогайська с/р)

43.1. Курганна група (археол.). Розташована на відстані 1 км на схід від центру села, по обидва боки ґрунтової дороги, на вододілі балок Широка та Крива, що впадають у р. Томаківка.

Виявлена в 1981 р. археологами Дніпропетровського історичного музею ім. Д. І. Яворницького А. М. Голубчик та А. М. Чуриловою. Повторно обстежена в 2006 р. співробітником Дніпропетровського обласного центру з охорони історико-культурних цінностей Н. М. Жаріною. Недосліджена.

У складі групи – два кургани, що розташовані по вісі північ–південь, заввишки 1 м та 0,3 м, діаметрами 34 м та 20 м. Поверхні розорюються. Насипи сегментоподібної форми.

Література: 1. Елинова А. П., Голубчик А. Н., Чурилова А. Н. *Отчет о разведках Днепропетровского исторического музея в 1981 – 1982 гг. // Научный архив ИА АН УССР, ф. эксп. 1982/125, р. 18.* 2. *Технічна документація по встановленню меж територій пам'яток археології на землях Зеленогайської с/р Томаківського району Дніпропетровської області.* – м. Дніпропетровськ. – 2006.

Лідія Голубчик
Наталія Жарінова

44. Топила, с. (Мирівська с/р)

44.1. Курган (археол.). Розташований на відстані 3,6 км на північ – північний захід від центру села, ліворуч дороги Томаківка – Семенівка, на вододільному плато річок Топила та Томаківка.

Виявлений у 2006 р. співробітником Дніпропетровського обласного центру з охорони історико-культурних цінностей Н. М. Жаріною. Недосліджений.

Поодинокий курган заввишки 2,5 м, діаметр – 40 м. Насип правильної напівсферичної форми. Поверхня розорюється.

Література: 1. *Технічна документація по*

встановленню меж територій пам'яток археології на землях Мирівської с/р Томаківського району Дніпропетровської області. – м. Дніпропетровськ. – 2006.

Наталія Жарінова

44.2. Курган (археол.). Розташований на відстані 3,75 км на північ від центру села, 0,6 км на захід від кладовища, на вододілі річок Томаківка та Топила, на другій терасі.

Виявлений у 1981 р. археологами Дніпропетровського історичного музею ім. Д. І. Яворницького Л. М. Голубчик та Л. М. Чуриловою. Повторно обстежений у 2006 р. співробітником Дніпропетровського обласного центру з охорони історико-культурних цінностей Н. М. Жаріною. Недосліджений.

Поодинокий курган заввишки 6 м, діаметр – 70 м. Поверхня задернована, насип напівсферичної форми. Насип деформований вирвами та воронками часів Другої світової війни, та зруйнований господарською діяльністю людини із застосуванням техніки.

Література: 1. Елинова А. П., Голубчик А. Н., Чурилова А. Н. Отчет о разведках Днепропетровского исторического музея в 1981 – 1982 гг. // Научный архив ИА АН УССР, ф. эксп. 1982/125, р. 18. 2. Технічна документація по встановленню меж територій пам'яток археології на землях Мирівської с/р Томаківського району Дніпропетровської області. – м. Дніпропетровськ. – 2006.

*Лідія Голубчик
Наталія Жарінова*

44.3. Курган «Могила Маячка» (археол.). Розташований на відстані 2,5 км на захід – північний захід від центру села, на вододільному плато балок Кам'янка та Топила, що впадають у р. Томаківка з правого берега, в верхів'ях б. Вовчок.

Виявлений у 1981 р. археологами Дніпропетровського історичного музею ім. Д. І. Яворницького Л. М. Голубчик та Л. М. Чуриловою. Повторно обстежений у 2006 р. співробітником Дніпропетровського обласного центру з охорони історико-культурних цінностей Н. М. Жаріною. Недосліджений.

Поодинокий курган заввишки 8 м, діаметр – 70 м. Поверхня задернована, поли підрізані розорюванням, насип конічної форми. Курган має крутий північний схил та пологий південний.

Література: 1. Елинова А. П., Голубчик А. Н., Чурилова А. Н. Отчет о разведках Днепропетровского исторического музея в 1981 – 1982 гг. // Научный архив ИА АН УССР, ф. эксп. 1982/125, р. 18. 2. Технічна документація по встановленню меж територій пам'яток археології на землях Мирівської с/р Томаківського району Дніпропетровської області. – м. Дніпропетровськ. – 2006.

*Лідія Голубчик
Наталія Жарінова*

44.4. Курганна група (археол.). Розташована на відстані 3,5 км на південний захід від центру села, 1 км на схід від б. Вовча, на вододілі

балок Вовчок та Топила, що впадають у р. Томаківка з правого берега.

Виявлена в 1981 р. археологами Дніпропетровського історичного музею ім. Д. І. Яворницького Л. М. Голубчик та Л. М. Чуриловою. Повторно обстежена в 2006 р. співробітником Дніпропетровського обласного центру з охорони історико-культурних цінностей Н. М. Жаріною. Недосліджена.

У складі групи – два кургани. Домінуючий у групі насип заввишки 3 м, діаметр – 60 м. Вершина сплюснена, з відбитками знака зруйнованої тріангуляції. Насип правильної напівсферичної форми, поверхня задернована. Висота меншого – 0,7 м, діаметр – 40 м. Поверхня розорюється, насип сегментоподібної форми, поли розтягнуті.

Література: 1. Елинова А. П., Голубчик А. Н., Чурилова Л. Н. *Отчет о разведках Днепропетровского исторического музея в 1981 – 1982 гг. // Научный архив ИА АН УССР, ф. экзп. 1982/125, р. 18.* 2. *Технічна документація по встановленню меж територій пам'яток археології на землях Мирівської с/р Томаківського району Дніпропетровської області. – м. Дніпропетровськ. – 2006.*

*Лідія Голубчик
Наталія Жарінова*

44.5. Курганна група (археол.). Розташована на відстані 0,3 км на північний захід від центру села, поруч з західною околицею села, на

схилі вододілу балок Вовчок та Топила, що впадають у р. Томаківка з правого берега.

Виявлена в 2006 р. співробітником Дніпропетровського обласного центру з охорони історико-культурних цінностей Н. М. Жаріною. Недосліджена.

У складі групи – два кургани. Більший – заввишки 1 м, діаметр – 26 м, знаходиться на кладовищі. Поверхня задернована, насип напівсферичної форми. Висота меншого – 0,5 м, діаметр – 28 м. Поверхня розорюється, насип сегментоподібної форми, поли розтягнуті.

Література: 1. *Технічна документація по встановленню меж територій пам'яток археології на землях Мирівської с/р Томаківського району Дніпропетровської області. – м. Дніпропетровськ. – 2006.*

Наталія Жарінова

44.6. Курганна група (археол.). Розташована на відстані 5 км на захід від центру села, 0,6 км на захід від балки, на вододільному плато балок Кірнососа та Вовчок, що впадають у р. Томаківка з правого берега.

Виявлена в 1981 р. археологами Дніпропетровського історичного музею ім. Д. І. Яворницького Л. М. Голубчик та Л. М. Чуриловою. Повторно обстежена в 2006 р. співробітником Дніпропетровського обласного центру з охорони

історико-культурних цінностей Н. М. Жаріною. Недосліджена.

У складі групи – три кургани. Більший – заввишки 1 м, діаметр – 30 м. Вершина задернована, поли дуже підризані розорюванням. Два менші мають висоту по 0,5 м, діаметри – 20 м та 24 м. Насипи сегментоподібної форми, поверхні розорюються.

Література: 1. Елинова А. П., Голубчик А. Н., Чурилова А. Н. *Отчет о разведках Днепропетровского исторического музея в 1981 – 1982 гг.* // *Научный архив ИА АН УССР, ф. экз. 1982/125, р. 18.* 2. *Технічна документація по встановленню меж територій пам'яток археології на землях Мирівської с/р Томаківського району Дніпропетровської області.* – м. Дніпропетровськ. – 2006.

Лідія Голубчик
Наталія Жарінова

44.7. Могильник курганий (археол.). Розташований на відстані 5 км на захід – південний захід від центру села, на вододілі балок Вовчок та Кірносова, що впадають у р. Томаківка з правого берега.

Виявлений у 1981 р. археологами Дніпропетровського історичного музею ім. Д. І. Яворницького А. М. Голубчик та А. М. Чуриловою. Повторно обстежений у 2006 р. співробітником Дніпропетровського обласного центру з охорони історико-культурних

цінностей Н. М. Жаріною. Недосліджений.

У складі могильника – шість курганів, що витягнулися ланцюгом по вісі північ – південь протяжністю 0,5 км. Більший у групі насип заввишки 1,5 м, діаметр – 50 м. Через центр пролягає ґрунтова дорога. Насип овальної форми, поверхня задернована. Другий за розмірами курган, що знаходиться на півдні групи, має висоту 1 м, діаметр – 40 м. Насип задернований, правильної напівсферичної форми, на поверхні простежується вихід кам'яних підкурганних поховальних споруд. Чотири менших мають висоту по 0,3 – 0,2 м, діаметри – по 20 м. Поверхні розорюються, насипи сегментоподібної форми.

Література: 1. Елинова А. П., Голубчик А. Н., Чурилова А. Н. *Отчет о разведках Днепропетровского исторического музея в 1981 – 1982 гг.* // *Научный архив ИА АН УССР, ф. экз. 1982/125, р. 18.* 2. *Технічна документація по встановленню меж територій пам'яток археології на землях Мирівської с/р Томаківського району Дніпропетровської області.* – м. Дніпропетровськ. – 2006.

Лідія Голубчик
Наталія Жарінова

44.8. Могильник курганий (археол.). Розташований на відстані 5,5 км на захід – північний захід від центру села, на вододільному плато

балок Кірносова та Вовчок, що впадають у р. Томаківка з правого берега.

Виявлений у 2006 р. співробітником Дніпропетровського обласного центру з охорони історико-культурних цінностей Н. М. Жаріною. Недосліджений.

У складі могильника – сім курганів, що витягнулися ланцюжком по вісі північ – південь протяжністю 0,9 км. Домінуючий у групі насип – заввишки 2 м, діаметр – 50 м. Насип правильної напівсферичної форми. Два менші за розмірами кургани мають висоту по 1,7 м, діаметри – по 60 м. Насипи трьох більших курганів витягнуті по вісі північ–південь. Останні кургани – заввишки 1,5 м, 0,5 м та 0,4 м, діаметри – 24 м, 26 м та 50 м. Найменший насип має виходи кам'яних підкурганних поховальних споруд. Насипи сегментоподібної форми. Всі поверхні курганів розорюються.

Література: 1. Технічна документація по встановленню меж територій пам'яток археології на землях Мирівської с/р Томаківського району Дніпропетровської області. – м. Дніпропетровськ. – 2006.

Наталія Жарінова

44.9. Могильник курганний (археол.). Розташований на відстані 2,5 км на захід від центру села, поміж польових доріг, які тягнуться до б. Вовчок, на вододільному плато

балок Кам'янка та Тошила, що впадають у р. Томаківка з правого берега, в верхів'ях б. Вовчок.

Виявлений у 1981 р. археологами Дніпропетровського історичного музею ім. Д. І. Яворницького Л. М. Голубчик та Л. М. Чуриловою. Повторно обстежений у 2006 р. співробітником Дніпропетровського обласного центру з охорони історико-культурних цінностей Н. М. Жаріною. Недосліджений.

У складі могильника – п'ять курганів, що витягнулися ланцюжком по вісі північ – південь протяжністю 0,3 км. Розміри насипів надаються відповідно до порядку зменшення (висота/діаметр): 2,5/50 м; 2/40 м; 1,7/40 м; 1,7/30 м; 0,3/30 м. Насип найменшого кургану деформований щорічним розорюванням, має сегментоподібну форму. Поверхні чотирьох більших задерновані, насипи напівсферичної форми.

Література: 1. Елинова Л. П., Голубчик Л. Н., Чурилова Л. Н. Отчет о разведках Днепропетровского исторического музея в 1981 – 1982 гг. // Научный архив ИА АН УССР, ф. эксп. 1982/125, р. 18. 2. Технічна документація по встановленню меж територій пам'яток археології на землях Мирівської с/р Томаківського району Дніпропетровської області. – м. Дніпропетровськ. – 2006.

Лідія Голубчик
Наталія Жарінова

44.10. Могильник курганий (археол.). Розташований на відстані 2,5 км на захід – північний захід від центру села, на вододільному плато балок Кам'янка та Топила, що впадають у р. Томаківка з правого берега.

Виявлений у 1981 р. археологами Дніпропетровського історичного музею ім. Д. І. Яворницького Л. М. Голубчик та Л. М. Чуриловою. Повторно обстежений у 2006 р. співробітником Дніпропетровського обласного центру з охорони історико-культурних цінностей Н. М. Жаріною. Недосліджений.

У складі могильника – шість курганів. Більший заввишки 1,5 м, діаметр – 50 м. Поверхня задернована, насип сегментоподібної форми. Розміри менших насипів надаються відповідно до порядку зменшення (висота/діаметр): 1/30 м; 0,7/20 м; 0,5/42 м; два по 0,4/30 м. Другий за розмірами насип кургану задернований, у центрі – грабіжницький шурф завглибшки 2 м. Насипи менших курганів сегментоподібної форми, поверхні розорюються, на них є виходи кам'яних підкурганних поховальних споруджень.

Література: 1. Елинова А. П., Голубчик А. Н., Чурилова А. Н. *Отчет о разведках Днепропетровского исторического музея в 1981 – 1982 гг.* // Научный архив ИА АН УССР, ф. эксп. 1982/125, р. 18. 2. *Технічна документація по встановленню меж територій пам'яток археології на землях Мирівської с/р Томаківського району*

Дніпропетровської області. – м. Дніпропетровськ. – 2006.

*Лідія Голубчик
Наталія Жарінова*

44.11. Могильник курганий (археол.). Розташований на відстані 4 км на захід – північний захід від центру села, вздовж ґрунтової дороги, на гребені вододільного плато балок Кам'янка та Топила, що впадають у р. Томаківка з правого берега, в верхів'ях б. Вовчок.

Виявлений у 1981 р. археологами Дніпропетровського історичного музею ім. Д. І. Яворницького Л. М. Голубчик та Л. М. Чуриловою. Повторно обстежений у 2006 р. співробітником Дніпропетровського обласного центру з охорони історико-культурних цінностей Н. М. Жаріною. Недосліджений.

У складі могильника – десять курганів, що витягнулися ланцюгом по вісі північ – південь протяжністю 0,6 км. Розміри насипів надаються відповідно до порядку зменшення (висота/діаметр): 4/50 м; 3/40 м; 2/32 м; 2/40 м; 1/36 м; чотири по 3/32 м; 0,3/20 м. Насипи чотирьох більших курганів правильної напівсферичної форми, метрові кургани – в плані овальної форми, а найменший виділяється на рідлі світлою плямою розораного викиду. Шість

насипів задерновані, поли підорюються, один – перерізаний польовою дорогою. В насипах простежуються виходи кам'яних підкурганних поховальних споруд, оголена крепідка. Чотири насипи розорюються.

Література: 1. Елинова А. П., Голубчик А. Н., Чурилова А. Н. *Отчет о разведках Днепропетровского исторического музея в 1981 – 1982 гг. // Научный архив ИА АН УССР, ф. эксп. 1982/125, р. 18.* 2. *Технічна документація по встановленню меж територій пам'яток археології на землях Мирівської с/р Томаківського району Дніпропетровської області.* – м. Дніпропетровськ. – 2006.

*Лідія Голубчик
Наталія Жарінова
Сергій Ніколасв*

Село Топила.

Братська могила радянських воїнів

44.12. Братська могила радянських воїнів, (іст.). Вул. Кірова, 21. У центрі села, біля Будинку культури.

Поховано 20 воїнів 3-го Україн-

ського фронту, які загинули в лютому 1944 р. в боях за визволення села від нацистських окупантів. Відомо 3 прізвища.

30 січня 1944 р. розпочалася Нікопольсько-Криворізька фронтова операція. В перший день наступу 6-а армія (генерал-лейтенант І. Т. Шльомін) 3-го Українського фронту (генерал армії Р. Я. Малиновський) прорвала першу лінію оборони противника на глибину до 4 км. 5 лютого 1944 р. підрозділи 203-ї стрілецької дивізії (генерал-майор Г. С. Зданович), за сприяння частин 244-ї стрілецької дивізії (генерал-майор Г. А. Афанасьєв), визволили село Топила від нацистських окупантів. Загиблі були поховані в 2 братських могилах. В одній із них – останки членів екіпажу штурмовика «Іл-2» 947-го штурмового авіаційного полку 289-ї штурмової авіаційної дивізії 17-ї повітряної армії (генерал-лейтенант авіації В. О. Судець), який був збитий під час виконання бойового завдання над залізничною станцією Мирова.

В 1954 р. на могилах була встановлена залізобетонна скульптура. Дві братські могили під час реконструкції 1978 р. були об'єднані одним насипом, який по периметру обведений кам'яним бордюром. На могили праворуч і ліворуч покладені однакові меморіальні дошки з гранітної крихти з прізвищами похованих. На могилі встановлені пілон із зіркою, 10 дошок із прізвищами 151 земляка, які

загинули на фронтах Другої світової війни. Одинадцята дошка – з текстом. Позаду могил – стела із залізобетонними барельєфами. В 2011 р. на пам'ятці проводилися ремонтні роботи надгробних споруд та заміна меморіальних дошок.

Література: 1. ЦАМО РФ, ф. 58, оп. 18002, стр. 119; ф. 334, оп. 5252, стр. 496; ф. 20258, оп. 2, стр. 10.

Надія Шейміна

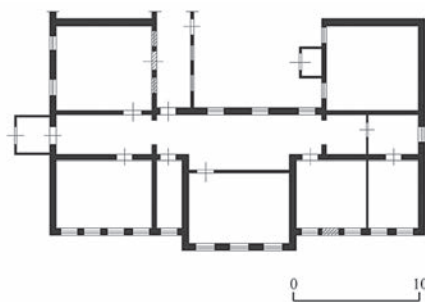
Село Топила. Будинок земської школи

44.13. Будинок земської школи, 1900-ті (архіт.). Вул. Кірова. Розташований на околиці села з незначним відступом від червоної лінії вулиці. Навколишня територія має озеленення та благоустрій.

З появою у II пол. XIX ст. крупної промисловості, зростає потреба в освічених людях, через що будується велика кількість шкільних закладів. Збудований на початку 1900-х за типовим проектом, як і більшість шкіл у сільській місцевості. Наразі колишній навчальний заклад функціонує як лікарняний - тут розташовується Топи-

лянська амбулаторія загальної практики – сімейної медицини Томаківської центральної районної лікарні.

Будинок одноповерховий, із червоної цегли. Масивний високий цоколь виконаний із бутового каміння. Первісний об'єм у плані П-подібної форми, характерної для земських шкіл, що мали вільне розташування на ділянці. Пізніше до лівого крила прибудовано прямокутний об'єм. Розпланувальна типологія – коридорна.

Село Топила.

Будинок земської школи (план будинку)

Архітектурна композиція головного фасаду симетрична, центральньоосьова, тридільна, у 13 осей віконних прорізів. Центральний триосьовий ризаліт над увінчуючим карнизом акцентовано ступінчастим аттиком з трикутним фронтоном над частиною з парадним входом. Над дверним прорізом парадного входу зберігся кований ажурний козирок. Додаткові входи розташовані на дворових фасадах. Віконні та дверні прорізи – прямокутної форми. Фасади декоровано за допомогою фланкуючих

пілястр, лиштв із замковим камінням, підвіконних ніш, гуртів та карнизу з дентикулами (головний фасад).

Будівля є прикладом стилю модерн у його раціональному напрямку, в архітектурі земських шкіл, зведених на початку 1900-х.

Література: 1. *Архітектура шкільних будинків* / П. Ф. Альошин, А. П. Марінченко, В. В. Колесніков. – Київ: Вид. Акад. архітектури Української РСР, 1952.

Надія Лиштва

45. Урожайне, с. (Володимирівська с/р)

Лідія Голубчик
Сергій Ніколасв

45.1. Курганна група (археол.). Розташована на відстані 0,75 км на захід від центру села, 1,75 км на південь від залізниці, 0,6 км на захід від кладовища, біля польової дороги, більший – на кладовищі, в верхів'ях балки Єремчиної.

Виявлена у 1981 р. археологами Дніпропетровського історичного музею ім. Д. І. Яворницького Л. М. Голубчик та Л. М. Чуриловою. Повторно обстежена в 2006 р. співробітником Дніпропетровського обласного центру з охорони історико-культурних цінностей С. М. Ніколаєвим. Недосліджена.

У складі групи – два кургани. Висота більшого – 3,5 м, діаметр – 60 м, поверхня задернована, має напівсфе-

ричну форму, на східній полі – дерева, на західній – чагарник, поли підрізані розорюванням. Висота меншого – 0,1 м, діаметр не визначається внаслідок сильного розорювання, читається як жовто-сіра пляма.

Література: 1. Елинова Л. П., Голубчик Л. Н., Чурилова Л. Н. *Отчет о разведках Днепропетровского исторического музея в 1981 – 1982 гг.* // *Научный архив ИА АН УССР, ф. эксп. 1982/125, р. 21.* 2. *Технічна документація по встановленню меж територій пам'яток археології на землях Володимирівської с/рТомаківського району Дніпропетровської області.* – м. Дніпропетровськ. – 2006.

46. Чайки, с. (Михайлівська с/р)

46.1. Курганна група (археол.). Розташована на відстані 18 км на північ від центру села, 0,5 км ліворуч дороги на с. Михайлівку, на вододілі балок Бадуриної та Канцерівської.

Виявлена в 1981 р. археологами Дніпропетровського історичного музею ім. Д. І. Яворницького Л. М. Голубчик та Л. М. Чуриловою. Повторно обстежена в 2006 р. співробітником Дніпропетровського обласного центру з охорони історико-культурних цінностей С. М. Ніколаєвим. Недосліджена.

У складі групи – чотири кургани. Висота більшого, який знаходиться поруч із кладовищем, – 3,5 м, діаметр – 50 м, поверхня задернована, поли підрізані розорюванням, має форму напівсфери, на вершині – антропоморфна стела заввишки 1,5 м. Підрізаний асфальтною дорогою з півночі. Другий за розмірами – заввишки 3 м, діаметр – 60 м, поверхня розорюється, на вершині – геодезичний знак, на насипу – виходи кам'яних поховальних споруджень. Третій за розмірами має висоту 2,2 м, діаметр – 40 м, поверхня задернована. Найменший курган заввишки 1,5 м, діаметр – 32 м, розорюється, на насипу – виходи кам'яних поховальних споруджень.

Література: 1. Елинова А. П., Голубчик А. Н., Чурилова А. Н. *Отчет о разведках Днепропетровского исторического музея в 1981 – 1982 гг.* // Научный архив ИА АН УССР, ф. эксп. 1982/125, р. 21, с. 17. 2. Технічна документація по встановленню меж територій пам'яток археології на землях Михайлівської с/р Томаківського району Дніпропетровської області. – м. Дніпропетровськ. – 2006.

Лідія Голубчик
Сергій Ніколасв

46.2. Курганна група (археол.). Розташована на відстані 0,9 км на південний захід від центру села, на вододілі балок Бадуриної та Канцеровської.

Виявлена в 1981 р. археологами

Дніпропетровського історичного музею ім. Д. І. Яворницького Л. М. Голубчик та Л. М. Чуриловою. Повторно обстежена в 2006 р. співробітником Дніпропетровського обласного центру з охорони історико-культурних цінностей С. М. Ніколаєвим. Недосліджена.

У складі групи – чотири кургани. Висота більшого – 6 м, діаметр – 60 м, поверхня задернована, поли підрізані розорюванням, має форму напівсфери. Другий за розмірами – заввишки 1,7 м, діаметр – 36 м, задернований. Третій за розмірами має висоту 1,5 м, діаметр – 32 м, поверхня задернована, на вершині – яма, майже як від бліндажу у формі підкови. Найменший курган – заввишки 0,5 м, діаметр – 24 м, розорюється.

Література: 1. Елинова А. П., Голубчик А. Н., Чурилова А. Н. *Отчет о разведках Днепропетровского исторического музея в 1981 – 1982 гг.* // Научный архив ИА АН УССР, ф. эксп. 1982/125, р. 21, с. 17. 2. Технічна документація по встановленню меж територій пам'яток археології на землях Михайлівської с/р Томаківського району Дніпропетровської області. – м. Дніпропетровськ. – 2006.

Лідія Голубчик
Сергій Ніколасв

46.3. Курганна група (археол.). Розташована на відстані 1,8 км на південний захід від центру села, на вододілі балок Бадурини та Канцеровська.

Виявлена в 1981 р. археологами

Дніпропетровського історичного музею ім. Д. І. Яворницького Л. М. Голубчик та Л. М. Чуриловою. Повторно обстежена в 2006 р. співробітником Дніпропетровського обласного центру з охорони історико-культурних цінностей С. М. Ніколаєвим. Недосліджена.

У складі групи – чотири кургани. Висота більшого – 4 м, діаметр – 50 м, розташований наполовину у лісосмузі, поверхня задернована, має форму напівсфери. Другий за розмірами – заввишки 3 м, діаметр – 40 м, поверхня задернована. Третій за розмірами має висоту 2,5 м, діаметр – 40 м, поверхня розорюється. Найменший курган заввишки 2 м, діаметр – 36 м, задернований.

Література: 1. Елинова А. П., Голубчик А. Н., Чурилова А. Н. *Отчет о разведках Днепропетровского исторического музея в 1981 – 1982 гг.* // Научный архив ИА АН УССР, ф. эксп. 1982/125, р. 21, с. 17. 2. Технічна документація по встановленню меж територій пам'яток археології на землях Михайлівської с/р Тамаківського району Дніпропетровської області. – м. Дніпропетровськ. – 2006.

*Лідія Голубчик
Сергій Ніколаєв*

47. Червоний Яр, с. (Чумаківська с/р)

47.1. Курган (археол.). Розташований на відстані 2 км на південний схід від центру села, біля польової

вої дороги та лісосмути, на вододілі б. Соловійова (впадає в р. Камішувата Сура) та її притоки б. Рябого.

Виявлений у 1981 р. археологами Дніпропетровського історичного музею ім. Д. І. Яворницького Л. М. Голубчик та Л. М. Чуриловою. Повторно обстежений у 2006 р. співробітником Дніпропетровського обласного центру з охорони історико-культурних цінностей Н. М. Жаріною. Недосліджений.

Поодинокий курган заввишки 0,5 м, діаметр – 60 м. Поверхня розорюється, насип сегментоподібної форми. З північного боку межує з лісосмугою.

Література: 1. Елинова А. П., Голубчик А. Н., Чурилова А. Н. *Отчет о разведках Днепропетровского исторического музея в 1981 – 1982 гг.* // Научный архив ИА АН УССР, ф. эксп. 1982/125, р. 18. 2. Технічна документація по встановленню меж територій пам'яток археології на землях Чумаківської с/р Тамаківського району Дніпропетровської області. – м. Дніпропетровськ. – 2006.

*Лідія Голубчик
Наталія Жарінова*

47.2. Курган (археол.). Розташований на відстані 1,6 км на південь від центру села, на вододілі балок Крутенька та Рябого, що впадають у б. Соловійова.

Виявлений у 2006 р. співробітником Дніпропетровського обласного центру з охорони історико-культур-

них цінностей Н. М. Жаріною. Недосліджений.

Поодинокий курган заввишки 1 м, діаметр – 40 м. Поверхня розорюється, насип сегментоподібної форми.

Література: 1. Технічна документація по встановленню меж територій пам'яток археології на землях Чумаківської с/р Томаківського району Дніпропетровської області. – м. Дніпропетровськ. – 2006.

Наталія Жарінова

47.3. Курганна група (археол.). Розташована на відстані 3,75 км на південь від центру села, за 0,6 км та ліворуч шосе Нікополь – Дніпропетровськ, на вододілі річок Камишувата Сура та Томаківка, в верхів'ях балок Коштова та Камишувата.

Виявлена в 1981 р. археологами Дніпропетровського історичного музею ім. Д. І. Яворницького Л. М. Голубчик та Л. М. Чуриловою. Повторно обстежена в 2006 р. співробітником Дніпропетровського обласного центру з охорони історико-культурних цінностей Н. М. Жаріною. Недосліджена.

У складі групи – два кургани заввишки 0,7 м та 0,5 м, діаметри по 20 м. Поверхні розорюються, насипи сегментоподібної форми.

Література: 1. Елинова Л. П., Голубчик Л. Н., Чурилова Л. Н. *Отчет о разведках Днепропетровского исторического музея в 1981 – 1982*

гг. // Научный архив ИА АН УССР, ф. эксп. 1982/125, р. 18. 2. Технічна документація по встановленню меж територій пам'яток археології на землях Чумаківської с/р Томаківського району Дніпропетровської області. – м. Дніпропетровськ. – 2006.

Лідія Голубчик
Наталія Жарінова

47.4. Курганна група (археол.). Розташована на відстані 3,5 км на південь – південний схід від центру села, за 0,5 км на північ від шосе Нікополь – Дніпропетровськ, на вододілі річок Камишувата Сура та Томаківка, в верхів'ях балок Рябого та Камишувата.

Виявлена в 1981 р. археологами Дніпропетровського історичного музею ім. Д. І. Яворницького Л. М. Голубчик та Л. М. Чуриловою. Повторно обстежена в 2006 р. співробітником Дніпропетровського обласного центру з охорони історико-культурних цінностей Н. М. Жаріною. Недосліджена.

У складі групи – три кургани, що розташовані купчасто. Більший насип заввишки 2,5 м, діаметр – 60 м. Два менші – заввишки по 0,4 м, діаметри – 30 м та 20 м. Поверхні розорюються, насипи сегментоподібної форми.

Література: 1. Елинова Л. П., Голубчик Л. Н., Чурилова Л. Н. *Отчет о разведках Днепропетровского исторического музея в 1981 – 1982*

гг. // *Научный архив ИА АН УССР, ф. експ. 1982/125, р. 18. 2. Технічна документація по встановленню меж територій пам'яток археології на землях Чумаківської с/р Томаківського району Дніпропетровської області. – м. Дніпропетровськ. – 2006.*

Дніпропетровської області. – м. Дніпропетровськ. – 2006.

*Лідія Голубчик
Наталія Жарінова*

*Лідія Голубчик
Наталія Жарінова*

47.5. Курганна група (археол.). Розташована на відстані 2 км на захід – південний захід від центру села, на гребені вододілу балок Коштова та Крутенька, що впадають у б. Соловйова.

Виявлена в 1981 р. археологами Дніпропетровського історичного музею ім. Д. І. Яворницького Л. М. Голубчик та Л. М. Чуриловою. Повторно обстежена в 2006 р. співробітником Дніпропетровського обласного центру з охорони історико-культурних цінностей Н. М. Жаріною. Недосліджена.

У складі групи – два кургани, заввишки 1,7 м та 0,5 м, діаметри – 50 м та 30 м, що розташовані на місцевості по вісі північ – південь. Поверхні розорюються, насипи сегментоподібної форми. Більший примикає до лісосмуги північною полою.

Література: 1. Елинова А. П., Голубчик Л. Н., Чурилова Л. Н. Отчет о разведках Днепропетровского исторического музея в 1981 – 1982 гг. // Научный архив ИА АН УССР, ф. експ. 1982/125, р. 18. 2. Технічна документація по встановленню меж територій пам'яток археології на землях Чумаківської с/р Томаківського району

47.6. Курганна група «Могила Поштова» (археол.). Розташована на відстані 3,75 км на південь – південний схід від центру села, за 0,3 км на північ від шосе Нікополь – Дніпропетровськ, на вододілі річок Камипшувата Сура та Томаківка, в верхів'ях балок Рябого та Камипшувата.

Виявлена в 1981 р. археологами Дніпропетровського історичного музею ім. Д. І. Яворницького Л. М. Голубчик та Л. М. Чуриловою. Повторно обстежена в 2006 р. співробітником Дніпропетровського обласного центру з охорони історико-культурних цінностей Н. М. Жаріною. Недосліджена.

У складі групи – чотири кургани, що розташовані купчасто. Домінуючий насип має висоту 3,5 м, діаметр – 60 м. Поверхня задернована, насип конусоподібної форми з гострою вершиною. Другий за розмірами курган заввишки 2,5 м, діаметр – 50 м, знаходиться на північ від більшого. Насип напівсферичної форми, поверхня задернована. На схід від більшого розташовані два менші насипи заввишки 1 м та 0,5 м, діаметри 30 м та 20 м. Поверхні розорюються, насипи сегментоподібної форми.

Література: 1. Елинова А. П., Голубчик А. Н., Чурилова А. Н. *Отчет о разведках Днепропетровского исторического музея в 1981 – 1982 гг.* // Научный архив ИА АН УССР, ф. эксп. 1982/125, р. 18. 2. *Технічна документація по встановленню меж територій пам'яток археології на землях Чумаківської с/р Томаківського району Дніпропетровської області.* – м. Дніпропетровськ. – 2006.

*Лідія Голубчик
Наталія Жарінова*

Література: 1. Елинова А. П., Голубчик А. Н., Чурилова А. Н. *Отчет о разведках Днепропетровского исторического музея в 1981 – 1982 гг.* // Научный архив ИА АН УССР, ф. эксп. 1982/125, р. 18. 2. *Технічна документація по встановленню меж територій пам'яток археології на землях Чумаківської с/р Томаківського району Дніпропетровської області.* – м. Дніпропетровськ. – 2006.

*Лідія Голубчик
Наталія Жарінова*

47.7. Курганна група «Могила Чорна» (археол.). Розташована на відстані 3,4 км на північний захід від центру села, на вододілі балок Коштова та Крутенька, що впадають у б. Соловійова.

Виявлена в 1981 р. археологами Дніпропетровського історичного музею ім. Д. І. Яворницького А. М. Голубчик та А. М. Чуриловою. Повторно обстежена в 2006 р. співробітником Дніпропетровського обласного центру з охорони історико-культурних цінностей Н. М. Жаріною. Недосліджена.

У складі групи – два кургани. Більший – заввишки 2 м, діаметр – 60 м. Насип напівсферичної форми, поверхня розорюється. Менший, що має висоту 0,3 м, діаметр – 30 м, знаходиться в лісосмузі. Насип перерізаний двома rovami завширшки до 0,5 м. Поверхня задернована, насип сегментоподібної форми.

48. Червоноукраїнка, с. (Зеленогайська с/р)

48.1. Курган (археол.). Розташований на відстані 0,75 км на схід від північно-східної околиці села, на вододілі балок Широка та Лепетин, що впадають у р. Томаківка.

Виявлений у 1981 р. археологами Дніпропетровського історичного музею ім. Д. І. Яворницького А. М. Голубчик та А. М. Чуриловою. Повторно обстежений у 2006 р. співробітником Дніпропетровського обласного центру з охорони історико-культурних цінностей Н. М. Жаріною. Недосліджений.

Поодинокий курган заввишки 1,5 м, діаметр – 44 м. Поверхня розорюється. Насип сегментоподібної форми.

Література: 1. Елинова А. П., Голубчик А. Н., Чурилова А. Н. *Отчет о разведках Днепропетровского исторического музея в 1981 – 1982*

гг. // *Научный архив ИА АН УССР, ф. эксп. 1982/125, р. 18. 2. Технічна документація по встановленню меж територій пам'яток археології на землях Зеленогайської с/р Томаківського району Дніпропетровської області. – м. Дніпропетровськ. – 2006.*

*Лідія Голубчик
Наталія Жарінова*

48.2. Курган (археол.). Розташований на відстані 2,4 км на північний схід від центру села, на гребені вододілу балок Широка та Лепетин, що впадають у р. Томаківка.

Виявлений у 1981 р. археологами Дніпропетровського історичного музею ім. Д. І. Яворницького Л. М. Голубчик та Л. М. Чуриловою. Повторно обстежений у 2006 р. співробітником Дніпропетровського обласного центру з охорони історико-культурних цінностей Н. М. Жаріною. Недосліджений.

Поодинокий курган заввишки 0,5 м, діаметр – 24 м. Поверхня розорюється. Насип сегментоподібної форми.

Література: 1. Елинова А. П., Голубчик Л. Н., Чурилова Л. Н. Отчет о разведках Днепропетровского исторического музея в 1981 – 1982 гг. // Научный архив ИА АН УССР, ф. эксп. 1982/125, р. 18. 2. Технічна документація по встановленню меж територій пам'яток археології на землях Зеленогайської с/р Томаківського району Дніпропетровської області. – м. Дніпропетровськ. – 2006.

*Лідія Голубчик
Наталія Жарінова*

48.3. Курган (археол.). Розташований на відстані 1,5 км на північний схід від центру села, на вододілі балок Широка та Лепетин, що впадають у р. Томаківка.

Виявлений у 1981 р. археологами Дніпропетровського історичного музею ім. Д. І. Яворницького Л. М. Голубчик та Л. М. Чуриловою. Повторно обстежений у 2006 р. співробітником Дніпропетровського обласного центру з охорони історико-культурних цінностей Н. М. Жаріною. Недосліджений.

Поодинокий курган заввишки 2,5 м, діаметр – 50 м. Поверхня розорюється, насип напівсферичної форми, в ньому є нори диких тварин.

Література: 1. Елинова А. П., Голубчик Л. Н., Чурилова Л. Н. Отчет о разведках Днепропетровского исторического музея в 1981 – 1982 гг. // Научный архив ИА АН УССР, ф. эксп. 1982/125, р. 18. 2. Технічна документація по встановленню меж територій пам'яток археології на землях Зеленогайської с/р Томаківського району Дніпропетровської області. – м. Дніпропетровськ. – 2006.

*Лідія Голубчик
Наталія Жарінова*

48.4. Курган (археол.). Розташований на відстані 2 км на схід – північний схід від центру села, на вододілі балок Крива та безіменної, що впадають у р. Томаківка.

Виявлений у 1981 р. археологами

Дніпропетровського історичного музею ім. Д. І. Яворницького Л. М. Голубчик та Л. М. Чуриловою. Повторно обстежений у 2006 р. співробітником Дніпропетровського обласного центру з охорони історико-культурних цінностей Н. М. Жаріною. Недосліджений.

Поодинокий курган заввишки 1,5 м, діаметр – 40 м. Поверхня розорюється. Насип сегментоподібної форми. На вершині – відбитки триангуляційного знака.

Література: 1. Елинова А. П., Голубчик А. Н., Чурилова А. Н. *Отчет о разведках Днепропетровского исторического музея в 1981 – 1982 гг.* // *Научный архив ИА АН УССР, ф. эксп. 1982/125, р. 18.* 2. *Технічна документація по встановленню меж територій пам'яток археології на землях Зеленогайської с/р Томаківського району Дніпропетровської області.* – м. Дніпропетровськ. – 2006.

Лідія Голубчик
Наталія Жарінова

48.5. Курганна група (археол.). Розташована на відстані 1,5 км на південний схід від центру села, на вододілі балок Широка та Крива, що впадають у р. Томаківка.

Виявлена в 1981 р. археологами Дніпропетровського історичного музею ім. Д. І. Яворницького Л. М. Голубчик та Л. М. Чуриловою. Повторно обстежена в 2006 р. співробітником

Дніпропетровського обласного центру з охорони історико-культурних цінностей Н. М. Жаріною. Недосліджена.

У складі групи – три кургани, що розташовані купчасто. Два більших насипи заввишки 1,5 м та 1 м, діаметри – по 40 м. Зливаються полами. Більший насип задернований. На його вершині – відбитки триангуляційного знака. Менший насип розорюється. Обидва мають правильну напівсферичну форму. Найменший має висоту 0,7 м, діаметр – 26 м. Поверхня розорюється. Насип сегментоподібної форми.

Література: 1. Елинова А. П., Голубчик А. Н., Чурилова А. Н. *Отчет о разведках Днепропетровского исторического музея в 1981 – 1982 гг.* // *Научный архив ИА АН УССР, ф. эксп. 1982/125, р. 18.* 2. *Технічна документація по встановленню меж територій пам'яток археології на землях Зеленогайської с/р Томаківського району Дніпропетровської області.* – м. Дніпропетровськ. – 2006.

Лідія Голубчик
Наталія Жарінова

48.6. Курганна група (археол.). Розташована на відстані 3 км на південний схід від центру села, за 1,5 км на схід від південної околиці, на вододілі балок Широка та Крива, що впадають у р. Томаківка.

Виявлена в 1981 р. археологами Дніпропетровського історичного музею ім. Д. І. Яворницького Л. М. Голубчик та Л. М. Чуриловою. Повторно

но обстежена в 2006 р. співробітником Дніпропетровського обласного центру з охорони історико-культурних цінностей Н. М. Жаріною. Недосліджена.

У складі групи – три кургани, що розташовані купчасто, трикутником. Розміри насипів надаються відповідно до порядку зменшення (висота/діаметр): 2,5/50 м; 2/50 м; 1,5/40 м. Поверхні розорюються. Насипи сегментоподібної форми. Також біля курганів на ріллі простежується декілька світлих плям від викидів материкової глини.

Література: 1. Елинова А. П., Голубчик А. Н., Чурилова А. Н. *Отчет о разведках Днепропетровского исторического музея в 1981 – 1982 гг.* // *Научный архив ИА АН УССР, ф. эксп. 1982/125, р. 18.* 2. *Технічна документація по встановленню меж територій пам'яток археології на землях Зеленогайської с/р Томаківського району Дніпропетровської області.* – м. Дніпропетровськ. – 2006.

Лідія Голубчик
Наталія Жарінова

49. Чумаки, с. (Чумаківська с/р)

49.1. Курган (археол.). Розташований на відстані 4,5 км на схід від центру села, за 0,25 км на захід від шосе Нікополь – Дніпропетровськ, на вододілі річок Камишувата Сура та Томаківка, в верхів'ях балок Чумаки, Крутенька та Широка.

Виявлений у 1981 р. археологами Дніпропетровського історичного музею ім. Д. І. Яворницького Л. М. Голубчик та Л. М. Чуриловою. Повторно обстежений у 2006 р. співробітником Дніпропетровського обласного центру з охорони історико-культурних цінностей Н. М. Жаріною. Недосліджений.

Поодинокий курган заввишки 3,5 м, діаметр – 60 м. Поверхня задернована, насип напівсферичної форми. Південна пола полого, розтягнута, розорюється. Північна пола коротка, крута. На південному схилі росте дерево.

Література: 1. Елинова А. П., Голубчик А. Н., Чурилова А. Н. *Отчет о разведках Днепропетровского исторического музея в 1981 – 1982 гг.* // *Научный архив ИА АН УССР, ф. эксп. 1982/125, р. 18.* 2. *Технічна документація по встановленню меж територій пам'яток археології на землях Чумаківської с/р Томаківського району Дніпропетровської області.* – м. Дніпропетровськ. – 2006.

Лідія Голубчик
Наталія Жарінова

49.2. Курганна група (археол.). Розташована на відстані 2,5 км на південний захід від центру села, 0,6 км на південь від дороги Китайгородка – Чумаки, на вододільному плато балок Нагайцева та Сурська, що зливаються та впадають у б. Крутенька.

Виявлена в 1981 р. археологами Дніпропетровського історичного

музею ім. Д. І. Яворницького Л. М. Голубчик та Л. М. Чуриловою. Повторно обстежена в 2006 р. співробітником Дніпропетровського обласного центру з охорони історико-культурних цінностей Н. М. Жаріною. Недосліджена.

У складі групи – два кургани заввишки 1,5 м та 0,3 м, діаметри – 40 м та 20 м відповідно. Поверхня більшого насипу розорюється, задернована лише верхівка, на якій установлений триангуляційний знак. Менший насип розорюється повністю, обидва – сегментоподібної форми.

Література: 1. Елинова А. П., Голубчик Л. Н., Чурилова Л. Н. *Отчет о разведках Днепропетровского исторического музея в 1981 – 1982 гг.* // Научный архив ИА АН УССР, ф. эксп. 1982/125, р. 18. 2. *Технічна документація по встановленню меж територій пам'яток археології на землях Чумаківської с/р Томаківського району Дніпропетровської області.* – м. Дніпропетровськ. – 2006.

*Лідія Голубчик
Наталія Жарінова*

49.3. Курганна група (археол.). Розташована на відстані 5,15 км на південь від центру села, за 0,25 км на захід від шосе Нікополь – Дніпропетровськ, на вододілі балок Сурська, що впадає в б. Крутенька, та Капітанівка, що впадає в р. Тошила.

Виявлена в 1981 р. археологами Дніпропетровського історичного му-

зею ім. Д. І. Яворницького Л. М. Голубчик та Л. М. Чуриловою. Повторно обстежена в 2006 р. співробітником Дніпропетровського обласного центру з охорони історико-культурних цінностей Н. М. Жаріною. Недосліджена.

У складі групи – два кургани, заввишки 1 м та 0,3 м, діаметри – 40 м та 20 м відповідно, що розташовані по вісі північ – південь. Насипи сегментоподібної форми, поверхні розорюються.

Література: 1. Елинова А. П., Голубчик Л. Н., Чурилова Л. Н. *Отчет о разведках Днепропетровского исторического музея в 1981 – 1982 гг.* // Научный архив ИА АН УССР, ф. эксп. 1982/125, р. 18. 2. *Технічна документація по встановленню меж територій пам'яток археології на землях Чумаківської с/р Томаківського району Дніпропетровської області.* – м. Дніпропетровськ. – 2006.

*Лідія Голубчик
Наталія Жарінова*

49.4. Курганна група (археол.). Розташована на відстані 3,1 км на захід – південний захід від центру села, біля лісосмуги та польової дороги, на гребені вододілу балок Сурська та Нагайцева, які зливаються та впадають у б. Соловійова.

Виявлена в 2006 р. співробітником Дніпропетровського обласного центру з охорони історико-культурних цінностей Н. М. Жаріною. Недосліджена.

У складі групи – два кургани заввишки по 0,4 м, діаметри – 30 м та 20 м. Поверхні розорюються, насипи сегментоподібної форми.

Література: 1. Технічна документація по встановленню меж територій пам'яток археології на землях Чумаківської с/р Томаківського району Дніпропетровської області. – м. Дніпропетровськ. – 2006.

Наталія Жарінова

49.5. Курганна група «Могила Гостра» (археол.). Розташована на відстані 2,8 – 3,0 км на південний схід від центру села, за 0,5 км та ліворуч шосе Нікополь – Дніпропетровськ, на вододілі річок Камішувата Сура та Томаківка, в верхів'ях балок Чумаки, Кисличева та Широка.

Виявлена в 1981 р. археологами Дніпропетровського історичного музею ім. Д. І. Яворницького Л. М. Голубчик та Л. М. Чуриловою. Повторно обстежена в 2006 р. співробітником Дніпропетровського обласного центру з охорони історико-культурних цінностей Н. М. Жаріною. Недосліджена.

У складі групи – чотири кургани, що витягнулися ланцюгом по вісі північний схід – південний захід протяжністю 0,5 км. Домінуючий насип, що розташований у південній частині могильника, має висоту 6 м, діаметр – 80 м. Поверхня за-

дернована. Насип напівсферичної форми. Поруч – лісосмуга. Розміри менших насипів (висота/діаметр): 1,0/70 м; 0,5/40 м; 0,5/36 м. Поверхні розорюються повністю, насипи сегментоподібної форми.

Література: 1. Елинова Л. П., Голубчик Л. Н., Чурилова Л. Н. Отчет о разведках Днепропетровского исторического музея в 1981 – 1982 гг. // Научный архив ИА АН УССР, ф. эксп. 1982/125, р. 18. 2. Технічна документація по встановленню меж територій пам'яток археології на землях Чумаківської с/р Томаківського району Дніпропетровської області. – м. Дніпропетровськ. – 2006.

Лідія Голубчик
Наталія Жарінова

49.6. Курганна група «Могила Розкопана» (археол.). Розташована на відстані 2,6 км на південний схід від центру села, 0,8 км на захід від дороги Томаківка – Чумаки, на вододілі річок Камішувата Сура та Томаківка, в верхів'ях балок Чумаки, Кисличева та Широка.

Виявлена в 1981 р. археологами Дніпропетровського історичного музею ім. Д. І. Яворницького Л. М. Голубчик та Л. М. Чуриловою. Повторно обстежена в 2006 р. співробітником Дніпропетровського обласного центру з охорони історико-культурних цінностей Н. М. Жаріною. Недосліджена.

У складі групи – три кургани,

що розташовані неправильним трикутником та по вісі північ – південь. Найвищий має висоту 3,5 м, діаметр 60 м. Насип напівсферичної форми, північна пола крута, південна – похила. Поверхня задернована. До нього примикає полою другий за розмірами курган заввишки 1,7 м, діаметр – 54 м. Найменший має висоту 0,5 м, діаметр – 30 м. Менші насипи розорюються, обидва – сегментоподібної форми.

Література: 1. Елинова А. П., Голубчик А. Н., Чурилова А. Н. *Отчет о разведках Днепропетровского исторического музея в 1981 – 1982 гг.* // Научный архив ИА АН УССР, ф. эксп. 1982/125, р. 18. 2. *Технічна документація по встановленню меж територій пам'яток археології на землях Чумаківської с/р Томаківського району Дніпропетровської області.* – м. Дніпропетровськ. – 2006.

Лідія Голубчик
Наталія Жарінова

49.7. Могильник курганний «Могила Кам'янувата» (археол.). Розташований на відстані 4 км на південь – південний схід від центру села, ліворуч та праворуч шосе Нікополь – Дніпропетровськ, на вододілі балок Сурська, що впадає в б. Крутенька, Капітанівка та Кисличева, що впадають у р. Топила.

Виявлений у 1981 р. археологами Дніпропетровського історичного музею ім. Д. І. Яворницького А. М. Голубчик та А. М. Чуриловою. Повторно обстежений у 2006 р. співробітником

Дніпропетровського обласного центру з охорони історико-культурних цінностей Н. М. Жаріною. Недосліджений.

У складі могильника – сім курганів, що витягнулися ланцюжком по вісі північ – південь протяжністю 0,8 км. Домінуючий насип, що розташований у південній частині могильника та має власну назву, заввишки 3,5 м, діаметр – 60 м. По центру насипу на ширину тракторного ножа прорізана траншея до рівня сучасної поверхні. В її центрі – грабіжницький шурф розмірами 2×0,8×1,5 м та викид материкової глини. Обидві частини пошкодженого насипу задерновані. З більшим насипом зливається полами інший – заввишки 1,5 м, діаметр – 50 м. Поверхня задернована частково – північна пола розорюється. Другий за розмірами курган має висоту 2,5 м, діаметр – 60 м. Поверхня розорюється. Три менші насипи розташовані на північ від траси. Їхні розміри (висота/діаметр): 1/50 м; 0,5/32 м; 0,3/20 м. У найменшому насипу простежуються виходи підкурганних кам'яних поховальних споруд. Ще один насип розташований поблизу головного кургану та праворуч траси, у південно-східній частині могильника, має висоту 0,5 м, діаметр – 30 м. Поверхня розорюється. Всі насипи, окрім найбільшого, сегментоподібної форми.

Література: 1. Елинова А. П., Голубчик А. Н., Чурилова А. Н. *Отчет о разведках Днепропетровского исторического музея в 1981 – 1982 гг.* // Научный архив ИА АН УССР, ф. эксп.

1982/125, р. 18. 2. Технічна документація по встановленню меж територій пам'яток археології на землях Чумаківської с/р Томаківського району Дніпропетровської області. – м. Дніпропетровськ. – 2006.

Лідія Голубчик
Наталія Жарінова

Село Чумаки.

Братська могила партизанів
громадянської війни

49.8. Братська могила партизанів громадянської війни (іст.).

На виїзді з села, на розі дороги Чумаки – Китайгородка.

Поховано 14 червоних партизан, які загинули у квітні 1918 р. у бою з австро-угорськими військами. Прізвища невідомі.

В Українській державі П. П. Скоропадського були відновлені права приватної власності, а селян зобов'язали під страхом військової розправи повернути колишнім поміщикам та заможним землевласникам не тільки землю, майно, сільськогосподарський реманент, але й відшко-

дувати їм збитки. Також у цей час посилювалося тотальне пограбування сільського населення німецькими та австро-угорськими військами, які вивозили придбані таким чином харчі та фураж за кордон. Логічними наслідками такої політики стало зростання збройного опору селянства окупантам. За ініціативою більшовика А. С. Опалатенка в с. Китайгородка Чумаківської волості був створений партизанський загін, сформований із селянської бідноти та солдатів-фронтовиків. Загін відбивав пограбоване австро-угорськими солдатами та повертав власникам. У квітні 1918 р. під час одного бою в районі с. Чумаки, де дислокувався загін військ австро-угорського командування, загинули члени партизанського загону Опалатенка, яких поховали в могилі, що описується.

В 1967 р. на могилі було встановлено залізобетонну двофігурну залізобетонну скульптуру. Біля підніжжя – меморіальна дошка зі стертим присвятним текстом.

Література: 1. Центральний Державний архів Жовтневої революції УРСР, ф. 1216, оп. 1, стр. 96, арк. 233. 2. Гражданская война на Екатеринославщине. Документы и материалы. (Февраль 1918 – 1920). – Дн-ск, 1968. 3. История городов и сел Украинской ССР. Днепропетровская область. – К., 1977.

Надія Шейміна

Село Чумаки.

Братська могила радянських воїнів

49.9. Братська могила радянських воїнів (іст.). На перехресті доріг Дніпропетровськ – Нікополь та Чумаки – Томаківка.

Поховані воїни 3-го Українського фронту, які загинули в лютому 1944 р. в боях у цьому районі. Відомо 14 прізвищ.

30 січня 1944 р. розпочалася Нікопольсько-Криворізька операція, під час якої війська 6-ї армії (генерал-лейтенант І. Т. Шльомін) 3-го Українського фронту (генерал армії Р. Я. Малиновський) вели наступальні бої на території Томаківського району. Воїни 185-го гвардійського стрілецького полку 60-ї гвардійської стрілецької дивізії (генерал-майор В. П. Соколов), 244-ї стрілецької дивізії (генерал-майор Г. А. Афанасьєв), 124-ї штрафної роти та 4-го загороджувального загону загинули в боях 6 – 18 лютого 1944 р. в північній частині Томаківського району.

У 1964 р. тут поховані останки 6

радянських воїнів, знайдені на полі. В 1967 р. на могилі встановлена залізобетонна скульптура. В 2005 р. проведена реконструкція. Ознаки могили на поверхні знищені, скульптура замінена рожевою гранітною брилою (Н – 2,40 м), на лицьовому боці якої укріплена чорна гранітна дошка (1,00×0,50 м) з меморіальним текстом: «Вічна слава героям, які загинули в боях за свободу та незалежність нашої Вітчизни». Біля підніжжя брили – меморіальна дошка з сірого граніту у вигляді трапеції (1,1×0,43 м) з текстом: «Тут поховані воїни Радянської армії, які віддали своє життя за Вітчизну 1941 – 1945» і далі – 6 прізвищ. Територія пам'ятки викладена фігурною тротуарною плиткою (6×5,5 м).

Література: 1. ЦАМО РФ, ф. 58, оп. 18002, д. 169, 510, оп. А-71693, д. 1128; ф. 345, оп. 5487, стр. 172.

Надія Шейміна

Село Чумаки.

Могили радянських воїнів та С. І. Назаренка

49.10. Могили радянських воїнів та С. І. Назаренка (іст.). Біля будівлі сільської ради і школи.

Поховано 150 воїнів 3-го Україн-

ського фронту, які загинули у грудні 1943 р. у боях у районі села, та С. І. Назаренко, який загинув 8 січня 1944 р. Відомо 72 прізвища.

З другої половини жовтня 1943 р. 8-а гвардійська армія (генерал-полковник В. І. Чуйков) 3-го Українського фронту (генерал армії Р. Я. Малиновський), наступаючи з плацдармів на території Солонянського району в загальному напрямку на Кривий Ріг, вела бої за визволення території Дніпропетровської області від нацистських окупантів. На початку грудня 1943 р. підрозділи 27-ї (генерал-майор В. С. Глебов) та 35-ї (генерал-майор І. Я. Кулагін) гвардійських стрілецьких дивізій 8-ї гвардійської армії вели бої в районі с. Чумаки. 30 грудня 1943 р. село було визволене від окупантів. Загиблі були поховані в братській могилі, що описується. 8 січня 1944 р. поруч в індивідуальній могилі був похований місцевий житель С. І. Назаренко (01.09.1925 – 08.01.1944), який помер від поранення, яке отримав під час боїв за визволення села.

В 1958 р. поруч з могилами встановлена залізобетонна скульптура. В 1972 р. споруджений пам'ятний знак землякам – 2 стели з прізвищами 176 односельців, які загинули на фронтах Другої світової війни. В 1977 р. останки С. І. Назаренка перенесені до братської могили. Могила (6×4 м) – земляний насип, обкладений цегляним бордюром. За могилою – цегля-

на ж стела з 5 металевими дзвонами та барельєфним зображенням воїнів. Між могилою і стелою встановлені групами по три 15 залізобетонних меморіальних дошок, на першій з яких меморіальний текст: «Вечная память воинам, погибшим при освобождении села Чумаки от немецко-фашистских захватчиков» і далі на 2 дошках прізвища похованих. На наступній текст: «Вечная память воинам-односельчанам села Чумаки, отдавшим свои жизни за честь и независимость нашей Родины» і далі прізвища земляків.

Література: 1. ЦАМО РФ, ф. 33, оп. 11458, сфр. 279; ф. 58, оп. 18001, сфр. 1089; оп. 18002, сфр. 15, 113, 245, 1085; ф. 345, оп. 5487, сфр. 109; ф. 2284, оп. 44885, сфр. 3.

Надія Шейміна

49.11. Будинок волосної управи, поч. ХХ ст. (архіт.). Вул. Центральна, 80.

Розташований в історичному центрі села. Є частиною сформованої системи сільської забудови. Навколишня територія має благоустрій.

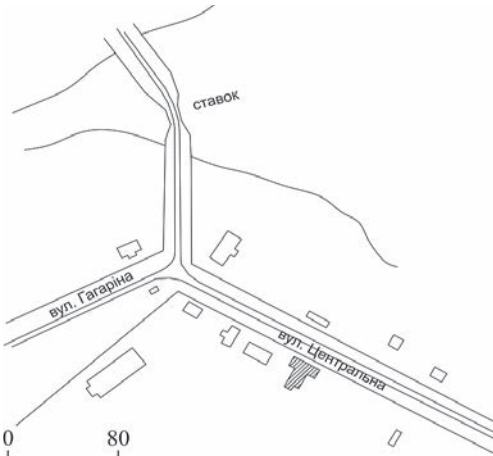
Збудований на початку ХХ ст. як будинок волосної управи. Чумаківська волость була однією з 31 волостей (на 1911) Катеринославського повіту. На початку 2010-х перебудований у культовий об'єкт – Свято-Іллінську церкву Криворізької єпархії Української Православної церкви.

Одноповерховий, з червоної (опа-

Село Чумаки.

Будинок волосної управи, поч. ХХ ст.

Село Чумаки. Будинок волосної управи, поч. ХХ ст. (схема розташування)

леної) цегли, дах – двоскатний, з металеві черепиці. В плані Т-подібної форми, з дворовою прибудовою 1970-х та новим, квадратним у плані (5×5 м) об'ємом дзвіниці по головному фасаду. Первісна композиція головного фасаду порушується новоствореним об'ємом дзвіниці. Торцеві фасади глухі, в правому – первісний дверний проріз закладено. Віконні прорізи прямокутної форми, оздоблені лиштвами з замковим камінням

та перев'язками. Парадний вхід (історичний) – арочний з напівциркулярною перемичкою, декорований двоюлиштвою з перев'язками. Бічні та середні пілястри, що членують головний фасад по горизонталі, рустовані прямокутним рустом. По вертикалі фасади членовані підвіконними та надвіконними гуртами, цоколем та карнизом. Дах основного об'єму перебудований, укритий металочерепицею. Багатоярусна дзвіниця, восьмигранник на чотириграннику, значно виступає над основним об'ємом будівлі (висота – 21 м), з аркадою на 1-му ярусі, завершуючись над вузьким восьмигранним ярусом дзвонів, високим гостроверхим гранованим шатром.

Будівля колишньої волосної управи є прикладом еkleктики початку ХХ ст. в архітектурі одноповерхових сільських адміністративних будинків.

Надія Лиштва

49.12. Будинок земської управи, 1901 (архіт.). Вул. Центральна, 76.

Розташований у історичному центрі села, поруч з перехрестям вул. Центральної з вул. Гагаріна. Є частиною сформованої системи сільської забудови.

Збудований у 1901 р. як будинок земської управи. Наразі використовується під поштове відділення зв'язку «Укрпошти». Декоративне убран-

Село Чумаки. Будинок земської управи, 1901

ство пам'ятки втрачене, до південно-східного фасаду прямокутного в плані будинку зроблено одноповерхову дисонуючу прибудову. Через втрату своїх головних естетичних та композиційних якостей, пам'ятка в оточуючому середовищі не відіграє позитивної містобудівної ролі, виступаючи, швидше як рядова забудова, без ціннісних характеристик.

Будинок одноповерховий, без підвального приміщення, цегляний (сіро-жовта цегла). Планувально складається з двох частин: первісної (площа – 76 м²) та зведеної у радянські часи (площа – 10 м²). Також зміни відбулись і на фасадах будівлі: частина вікон була закладена, первісні заповнення прорізів – змінені на дерев'яні утилітарні (мають незадовільний технічний стан), через значні напашарування вапняного шару на фасадах, втрачено первісну фактуру стін, оздоблення віконних та дверного прорізу також відсутні.

Наразі про колишню історико-

культурну цінність будинку нагадує трикутний фронтон, утворений схилами даху, торцевого двоосьового фасаду, на якому залишився арочний проріз (закладений), декорований якісно проробленим профільованим цегляним архівольтом, навколо якого цеглою викладено дату будівництва пам'ятки – «1901».

Література: 1. *Історія міст і сіл Української РСР. Дніпропетровська область.* – К.: Головна редакція УРЕ АН УРСР, 1977. – С. 745.

Надія Лиштва

ПОКАЖЧИК ГЕОГРАФІЧНИХ НАЗВ

«Б»

Бадуринна, б. 144, 145, 179, 180
Базавлук, р. 23
Базавлуцька Січ 23
Баркове, с. 41
Баптанівка, б. 167, 168
Березнегувата, б. 52, 58 – 63, 82, 83, 98, 148, 150
Біленьке, с. 49, 53
Білорусь 3
Бобкова, б. 16
Божедарівка, б. 68, 69, 70, 147
Божий Дар, хут. 122

«В»

Велика Кам'янка, б. 167
Велике князівство Литовське 22
Великий Луг 23
Весела, б. 118, 119
Весела Долина, с. 169, 170
Весела Федорівка, с. 42
Виводове, с. 17, 18, 46, 47, 48, 85, 87
Вільне, с. 68
Вищетарасівка, с. 12, 15 – 18, 20, 23 – 29, 48, 51, 52, 55, 58, 62, 66 – 68, 81, 90, 91, 101, 103, 132, 143, 146
Вовча, б. 172
Вовчий, яр 130
Вовчок, б. 43, 44, 172 – 176
Водяне, с. 160
Володимирівка, с. 18, 20, 70, 72, 73

«Г»

Гадюча, б. 168
Гамалій, б. 70, 71, 81, 88, 132
Ганнівка, с. 29, 88
Гарбузівка (Гарбузове), с. 15, 27, 29, 72, 73, 77, 134, 135, 136
Гаркушина, б. 126, 127

Глибока, б. 93
Глуха, б. 77 – 80, 84 – 86
Глухе, с. 78 – 81, 84, 141
Гологрушівка, с. 12, 24, 29
Грузька, б. 157 – 162
Грушеве, с. 81, 82
Грушівка, б. 8, 46, 47, 49 – 52, 54, 57, 58, 62 – 64, 68 – 70, 77 – 80, 82 – 86, 95, 97, 98, 147, 148, 150, 152
Грушівка, с. 13
Грушівка, урочище 24
Грушівський, мис 15, 16

«Д»

Джуган, урочище 15
Дике Поле 22
Дніпро, р. 10, 13, 15, 16, 22, 23, 46 – 60, 62 – 65, 69, 82, 83, 85, 86, 88, 90, 95, 97, 98, 105, 113, 142 – 148, 150, 152, 165, 166, 169
Дніпропетровськ, м. 8, 32, 33, 107, 110, 112, 121, 128, 157, 163, 166, 167, 169, 182, 183, 187 – 190, 192
Дніпропетровська, область (Дніпропетровщина) 6 – 8, 72, 193
Дніпропетровський, округ 28
Добра Надія, с. 13, 16, 17, 82, 84, 98, 150
Довге, с. 24
Долинське, с. 19, 47, 84, 85
Донецька, область 8, 18, 19, 20, 22
Друга, б. 62, 63
Дубова, б. 48, 50, 56, 57, 60, 63
Дунай, р. 72

«Е»

Ерчі, м. 72

«Є»

Єремчина, б. 8, 30, 32, 34, 35, 73 – 76, 101, 103, 131, 179

«Ж»

Житомир, м. 28
Жмерине, с. 87

Жолобок, б. 49, 50, 57

«З»

Зайчена, б. 127

Запоріжжя, м. 14, 17, 30, 31, 34 – 36, 72, 80, 82, 89, 102, 104, 113, 125

Запорізька, область 8, 49, 53, 57, 105, 160

Запорізька Балка, с. 82, 88, 89

Запорізька Січ 12, 13, 23, 29, 65

Запорізьке, с. 90

Запорізький, округ 7, 28

Запорізький, район 105, 160

Зелений Гай, с. 92, 93, 159, 162

Зелений Клин, с. 93, 124, 153

Зоря, с-ще. 94, 138

«І»

Ізюмський, район 104

Іллінка, с. 12, 13, 15 – 17, 20, 21, 24, 28, 29, 66, 97

«К»

Калита, урочище 16, 99

Калінінський, район 8

Каменська, б. 35

Камишувата, б. 8, 31 – 33, 41, 106 – 108, 110, 112, 128, 182, 183

Камишувата, р. 114 – 120

Камишувата Сура, р. 10, 120, 121, 126 – 128, 181, 183, 189

Кам'янка, б. 8, 42, 43, 45, 165 – 167, 169, 172, 175, 176, 187

Кам'янська, б. 41, 157, 158, 160 – 163

Кам'янувата, б. 94, 120

Канцеровська, б. 144, 145, 179, 180

Капітанівка, б. 35, 111, 121, 153, 154, 168, 188, 190

Капулівка 17

Капустяна, б. 88

Катеринослав, м. 12, 25

Катеринославська, губернія 7, 12, 24, 25, 26, 27, 72

Катеринославський, повіт 10, 24, 123, 193

Катеринославщина 27

Катющине, с. 29, 36, 37, 101, 104, 105

Каховське, водосховище 8, 10, 15 – 17, 24, 49, 53, 64, 65, 97, 99, 113, 142
Київ, м. 3 – 5
Кисличева, б. 189, 190
Кисличувата, б. 8, 14, 106 – 112, 153, 154
Кисличувата, с. 10, 27 – 29, 106, 113, 114
Китайгородка, с. 8, 21, 29, 109, 111, 114, 123, 124, 187, 191
Кірносова, б. 42 – 45, 173 – 175
Кіровоградський, округ 28
Кірове, с. 126, 127, 129, 130
Котова, б. 115, 118 – 120
Кочалчина, б. 8, 30 – 32, 34, 35, 73 – 76, 101 – 103, 132, 133
Коштова, б. 126 – 128, 182 – 184
Красний, хут. 124
Краснопіль, с. 92, 130
Крива, б. 171, 185, 186
Кривий Ріг, м. 129, 193
Крим, АР 3 – 5
Крута, б. 98, 147, 148
Кругенька, б. 96, 117, 126, 128, 181, 183, 184, 187, 188, 190
Кудикова, б. 49, 54, 57, 64
Курська, губернія 25
Куца, б. 48, 56, 60, 63

«Л»

Лепетин, б. 184, 185
Любимівка, урвище 119
Любимівка, с. 121 – 123

«М»

Мала Хортиця, о. 23
Марганець, м. 8, 13, 42, 44, 95, 98
Мар'ївка, с. 152
Мелітопольський, округ 28
Миколаївське, водосховище 94
Мирова, ст. 177
Мирове, с-ще 20, 24, 32, 131
Миролобівка, с. 87, 89, 132
Михайлівка, с. 13, 15, 17, 26 – 28, 34, 77, 132, 134 – 136, 179

Модестова, б. 42, 43, 45
Мокра Сура, р. 10
Морозівська, б. 8, 91
Морозова, б. 90, 94, 131, 136 – 138

«Н»

Нагайцева, б. 187, 188
Настасівка, с. 21, 24, 28, 136, 139
Нікополь, м. 8, 113, 121, 128, 157, 163, 166, 167, 169, 182, 183, 187 – 190, 192
Нікопольський, район 8
Нова Січ 23
Новий Мир, с. 79, 84, 91, 141, 142
Новокам'янка, с. 52, 62, 142
Новокатьоцине, с. 144
Новокіївка, с. 16, 17, 78, 82, 83, 143, 146, 151
Новокраснопіль, с. 92, 130
Новомиколаївка, с. 70
Новомиколаївка, хут. 72
Новомихайлівка, с. 151
Новомосковський, район 25
Новопавлівка, с. 72, 152
Новоукраїнка, с. 131, 142, 152

«О»

Олександрівка, с. 35, 153, 154, 169
Олександрівськ, м. 14, 113
Оленева, б. 8, 131, 136 – 138, 141, 142

«П»

Переможна, б. 43, 45
Петрівка, с. 10, 154, 169, 170
Петрівське, с. 74, 75, 145
Петровська, б. 141, 142
Петровський, хут. 82
Подніпров'я 22
Полтавщина 13, 15
Преображенка, с. 41, 156, 162, 164
Причорноморська, низовина 8

Пришивна, б. 115, 116, 119
Пришивний, яр 115, 118, 120
Прогрес, с-ще 164
Просяна, б. 62, 63, 164, 165
Просяна I, б. 98, 147, 148
Просяна II, б. 68 – 70, 148

«Р»

Ревун, р. 68 – 70, 82, 83, 97, 98, 147, 148, 150
Речище, протока 113
Розумівка, с. 105
Росія, Російська імперія 26, 27
Рублена, б. 51, 52, 54, 57, 58, 61, 64
Рябого, б. 181 – 183

«С»

Садове, с. 47
Санкт-Петербург, м. 11, 12, 25
Саплякова, б. 152
Севастополь, м. 3 – 5
Семенівка, с. 24, 136, 165, 169 – 171
Сергіївка, с. 29, 31, 166, 169, 170
Середземномор'я 21
Середньопридніпровський, мегаблок 10
Середня Хортиця, б. 144, 145
Скельки 17
Скіфія 11, 21
Сліваковка, с. 104
Соловійова, б. 181, 183, 184, 188
Солона, р. 94, 120
Солонянський, район 114, 122, 123, 129, 135, 164, 169, 193
СРСР, Радянський Союз 3, 4, 17
Сталінська, область 8
Степанівка, с. 71, 170
Стрюківка, с. 18, 47
Стрюківська, б. 157 – 162
Сурська, б. 114, 116 – 119, 121, 187, 188, 190
Східноєвропейська, платформа 8

«Т»

Тарасівка, с. 17, 171

Теренкувата, б. 49, 51, 52, 54, 57, 58, 61, 64

Тернувата, б. 35, 92, 130, 157 – 161

Токова, б. 42, 136, 138

Томаківка, о. 12, 23

Томаківка, р. 8, 10, 13, 23, 30 – 34, 41 – 47, 69, 77 – 80, 85 – 88, 90 – 92, 94, 95, 97, 98, 102, 103, 106 – 112, 114, 115, 117, 118, 120, 121, 128, 130 – 133, 136 – 138, 141, 142, 147 – 149, 152, 155, 157 – 162, 165 – 169, 171 – 176, 182 – 187, 189

Томаківка, смт 8, 10 – 15, 17, 19, 21 – 24, 27 – 38, 41, 51, 52, 55, 58, 71, 73 – 75, 81, 90, 91, 101 – 103, 107, 109 – 113, 132, 136, 144, 145, 153, 154, 171, 189, 192

Томаківка, урочище 13

Томаківська Січ 13, 23

Томаківський, район 7, 8, 10, 12 – 24, 27 – 29, 72, 84, 123, 135, 139, 140, 151, 164, 169, 192

Тошила, б. 10, 93, 94, 114, 172, 173, 175, 176

Тошила, р. 8, 31, 93, 94, 165 – 169, 171, 172, 188, 190

Тошила, с. 21, 30, 138, 171, 177

«У»

Угорщина 72

Україна, УСРР, УРСР 3 – 7, 12, 15 – 17, 20, 28, 40, 41

Українське, с. 81

Український кристалічний щит 10

Урожайне, с. 179

Усенкова, б. 8, 46, 47, 69 – 71, 77 – 81, 84 – 91, 94, 95, 132, 137, 141, 142, 147 – 149, 152, 164, 165

«Х»

Харківська, область 104

Херсон, м. 8

Хортицька Січ 23

Хортиця, о. 7, 23, 113

«Ч»

Чайки, с. 179

Чаплі, с. 25

Червона, б. 48, 50, 53 – 57, 60, 63

Червоний Шахтар, с. 104

Червоний Яр, с. 127, 181

Червоноукраїнка, с. 92, 184

Чортомлицька Січ 23

Чумаки, б. 187, 189

Чумаки, с. 19, 21, 24, 27, 111, 113, 187, 189, 191, 192, 193

Чумаківська, волость 191, 193

«Ш»

Шевченко, с. 81

Широка, б. 35, 92, 109 – 112, 128, 130, 171, 184 – 187, 189

Широкий, яр 106

ІМЕННИЙ ПОКАЖЧИК

«А»

Антонович В. Б. 13
Артеменко І. Ю. 29
Афанасьєв Г. А. 37, 81, 104, 124, 170, 177, 192

«Б»

Бажан М. 4
Байраченко Д. Д. 20
Бардуков П. Л. 29, 72, 73
Беспалов С. І. 122, 123
Беспалько І. Ф. 134
Білецький О. 24
Богомаз М. С. 20
Бодянський О. В. 16, 99, 100
Браницька О. В. 24
Бріскорн О. К. 25, 26, 29

«В»

Волченко І. 29
Врангель П. М. 113

«Г»

Глебов В. С. 169, 193
Голобуцький В. О. 23
Голоско О. М. 48, 66, 67, 72, 84, 151
Голубчик Л. М. 19, 32, 33, 35, 36, 41 – 46, 48 – 53, 55 – 59, 61 – 63, 66, 68 – 71, 74 – 80, 83, 84, 86 – 92, 94 – 104, 106 – 116, 118 – 121, 126 – 133, 136 – 139, 142 – 163, 165 – 169, 171 – 177, 179 – 191

«Д»

Данілов Д. Ф. 122
Дуплій І. М. 29

«Є»

Єлінова Л. П. 19

«Ж»

Жарінова Н. М. 20, 30 – 34, 41 – 46, 48 – 53, 56 – 59, 62, 63, 65, 66, 68 – 70, 74, 77 – 80, 83, 84, 86, 88, 90, 92, 94, 95, 97 – 99, 101, 102, 106 – 113, 115 – 121, 126 – 132, 136 – 139, 142 – 144, 146 – 150, 152, 154, 157 – 163, 165 – 167, 171 – 177, 181 – 191

«З»

Забелін І. Є. 10, 11, 19
Зданович Г. С. 36, 72, 81, 82, 89, 104, 134, 140, 170, 177
Зімненко Г. І. 20

«К»

Канкрін 26
Катерина II 23
Кіров С. М. 20
Ковальова І. Ф. 19
Козар П. А. 14
Козловський А. А. 100
Козловський І. 77, 136
Козуб М. 134
Колесник О. С. 68, 73, 77, 136
Колесник П. А. 104, 105
Косинський К. 23
Кот С. І. 6
Кравченко В. І. 29
Крапива К. 3
Красняк Д. Н. 20, 28, 40, 41
Крилова Л. П. 30
Кузін А. Т. 122, 124, 129
Кузьменко М. А. 27
Кулагін І. Я. 122, 193
Кулик М. М. 27
Кулічихін В. В. 41
Купріянов Д. А. 66, 67, 84

«Л»

Лазука Д. Ю. 29
Ленін В. І. 20

Леслі Д. Є. 24

Липштва Н. Ю. 40, 101, 126, 141, 179, 194, 195

Ляпота С. К. 29, 125

«М»

Маврогеня О. К. 15

Макаренко І. О. 93, 114, 135, 164, 170

Малиновський Р. Я. 36, 48, 66, 67, 72, 80, 82, 84, 89, 93, 104, 114, 122, 123, 129, 134, 135, 140, 150, 164, 169, 177, 192, 193

Марков 113

Маркс К. 20

Мозолевський Б. М. 19

Мороз В. С. 20

«Н»

Назаренко С. І. 193

Ніколаєв С. М. 20, 32, 33, 35, 36, 70, 71, 74 – 76, 81, 82, 89 – 91, 94 – 97, 101 – 104, 132, 133, 144 – 146, 151 – 156, 164 – 169, 177, 179 – 181

«О»

Опалатенко А. С. 123 – 125, 191

Остапенко Ф. А. 122

«П»

Панч П. 13

Прозоровська Г. М. 25

Пушкін Ю. Г. 122, 123

«С»

Свистунов В. В. 168

Сергієв М. К. 13 – 15

Серчик В. 23

Скоропадський П. П. 191

Скриленко А. А. 13

Смолій В. 5

Соколов В. П. 37, 89, 104, 122, 124, 129, 135, 192

Сосюра В. 13

Струков А. 15

Струков Е. А. 25
Струков П. А. 26, 27
Струкова О. К. 24
Судець В. О. 177
Супруненко В. П. 17

«Т»

Толстой Ф. М. 24, 29
Тронько П. Т. 17, 18

«Ф»

Фадєєв А. М. 25
Феодосій (Макаревський О. Г.) 11, 29
Філімонов Д. Г. 20, 46 – 64, 77 – 80, 85 – 90, 141, 142, 152, 155, 165 – 167
Філіпов І. І. 29
Філішпенко Д. О. 122

«Х»

Хмельницький Б. 23
Хрущов М. С. 8

«Ч»

Чайченко І. І. 28
Чердниченко М. М. 18
Черненко О. В. 18
Чорний В. Ф. 65
Чурилова Л. М. 32, 33, 35, 41 – 46, 48 – 52, 55 – 59, 61, 62, 64, 65, 68 – 71, 74 – 80, 83, 86, 88, 90 – 92, 94 – 99, 101 – 103, 106 – 112, 115, 118 – 121, 126 – 128, 130 – 133, 136 – 138, 142 – 145, 147 – 163, 165 – 169, 171 – 176, 179 – 190
Чуйков В. І. 93, 114, 122, 123, 129, 135, 164, 169, 170, 193

«Ш»

Шапошнікова О. Г. 15
Шарафутдінова І. М. 99, 100
Швидько Г. К. 29
Шевченко Т. Г. 14, 28, 40
Шейміна Н. М. 37, 48, 66, 67, 73, 81, 82, 84, 90, 93, 106, 113, 114, 123, 124, 129, 134, 135, 139, 140, 151, 164, 170, 171, 178, 191, 192, 193

ШЛЬОМІН І. Т. 36, 48, 66, 67, 72, 80, 82, 84, 89, 104, 124, 129, 134, 135, 140, 150, 170, 171, 177, 192

ШПОЇНЬКА 20, 100

ШТАЇНЬКО Ф. Ф. 122

«Я»

ЯВОРНІЦЬКИЙ Д. І. 12 – 15, 18 – 20, 30, 32, 33, 35, 41 – 46, 48 – 52, 55 – 59, 61, 62, 64, 65, 68 – 71, 73 – 80, 82, 83, 86, 88, 90 – 92, 94 – 99, 101 – 103, 106 – 112, 114, 115, 118 – 121, 126 – 128, 130 – 132, 136 – 138, 143 – 145, 147 – 163, 165 – 169, 171 – 176, 179 – 190

ПОСТАТЕЙНИЙ ПОКАЖЧИК

1. ТОМАКІВКА, СМТ (ТОМАКІВСЬКА СЕЛИЩНА РАДА)	
1.1. Кромлех, енеоліт – поч.бронзового віку (III – поч. II тис. до н.е.)	30
1.2. Курган	30
1.3. Курган	31
1.4. Курган	31
1.5. Курган	31
1.6. Курган	32
1.7. Курган «Могила Гостра»	32
1.8. Курганна група	33
1.9. Курганна група	33
1.10. Курганна група	33
1.11. Курганна група	34
1.12. Курганна група	34
1.13. Курганна група «Могила Близнюки»	35
1.14. Курганна група «Могила Бур'яновата»	35
1.15. Курганна група «Могила Пушкарка»	35
1.16. Могили радянських воїнів	36
1.17. Забудова провулку Лікарняного, 1880, 1901, 1912	37
1.18. Пам'ятник Т. Г. Шевченку, 2007	40
2. БАРКОВЕ, С. (ПРЕОБРАЖЕНСЬКА С/Р)	
2.1. Курган	41
2.2. Курганна група	41
3. ВЕСЕЛА ФЕДОРІВКА, С. (МИРІВСЬКА С/Р)	
3.1. Курган	42
3.2. Курган	42
3.3. Курган	42
3.4. Курган	43
3.5. Курган	43
3.6. Курганна група	43
3.7. Курганна група	44
3.8. Курганна група	44
3.9. Курганна група	45
3.10. Могиляник курганний	45
4. ВИВОВОДЕ, С. (ВИВОДІВСЬКА С/Р)	
4.1. Курган	46
4.2. Курган	46
4.3. Курган	47
4.4. Курган	47
4.5. Курганна група	47
4.6. Братська могила радянських воїнів	48
5. ВИЩЕТАРАСІВКА, С. (ВИЩЕТАРАСІВСЬКА С/Р)	
5.1. Курган	48
5.2. Курган	49
5.3. Курган	49
5.4. Курган	50
5.5. Курган	50
5.6. Курган	51
5.7. Курган	51
5.8. Курган	51
5.9. Курган	52
5.10. Курган	52

5.11.	Курган	53
5.12.	Курган	53
5.13.	Курган	53
5.14.	Курган	54
5.15.	Курган	54
5.16.	Курган	55
5.17.	Курган	55
5.18.	Курган «Могила Городська»	55
5.19.	Курган «Могила Полтавська»	56
5.20.	Курганна група	56
5.21.	Курганна група	57
5.22.	Курганна група	57
5.23.	Курганна група	58
5.24.	Курганна група	58
5.25.	Курганна група	59
5.26.	Курганна група	59
5.27.	Курганна група	60
5.28.	Курганна група	60
5.29.	Курганна група	60
5.30.	Курганна група	61
5.31.	Курганна група «Могили Мар'їни»	61
5.32.	Могильник курганний	62
5.33.	Могильник курганний	62
5.34.	Могильник курганний	63
5.35.	Могильник курганний	63
5.36.	Могильник курганний	64
5.37.	Поселення Вищетарасівка I, бронзовий вік, II тис. до н. е.	64
5.38.	Поселення Вищетарасівка II, бронзовий вік, II тис. до н. е.	65
5.39.	Поселення, черняхівська культура, III – IV ст. н. е.	66
5.40.	Братська могила радянських воїнів	66
5.41.	Братська могила радянських воїнів	67
5.42.	Пам'ятний знак землякам	67
6.	ВІЛЬНЕ, С. (НОВОКІЇВСЬКА С/Р)	
6.1.	Курган	68
6.2.	Курган	68
6.3.	Курган	69
6.4.	Курганна група	69
6.5.	Курганна група	70
7.	ВОЛОДИМИРІВКА, С. (ВОЛОДИМИРІВСЬКА С/Р)	
7.1.	Курганна група	70
7.2.	Курганна група	71
7.3.	Могили радянських воїнів	71
7.4.	Пам'ятний знак землякам	73
8.	ГАРБУЗІВКА, С. (МИХАЙЛІВСЬКА С/Р)	
8.1.	Курган	73
8.2.	Курган	74
8.3.	Курганна група	74
8.4.	Курганна група	75
8.5.	Курганна група	75
8.6.	Могильник курганний	76
8.7.	Пам'ятний знак партизанам-землякам	76
9.	ГЛУХЕ, С. (ВИВОДІВСЬКА С/Р)	
9.1.	Курган	77
9.2.	Курганна група	77
9.3.	Курганна група	78

9.4.	Курганна група	79
9.5.	Курганна група	79
9.6.	Курганна група	80
9.7.	Братська могила радянських воїнів	80
10.	ГРУШЕВЕ, С. (ВОЛОДИМИРІВСЬКА С/Р)	
10.1.	Курган	81
10.2.	Братська могила радянських воїнів	82
11.	ДОБРА НАДІЯ, С. (НОВОКІЇВСЬКА С/Р)	
11.1.	Курган	82
11.2.	Курган	83
11.3.	Курганна група «Могила Близнюки»	83
11.4.	Братська могила радянських воїнів	84
12.	ДОЛИНСЬКЕ, С. (ВИВОДІВСЬКА С/Р)	
12.1.	Курган	84
12.2.	Курганна група	85
12.3.	Курганна група	85
12.4.	Курганна група	86
12.5.	Курганна група	86
13.	ЖМЕРИНЕ, С. (ВИВОДІВСЬКА С/Р)	
13.1.	Курган	87
13.2.	Курган «Могила Жмерина»	87
13.3.	Курганна група	87
13.4.	Курганна група	88
14.	ЗАПОРІЗЬКА БАЛКА, С. (ВОЛОДИМИРІВСЬКА С/Р)	
14.1.	Курган	88
14.2.	Братська могила радянських воїнів	89
15.	ЗАПОРІЗЬКЕ, С. (ВОЛОДИМИРІВСЬКА С/Р)	
15.1.	Курган	90
15.2.	Курган	90
15.3.	Курган	91
15.4.	Курган	91
15.5.	Могильник курганний	91
16.	ЗЕЛЕНИЙ ГАЙ, С. (ЗЕЛЕНОГАЙСЬКА С/Р)	
16.1.	Курган	92
16.2.	Курганна група	92
16.3.	Братська могила радянських воїнів	93
17.	ЗЕЛЕНИЙ КЛИН, С. (КИТАЙГОРОДСЬКА С/Р)	
17.1.	Курган	93
17.2.	Могильник курганний	94
18.	ЗОРЯ, С-ЩЕ (ЗОРЯНСЬКА С/Р)	
18.1.	Курган	94
18.2.	Курган	95
18.3.	Курган	95
18.4.	Курган	96
18.5.	Курган	96
18.6.	Могильник курганний	96
19.	ІЛІНКА, С. (НОВОКІЇВСЬКА С/Р)	
19.1.	Курган	97
19.2.	Курган	97
19.3.	Курган	97
19.4.	Курганна група	98
19.5.	Могильник курганний	98
19.6.	Поселення, бронзовий вік, II тис. до н. е.	99
19.7.	Поселення багатопарове, пізній бронзовий вік (XII – VIII ст. до н. е.), ранній залізний вік (VII – IV ст. до н. е.), черняхівська культура	99

Томаківський район Дніпропетровська область

(III – IV ст. н. е.), розвинуте середньовіччя (IX – XIII ст. н. е.)	
19.8. Садибний будинок пана Шпоньки, 1904	100
20. КАТЬОЩИНЕ, С. (ТОМАКІВСЬКА СЕЛ./Р)	
20.1. Курган	101
20.2. Курган	101
20.3. Курган	102
20.4. Курган	102
20.5. Курганна група	103
20.6. Могильник курганний	103
20.7. Братська могила радянських воїнів	104
21. КИСЛИЧУВАТА, С. (КИСЛИЧУВАТСЬКА С./Р)	
21.1. Курган	106
21.2. Курган	106
21.3. Курган	107
21.4. Курган	107
21.5. Курган	107
21.6. Курган	108
21.7. Курган	108
21.8. Курган	109
21.9. Курган	109
21.10. Курган	110
21.11. Курганна група	110
21.12. Курганна група	111
21.13. Курганна група	111
21.14. Курганна група	112
21.15. Могильник курганний «Могила Зарубчиста»	112
21.16. Братська могила воїнів громадянської війни	113
21.17. Братська могила радянських воїнів	114
22. КИТАЙГОРОДКА, С. (КИТАЙГОРОДСЬКА С./Р)	
22.1. Курган	114
22.2. Курган	115
22.3. Курган	115
22.4. Курган	116
22.5. Курган	116
22.6. Курган	116
22.7. Курган	117
22.8. Курган	117
22.9. Курган	117
22.10. Курган	118
22.11. Курганна група	118
22.12. Курганна група	118
22.13. Курганна група	119
22.14. Курганна група	119
22.15. Курганна група	120
22.16. Курганна група	120
22.17. Могильник курганний	121
22.18. Братська могила радянських воїнів	121
22.19. Могили воїнів громадянської та Великої Вітчизняної воєн	123
22.20. Будинок земської школи, 1900-ті	124
23. КІРОВЕ, С. (ЧУМАКІВСЬКА С./Р)	
23.1. Курган	126
23.2. Курган	126
23.3. Курган «Могила Горешки»	127
23.4. Курганна група	127
23.5. Курганна група	128

23.6. Могильник курганний «Могила Чорна»	128
23.7. Братська могила радянських воїнів	129
24. КРАСНОПАЛЬ, С. (ЗЕЛЕНОГАЙСЬКА С/Р)	
24.1. Курган	130
25. МИРОВЕ, С-ЩЕ (МИРІВСЬКА С/Р)	
25.1. Курганна група	131
25.2. Курганна група	131
26. МИРОЛЮБІВКА, С. (ВОЛОДИМИРІВСЬКА С/Р)	
26.1. Курганна група	132
27. МИХАЙЛІВКА, С. (МИХАЙЛІВСЬКА С/Р)	
27.1. Курган	132
27.2. Могильник курганний	133
27.3. Братська могила дітей – жертв нацизму	133
27.4. Братська могила радянських воїнів	135
27.5. Пам'ятний знак учасникам громадянської війни	135
28. НАСТАСІВКА, С. (МИРІВСЬКА С/Р)	
28.1. Курган	136
28.2. Курган	136
28.3. Курган	137
28.4. Курганна група	137
28.5. Курганна група	138
28.6. Курганна група	138
28.7. Братська могила радянських військовополонених	139
28.8. Братська могила радянських воїнів	139
28.9. Будинок земської школи, кінець ХІХ – поч. ХХ ст.	140
29. НОВИЙ МИР, С. (ВИВОДІВСЬКА С/Р)	
29.1. Курган	141
29.2. Курган	141
29.3. Курган «Могила Пушкарка»/«Могила Гостра»	142
30. НОВОКАМ'ЯНКА, С. (НОВОКІЇВСЬКА С/Р)	
30.1. Курган	142
30.2. Курганна група	143
30.3. Курганна група	143
31. НОВОКАТЬОЩИНЕ, С. (МИХАЙЛІВСЬКА С/Р)	
31.1. Курган	144
31.2. Курганна група	144
31.3. Курганна група	145
31.4. Могильник курганний	145
32. НОВОКІЇВКА, С. (НОВОКІЇВСЬКА С/Р)	
32.1. Курган	146
32.2. Курган	146
32.3. Курган	147
32.4. Курган	147
32.5. Курганна група	147
32.6. Курганна група	148
32.7. Курганна група	148
32.8. Курганна група	149
32.9. Могильник курганний	150
32.10. Братська могила радянських воїнів	150
33. НОВОМИХАЙЛІВКА, С. (ВОЛОДИМИРІВСЬКА С/Р)	
33.1. Курганна група	151
34. НОВОПАВЛІВКА, С. (ВИВОДІВСЬКА С/Р)	
34.1. Курган	152
34.2. Курганна група	152
35. НОВОУКРАЇНКА, С. (ВОЛОДИМИРІВСЬКА С/Р)	

Томаківський район Дніпропетровська область

35.1. Курган	152
36. ОЛЕКСАНДРІВКА, С. (ТОМАКІВСЬКА СЕЛ/Р)	
36.1. Могильник курганний	153
36.2. Могильник курганний	153
36.3. Могильник курганний «Майдан»	154
37. ПЕТРІВКА, С. (ТОМАКІВСЬКА СЕЛ/Р)	
37.1. Курган	154
37.2. Курганна група	155
37.3. Курганна група	155
37.4. Курганна група	155
37.5. Курганна група	156
38. ПРЕОБРАЖЕНКА, С. (ПРЕОБРАЖЕНСЬКА С/Р)	
38.1. Курган	156
38.2. Курган	157
38.3. Курган	157
38.4. Курган	158
38.5. Курган	158
38.6. Курган	159
38.7. Курган	159
38.8. Курганна група	159
38.9. Курганна група	160
38.10. Курганна група	160
38.11. Курганна група «Могила Росса» / «Могила Росатка»	161
38.12. Могильник курганний	161
38.13. Могильник курганний	162
38.14. Могильник курганний «Могила Бабувата» / «Могила Висока»	163
38.15. Братська могила радянських воїнів	163
39. ПРОГРЕС, С-ЩЕ. (ЗОРЯНСЬКА С/Р)	
39.1. Курганна група	164
39.2. Курганна група	165
40. СЕМЕНІВКА, С. (ТОМАКІВСЬКА СЕЛ/Р)	
40.1. Курган	165
40.2. Могильник курганний	166
41. СЕРГІЇВКА, С. (ТОМАКІВСЬКА СЕЛ/Р)	
41.1. Курган	166
41.2. Курган	167
41.3. Курган	167
41.4. Курган	167
41.5. Курганна група	168
41.6. Курганна група	168
41.7. Могильник курганний	168
41.8. Братська могила радянських воїнів	169
42. СТЕПАНІВКА, С. (ВОЛОДИМИРІВСЬКА С/Р)	
42.1. Братська могила радянських воїнів	170
43. ТАРАСІВКА, С. (ЗЕЛЕНОГАЙСЬКА С/Р)	
43.1. Курганна група	171
44. ТОПИЛА, С. (МИРІВСЬКА С/Р)	
44.1. Курган	171
44.2. Курган	172
44.3. Курган «Могила Маячка»	172
44.4. Курганна група	172
44.5. Курганна група	173
44.6. Курганна група	173
44.7. Могильник курганний	174
44.8. Могильник курганний	174

44.9. Могильник курганний	175
44.10. Могильник курганний	176
44.11. Могильник курганний	176
44.12. Братська могила радянських воїнів	177
44.13. Будинок земської школи, 1900-ті	178
45. УРОЖАЙНЕ, С. (ВОЛОДИМИРІВСЬКА С/Р)	
45.1. Курганна група	179
46. ЧАЙКИ, С. (МИХАЙЛІВСЬКА С/Р)	
46.1. Курганна група	179
46.2. Курганна група	180
46.3. Курганна група	180
47. ЧЕРВОНИЙ ЯР, С. (ЧУМАКІВСЬКА С/Р)	
47.1. Курган	181
47.2. Курган	181
47.3. Курганна група	182
47.4. Курганна група	182
47.5. Курганна група	183
47.6. Курганна група «Могила Поштова»	183
47.7. Курганна група «Могила Чорна»	184
48. ЧЕРВОНОУКРАЇНКА, С. (ЗЕЛЕНОГАЙСЬКА С/Р)	
48.1. Курган	184
48.2. Курган	185
48.3. Курган	185
48.4. Курган	185
48.5. Курганна група	186
48.6. Курганна група	186
49. ЧУМАКИ, С. (ЧУМАКІВСЬКА С/Р)	
49.1. Курган	187
49.2. Курганна група	187
49.3. Курганна група	188
49.4. Курганна група	188
49.5. Курганна група «Могила Гостра»	189
49.6. Курганна група «Могила Розкопана»	189
49.7. Могильник курганний «Могила Кам'янувата»	190
49.8. Братська могила партизанів громадянської війни	191
49.9. Братська могила радянських воїнів	192
49.10. Могили радянських воїнів та С. І. Назаренка	192
49.11. Будинок волосної управи, поч. ХХ ст.	193
49.12. Будинок земської управи, 1901 (архіт.)	194

Наукове видання

Пам'ятки історії та культури Томаківського району
(за матеріалами “Зводу пам'яток історії та культури України”)

Українською мовою

Відповідальні за випуск А. М. Голубчик, В. В. Тарапацький
Технічний редактор В. Я. Коломоєць
Коректор В. М. Орищій
Комп'ютерна верстка А. А. Рєпін

Здано на складання 03.12.15. Підписано до друку 17.12.15.
Формат 70x1001/16. Папір офсетний. Гарнітура Garamond. Друк офсетний.
Умовн. друк. арк 17,67. Умовн.фарб.-відб. 17,67. Обл.-видавн. арк. 18,36.
Наклад 500 прим. Зам. № 876.

Видавництво «Журфонд»
49000, Україна, м. Дніпропетровськ, просп. Карла Маркса, 60
Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи
до Державного реєстру ДК № 684 від 21.11.2001 р.

Друк. ТОВ ВКФ «Візіон»
пл. Академіка Стародубова, 1, м. Дніпропетровськ, 49050
Свідоцтво про держреєстрацію №04052442 Ю 0021076
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи
серія ДП № 60-р від 20.03.2001

Автори статей: Голубчик А. М., Жарінова Н. М., Колесник О. С., Кот С. І., Кулічичін В. В., Липітца Н.Ю.,
П 15 Ніколасв С. М., Свислунов В. В., Філімонов Д. Г., Швидько Г. К., Шейміна Н. М.

ISBN 978-617-7146-92-5

Пропоноване увазі читача видання розпочинає серію публікацій про пам'ятки Дніпропетровської області за матеріалами «Зводу пам'яток історії та культури України». Випуск присвячений пам'яткам археології, архітектури, історії та монументального мистецтва, що розташовані на території Томаківського району.

УДК 904 (457. 53)
ББК 63. 3(4УКР-4ДН)-7